

1926
ΣΤΑ
ΓΕΝ
Τομ. Β'

ΑΝΝΑΣ ΣΤΑΜΑΤΕΛΑΤΟΥ Δ. Φ.

Καθηγητριας ἐν τῇ Δ' Δημοσίᾳ Ἐμπορικῇ Σχολῇ
Θηλέων ἐν Ἀθήναις.

ΓΕΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΟΜΟΣ Β΄.

ΜΕΣΑΙΩΝ

ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ — ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ

ΝΕΟΙ & ΝΕΩΤΑΤΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ

Μ. Σ. ΣΑΡΙΒΑΞΕΒΑΝΗ

ΦΕΙΔΙΟΥ 3, ΑΘΗΝΑΙ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

1926

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν τῆς συγ-
γραφέως.

12.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Σελίδας

Μεσαίων (1204—1498)

1— 30

Τὸ Βυζάντιον ἀπὸ τῶν σταυροφοριῶν μέχρι τῶν ἀνγκαλύψεων καὶ ὁ πολιτισμὸς αὐτοῦ.—Οἱ Φράγκοι εἰς τὴν Ἀνατολήν καὶ οἱ Σλαῶι εἰς τὰ Βαλκάνια.— Ἡ Δ. Εὐρώπη ἀπὸ τῶν σταυροφοριῶν μέχρι τοῦ 15ου αἰῶνος καὶ ὁ πολιτισμὸς αὐτῆς.— Ἡ Ἀνατολικὴ καὶ ἡ Κεντρ. Εὐρώπη ἀπὸ τοῦ 11ου—16ου αἰῶνος.

Ἀνακαλύψεις Νέων Χωρῶν καὶ ἡ Ἀναγέννησις εἰς τὴν Δυτικὴν καὶ Κεντρ. Εὐρώπην

31— 44

16ος αἰών.

45— 66

Ἡ πολιτικὴ κατάστασις τῆς Εὐρώπης κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 16ου αἰῶνος.— Ἡ θρησκευτικὴ μεταρρυθμισίς.— Ἡ καθολικὴ μεταρρυθμισίς.— Ἡ πολιτικὴ κατάστασις τῆς Εὐρώπης κατὰ τὰ τέλη τοῦ 16ου αἰῶνος.

17ος αἰών.

67—101

Ἡ Βεσφαλικὴ εἰρήνη.— Αἱ Κάτω Χῶραι.— Ἀπολυτοσ μοναρχία εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην.— Ἡ Ἀγγλία ἐπὶ τῶν Στόαρτ.— Ἡ Γαλλία ἐπὶ τοῦ Λουδοβίκου 13ου καὶ 14ου.— Ἡ Κεντρικὴ καὶ Ἀνατολικὴ Εὐρώπη.— Ὁ πολιτισμὸς.

18ος αἰών.

101—141

Τὸ πηλαῖον καθεστῶς.— Λουδοβικὸς 15ος καὶ 16ος.— Ἡ Ρωσσία, ἡ Πρωσσία, ἡ Αὐστρία, ἡ Πολωνία, αἱ Ἰνωμένοι Πολιτεῖαι τῆς Β. Ἀμερικῆς, ὁ πολιτισμὸς, ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις, ὁ Ναπολέων. Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ἡ Ἰερὰ συμμαχία.—Ἡ Τουρκοκρατία.—Ἡ Ἑλληνική Ἐπανάσταση.—Καποδίστριας.—Ἦθων.—Ἡ πολιτική κατάσταση τῆς Εὐρώπης κατά τὸ 1ον ἡμισυ τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ ὁ πολιτισμός.—Τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα.—Γεώργιος δ' Α΄.—Ὁ πολιτισμὸς τῆς Ἑλλάδος κατά τὸν 19ον αἰῶνα.—Ἡ Εὐρώπη κατά τὸ 2ον ἡμισυ τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ ὁ πολιτισμὸς τῆς.

Ἡ κυριαρχία τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης

217—234

Ἀφρική.—Ἀσία.—Βόρειος καὶ Νότιος Ἀμερική.—Ἀυστραλία.—Ὁ ἐξευρωπαϊσμός τῆς Ἰαπωνίας.

Χρονολογικοὶ πίνακες.

Χάρται.

Τὰ Λατινικὰ κράτη εἰς τὴν Ἀνατολήν (10). Οἱ Λαοὶ τῆς Κεντρικῆς, Ἀνατολικῆς Εὐρώπης κατά τὸν 16ον αἰῶνα (28). Ἀνακαλύψεις (23—33). Ἡ Εὐρώπη τὸν 16ον αἰῶνα (44). Αἱ Κάτω Χῶραι (69). Μ. Βρετανία (80). Πολωνία (91). Γαλλία (106). Ρωσία (111). Πρωσία (113). Αὐστρία (117). Ἀποικία τῆς Ἀμερικής (129). Ἡ Τουρκικὴ Αὐτοκρατορία ἐν Εὐρώπῃ ἀπὸ τὸ 1800—1914 (182). Ἡ Εὐρώπη τὸ 1914 καὶ 1925 (200). Ἀφρική (221). Ἀπὸ Ἀνατολή (225). Β. Ἀμερική (226). Ν. Ἀμερική (231). Αὐστραλία (232).

Εἰκόνες

65

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ Α΄ ΤΟΜΟΥ

Προϊστορικὴ ἐποχὴ.—Ἀρχαὶ ἱστορίας.—Ἀνατολή.—Ἑλλάς.—Ρώμη.—Μεσαίων.

Χρονολογικοὶ πίνακες.	
Χάρται	15.
Εἰκόνες	111.

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΑΠΟ ΤΩΝ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΩΝ

ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ

Ἀπὸ τοῦ 1204 τὸ Βυζάντιον περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Φράγκων, οἱ ὅποιοι ὅμως δὲν ἠδυνήθησαν νὰ καταλάβουν ὀλόκληρον τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν καὶ οὕτω πολλὰ μέρη ἔμειναν ἐλεύθερα, εἰς τὰ ὅποια καὶ ἐσχηματίσθησαν ἑλληνικὰ κράτη ὡς ἡ αὐτοκρατορία τῆς Νικαίας, ἡ αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος καὶ τὸ Δεσποτάιον τῆς Ἡπείρου. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ μέρη τὰ κατελιμμένα οἱ ἐπιδρομεῖς ἔμισοῦντο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν. Τὸ μῖσος δὲ τῶν Ἑλλήνων συνετέλεσεν εἰς τὴν πτώσιν τῆς φραγκοκρατίας, συγχρόνως ὅμως καὶ ἡ μεταφορὰ εἰς τὴν Ἀνατολὴν ὑπὸ τῶν κατακτητῶν τοῦ φεουδαλικοῦ συστήματος, κατὰ τὸ ὅποιον αἱ κατακτηθεῖσαι χῶραι διηρέθησαν εἰς πολλὰ κρατίδια, ἔβλαψε πολὺ τοὺς Φράγκους.

*Ἡ πολιτικὴ κατά-
στασις τοῦ Βυζαν-
τίου ἀπὸ τοῦ 11ου-
15ου αἰῶνος.*

Μετ' ὀλίγας λοιπὸν δεκαετηρίδας, τὸ 1261, ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας **Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος** ἀνακατέλαβε τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τοιοῦτοτρόπως ἀνασυνέστηε τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν.

Τὸ κράτος ὅμως τώρα δὲν ὠμοίαζε τὴν ἄλλοτε ἰσχυρὰν αὐτοκρατορίαν. Εἶχεν ὀλίγας κτήσεις περιορισμένας εἰς

χώρας τινάς τῆς Μ. Ἀσίας, εἰς τὴν Θράκην καὶ μέρος τῆς Μακεδονίας, στόλον μικρὸν, στρατὸν ὀλίγον καὶ πόρους ἔλαχίστους.

Ἡ πάλῃ ὁμως τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ διεξάγῃ κατὰ τῶν πέριξ ἐχθρῶν διὰ νὰ ζήσῃ ἦτο κολοσσιαία.

Αὐτοκρατορικὴ οἰκογένεια τοῦ Βυζαντινοῦ.

◀ Μικρογραφία τοῦ Ψαλτηρίου Μπαρμπερίνι ἐν Βατικανῷ, περι-
στάουσα κατὰ πλάσιν πιθανότητι τὸν Μανουὴλ Κομνηνόν,
τὴν σύζυγόν του Μαρίαν καὶ τὸν υἱόν του Ἀλέξιον.

Οἱ Φράγκοι ἐκ Δυσμῶν, οἱ Σέρβοι εἰς τὰ Βαλκάνια, οἱ Τοῦρκοι ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας εἶναι τώρα οἱ ἐχθροί, οἱ ὁποῖοι κáμνουν συνεχῶς ἐπιδρομὰς καὶ κατὰ τῶν ὁποίων ἐπὶ δύο αἰῶνας παλαίουν οἱ *Παλαιολόγοι*, οἱ ἀποτελέσαντες τὴν τελευταίαν δυναστείαν τοῦ Βυζαντίου.

Ἐξ ὅλων δὲ τῶν ἐχθρῶν οἱ φροβρώτεροι καὶ οἱ ἰσχυρότεροι ὑπῆρξαν οἱ Τοῦρκοι. Οὗτοι τὸ 1356 καταλαμβάνουν τὴν Καλλίπολιν, ἐπὶ τοῦ *Μουράτ δὲ τοῦ Α'* (1359—1389) κατακτοῦν τὴν Θράκην, κυριεύουν τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ μεταφέρουν εἰς αὐτὴν τὴν πρωτεύουσάν των (1360). Ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν μεγίστην ταύτην δύναμιν οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες ἦσαν ἀνίσχυροι καὶ διὰ τοῦτο ἐζήτησαν βοήθειαν ἀπὸ τὴν Δύσιν.

Ἐπρεπεν ὅμως, διὰ νὰ δοθῇ αὕτη, νὰ ὑπερικηθῇ μέγα πρόσκομμα—ἔπρεπε νὰ ἐκλείρῃ τὸ σχίσμα τῶν ἐκκλησιῶν. Οἱ Παλαιολόγοι λοιπὸν αὐτοκράτορες *Μανουὴλ ὁ 2ος* (1391—1425) καὶ *Ἰωάννης ὁ 8ος* (1421—1448) ἔταξ(δευσαν εἰς τὴν Δ. Εὐρώπην διὰ νὰ ζητήσουν βοήθειαν καὶ ὁ Ἰωάννης μάλιστα εἰς τὴν *σύνοδον* τῆς *Φλωρεντίας* (1437) παρεδέχθη τὴν ἔνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν. Ταύτην ὅμως ἀπέκρουσεν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς καὶ τοιοῦτοτρόπως ἡ προσπάθεια πρὸς ἔνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν δὲν ἔφερε κανὲν θετικὸν ἀποτέλεσμα διὰ τὴν αὐτοκρατορίαν.

Οἱ Τοῦρκοι δὲ ἐγίνοντο ὁλοὲν ἰσχυρότεροι. Ὁ *Βαγιαζήτ ὁ 1ος* (1389—1402) ἐξηκολούθησε μὲ δραστηριότητα τὸ ἔργον τοῦ πατρός του *Μουράτ τοῦ 1ου* καὶ μόνον ἡ ἐμφάνισις τοῦ τρομεροῦ ἡγεμόνος τῶν Μογγόλων *Ταμερλάνου* εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἀνέκοψε τὸν δρόμον του. Ὁ Βαγιαζήτ λοιπὸν ἐγκατέλειπε τὴν Εὐρώπην διὰ νὰ ἀποκρούσῃ τοὺς Μογγόλους εἰς τὴν Ἀσίαν. Παρὰ τὴν Ἄγκυραν δὲ συνητηθήσαν οἱ ἐχθροὶ καὶ ὁ Βαγιαζήτ ἐνίκηθη καὶ ἡττωλώτισθη. Οὕτω τὸ Βυζάντιον ἐσώθη, ἀλλὰ δι' ὀλίγον χρόνον. Οἱ Τοῦρκοι πανίσχυροι ἐπὶ τοῦ *Μωάμεθ τοῦ 2ου* (1451—1480) κατέλαβον τὴν Κωνσταντινούπολιν (1453).

Οἱ Τοῦρκοι ἢ ἄλλωςις τῆς Κωνσταντινουπόλεως

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ ΑΠΟ ΤΟΥ 11^{ΟΥ} ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 15^{ΟΥ} ΑΙΩΝΟΣ

Τὸν 11ον αἰῶνα δυνάμεθα νὰ χαρακτηρίσωμεν μὲ τὸ ὄνομα τοῦ *Μιχαὴλ Ψελλοῦ* (1018—1078) τοῦ πολυμαθεστάτου καὶ πολυγλωσσώτατου ἐκ τῶν συγχρόνων του σοφῶν καὶ συγγραφέων. Ὁ Ψελλὸς ὑπῆρξεν ἐγκυκλοπαιδικώτατος — φιλόσοφος, θεολόγος, νομικός, ἀρχαιολόγος, γραμματικός, ἱστορικός.

Περὶ σότερον ὅμως τῶν ἄλλων εἰδῶν τοῦ λόγου κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ἀνεπτύχθη ἡ ἱστορία.

Ὁ κυριώτερος δὲ ἀντιπρόσωπος τοῦ εἶδους τούτου τοῦ λόγου ὑπῆρξεν ἡ *Ἄννα ἡ Κομνηνή*. Αὐτὴ συνέγραψε τὴν *Ἀλεξιάδα*, ἱστορίαν τοῦ πατρὸς της Ἀλεξίου, αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου.

Ἡ χρονογραφία ἐπίσης ἔχει πλείστους ἀντιπροσώπους ὡς τὸν *Ἰωάννην Σκυλίτην τὸν Ζωναρᾶν*, τὸν *Κωνσταντῖνον Μανασσῆν* καὶ ἄλλους.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ ἐκκλησιαστικὴ ποίησις ἀρχίζει νὰ καταπίπτῃ, τὸναντίον δὲ νὰ καλλιεργῆται ἡ κοσμικὴ. Ταύτης κυριώτερος ἀντιπρόσωπος ὑπῆρξεν ὁ ποιητὴς *Θεόδωρος ὁ Πρόδρομος* (Πτωχοπρόδρομος). Οὗτος ἔγραψε πλείστα ποιήματα, φιλοσοφικά καὶ θεολογικὰς πραγματείας, σατύρας κλπ. Ἐπίσης ὁ σοφὸς λόγιος *Ἰωάννης Τέτσης* ἔγραψε ποιήματα διαφόρων εἰδῶν — φιλοσοφικά, ἱστορικά καὶ φιλολογικά.

Ἐκτὸς τῆς ποιήσεως ἀναπτύσσεται καὶ τὸ *μυθιστόρημα* μὲ τὰς ἐξωτικὰς του περιπετείας.

Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν ἐποχὴν παρουσιάζονται καὶ ποιήματα γραμμένα εἰς τὴν ῥωμανικὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ. Οἱ ποιηταὶ ἀπὸ τοῦ 10ου αἰῶνος ἀρχίζουν νὰ ἐμπνέωνται ἀπὸ τὰ μεγάλα κατορθώματα τῶν κατακτητῶν αὐτοκρατόρων εἰς τὴν Ἀσίαν, εἰς τὴν δροίαν ἤρχετο εἰς μεγίστην ἐκπαφὴν ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος μὲ τὸν τῆς Ἀνατολῆς καὶ οὗτω σχηματίζεται ὁ κύκλος τοῦ *Μυθῆ Ἀζοικῆ*.

Παντελῶς διάφορον χαρακτῆρα ἔχει ἡ πνευματικὴ κίνησις εἰς τὸ Βυζάντιον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Παλαιολόγων. Ἐνῶ ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν καὶ πρὸ αὐτῶν οἱ σοφοὶ κατεγίνοντο κυρίως εἰς τὴν διάσωσιν τῶν ἀρχαίων συγγραμμάτων, εἰς τὴν ἀντιγραφὴν αὐτῶν, εἰς τὴν συγγραφὴν ὑπομνημάτων, εἰς τὴν σύνταξιν λεξικῶν, τὸ ἄριστον τούτων εἶναι τοῦ *Σοῦδα*, τῶρα οἱ φιλόλογοι προσπαθοῦν νὰ

Ὁ Αἰὼν τῶν
Κομνηνῶν.
Τὰ ἀρχαῖα γράμματα.

Ἡ ἱστορία,
ἡ χρονογραφία.

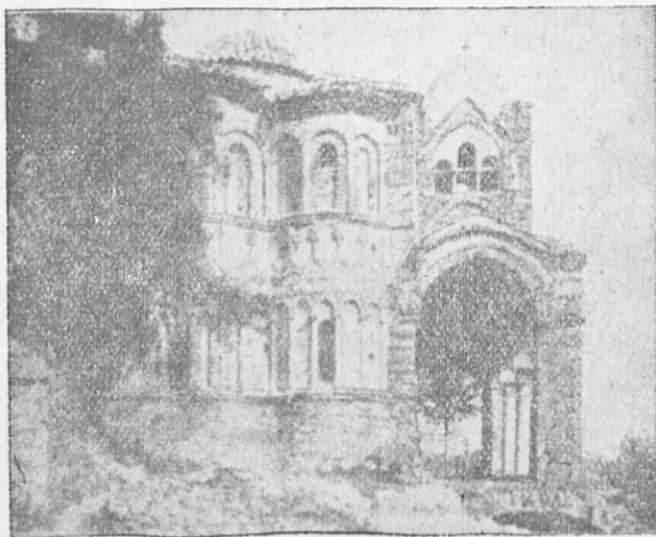
Ἡ κοσμικὴ λογοτεχνία.

Ἡ δημώδης ποίησις.

Ἡ ἀναγέννησις ἐπὶ τῶν Παλαιολόγων.

πλησιάζουν, να κατανοήσουν τὰ κείμενα. Μεταξύ δὲ τῶν φιλολόγων τῆς ἐποχῆς ταύτης «ὑπῆρξαν καὶ τινες δυνάμενοι ἄριστα νὰ παραβληθῶσι πρὸς τοὺς νεωτέρους φιλόλογους». Ἡ ἀναγέννησις δὲ τῆς ἐποχῆς τῶν Παλαιολόγων εἶναι μεγίστης σημασίας διὰ τὸν ἄνθρωπον, διότι αὐτὴ ἐπέδρασε πολὺ κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν ἐπὶ τῆς Λυτικῆς Εὐρώπης, διὰ δὲ τῆς ἀναγεννήσεως ἐπὶ τοῦ καθόλου πολιτικοῦ, θρησκευτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου τῆς Δύσεως.

Ἀντίδρασις ἐπίσης ἔγινε καὶ εἰς τὴν μορφὴν, τὴν κλασικίζουσαν, τῶν ἔργων—τὴν γλῶσσαν. Τώρα ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ γίνεται ὄρ-

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Παναγίας εἰς τὸν Μυστράν
(Κτισθεῖσα τὸν 14ον αἰῶνα)

γαγον τῶν λογοτεχνῶν. Τὰ δημόδια δὲ ποιήματα εἶναι διδακτικά, μυθολογικά, μυθιστορία, ἀναφερόμενα εἰς ἀρχαίας ὑποθέσεις—εἰς τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον κλπ. Ἐγράφησαν ἐπίσης ἔργα ρωμαντικά ὡς ὁ Καλλίμαχος καὶ ἡ Χρυσορόη, ὁ Βέρδανδρος καὶ ἡ Χρυσάντζα, ὁ Λίβιστρος καὶ ἡ Ροδάμη καὶ ἄλλα.

Ἡ τέχνη.

Μὲ τὴν ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων καὶ τῆς λογοτεχνίας ἀναγεννᾶται καὶ ἡ Τέχνη.

Εἰς τὰ κυριώτερα πνευματικά κέντρα, εἰς τὴν πρωτεύουσαν, τὴν Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτῳ Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Τραπεζοῦντα, τὴν Νίκαιαν, τὴν Ἄρταν, τὸν Μυστρῶν ἔχομεν πλείονα ἔργα μεγίστης καλλιτεχνικῆς ἀξίας, ἔργα ζωγραφικῆς, ξυλόγλυπτικῆς ἰδίως εἰς τὸς μονὰς τοῦ Ἁθῶ, χρυσοχοίας, ὑφαντικῆς, εἰς δὲ τὰ χειρόγραφα χαρακτηριστικότητας *μυρογραφίας*.

Κέντρον μέγιστον ἀναπτύξεως τῆς τέχνης ἦτο ἡ πρωτεύουσα. Ἡ ἰδία δὲ ἦτο θαυμάσιον, πλουσιώτατον μουσεῖον. Αἱ πλατεῖαι τῆς, τὰ ἀνάκτορά τῆς, αἱ ἐκκλησίαι ἦσαν πλήρεις ἀριστουργημάτων τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς βυζαντινῆς τέχνης. Ἡ τέχνη δὲ αὕτη, ὅπως γενικὰ ὁ πολιτισμὸς τοῦ Βυζαντίου ἐξῆλθεν ἀπὸ τὰ ὄρια τοῦ κράτους καὶ ἔσχε μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς τέχνης τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως.

Αἱ βυζαντιναὶ ἐκκλησίαι ἐχρησίμευσαν ὡς πρότυπον διὰ τὰς ἐκκλησίας ἐν Ρωσσίᾳ ἀλλὰ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ, ἡ εἰκονογραφία ἐπέδρασε ἐπὶ τῆς εἰκονογραφίας ἐν Σερβίᾳ ἀλλὰ καὶ ἐν Τσούκῃ. Οὕτω «ἡ βυζαντινὴ τέχνη ἐπὶ αἰῶνας ὀλοκλήρους ὑπῆρξεν ὁδηγὸς διὰ τὴν τέχνην ἐν Εὐρώπῃ».

Ἐπιστήμη, παντελῶς ἀνεξάρτητος, εἰς τὸ Βυζάντιον δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνθῆσῃ, διότι ἡ προσήλωσις εἰς τὰ θρησκευτικὰ περιώριζε τὸ βυζαντινὸν πνεῦμα. Διὰ τοῦτο πλείστοι ἐπέμενον εἰς τὴν διδασκαλίαν ὅτι ἡ γῆ ἔχει σχῆμα δίσκου καὶ ὅτι τὸ σύμπαν διακρεῖται εἰς ὀρόφους. Ἐπίσης αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμαι καὶ ἡ ἱατρικὴ δὲν ἔλαβον μεγάλην ἀνάπτυξιν. Μ' ὅλα ταῦτα εἰς τὴν πρωτεύουσαν ὑπῆρχεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Παντοκράτορος *ξενών*, δηλαδὴ νοσοκομεῖον ἀνώτερον παντὸς ἄλλου κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν καὶ τῶν μεσαιωνικῶν Hôtels—Dieu καὶ τῶν Alerghi dei rovergi τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης.

Τὸ πανεπιστήμιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ ἰδρυθὲν τὸν 5ον αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Θεοδοσίου τοῦ 2ου, τὸ ἀναδιοργανωθὲν τὸν 9ον αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Καίσαρος Βάρδα, τὸ ὑποστηριχθὲν ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ 10ου αἰῶνος ἔγινε σπουδαιότατον κέντρον τῶν φιλοσοφικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν μελετῶν. Ὅπως καὶ εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Δύσεως τὸ trivium (γραμματικὴ, ρητορικὴ καὶ διαλεκτικὴ) καὶ τὸ quadrivium (ἀριθμητικὴ, γεωμετρία, ἀστρονομία, μουσικὴ) ἦσαν αἱ βάσεις τῆς μορφώσεως. Οἱ καθηγηταί, ἦσαν συγχρόνως γραμματικοί, φιλόλογοι, ἀνθρωπισταί· ἐμελέτων τοὺς ποιητάς, τοὺς ἱστορικούς, τοὺς ρήτορας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Οἱ φιλόσοφοι ἐμελέτων τὸν Ἀριστοτέλη καὶ τὸν Πλάτωνα. Ἀπὸ τοῦ 11ου λοιπὸν μέχρι τοῦ 14ου αἰῶνος αἱ σχολαὶ τοῦ ἐν Κων(σταντι)νουπόλει πανεπιστημίου ἦσαν πασίγνωστοι καὶ ἐπέδρασαν τὰ μέγιστα ἐπὶ τῶν Ἀράβων.

Ἡ ἐπιστήμη.

Τὸ πανεπιστήμιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τὸ ἐμπόριον τοῦ
Βυζαντίου. Ὀδοί,
λιμένες, Προϊόντα.

Τὸ Βυζάντιον εὐρισκόμενον μεταξύ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ τὰ διεξάγη μέγιστον ἐμπόριον. Πλεῖστοι ὁδοὶ ἔξ Ἀνατολῆς πρὸς Δυσμᾶς, ἐκ Βορρᾶ πρὸς Νότον, πλεῖστοι θαυμάσιοι λιμένες διηκόλουν αὐτό. Ἡ ὁδὸς Ἐγνατία ἀπὸ τοῦ Δυρραχίου πρὸς τὴν Κων)πολιν ἦν ὡνε τὴν Ἀδριατικὴν μὲ τὸν Βόσπορον, οἱ ποταμοὶ τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας ἦν ὡναν τοὺς λαοὺς, οἱ ὁποῖοι ἔζων παρ' αὐτούς, οἱ ποταμοὶ καὶ οἱ λιμένες τῆς Νοτίου Ρωσσίας ὑπεβोधῆθον τὴν διείδυσιν τῶν Βυζαντινῶν εἰς τὰ βάθη τῆς Ρωσσίας, οἱ λιμένες τῆς Μαύρης θαλάσσης συνεκέντρον τὸ ἐμπόριον τῆς ἀρχαίας Κολχίδος, τοῦ Καυκάσου, τῶν χωρῶν περὶ τὴν Κασπίαν θάλασσαν, τοῦ Τουρκεστάν, τῆς Βουχάρας, τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας καὶ τῆς Κίνας. Διὰ τῆς Συρίας ἐλαμβάνοντο τὰ ἐμπορεύματα τῆς Περσίας, τῆς κοιλάδος τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ, τῶν Ἰνδιῶν. Διὰ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῶν λιμένων τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης οἱ Βυζαντινοὶ ἤρχοντο εἰς ἐμπορικὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῆς Αἰθιοπίας

Οὕτω διὰ τῶν ὁδῶν τούτων καὶ τῶν θαυμασιῶν λιμένων ὡς τῆς Κων)πόλεως, τῆς Ἀτταλίας, τῆς Ἐφέσου, τῆς Σμύρνης, τῆς Τραπεζοῦντος, τῆς Χερσῶνος (κέντρον ἐμπορίου μετὰ τῶν Πετсенέγων, Χοζάρων, Ρώσσω), Θεσσαλονίκης, Ναυπλίου, Πατρῶν, Κορίνθου, Κερκύρας, Αἰθῶνος, Δυρραχίου, Ἀλεξανδρείας συνεκεντροῦντο τὰ προϊόντα εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ ἔξ αὐτοῦ διεσπείροντο εἰς τὰς χώρας τῆς Δ. Εὐρώπης. Ταῦτα δὲ ἦσαν ποικιλώτατα. Τὸ Βυζάντιον ἐξῆγε πολὺτίμα ἔργα τέχνης, μεταξωτὰ, ὑφάσματα, προϊόντα ὑελουργίας, χρυσοχοΐας, δέρματα κατεργασμένα κλπ.

Εἰσῆγε δὲ ἀποικιακά, μεταξωτὰ ἐκ τῆς Κίνας, λίθους πολυτίμους, ἀρώματα, σίτον, ἰχθῦς, μέλι, χαβίαρι, δέρματα, δούλους. Κέντρον δὲ τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου ὑπῆρξεν ἡ πρωτεύουσα τοῦ Βυζαντίου, ἡ Κωνσταντινούπολις, «ἡ βασιλις τῶν πόλεων», «ἡ πόλις ἡ κατ' ἔξοχην» ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς πτωχὰς πόλεις τῆς Δ. Εὐρώπης.

Τὸ ἐμπόριον δὲ τοῦτο τοῦ Βυζαντίου ἤρχισε νὰ καταπίπτῃ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς διεισδύσεως τῶν Ἰταλῶν, Βενετῶν καὶ Γενοατῶν πρὸ παντός, εἰς τὴν Ἀνατολήν. Αἱ Ἰταλικαὶ πόλεις ἐπεδίωκον τὴν πτῶσιν τοῦ Βυζαντίου καὶ ἐπωφελοῦντο πάσης εὐνοϊκῆς περιστάσεως διὰ νὰ ἀποκτήσουν περισσότερα προνόμια καὶ μεγαλυτέραν ἐλευθερίαν διὰ τὸ ἐμπόριόν των. Ἀπὸ τοῦ 12ου αἰῶνος οἱ Βενετοὶ ἔμποροι ἠδύναντο νὰ διεξάγουν ἐλευθέρως τὸ ἐμπόριόν των εἰς πλείστους λιμένας καὶ πλεῖστα σημεῖα τῆς αὐτοκρατορίας.

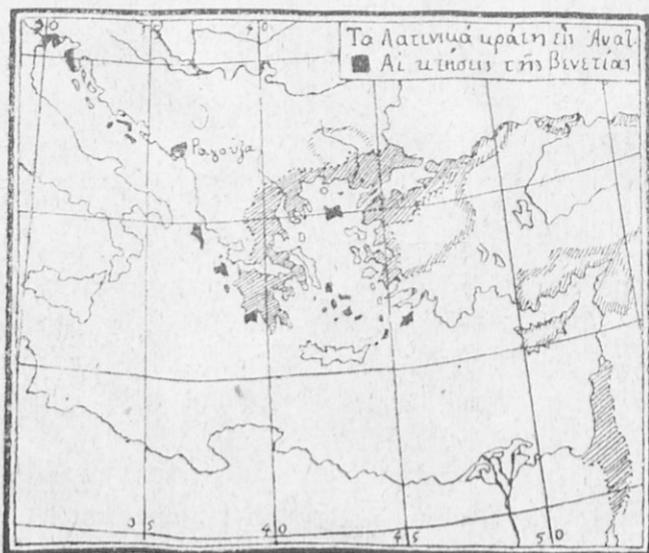
Εἰς αὐτὴν τὴν πρωτεύουσαν εἶχον ἰδικὴν των συνοικίαν. Οὕτω οἱ Βενετοὶ ἔμποροι σὺν τῷ χρόνῳ συνεκέντρωσαν εἰς τὰς χεῖράς των τὸ μεταξὺ ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς Εὐρώπης ἐμπόριον. Εἰς τὴν ἀνατολήν ὅμως δὲν εἶχον ἐγκρατασταθῆ μόνον οἱ Βενετοὶ ἀλλὰ καὶ ἄλλοι Ἰταλοὶ πρὸ παντός οἱ Γενοῦᾶται. Κατ' ἀρχὰς δὲ οὗτοι δὲν εἶχον τὰ αὐτὰ προνόμια μὲ τοὺς Βενετούς, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 12ου αἰῶνος οἱ αὐτοκράτορες παρεχώρησαν καὶ εἰς τοὺς Γενοῦάτας πλεῖστα, διότι οἱ αὐτοκράτορες ἐπίστευον ὅτι διὰ τοῦ τρόπου τούτου θὰ ἠδύναντο νὰ σταματήσουν τὴν πρόοδον τῶν Βενετῶν. Οὕτω δὲ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 14ου αἰῶνος εἰς τὴν ἀνατολικὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου θαλάσσης ἔχομεν ἀναριθμήτους λατινικὰς, πλουσιωτάτας ἀποικίας, εἰς τὰς ὁποίας καὶ περιῆλθεν μὲ τὸν καιρὸν ὅλη ἡ ἐμπορικὴ κίνησις τοῦ Βυζαντίου.

ΟΙ ΦΡΑΓΚΟΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗΝ ΟΙ ΣΛΑΥΟΙ ΕΙΣ ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ

**Οί Φράγκοι
εἰς τὴν Ἀνατολήν.**

Οί Φράγκοι ἐσχημάτισαν πολλὰ κράτη εἰς τὴν Ἀνατολήν, τὴν Λατινικὴν Αὐτοκρατορίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ βασίλειον τῆς Θεσσαλονίκης, τὸ πριγκιπάτον τῶν Ἀθηνῶν καὶ πλείστα μικρότερα κράτη—βαρωνίας, κομητείας, ἀσθεντίας. Ἐξ αὐτῶν τὰ σπουδαιότερα ὑπῆρξαν τὸ Δουζάτον τῶν Ἀθηνῶν, γαλλικὸν κατ' ἀρχάς (μέχρι τοῦ 1310) κατόπιν ἰσπανικὸν (1365) τέλος φλωρεντιανὸν (1365—1456) καὶ τὸ πριγκιπάτον τῆς Ἀχαΐας ἢ τοῦ Μο-

ρέως. Ἰδρύται τούτου ὑπῆρξαν οἱ *Βιλλεαρδουῖνοι*. Οἱ Γάλλοι οὗτοι προσεπάθησαν νὰ ἰδρῦσουν ἑλληνοφραγκικὸν φεουδαλικὸν κράτος μετ' ἐπὶ κεφαλῆς τὸν *πρίγκηπα*, μετ' ὑποτελεῖς τοὺς *βαρώνους* καὶ τοὺς *ἐγγχωρίους ἀρχοντας*, οἱ ὁποῖοι καὶ ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν διοίκησιν.

Περὶσσότερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἑλληνικὰ μέρη κατεῖχον οἱ Βενετοί. Εἰς τὰς χεῖράς των ἦσαν πλείστα παράλια καὶ νῆσοι τοῦ

Αιγαίου καὶ τοῦ Ἴονίου πελάγους, ἡ Εὔβοια, ἡ Κρήτη, τὴν ὁποίαν ἐγκατέλειψαν μόλις περὶ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος. Ἐκ δὲ τῆς Μ. Ἀσίας οἱ Φράγκοι ἐξετοπίσθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἱ ὁποῖοι κατέλαβον τὸν 14ου αἰῶνα τὸ βασίλειον τῶν Ἱεροσολύμων.

Μόνον ἡ γαλλικὴ δυναστεία τῶν *Λουζιτιάν* ἐβασίλευσεν εἰς τὴν

*Βούλγαρος Τσάρος καὶ ἡ σύζυγός του (13ος αἰών).
(Τοιχογραφία ἐκκλησίας ἐν Μπογιάντζα περὶ τὴν Σόφιαν).*

Κύπρον ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας, φέρουσα τὸν τίτλον τῶν «βασιλείων τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ τῆς Κύπρου».

Κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ τῆς φραγκοκρατίας οἱ Ἕλληνες ἐπέδρασαν ἐπὶ τῶν Φράγκων ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ ἐξελληνίσθησαν. Ἀλλὰ καὶ οἱ Φράγκοι ἐπέδρασαν ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων.

Τὰ κυριώτερα δὲ λογοτεχνικὰ ἔργα τῆς ἐποχῆς εἶναι ὁ *Ἐρωτόκριτος* τοῦ Βικεντίου Κορνάρου, ἕμμετρον μυθιστόρημα τοῦ 16ου αἰῶνος, τὰ *Χρονικά τοῦ Μωρέως*, ἱστορικὸν ποίημα γραμμένον εἰς

ἀπλὴν γλῶσσαν καὶ περιγράφον τοὺς πολέμους τῶν Φράγκων πρὸς κατὰκτησιν τοῦ Μωρέως, τὴν διανομὴν τῆς χώρας εἰς τοὺς βαρῶνους καὶ τὴν διοργάνωσιν τοῦ Πριγκηπάτου.

Οἱ σλαβικοὶ λαοὶ
τῶν Βαλκανίων.
Βούλγαροι.

Αἱ σταυροφορίαι εἶλον μέγιστα ἀποτελέσματα διὰ τοὺς Σλαύους τῶν Βαλκανίων. Οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Σέρβοι ἐποφελήθησαν τῶν περιπετειῶν τοῦ Βυζαντίου καὶ ἠλευθερώθησαν ἀπ' αὐτοῦ.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ 12ου αἰῶνος οἱ Βούλγαροι ἐπανεστάτησαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν δύο εὐγενῶν (bojare) Ἀσάν καὶ Πέτρον καὶ ἴδρυσαν τὸ 2ον βουλγαρικὸν βασίλειον. Τώρα δὲ μισοῦντες τοὺς Βυζαντινοὺς, κάμνουν τρομερὰς ἐπιδρομὰς. Ἐποφεληθέντες δὲ καὶ τῆς ἀδυναμίας τῶν Φράγκων ἀρχίζουσι νὰ καταλαμβάνουσι πλείστας πόλεις καὶ μέρη τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Σερβίας ἐπὶ τοῦ Ἀσάν τοῦ 2ου (1221—1241).

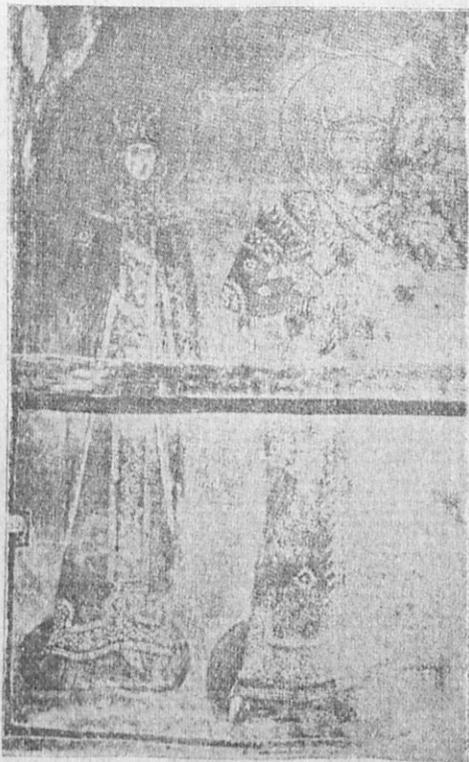
Μετὰ τὸν θάνατον ὁμοῦ τοῦ Ἀσάν ὅλαι αἱ κατακτήσεις τῆς Βουλγαρίας ἀπεχωρίσθησαν αὐτῆς. Αἱ δὲ διχόνοιαί εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἀσάν ἐπέφερον τὴν κατὰπτωσιν τοῦ κράτους καὶ τὴν διαίρεσιν αὐτοῦ εἰς δύο ἀνεξάρτητα κράτη, τὰ ὅποια εὐκόλως κατόπιν κατεκτήθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων περὶ τὰ τέλη τοῦ 14ου αἰῶνος (1393).

Οἱ Σέρβοι.

Ὅπως ἡ Βουλγαρία οὕτω κατὰ τὰς σταυροφορίας ἠλευθερώθη καὶ ἡ Σερβία. Αὕτη μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 12ου αἰῶνος ἐξηρτάτο πολιτικῶς ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου καὶ μόνον τότε ὁ μέγας ζουπάνος Στέφανος Νεμάνια ἤνωσε τὰ μικρὰ τμήματα τῆς διηρημένης Σερβίας καὶ ἀπετέλεσεν ἓν κράτος καὶ ἔγινεν ἰδρυτὴς δυναστείας, ἣ ὅποια ἐβασίλευσε περὶπου δύο αἰῶνας. Ὁ διάδοχός του Στέφανος ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως, ἀφοῦ κατεπολέμησε τοὺς Σέρβους φεουδάρχας. Ὁ ἀδελφός δὲ τοῦ Στεφάνου Σάββας ἀνεγνωρίσθη ὡς αὐτοκέφαλος ἀρχιεπίσκοπος τῆς Σερβίας (1214). Οὕτω ἰδρύθη ἀνεξάρτητος σερβικὴ ἐκκλησία. Ὁ μεγαλύτερος τῶν Νεμανιδῶν ὑπῆρξεν ὁ Στέφανος Δουσάν (1335—1355). Οὗτος ἤρρινε πολὺ τὰ ὄρια τῆς Σερβίας, νικήσας τοὺς Τούρκους, τοὺς Οὐγγυοὺς καὶ τοὺς Βουλγάρους καὶ καταλαβὼν ξένας χώρας—μέρος τῆς Μακεδονίας, τῆς Θεσσαλίας, τὴν Ἀλβανίαν. Ἐστέφθη τέλος Τοάρος τῶν Σέρβων καὶ Γραικῶν τὸ 1346.

Ἐπ' αὐτοῦ δὲ καὶ ἡ ἀνεξάρτητος σερβικὴ ἐκκλησία τοῦ Πεκίου ἀνεκηρύχθη Σερβικὸν Πατριαρχεῖον (1346). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δουσάν ἡ Σερβία ἤρχισε νὰ καταιπτή. Τὸ 1389 ἔγινεν ἡ μεγάλη μάχη τοῦ Κοσσυφοπεδίου εἰς τὴν ὁποίαν οἱ Σέρβοι, οἱ Βόσνιοι, καὶ οἱ Βλάχοι ἐνίκηθησαν ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μουράτ. Ἡ Σερβία κατέστη τότε φόρου ὑποτελής εἰς τὴν Τουρκίαν τὸ δὲ 1459 τελείως κατελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Ὅπως κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τοῦ βουλγαρικοῦ κράτους ἢ Ὁ βυζαντινὸς πολιτικὴ, ἡ κοινωνικὴ καὶ ἡ πνευματικὴ ζωὴ τῶν Βουλγάρων ἐξηρτάτο ἀπὸ τὸ Βυζάντιον, οὕτω καὶ κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον οἱ νότιοι σλαῦοι.

Ὁ Στέφανος Δουσάν καὶ ἡ σύζυγός του Ἑλένη
(1335—1355).
(Λέσνοδο Σεβρίας).

Βούλγαροι λαμβάνουν τὴν πνευματικὴν τους τροφήν ἀπὸ τὴν αὐτὴν πηγήν. Ὁ κυριώτερος δὲ ἀντιπρόσωπος τῆς βουλγαρικῆς φιλολογίας κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν εἶναι ὁ πατριάρχης τοῦ Τυρνόβου *Εὐδόμιος*. Οὗτος ἔγραψε συναξάρια καὶ βίους ἁγίων καὶ ὁμιλίας. Οἱ μαθηταὶ του ὡς καὶ ἄλλοι Βούλγαροι ἔκαμαν μεταφράσεις θρησκευτικῶν καὶ λαϊκῶν βιβλίων, χρονολογητικῶν καὶ ἄλλων ἔργων.

Ὁ δὲ πνευματικὸς βίος τῶν Σέρβων δὲν εἶχε κατὰ τὸν μεσαιῶνα παντοῦ τὴν αὐτὴν ἐξέλιξιν, διότι τὰ διάφορα μέρη τῆς Σερβίας ἔλαβον διάφορον ἐπίδρασιν τῶν λαῶν μετὰ τῶν ὁποίων συνέζησαν οἱ Σέρβοι καὶ ἐκ τῶν ὁποίων ἐξηρτῶντο. Οὕτω οἱ Σέρβοι τῶν Βαλκανίων καὶ πολιτικῶς καὶ πνευματικῶς ἐξηρτῶντο ἀπὸ τὸ Βυζάντιον, οἱ Δαλμάται ἦσαν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Ρώμης, οἱ Σλοβένοι—τῶν Γερμανῶν, οἱ Βόσνιοι—τοῦ μουσουλμανικοῦ κόσμου. Ὡς πρὸς τὴν θρησκείαν οἱ Σέρβοι διαιροῦνται εἰς ὀρθοδόξους, καθολικοὺς καὶ προτεστάντας. Αὐτὸ τὸ ἀλφάβητον ἄλλων εἶναι σλαβικόν, ἄλλων λατινικόν.

Εἰς τὴν Σερβίαν ἀνεπτύχθη ὁ πνευματικὸς βίος ἀργότερον παρὰ εἰς τὴν Βουλγαρίαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον καταφύγει οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίλλου καὶ τοῦ Μεθοδίου ἐκδιωχθέντες ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἀπὸ τὴν Μοραβίαν. Καὶ μόλις ἐπὶ τῶν Νεμανιδῶν ἀρχίζει νὰ γεννᾶται ἡ φιλολογία εἰς τὴν Σερβίαν. Οἱ υἱοὶ τοῦ Στεφάνου Νεμάνια—*Στέφανος καὶ Σάββας*, εἶναι οἱ πρῶτοι συγγραφεῖς τῶν Σέρβων. Ὁ Σάββας, ἀρχιεπίσκοπος τῆς σερβικῆς ἐκκλησίας, ἐκάλεσεν εἰς τὴν Σερβίαν τεχνίτας καὶ ζωγράφους ἐξ Ἱεροσολύμων πρὸς ἵδρυσιν ἐκκλησιῶν καὶ μετέφρασεν ὁ ἴδιος ἔργα ἐλλήνων θεολόγων. Τὰ πρωτότυπα δὲ σερβικὰ ἔργα αὐτῆς τῆς ἐποχῆς εἶναι μόνον ἀβιογραφίαι βασιλέων καὶ μοναχῶν, τὰ λοιπὰ δὲ εἶναι μεταφράσεις ἐκ τῆς βυζαντινῆς φιλολογίας.

Η ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ ΑΠΟ ΤΩΝ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 15^{ΟΥ} ΑΙΩΝΟΣ

Όταν εις τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην ἐκνωρίαζοι ἡ διαίρεσις τοῦ κράτους (φεουδαλικὸν σύστημα) αἱ πόλεις ἐλευθερωθεῖσαι ἀπὸ τοῦς κυρίαρχους των, ἀπετέλεσαν μερίστην πολιτικὴν δύναμιν. Ἐκ παραλλήλου λοιπὸν πρὸς τὴν φεουδαλικὴν ἀριστοκρατίαν καὶ τὸν κληρον, εὐρέθη ἡ τρίτη τάξις ἢ τῶν ἀστών. Καὶ τώρα ὅλοι, οἱ πάπαι, οἱ αὐτοκράτορες, οἱ βασιλεῖς, οἱ φεουδάρχαι φροντίζουσι νὰ ἔχουσι μὲ τὸ μέρος των τὴν νέαν ταύτην δύναμιν. Ἐνῶ πρὶν τὰ κοινὰ τοῦ κράτους ζητήματα ἐλύοντο μόνον ὑπὸ τῶν φεουδαρχῶν καὶ τοῦ βασιλέως, τώρα οἱ ἄστοι ἀποστέλλουσι ἀντιπροσώπους των εἰς τὰς συνελεύσεις, αἱ ὁποῖαι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἤλλαξαν χαρακτῆρα καὶ μετεβλήθησαν εἰς συνελεύσεις τῶν τάξεων (cortes εἰς τὴν Ἰσπανίαν, βουλὴ εἰς τὴν Ἄγγλιαν, états généraux εἰς τὴν Γαλλίαν, landtag εἰς τὴν Γερμανίαν, δίαιτα, seims, εἰς τὴν Πολωνίαν καὶ Βοημίαν). Οἱ ἀντιπρόσωποι δὲ τῶν τάξεων ἐξεδίδον νόμους, καθορίζοντες τοὺς φόρους. Οὕτω χάρις εἰς τὰς κοινὰς ταύτας συνελεύσεις τὰ κράτη ἐσωτερικῶς ἠνώθησαν, ἡ δὲ ἐξουσία τοῦ βασιλέως ἔμεινε περιορισμένη.

Ἐπειδὴ ὅμως οἱ λαοὶ εἰς τὴν πάλιν των κατὰ τῶν τυράννων φεουδαρχῶν συνεμάχουσι μετὰ τῶν βασιλέων, τὰ συμφέροντα ὡς βλέπομεν καὶ τῶν μὲν καὶ τῶν δὲ συνέπιπτον τώρα, διὰ τοῦτο μὲ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ χρόνου ἡ βασιλικὴ ἐξουσία ὁλοὲν ἐξυψοῦται. Ἄλλος δὲ λόγος τῆς ἐξυψώσεως τῶν βασιλέων ἦτο ἡ χρησιμοποίησις τῆς τυρτίδος διὰ πολεμικοὺς σκοποὺς. Οἱ βασιλεῖς τώρα δὲν ἔχουσι ἀνάγκην τοῦ φεουδαρχικοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ τοῦναντίον τὸν καταπολεμοῦν, ἔχοντες καλῶς ὀπλισμένον μισθοφορικὸν στρατόν.

*Ἡ μετατροπὴ τῆς
φεουδαλικῆς μο-
ναρχίας εἰς τὴν
τῶν τάξεων.*

Ἰταλία.

Ἡ συγκέντρωσις δὲ τῆς ἑξουσίας εἰς τὰς χεῖρας ἐνὸς ἄρχοντος γίνεται κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Εἰς τὰς πόλεις τῆς βορείου καὶ μέσης Ἰταλίας κατὰ τὰ τέλη τοῦ μεσαιῶνος ἐγένετο πάλη μεταξύ τῶν *πλουσίων ἐμπόρων* καὶ τῶν *τεχνιτῶν*. Ἐπωφελοῦμενοι λοιπὸν τῆς πάλης ταύτης μερικοὶ φιλόδοξοι κατελάμβανον τὴν ἑξουσίαν, ὅπως οἱ τύραννοι τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἐγένοντο *πρίγκηπες* (*principes*). Αὐτοὶ δὲ οἱ τύραννοι δὲν ὁμοιάζον τοῖς φεουδαρχαῖς ἄρχοντας, διότι δὲν ἐστήριζον ὅπως ἐκεῖνοι τὴν ἑξουσίαν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀγάπης τοῦ λαοῦ τῶν πόλεων καὶ τῆς στρατιωτικῆς τῶν δυνάμεως. Τοιοῦτοι ἄρχοντες ὑπῆρξαν εἰς τὸ Μιλᾶνον οἱ **Βισκόντι** καὶ οἱ **Σφόρτσα**, εἰς τὴν Φλωρεντίαν οἱ **Μεδίκαι**. Δύο δὲ μόνον δημοκρατίαι ὑπῆρχον αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ἡ *Γένοβα* καὶ ἡ *Βερετία*, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ μὲ ἀριστοκρατικὴν διοίκησιν.

Αἱ ἀρχαὶ μάλιστα τῶν τυράννων εὔρον θεμελιὸν ἀπολογητὴν τὸν **Μακιαβέλλη**, ὁ ὁποῖος τὰς ἀναπτύσσει εἰς τὸ ἔργον τοῦ «Ὁ Πρίγκηψ» (ὁ *principe*). Τὸ ἔργον δὲ τοῦτο ἀνεγινώσκετο πολὺ ὑπὸ τῶν βασιλέων εἰς τὴν Δύσιν, τῆς ὁποίας οἱ ἡγεμόνες προσεπάθησαν νὰ μιμηθοῦν τοὺς τυράννους. Αὐτοὶ οἱ Πάπαι παρεσύρθησαν ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τῶν τυράννων καὶ ἔγιναν μᾶλλον κοσμικοὶ ἄρχοντες παρὰ ἐκκλησιαστικοί. Διὰ τοῦτο εἶχεν ἀρχίσει ἡ ἀντίδρασις κατ' αὐτῶν, καὶ ἡ καταπολέμησις τῆς ἑξουσίας τῶν κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὑπὸ τοῦ **Βίκλιφ** (1320—1384) κατόπιν εἰς τὴν Βοημίαν ὑπὸ τοῦ **Γιάν Γουδς** (τὸν 15ον αἰῶνα).

Εἰς αὐτὴν τὴν Ἰταλίαν ὁ Πάπας **Ἀλέξανδρος ὁ β΄**, (1492—1503) (πατὴρ τῆς Λουκρητίας καὶ τοῦ Καίσαρος Βοργία) εἶχεν μέγιστον ἐχθρὸν τὸν φλωρεντιανὸν μοναχὸν δομινικανὸν **Λζιρολάμο Σαβαναρόλα**. Οὗτος μισητὸς εἰς τὸν Πάπαν συνελήφθη, κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἐκάη (1498).

Γαλλία.

Εἰς τὴν Γαλλίαν ἡ βασιλικὴ ἑξουσία ἐξυψοῦται ἀπὸ τοῦ **Λουδοβίκου τοῦ ἅτου** (1108—1137) καὶ ἀκόμη περισσώτερον ἀπὸ τοῦ **Φιλίππου τοῦ Ὠραίου** (1285—1314).

Ἐπὶ τῶν ἰσχυρῶν τούτων *Καπέτων* ὠργανώθη ἡ βασιλικὴ διοίκησις, ἤρχισεν ἡ μελέτη ὑπὸ τῶν νομομαθῶν (*legistes*) τοῦ κώδικος τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου. Ἐπὶ τοῦ Φιλίππου τοῦ Ὁραίου αὐτὰ τὰ *états généraux* ὑπεστήριζαν τὸν βασιλέα εἰς τὴν πάλην του κατὰ τῶν Παπῶν καὶ οὕτω συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐξύψωσιν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀγγλικὴν βουλήν, ἡ ὁποία συνεχῶς περιόριζε τὴν ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου τοῦ Ὁραίου καὶ τῶν τριῶν ἀτέκνων υἱῶν του τὸ στέμμα περιῆλθεν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *Βαλουά—Καπέτων*.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας *Ἐδουάρδος ὁ Τercos*, ὡς συγγενὴς τοῦ Φιλίππου τοῦ Ὁραίου, ἐζήτησε τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας, διὰ τοῦτο μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἤρχισε πόλεμος, ὁ *Ἐκατονιαετής* (1137—1453).

Οἱ Γάλλοι κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ἐπανηλειμμένως ἐνίκηθησαν ὑπὸ τῶν Ἀγγλων. Οὗτοι εἶχον εἰς τὰς χεῖρας τῶν ὄλων τὴν βόρειον Γαλλίαν. Ὁ γαλλικὸς λαὸς τότε βλέπων τὰς καταστροφάς, ἐνῶ πρὶν ἦτο διηρημένος, συνηνώθη καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῆς *Ἰωάννας Δ'* *Ἀρχ* ἀπέκρουσε τοὺς Ἀγγλους. Ὁ βασιλεὺς δὲ τῆς Γαλλίας *Κάρολος ὁ Τercos* (1422—1461) ἐστέφθη εἰς τοὺς *Ρήμους* (*Reims*). Μετ' ὀλίγα τέλος ἔτη οἱ Ἀγγλοι ἐξεδιώχθησαν ἐκ τῆς Γαλλίας μείναντες μόνον εἰς τὸ *Καλαί* (1453).

Ἐπὶ τοῦ Καρόλου λοιπὸν τοῦ Τercos ἡ βασιλικὴ ἐξουσία ἀκόμη περισσότερον ἐστερεώθη εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἐπ' αὐτοῦ ἐψήφισαν τὰ *états généraux* *φόρον διαρκῆ διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ*.

Μετὰ δὲ τὴν προᾶξιν ταύτην οἱ βασιλεῖς σπανιώτατα συνεκάλουν τὰς ἀντιπροσωπείας. Δηλαδή εἰς τὴν Γαλλίαν συνέβη τὸ ἀντίθετον ἀφ' ὅτι ἐγένετο εἰς τὴν Ἀγγλίαν, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ βασιλεῖς δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιβάλλουν κανένα φόρον ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς βουλῆς.

Ἡ Γαλλία λοιπὸν εἰς τοὺς νέους χρόνους ἐμφανίζεται

ἡνωμένη εἰς ἓν κράτος μὲ συγκεντρωμένην τὴν ἐξουσίαν εἰς τὰς βασιλικὰς χεῖρας.

Ἡ Ἀγγλία

Κατὰ τὸν 14ον καὶ 15ον αἰῶνα ἡ ἀγγλικὴ βουλή ὄλοεν ἀπέκτα μεγαλύτερα δικαιώματα διὰ τῆς καταπολεμήσεως

Ἰωάννα δ' Ἀρχ.

(Ἡ ἀρχαιοτάτη μικρογραφία ἐν τῷ χειρογράφῳ τοῦ Ἀντουάν Ντυφούρ).

τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας καὶ τῆς ὑποχωρήσεως τῶν βασιλέων. Ἐπὶ δὲ τοῦ **Ἐδουάρδου τοῦ Τριτοῦ** (1327—1377) ἐπέτυχε τὰ ἐξῆς: ὁ βασιλεὺς νὰ δύναται νὰ κηρύττῃ τὸν πόλεμον,

ἀλλὰ τὰ ἀναγκαιοῦντα δι' αὐτὸν χρήματα νὰ λαμβάνη μόνον διὰ τοῦ κοινοβουλίου. Οἱ νόμοι νὰ ἐκδίδωνται ὑπὸ τῶν βασιλέων μόνον μετὰ τὴν συγκατάθεσιν τῶν δύο βουλῶν. Οἱ σύμβουλοι τοῦ βασιλέως νὰ εἶναι ὑπεύθυνοι διὰ τὴν κατεύθυνσιν τῶν ὑποθέσεων τοῦ κράτους καὶ ἐν ἀνάγκῃ νὰ δικάζωνται ὑπὸ τῆς βουλῆς. Τὰ δικαιώματα ταῦτα τῆς βουλῆς ἠθέλησε νὰ παραβῆ ὁ **Ριχάρδος ὁ 2ος** (1377—1399), ὁ ἔγγονος τοῦ Ἑρρίκου τοῦ 3ου καὶ διὰ τοῦτο ἡ βουλή τὸν ἐκίρῳξεν ἔκπτωτον καὶ παρέδωκε τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν εἰς τὸν συγγενῆ του δοῦκα τοῦ **Λαγκαστέρ** (1399).

Ἐπὶ τῆς δυναστείας λοιπὸν αὐτῆς ἡ βουλή ἀπέκτησε ἀκόμη μεγαλύτερα δικαιώματα ὡς τὸ τοῦ νὰ ὑποβάλλῃ ἔτοιμα νομοσχέδια. Ἐκτὸς τούτου τὸ δικαίωμα τῆς εἰσόδου εἰς τὴν κάτω βουλήν ἔλαβον ὅλοι οἱ ἐλεύθεροὶ πολῖται ἀνεξαρτήτως τάξεως, οἱ ἔχοντες ὅμως ὠρισμένον εἰσόδημα ἐκ τῆς γῆς των.

Ἐπειδὴ ὅμως αἱ δύο οἰκογένειαι Πλανταγενέτ (τὸ σῆμά των ἦτο τὸ λευκὸν ρόδον) καὶ τῶν Λαγκαστέρ (μὲ σῆμα ἐρυθροῦ ρόδου), ἐκίρῳξαν πόλεμον μετὰ τῶν (1455—1485), διὰ τοῦτο ἡ ἀριστοκρατία καὶ τῶν δύο κομμάτων ἐξησθένησε καὶ ἡ ἐξουσία ἀπὸ τοὺς μεγαλοκτιματίας ἀριστοκρατίας περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῆς μεσαιᾶς καὶ κατωτέρας ἀριστοκρατίας (Gentry). Καὶ ἐπειδὴ ὁ λαὸς ἦτο κουρασμένος ἀπὸ τὸν τριακονταετῆ ἐμφύλιον πόλεμον ἀφῆκε τὴν δυναστείαν **Τιουδώρ** (1483—1509) νὰ συγκεντρώσῃ τὴν ἐξουσίαν εἰς τὰς χεῖράς της.

Οὕτω ἔχομεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀπὸ τοῦ 16ου αἰῶνος ἐνίσχυσιν τῆς βασιλικῆς ἰσχύος.

Εἰς τὰ ἐλβετικά ὄρη κατὰ τὸν μεσαίωνα εἶχον σχηματισθῆ ὑπὸ τῶν χωρικῶν ἐλεύθερα καντόνια, τὰ ὅποια ἀπὸ τοῦ 13ου αἰῶνος προσεπάθουν νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὴν κηδεμονίαν τῶν Ἀψβούργων. Τρία μάλιστα ἐξ αὐτῶν *Σβίτο*, *Οδρ* καὶ *Οντεσβάλδ*, συνεμάχησαν καὶ ἐκίρῳξαν ἐπανάστασιν κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ χωρικοῦ *Γουλιέλμου Τέλλ*. Ὁ ἀγὼν δὲ οὗτος ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ 15ου αἰῶνος ὁπότε ἡ ἔνωσις τῆς Ἑλβετίας μετὰ τῆς Αὐτοκρατορίας κατέστη παντελῶς τυπικῆ.

Ὁ πόλεμος τῶν δύο ρόδων καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ.

Ἑλβετία.

Ἡ Ἰσπανία.

Τὸ βασίλειον τῶν Δυτικῶν Γότθων ἐν Ἰσπανίᾳ διήρκεσεν ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας (5—7) καταστραφὲν τὰς ἀρχὰς τοῦ 8ου αἰῶνος ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν (711). Τὸν 11ον ὁμοῦς καὶ 12ον αἰῶνα πρὸς βορρᾶν τῆς Ἰσπανίας ἐσχηματίσθησαν χριστιανικὰ κρατίδια τῆς Ἀραγωνίας (1035), τῆς Καστίλλας (1035) καὶ τῆς Πορτογαλλίας (1140). Ταῦτα δὲ ἤρχισαν μακρὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ χαλιφάτου τῆς Κορδοῦης. Οἱ Μουσουλμᾶνοι λοιπὸν διαρκῶς ἐδιώκοντο πρὸς νότον μέχρι οὗ περὶ τὰ τέλη τοῦ 15ου αἰῶνος περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν χριστιανῶν καὶ τὸ τελευταῖον προπύργιόν των, ἡ Γρανάδα (1492).

Διὰ τοῦ γάμου δὲ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀραγωνίας Φερδινάνδου τοῦ Καθολικοῦ καὶ τῆς βασιλίσσης τῆς Καστίλλας Ἰσαβέλλας (1469) ἐτέθησαν αἱ βάσεις τῆς συνενώσεως τῆς Ἰσπανίας εἰς ἓν κράτος, εἰς τὸ ὅποιον ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 15ου αἰῶνος ἐξριζώθη ἡ ἀπόλυτος μοναρχία.

Ἰωάννης Γουτεμβέργιος

(Ἀνδριάς τοῦ Δαβὶδ δ' Ἀνζέ ἐν Στρασβούργῳ).

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ Δ. ΕΥΡΩΠΗΝ ΑΠΟ ΤΟΥ 11ΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 15ΟΥ ΑΙΩΝΟΣ

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ μεσαίωonos ἔγιναν ἐφευρέσεις, αἱ ὁποῖα ἐπέδρασαν τὰ μέγιστα ἐπὶ τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου.

*Αἱ ἐφευρέσεις.
Ἡ πυρῆτις.*

Τὸν 13ον αἰῶνα ὁ Ἄγγλος *Ροζέρο Μπέκεν* ἐγνώριζε τὴν πυρῆτιδα. Τὸν ἐπόμενον δὲ ὁ Γερμανὸς *Βαρθόλδος Σβάρτσ* ἐφευῖεν ἐκκρηκτικὴν οὐσίαν, τὴν ὁποῖαν καὶ ἤρχισαν νὰ μεταχειρίζονται εἰς τοὺς πολέμους, ὀπλίζοντες τοὺς στρατιώτας διὰ τελείου ὀπλισμοῦ, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν φεουδαρχικὸν τοῦ μεσαίωonos.

Τὸν μεσαίωνα μετεχειρίζοντο τὴν περγαμηνήν. Κατὰ τὰ τέλη ὅμως τῆς ἐποχῆς ταύτης ἤρχισε νὰ γενικεύηται ἡ χρῆσις τοῦ χάρτου. Οὗτος ἦτο γνωστὸς εἰς τοὺς Κινέζους. Ἄπ' αὐτοὺς οἱ Τάταροι τὸν κατέστησαν γνωστὸν εἰς τοὺς Ἄραβας, οἱ ὁποῖοι καὶ εἶχον ἐργοστάσια χάρτου εἰς τὴν Συρίαν, Παλαιστίνην, Βόρειον Ἀφρικὴν καὶ Ἰσπανίαν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ τῶν σταυροφοριῶν τὸν χάρτην ἤρχισαν νὰ κατασκευάζουν εἰς τὴν Γερμανίαν (τέλος 12ου αἰῶνος) τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν (τὸν 13ον αἰῶνα).

Ὁ χάρτης.

Τὰ βιβλία κατὰ τὸν μεσαίωνα ἦσαν σπάνια καὶ πολὺ ἀκριβὰ. Εἰς τὴν Κίνα τὸν 10ον αἰῶνα ἔγλυφον τὸ κείμενον ἐπὶ ξυλίνων πλακῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἔχνον βαφήν καὶ κατόπιν ἀπετύπωναν τὰ γραμμένα ἐπὶ τοῦ χάρτου ἢ τοῦ ὑφάσματος.

Ἡ τυπογραφία.

Εἰς δὲ τὴν Δ. Εὐρώπην τὸν 15ον αἰῶνα ἤρχισαν νὰ μεταχειρίζονται *κινητὰ γράμματα*, κατ' ἀρχὰς ξύλινα, κατόπιν μεταλλικά. Πρῶτος δὲ ὁ γερμανὸς *Ἰωάννης Γουτεμβέργιος* μετεχειρίσθη τὰ μεταλλικά γράμματα (1450) διὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἀπὸ τότε λοιπὸν ἡ διάδοσις τῶν βιβλίων ἔγινε μεγίστη καὶ διὸ τοῦτο ἤρχισε νὰ διαδίδηται εἰς ὅλας τὰς τάξεις ἢ μόρφωσις.

Ἡ πυξίς.

Τὴν πυξίδα ἐγνώριζον οἱ Ἄραβες κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα. Εὐκολομεταχειρίστος ὅμως αὕτη κατέστη τὸν 14ον αἰῶνα χάρις εἰς τὸν γενουάτην **Φλάβιο Τζόγιαν**. Ἡ πυξίς κατέστησε δυνατὰ τὰ μεγάλα ταξείδια καὶ οὕτω συνετέλεσε πολὺ εἰς τὰς μεγάλας γεωγραφικὰς ἀνακαλύψεις τοῦ 15ου καὶ 16ου αἰῶνος.

Τὸ ἐμπόριον.

Τὸ ἐμπόριον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς φεουδαρχίας δὲν ἦτο ἐκτεταμένον, διότι ἐπεδιώκετο νὰ εἶναι αὐταρκεῖς τὸ φεουδαλικὸν κτῆμα.

Τὸ ἐμπόριον ἐπομένως μετὰ τῶν ἀπομεμακρυσμένων χωρῶν μέχρις Ἰνδιῶν ἀνεπτύχθη μόνον μετὰ τὰς σταυροφορίας.

Ἀπὸ ἀρχαιότατων χρόνων διεξήγετο ἐμπόριον μεταξὺ τῶν λαῶν, τῶν οἰκούντων μεταξὺ τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ τῶν Ἰνδιῶν. Ἀλλὰ κατὰ περιόδους ἡ συγκοινωνία εἰς αὐτὰς τὰς χώρας δὲν ἦτο ἀσφαλῆς, διότι πλείστα ἐπιδρομαὶ καὶ μεταναστεύσεις ἐγίνοντο, αἱ ὁποῖαι καὶ ἐτάραττον τὴν ἡρεμον ζωὴν. Διὰ τοῦτο εἰς τὴν Εὐρώπην εἶχον ἀρχίσει νὰ ζητοῦν ἄλλην ὁδὸν πρὸς τὰς Ἰνδίας διὰ θαλάσσης. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπέτυχον τὸ 1498.

Ἐπίσης κατὰ τὸ τέλος τοῦ μεσαίωμος ἡ ἐμπορικὴ ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν χωρῶν τῆς Δ. Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀνατολικῆς ἤρξησε πολὺ. Αἱ πόλεις τῆς Ἰταλίας (Ἀμάφη, Πίζα, Βενετία, Γένουα) μετέφερον τὰ ἐμπορεύματα ἀπὸ τοὺς λιμένας τῆς Αἰγύπτου, τῆς Συρίας, τῆς Νοτίου Ρωσσίας, τὸν 14ον μάλιστα αἰῶνα ἡ Βενετία ἤρξησε τὰς ἐμπορικὰς τῆς σχέσεις μέχρι τῆς Ἀγγλίας. Ἐπίσης εἰς τὴν Βόρειον Εὐρώπην εἶχον ἀναπτυχθῆ πλείστα ἐμπορικὰ κέντρα, πρὸ παντὸς εἰς τὴν Γερμανίαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον σχηματισθῆ ἐνώσεις πόλεων ὡς τῆς Σουαβίας, τοῦ Ρήνου, τῆς Χάνσης, ἰδρυθείσης τὸ 1241.

Αἱ πόλεις τῆς Χάνσης διεξῆγον ἐμπόριον μετὰ τῶν χωρῶν περὶ τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν, μετὰ τὴν Ρωσίαν, τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Σκωτίαν, τὰς Κάτω χώρας (Βέλγιον, Ὀλλαν-

δίαν). Ἡ ἔνωσις ὅμως τῆς Χάνσης ἤρχισε νὰ καταπίπτῃ τὸν 16ον αἰῶνα, ὅποτε ἡ κυριαρχία τῶν θαλασσῶν εἶχεν ἀρχίσει νὰ περιέρχεται εἰς τὰς Κάτω χώρας καὶ τὴν Ἄγγλιαν.

Κατὰ τὸν μεσαίωνα δὲν ὑπῆρχεν ἐλευθερία ἐργασίας. *Ἡ βιομηχανία.*
Οἱ τεχνῖται ἀναλόγως τῆς εἰδικότητός των ἀνῆκον εἰς σωματεῖα, τὰ ὁποῖα παραλλήλως πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας ἐξελίσσοντο εἰς ἰσχυροτάτας ἐνώσεις, ἐπιδρώσας ἐπὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τῶν χωρῶν, ὡς τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Γαλλίας.

Μὲ τὸν καιρὸν ὅμως τὰ σωματεῖα τὰ ἐπαγγελματικὰ μετεβλήθησαν εἰς ὀλιγαρχικά, περιορίζοντα τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐργασίας. Διὰ τοῦτο ἐντὸς αὐτῶν ἐπῆλθε ριζικὴ μεταβολή· ἐμετριώσθη ἡ τυφλὴ ὑπακοὴ τῶν μαθητευομένων εἰς τοὺς ἀνωτέρους των καὶ ὀλιγόστευσεν ἡ ἀγάπη καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν κυρίων διὰ τοὺς κατωτέρους των. Οὕτω αἱ ἐνώσεις κατήντησαν μισηταὶ εἰς ὅλους.

Τὰ βιομηχανικὰ δὲ προϊόντα μόνον κατὰ τὸ τέλος τοῦ μεσαιῶνος ἤρχισαν νὰ διαδίδωνται πέραν τῶν κέντρων τῆς παραγωγῆς των, ἐνῶ πρὶν προωρίζοντο μόνον διὰ τὴν πληρωσιν τῶν τοπικῶν ἀναγκῶν.

Ἡ ἀνάπτυξις δὲ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας ἐπέφερε τὸν πλουτισμὸν τῶν ἐμπόρων καὶ τῶν τεχνιτῶν—κατοίκων τῶν πόλεων, τῶν ἀστῶν. *Ἡ ἀστικὴ τάξις.*

Οὕτω ἐπλούτησε καὶ ἀπέκτησε μεγίστην ἰσχὺν ἡ ἀστικὴ τάξις. Ἡ ἰσχυρὰ δὲ αὕτη μεσαία τάξις θὰ ἐπιδρῶ εἰς τὸ ἐξῆς ἐπὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τῆς Εὐρώπης.

Ὁ μέγιστος ποιητὴς τῶν χρόνων τούτων ὑπῆρξεν ὁ φλωρεντιανὸς Δάντε Ἀλλιγιέρη (1265—1321).

*Λογοτεχνία.
Δάντε.*

Κατὰ τὴν ἐποχὴν του εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐγένετο σφοδρὰ πάλη μεταξὺ τῶν Γιβελλίνων, ὁπαδῶν τῆς αὐτοκρατορικῆς ἰσχύος καὶ τῶν Γουέλφων, ὁπαδῶν τῆς Παπικῆς ἐξουσίας. Ὁ Δάντε ἐπίστευεν ὅτι ἡ Ἰταλία, ἡ κατεστραμμένη ἕνεκα τῶν ἐμφυλίων πολέμων, δύναται νὰ σωθῆ μόνον διὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐξουσίας.

Διὰ τοῦτο κατεδιώχθη ὑπὸ τῶν Γουέλφων καὶ ἐξωρίσθη ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας τοῦ πατρίδος.

Ἐπὶ 20 δὲ ἔτη περιέπου ὁ Δάντε ἔζησε ὡς φυγὰς χωρὶς ποτὲ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Φλωρεντίαν. Ὁ Δάντε κατεῖχε τὴν σοφίαν τῆς ἐποχῆς του—τὴν φιλοσοφίαν, τὴν θεολογίαν, τὴν φυσικὴν, τὴν ἀστρονομίαν. Καὶ ἂν καὶ ἐγνώριζε κατὰ βάθος τὴν λατινικὴν γλῶσσαν ἔγραψεν ὅμως τὰ ποιήματά του εἰς τὴν ζωντανὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν, ἔχων τὴν πεποίθησιν ὅτι μόνον ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ δύναται νὰ εἶναι τὸ τέλειον ὄργανον τῆς ἐξωτερικεύσεως τῶν σκέψεων του καὶ τῶν αἰσθημάτων του. Γενικὰ ὁ Δάντε δι' ὅλα τὰ ζητήματα εἶχεν ἰδικὴν του ἀτομικὴν γνώμην καὶ διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὴν ποίησιν διακρίνεται διὰ τὸν ἀτομικὸν χαρακτήρα τῆς δημιουργίας.

Ἡ Θεία κομφοδία.

Δάντε Ἀλλυέρι

(Πίναξ τοῦ Τζιόττο ἐν Φλωρεντίᾳ).

Τὸ κυριώτερον ἔργον τοῦ Δάντε εἶναι ἡ *κομφοδία*, ὀνομασθεῖσα τὸν 16ον αἰῶνα «*Θεία κομφοδία*». Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο περιγράφεται τὸ ταξείδιον τοῦ ποιητοῦ εἰς τὸν ἄλ-

λον κόσμον. Συμφώνως λοιπὸν πρὸς τὰς ἰδέας περὶ τοῦ ἄλλου κόσμου τοῦ μεσαιωνικοῦ ἀνθρώπου τὸ ἔργον διαιρεῖται εἰς τρία μέρη «τὴν Κόλασιν», «τὸ Καθαρτήριον» καὶ «τὸν Παράδεισον». Ὁ ποιητὴς εἰς τὸ παράδοξον τοῦτο ταξείδιον τοῦ ἔχει ὀδηγὸν κατ' ἀρχὰς τὸν ποιητὴν *Βιργίλιον*, κατόπιν τὴν *Βεατρίκη*, τὴν ὁποίαν ἠγάπα εἰς τὴν νεότητά του καὶ εἰς τὴν μνήμην τῆς ὁποίας ἔμεινε πιστὸς μέχρι τοῦ θανάτου του.

Καὶ ὁ μὲν Βιργίλιος συμβολίζει τὴν ἐπιστήμην καὶ τὰς γνώσεις τοῦ ἀνθρώπου, ἡ δὲ Βεατρίκη τὴν ἀγάπην πρὸς πᾶν τὸ ὑψηλὸν καὶ τὴν θεολογίαν. Εἰς τὸ ἔργον του ὁ ποιητὴς ἂν καὶ ἔχει πολλὰς ἀλληγορίας ἐν τούτοις μὲ μεγάλην ζωηρότητα καὶ ἀλήθειαν παρουσιάζει πλείστα ἐξέχοντα πρόσωπα τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, τὰς ψυχὰς τῶν ὁποίων ὁ ποιητὴς εἶδεν εἰς τὸν ἄλλον κόσμον.

Ἐκτὸς τούτου ὁ Δάντε εἰς τὸ ἀθάνατόν του ἔργον περιέκλεισεν ὅλας τὰς βασικὰς ἀρχὰς καὶ ἰδέας μὲ τὰς ὁποίας ἔξω οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ρωμαντισμοῦ, τοῦ μυστικισμοῦ καὶ τῆς σχολαστικῆς φιλοσοφίας καὶ οὕτω ἡ Θεία κωμῳδία καταστᾶ νὰ εἶναι ἐγκυκλοπαιδεία τοῦ μεσαιωνικοῦ κόσμου. Ἐκτὸς τούτων ὁ συγγραφεὺς ἐκφράζει τὴν μεγάλην του λύπην διότι αἱ δύο κυρίαρχοι δυνάμεις—ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ὁ πάπας—ἐρίζουν καὶ ἡ ἔρις τῶν αὐτῶν γίνεται πρόξενος τῆς δυστυχίας τῶν ἀνθρώπων. Καταφέρεται προσέτι κατὰ τῶν παπῶν καὶ τῆς καταπτώσεως τῆς ἐκκλησίας.

Διὰ τῆς Ἰταλικῆς δὲ γλώσσης τοῦ ἔργου τούτου ὁ Δάντε μετὰ τῶν κατοπιν *Βοκακίου* (1313—1375) καὶ *Πετρόρα* (1314—1374) γίνεται ὁ δημιουργὸς τῆς σημερινῆς ἰταλικῆς γλώσσης.

Ἡ τέχνη.

Κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ἀρχίζει καὶ ἡ μελέτη τοῦ ἀρχαίου κόσμου εἰς τὴν Ἰταλίαν διὰ τῶν λατίνων συγγραφέων, ἡ ὁποία κατοπιν συμπληρουμένη διὰ τῆς διδασκαλίας ὑπὸ τῶν ἐλλήνων σοφῶν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων θὰ φέρῃ τὴν θαυμασίαν ἐποχὴν τῆς Ἀναγεννήσεως. Κατὰ τὴν ἰδίαν λοιπὸν ἐποχὴν καὶ οἱ καλλιτέχναι μελετοῦν τὴν ἀρχαίαν τέχνην καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασίν της ἐργάζονται, εἰσάγοντες εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τὸν θόλον καὶ τὴν εὐθείαν γραμμὴν, τοὺς ρυθμούς, Ἴονιζόν, δωρικόν καὶ κορινθιακόν, εἰς τὴν γλυπτικὴν παρουσιάζοντες τὸ ἀνθρώπινον σῶμα γυμνόν. Οὕτω ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀρχῶν τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς ἐργάζοντο πλείστοι ἀρχιτέκτονες καὶ γλύπται ὡς ὁ φλωρεντιανὸς *Τζιότο*, ὁ *Μπρουνελλέσκο*, ὁ *Λοκατέλλο*, οἱ ζωγράφοι *Φρά Ἀγγέλικο*, καὶ περιφημότερος ὅλων ὁ *Ζεαν ван Εϋκ*, ὅστις μετεχειρίζετο εἰς τὰ ἔργα του τὰ ἐλαιοχρώματα, τῶν ὁποίων ἡ χρῆσις ἐπέφερε ριζικὴν ἀνατροπὴν εἰς τὴν ζωγραφικὴν.

Σκηνὴ κυνηγίου.

Τοιχογραφία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐν Κιέβῳ (1037)

Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΚΑΙ Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ ΑΠΟ ΤΟΥ 11ΟΥ - 16ΟΥ ΑΙΩΝΟΣ

**Οι Δυτικοί Σλαῦοι
καὶ οἱ Γερμανοί.**

Ὅπως οἱ νότιοι Σλαῦοι ὑπέκυψαν εἰς τοὺς Τούρκους, οὕτως καὶ οἱ δυτικοὶ Σλαῦοι, εἰς τὴν Βαλτικὴν, εἰς τὰς παρὰ τὸν Δούναβιν χώρας καὶ τὰς Ἀνατολικὰς Ἀλπεις, ὑπέκυψαν εἰς τοὺς Γερμανοὺς, οἱ ὅποιοι καθ' ὄλους τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους καὶ μετ' αὐτοὺς ἐπεδίωκον τὸν ἐκγερμανισμὸν τῶν δυτικῶν Σλαῶων.

**Ἡ Βοημία.
Ἵ Χούς.**

Μόνον δὲ εἰς λαὸς μεταξὺ ἐκείνων οἱ ὅποιοι ὑπέκυψαν εἰς τοὺς Γερμανοὺς διέσωσε τὸν ἐθνισμὸν του—οἱ Βοημοὶ (Τσέχοι). Οὗτοι ἐπὶ 400 ἔτη ἠγωνίσθησαν διὰ τὴν ἐθνικὴν τους ὑπόστασιν. Τέλος οἱ Πρῶξιμολοβίτες ἀπεφάσισαν νὰ κάμουν σιμαχίαν μετὰ τῶν Γερμανῶν καὶ οὕτως ἡ Βοημία κατέστη τμῆμα τῆς γερμανικῆς αυτοκρατορίας.

Μετὰ τὴν δυναστείαν μάλιστα τῶν Πρῶξιμολοβίτες τὸ βασιλικὸν στέμμα τῆς Βοημίας περιήλθεν εἰς τὴν γερμανικὴν οἰκογένειαν τῶν *Λουξεμβούργων*. Ἐπὶ τῆς δυναστείας δὲ αὐτῆς ἡ γερμανικὴ ἐπίδρασις εἰς τὴν Βοημίαν ἠΐθεσε πολὺ οὕτως ὥστε ἡ σλαβικὴ ἀγροτικὴ ὀργάνωσις καὶ γενικῶς ὁ σλαβικὸς χαρακτὴρ τῆς διοικήσεως ἀντεκατεστάθη ὑπὸ συστήματος ἐπικρατούντος τότε—τοῦ φεουδαλικοῦ. Οἱ χωρικοὶ ἔχασαν τὴν ἐλευθερίαν τους καὶ δι' αὐτὸ ἤρχισαν νὰ μισοῦν τοὺς ξένους. Προπαρεσκευάζετο λοιπὸν τρομερὰ ἀντίδρασις, τῆς ὁποίας κέντρον ἔγινε τὸ *πανεπιστήμιον τῆς Πράγας*, κατὰ τῆς γερμανικῆς γλώσσης, τῶν γερμανικῶν ἐθίμων, τοῦ ξένου διοικητικοῦ συστήματος, κατ' αὐτῆς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας.

Οἱ καθηγηταὶ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Πράγας μετὰ τὸν *Γιάν Χούς* (1369—1515) ἐπὶ κεφαλῆς κηρύττοντο πόλεμον κατὰ τῆς παπικῆς ἔξουσίας, ἀκολοουθούντες τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀγγλοῦ μεταρρυθμιστοῦ *Βίκλιφ* (1320—1384), καθ' ἣν ἡ μόνη πηγὴ τῆς θρησκείας πρέπει νὰ εἶναι ἡ Ἁγία Γραφή. Ἡ διδασκαλία δὲ αὐτὴ καὶ τὸ μῖσος κατὰ τῶν Γερμανῶν ἔγιναν ἀφορμὴ μεγάλων ἀνωμαλιῶν εἰς τὴν Βοημίαν. Ὁ Γιάν Χούς ὡς αἰρετικὸς ἐκάη (1415) οἱ δὲ ὀπαδοὶ του ἐπανεστάτησαν (1419—1435). Παρ' ὅλον ὁμως τὸν ἠρωϊσμὸν τους, οἱ Βοημοὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀποκτήσουν οὔτε τὴν πολιτικὴν, οὔτε τὴν ἐκκλησιαστικὴν τους ἐλευθερίαν. Ἡ αἰτία τούτου ἦτο ἡ διαίρεσις τῶν ὀπαδῶν τοῦ Χούς. Ἐν μόνον ἐπέτυχαν οἱ Βοημοὶ—νὰ ἔχουν αἰρετὸν βασιλεία. Καὶ κατ' ἀρχὰς ἐκλέ-

γουν ὡς βασιλεῖς των Πολωνούς, κατόπιν ὅμως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Φερδινάνδου τῆς Αὐστρίας, ἀδελφοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου τοῦ δου, ἐκλέγουν τοὺς Ἀψβούργους, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡ Βοημία κατέστη ἐπαρχία τῆς αὐτοκρατορίας. Ἐπὶ τῶν πρώτων δὲ Ἀψβούργων, Μαξιμιλιανῶ τοῦ 2ου καὶ Ροδόλφου τοῦ 2ου περὶ τὰ

Ἰωάννης Χούς (1369—1415).
(Εἶς ἐκ τῶν προδρόμων τῆς Μεταρρυθμίσεως.)

μέσα τοῦ 16ου αἰῶνος, ὅτε ἡ χώρα ἦνθει οἰκονομικῶς, ἔχομεν καὶ τὸν χρυσοῦν αἰῶνα τῆς Βοημικῆς λογοτεχνίας. Ὁ Ἄμους Καμένσκυ, ὁ Κάρολος ἐκ Ζιρότιν, ὁ Σκάλα καὶ πλείστοι ἄλλοι συγγραφεῖς ἀναδεικνύονται τῶρα καὶ ἀποτελοῦν τὴν δόξαν τῆς Βοημίας.

Ἡ Πολωνία ὅπως καὶ ἡ Τσεχοσλοβαζία υπέκυψεν εἰς τὸν δυτικὸν πολιτισμὸν, πρὸ παντὸς ἀπὸ τοῦ 13ου αἰῶνος, ὅτε οἱ Πολωνοὶ

Ἡ Πολωνία...

προσεκάλεσαν εις βοήθειάν των κατά των βαρβάρων ειδωλολατρῶν Πρώσων τὰ ἵπποτικά χριστιανικά τάγματα, εις τὰ ὅποια καὶ παρεχώρησαν τὴν ἀνατολικὴν σημερινὴν Πρωσσίαν.

Οἱ ἱππῶται τῶν ταγμάτων τούτων *Τεύτονες* εἰς διάστημα δύο αἰῶνων, τοῦ 13ου καὶ 14ου, διέδωσαν εἰς τὴν χώραν τὸν καθολικισμόν καὶ ἴδρυσαν πλείστας πόλεις. Κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην ἡ Πολωνία εἶχεν ἀρχίσει νὰ μεταβάλληται εἰς ἀριστοκρατικὸν κρά-

*Οἱ λαοὶ τῆς Κεντρικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Εὐρώπης
κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα.*

τος, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν δυτικῶν φεουδαρχικῶν κρατῶν. Κατὰ τῆς ἰσχύος ὅμως τῶν ἀριστοκρατῶν κτηματιῶν ἐπὶ τοῦ Βλαδισλάβου 4ου καὶ τοῦ υἱοῦ του *Καζιμίρ τοῦ Μεγάλου* (1333—1370) γίνεται ἀντίδρασις. Πρὸς καταπολέμησιν δὲ τῆς ἀριστοκρατίας ὑποστηρίζονται ἡ κατωτέρα τάξις τῶν εὐγενῶν (*schliachta*), οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων καὶ οἱ ἀγρόται. Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ ἐξουσία

ἔμεινε εἰς τὰς χεῖρας τῆς ἀνωτέρας τάξεως, ἣτις καὶ διοικεῖ τὸν τόπον, ἀπηλλύγμένη τῶν φόρων.

*Οἱ Γιαγέλο.
Ἡ Λιθουανία.*

Τὸν 14ον αἰῶνα ἡ Πολωνία γίνεται ἰσχυρὰ διὰ τῆς ἐνώσεώς της μὲ τὴν Λιθουανίαν διὰ τοῦ οἴκου τῶν *Γιαγέλο*. Τὰ διάφορα φύλα τῶν Λιθουανῶν ἠνωμένα εἰς ἓν κράτος περὶ τὴν πόλιν *Βίλνο* ἐξάπλουνται πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸς νότον διὰ τῆς ἐνώσεως μετὰ τῶν Πολωνῶν. Τότε δὲ τὰ δύο σλαβικά κράτη ἰσχυρὰ ἤδη ἐστράφησαν κατὰ τῶν Γερμανῶν ἱεποτῶν, τῶν ριζοθέντων περὶ τὴν Βαλτικὴν, μέχρις οὗ κατενίκησαν τοὺς Γερμανοὺς καὶ οὕτω τὸ *τάγμα τῶν Τευτόνων*, τὸ ὁποῖον εἶχε μετασχηματισθῆ ἤδη εἰς τὸ *δοκῆτον τῆς Προσοσίας*, καὶ τὸ τῶν *Σπαθοφόρων* ἐξηρτήθησαν ἀπὸ τὴν Πολωνίαν. Τὸν 16ον λοιπὸν αἰῶνα ἡ Πολωνία μετὰ τῆς Λιθουανίας (*Retsch Pospolita* ὀνομάσθη τὸ ἠνωμένον κράτος) ἔφθασεν εἰς τὸ ἕριστον σημεῖον τῆς ἀκμῆς της ἔχουσα ὡς σύνορα τὸν κόλπον τῆς *Ρίγας* καὶ τὰ *Καρπάθια* ὄρη πρὸς βορρᾶν καὶ νότον καὶ τοὺς ποταμοὺς *Δβίνα* καὶ *Ανείπερον* πρὸς δυσμὰς καὶ ἀνατολὰς.

Ἐκτός ὅμως τῆς ἀκμῆς της ὡς κράτους ἡ Πολωνία αὐτὴν τὴν ἐποχὴν παρουσιάζει καὶ εἰκόνα μεγίστης ἀναπτύξεως τῶν *γραμμάτων*, τῶν *ἐπιστημῶν* καὶ τῆς *λογοτεχνίας*. Ἔχει μεγάλους συγγραφεῖς ὡς τὸν *Νικόλαον Ρεῦ*, τὸν *Γιῶν Κοχανόβσκι*, τὸν *Πέτρον Σκαργά*, οἱ ὅποιοι καὶ θεωροῦνται δημιουργοὶ τῆς Πολωνικῆς γλώσσης, γράφαντες ἔργα ποιητικὰ καὶ περὶ εἰς τὰ διάφορα εἶδη τοῦ λόγου.

*Ὁ πολιτισμὸς
εἰς τὴν Πολωνίαν.*

Ἐπίσης ἀνεδείχθη τὸ πανεπιστήμιον τοῦ *Βίλνο* τὸ ὁποῖον μετέδωκε εἰς τὴν χώραν τὰς ἀρχὰς τῆς Ἀναγεννήσεως. Τὸ πανεπιστήμιον δὲ τῆς *Κρακοβίας* εἶχε μαθητὴν τοῦ τὸν *Νικόλαον Κοπέρνικ*, τὸν δημιουργὸν τῆς ἀστρονομίας.

Ὁ μέγας δούξ *Βλαδίμηρος* τὸν 10ον αἰῶνα εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν κώδικα διατάσσει τοὺς διαδόχους του νὰ μὴ παραβαίνουν τὰς διατάξεις αὐτοῦ, τὰς γραμμένας συμφῶνως πρὸς τὰς ἀποφάσεις τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ τοὺς νόμους τῶν αυτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου. Ἡ ἐκκλησία λοιπὸν ἔγινεν ὁ συνεργάτης τοῦ κράτους καὶ ὁ μεταρρυθμιστὴς τῆς κοινωνίας καὶ τῆς διοικήσεως, ἐχθρὸς τῆς δουλείας καὶ ρυθμιστὴς τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς.

*Ἡ Ρωσσία.
Ἡ χριστιανικὴ
Ἐκκλησία.*

«Ἡ ἐκκλησία ἐτακτοποίησε τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας, τὰς σχέσεις τῶν συζύγων, τῶν γονέων πρὸς τὰ παιδιά· ἡ ἐκκλησία εἰσήγαγεν ἡμέρα ἡθῆ καὶ τάξιν ἐκεῖ, ὅπου πρὶν ἐβασίλευον τὸ ἐνοτικτὸν καὶ ἡ βία».

Ἡ χριστιανικὴ ἐκκλησία ἔγινε καὶ κέντρον διαδόσεως τῆς μορφώσεως. Αἱ μεταφράσεις βυζαντινῶν ἔργων ἀλλὰ καὶ αἱ συγγραφαὶ πρωτοτύπων ἐγένοντο ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τῆς ἐκκλησίας. Εἰς τὰ μο-

ναστήρια ὑπῆρχον πλουσιώταται βιβλιοθήκαι καὶ σχεδὸν ὅλοι οἱ γνηστοὶ συγγραφεῖς τῆς περιόδου τοῦ Κιέβου ὑπῆρξαν μοναχοὶ (Νέστορ κλπ.).

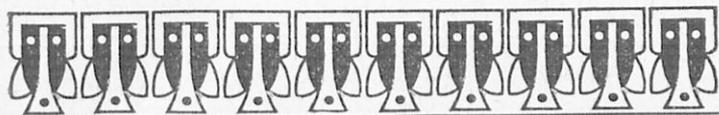
*Ἡ πολιτικὴ κα-
τάστασις τῆς Ρωσ-
σίας μέχρι τῆς ἐπι-
δρομῆς τῶν
Τατάρων.*

Τὸ κράτος τοῦ Κιέβου ἀπὸ τὸν 11ον μέχρι τοῦ 13ου αἰῶνος συνεχῶς καταπίπτει ἔνεκεν τῶν ἐμφυλίων πολέμων διὰ τὴν διαδοχὴν τοῦ θρόνου καὶ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν νομάδων τῶν στεππῶν τῆς Νοτίου Ρωσσίας. Διὰ τοὺς λόγους τούτους πλείστοι ἔφευγον πρὸς Δυσμᾶς καὶ Βορειοανατολικά τῆς πεδιάδος καὶ οὕτω σὺν τῷ χρόνῳ ἐδημιουργήθησαν νέα ἰσχυρὰ πολιτικὰ κέντρα—αἱ πόλεις Νόβγοροδ, Βλαδίμιρ, Γάλιτς καὶ ἄλλαι. Κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ τῆς δημιουργίας νέων πολιτικῶν κέντρων παρουσιάζονται νέοι ἐχθροὶ—οἱ Τάταροι ἐξ Ἀνατολῶν οἱ Γερμανοὶ ἐκ Δυσμῶν καὶ οἱ Σουηδοὶ ἀπὸ Βορρᾶ. Οἱ ἄγνοες δὲ τῶν Ρώσων διὰ τὴν ἐθνικὴν τους ὑπόστασιν ἀπομακρύνουν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην καὶ οἱ Ρῶσοι μένουσιν μακρὰν τῆς πνευματικῆς κινήσεως ἐν τῇ Δύσει. Ἀπὸ τοῦ 14ου αἰῶνος ἀρχίζει ἡ ἀτελεύτητος πάλη διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τοῦ Τατάρου.

*Ἡ Μόσχα καὶ
τὸ Μοσχοβιτικὸν
κράτος.*

Κέντρον τῆς ἀπελευθερωτικῆς ταύτης κινήσεως ἔγινεν ἡ Μόσχα, ἡ ὁποία ἀνεδείχθη λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς τῆς θέσεως ἐν μέσῳ τῶν πέρας σχηματισθέντων μικρῶν ρωσικῶν κρατῶν, πρὸ παντὸς δὲ ἔνεκα τῆς ἱκανότητος τῶν δουκῶν, ὡς τοῦ Ἰωάννου Καλιτὰ καὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ 3ου οἱ ὁποῖοι προσεπάθουν γὰρ ἐνώσουν τὰ κρατίδια εἰς ἓν κράτος.

Ἐπὶ τοῦ τελευταίου δὲ τὸ 1480 ἐλευθεροῦνται οἱ Ρῶσοι ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Τατάρων. Ἐπ' αὐτοῦ ἐπίσης εἰσάγονται εἰς τὴν Μόσχαν αἱ βυζαντιναὶ ἀντιλήψεις περὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ βασιλέως ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς συζύγου του Σοφίας Παλαιολόγου. Ἐπὶ δὲ τοῦ ἐγγονοῦ του τοῦ Ἰωάννου τοῦ 4ου τοῦ Τρομεροῦ (1533—1584) εἰς τὸ κράτος τῆς Μόσχας ἐβασίλευεν ἡ ἀπόλυτος ἐξουσία τοῦ Ἰσάκου. Αὐτὸν τὸν τίτλον προσέλαβεν ὁ Ἰωάννης ὁ 4ος, τοῦ ὁποῖου ἡ βασιλεία ἔχει μεγίστην σημασίαν ὄχι μόνον διὰ τὴν Ρωσίαν ἀλλὰ καὶ δι' ὅλοκληρον τὴν Εὐρώπην, διότι ἐπ' αὐτοῦ ἀρχίζει ἡ Ρωσία, ἀφοῦ κατέκτησε τὰ ταταρικά κράτη τοῦ Καζάν καὶ τοῦ Ἀστραχάν, νὰ εἰσδύῃ εἰς τὴν Ἀσίαν, εἰς τὴν ὁποίαν μὲ τὸν καιρὸν ἔφθασε πρὸς ἀνατολὰς μὲν μέχρι τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ,—ὁ κατακτητὴς τῆς Σιβηρίας ὑπῆρξεν ὁ Ἐρμᾶκ Τιμοθέιτς,—εἰς δὲ τὴν Κεντρικὴν Ἀσίαν μέχρι τῶν στεππῶν ἐκεῖνων, εἰς τὰς ὁποίας εἶχον τὴν φοιαν τῶν οἱ Μογγόλοι νομάδες, οἱ ὁποῖοι διὰ τῶν συνεχῶν ἐπιδρομῶν τῶν εἶχον τόσας φορὰς ἐπιφέρει μεγίστας καταστροφὰς εἰς τὴν Εὐρώπην.

ΑΙ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΧΩΡΩΝ

Οι Εὐρωπαῖοι κατὰ τοὺς μέσους χρόνους εἶχον ὀλιγωτέρας γεωγραφικὰς γνώσεις ἀπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τῶν Ρωμαίων. Ἐγνώριζον μόνον τὰς χώρας τῶν καὶ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀφρικής καὶ τῆς Ἀσίας ἦσαν ἄγνωστα εἰς αὐτοὺς.

*Αἱ γεωγραφικαὶ
γνώσεις τοῦ μεσαι-
ῶνος καὶ ὁ πλου-
τισμὸς τῶν.*

Κατὰ τὸν μεσαιωνικὸν ἄνθρωπον τὰ Ἱεροσόλυμα κατέχουν τὸ κέντρον τῆς γῆς, ὃ δὲ παράδεισος εὐρίσκεται εἰς τὰ βάρθη τῆς Ἀνατολῆς ἐνφ' ὀλόκληρον τὴν γῆν περιβρέχει ὁ ὠκεανός. Οὕτω ἡ γῆ κατ' αὐτοὺς ἦτο μέγιστον τετράγωνον ἢ μέγιστος δίσκος. Ἀπὸ τοῦ 13ου ὁμῶς αἰῶνος αἱ γεωγραφικαὶ γνώσεις ἤρχισαν νὰ πλουτίζονται. Μοναχοὶ φραγκισκανοὶ ὁ Πιὰν Καρπέν, Ἰταλός, καὶ ὁ Γουλιέλμος τοῦ Ρούμπρονκ φλαμανδός, ἐγνώρισαν τὰς χώρας ἀπὸ τῆς Κασπίας θαλάσσης μέχρι τῆς Κίνας. Ὁ βενετὸς δὲ Μάρκος Πόλο ἐξήσεν εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπὶ 20 ἔτη (1271—1291) καὶ ἐπεσέφη τὴν Κίναν, τὴν Ἰνδο-Κίναν, τὰς Ἰνδίας, τὴν Περσίαν καὶ περιέγραψε τὰς χώρας ταύτας εἰς τὸ «βιβλίον τῶν θαυμάτων».

Μὲ τὴν λεπτομερεστέραν λοιπὸν γνώσιν τοῦ κόσμου καὶ αἱ ἰδέαι περὶ τοῦ σχήματος τῆς γῆς μετεβάλλοντο. Οἱ σταυροφόροι ἦλθον εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς Ἀραβας, οἱ ὅποιοι ἐγνώριζον τὰ ἔργα τῶν ἐλλήνων γεωγράφων — Ἐρατοσθένους, Στράβωνος, Πτολεμαίου. Οἱ δὲ Ἕλληνες παρεδέχοντο ὅτι ἡ γῆ εἶναι στρογγύλη καὶ ὁ Ἐρατοσθένης ἐδίδασκεν ὅτι «ἐὰν ἡ θάλασσα τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ δὲν ἦτο τόσον ἀπέραντος θὰ ἠδύνατό τις νὰ φθάσῃ διὰ θαλάσσης ἀπὸ τὴν Ἰβηρίαν (Ἰσπανίαν) μέχρι τοῦ Ἰνδικοῦ».

Αἱ ἰδέαι λοιπὸν αὗται περὶ τῆς στρογγυλότητος τῆς γῆς διεδόθησαν μετὰ τὰς σταυροφορίας εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἀνεπτύχθησαν τὰ τέλη τοῦ 14ου αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Γάλλου καρδινάλιου Πιερρου Ἀγιὸ εἰς τὸ βιβλίον του «εἰκόνες τοῦ κόσμου».

Τὸ βιβλίον αὐτὸ ἦτο γνωστὸν εἰς τὸν Χριστόφορον Κολόμβον. Ὁ Ἀγιὸ προσέτι ἐδίδασκεν ὅτι ὁ ἴδιος ὠκεανὸς περιέβρεχε τὴν

Ευρώπη, την Ἀφρικήν καὶ τὴν Ἀσίαν. Ἐπομένως περιπλέοντες τὴν Ἀφρικήν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ φθάσωμεν εἰς τὰς Ἰνδίας. Αὐταὶ δὲ αἱ τελευταῖαι ἰδέαι ὤθησαν τοὺς Πορτογάλους ναυτικούς νὰ περιπλεύσουν τὴν Ἀφρικήν.

Αἱ ἀνακαλύψεις τῶν Πορτογάλων.

Οἱ Πορτογάλλοι, ἔχοντες εἰς τὰ πλοῖά των τὴν πυξίδα, διηυθύνθησαν πρὸς νότον, ζητοῦντες νέας γαίας πρὸς κατάκτησιν, νέους λαοὺς πρὸς ἐκχριστιανισμόν αὐτῶν καὶ τὴν θαλασσίαν ὁδὸν πρὸς τὰς Ἰνδίας. Ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ναυτικῶν τούτων ἐπιχειρήσεων ἦτο ὁ πρίγκηψ **Ἑρρίκος**, ὁ θα-

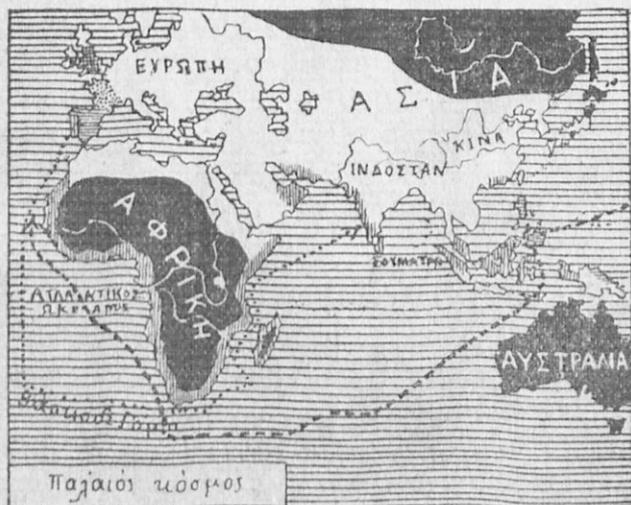
λασοπόρος. Οἱ Πορτογάλλοι ἀνεκάλυψαν τὰς νήσους Μαδέραν, Καναρίους, Ἀζόρας, τὰ παράλια τῆς βορείου Γουινέας. Τὸ 1486 ὁ **Βαρθολομαῖος Διάζος** ἔφθασεν εἰς τὴν νότιον ἄκρην τῆς Ἀμερικῆς, τὴν ὀνομασεῖσαν ἀκρωτήριον τῆς «Καλῆς Ἑλπίδος».

Τὸ δὲ 1498 ὁ **Βάσκο δὲ Γάμα** ἔφθασεν εἰς τὰς Ἰνδίας.

Ἡ ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὁ γενουάτης **Χριστόφορος Κολόμβος** (1446—1506) ἀπεφάσισε νὰ πλεύσῃ πρὸς τὰς Ἰνδίας δι' ἄλλης ὁδοῦ, διευθυνόμενος δηλαδὴ πρὸς δυσμᾶς.

Μετὰ ταξείδιον λοιπὸν δύο καὶ ἥμισυ μηνῶν (3 Αὐγούστου — 2 Ὀκτωβρίου 1492), ἀποπλεύσας ἀπὸ τὸν ἰσπανικὸν λιμένα Πάλον, ἔφθασεν εἰς τὴν νῆσον Γουαναχάνην, ὀνομασθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ Ἅγιος Σαλβάτωρ. Ὁ Κολόμβος ἔταξίδευσε 4 φορές καὶ ἀνεκάλυψε γαίας τοῦ νοτιο-ἀνατολικοῦ μέρους τῆς Ἀμερικῆς. Τὰς ἀνακαλυφθεῖσας δὲ ταύτας γαίας ἐπεσκέφθη ὁ Ἴταλὸς **Ἀμερικο Βεσπούκη**, ὁ ὁποῖος καὶ τὰς περιέγραψε λεπτομερῶς. Τὸ ἔργον τοῦ Βεσπούκη μετεφράσθη εἰς τὴν λατινικὴν τὸ 1507 καὶ ὁ ἐκ-

δότης τούτου διὰ πρώτην φοράν τότε μετεχειρίσθη τὴν λέξιν Ἀμερικὴ πρὸς ὀνομασίαν τοῦ Νέου Κόσμου. Τὰς πρώτας δὲ ἀνακαλύψεις ἠκολούθησαν καὶ ἄλλαι τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ἡ Βραζιλία, αἱ νῆσοι τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ κλπ. Ὑπὸ τοῦ Ἰσπανοῦ Μαγελλάνου ἐγένεν ὁ πρῶτος περίπλους τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς καὶ ὑπὸ τῶν συντρόφων του μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μαγελλάνου τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Τέλος τὰς ἀρχὰς τοῦ 17ου αἰῶνος εἶχεν ἀνακαλυφθῆ ἡ Αὐστραλία.

**Ἡ σημασία
τῶν ἀνακαλύψεων.**

Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀνακαλύψεων ὑπῆρξαν κολοσσιαῖα διὰ τὴν Εὐρώπην. Αἱ ὁδοὶ τοῦ ἐμπορίου ἠλλάξαν κατεύθυνσιν. Πρὶν τὸ ἐμπόριον εὐρίσκετο εἰς τὰς χεῖρας τῶν Βενετῶν, Γενουατῶν, τῶν πόλεων παρὰ τὸν Δούναβιν, τὸν Ρήνον, καὶ τῶν τῆς Χάνσης· τώρα ὅμως τοῦτο περιῆλθεν εἰς τοὺς Ἰσπανοὺς καὶ τοὺς Πορτογάλλους, τῶν ὁποίων μέγιστος ἐμπορικὸς λιμὴν κατέστη ἡ Λισσαβών. Κατόπιν δὲ μετὰ τὴν κατάπτωσιν τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Πορτογαλλίας τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὸ ἐμπόριον κατέλαβον ἡ Ὁλλανδία καὶ ἡ Ἀγγλία.

Αἱ ἀνακαλύψεις τῶν νέων χωρῶν παρεκίνησαν πολλοὺς εὐρωπαίους—τοὺς δυσηρεστημένους πρὸ παντὸς διὰ πολιτικούς καὶ θρησκευτικούς λόγους—να φεύγουν ἀπὸ τὰς πατρίδας των καὶ νὰ σχηματίζουσι πέραν τοῦ ὠκεανοῦ ἀποικίας. Πρὸς ὑπεράσπισιν δὲ τῶν ὑπερωκεανείων των κατακτήσεων οἱ Εὐρωπαῖοι ἤρχισαν νὰ κατασκευάζουσι *πολεμικοὺς στόλους*.

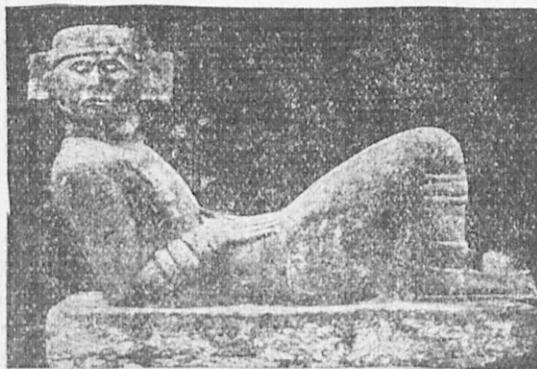
Ἀπὸ τὰς ἀποικίας μετεφέρετο εἰς τὴν Εὐρώπην πολὺς χρυσὸς καὶ ἄργυρος. Ἡ εἰσαγωγή λοιπὸν τῶν πολυτίμων μετάλλων ἐπέφερε ριζικὴν μεταβολὴν εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τῶν Εὐρωπαίων. Τὰ χρήματα τὰ ὀλίγα κατὰ τὸν μεσαῖωνα ἔχασαν τὴν ἀξίαν των ἐνῶ ἡ τιμὴ τῶν εἰδῶν τῆς πρώτης ἀνάγκης ὑψώθη. Ἐκτὸς τούτου εἰς τὴν Εὐρώπην εἰσῆχθησαν ἄγνωστα ἕως τότε *προϊόντα* ὡς ὁ καφές, ἡ ζάχαρις, ὁ καπνός, ἐφθήνουν πολὺ τὰ ἀκριβὰ πρὶν μαχαρικά, ἔξ Ἀμερικῆς μετεφέρθησαν καὶ ἐνεκλιματίσθησαν ἐν Εὐρώπῃ τὸ γεώμηλον, ἐκ τῆς Κίνας ἡ πορτοκαλλέα. Τέλος αἱ ἀνακαλύψεις ἤρουναν τὸν πνευματικὸν ὀρίζοντα τῶν Εὐρωπαίων καὶ ἐπλούτισαν τὴν γεωγραφίαν καὶ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας.

**Αἱ νέαι χῶραι καὶ
οἱ κάτοικοι αὐτῶν.**

Τὰς νέας χῶρας, τὰς ἀνακαλυφθείσας κατὰ τὸν 15ον καὶ 16ον αἰῶνα, διενεμήθησαν μεταξὺ των οἱ Ἰσπανοὶ καὶ οἱ Πορτογάλλοι. Οὗτοι εἶχον ἐνώπιόν των λαοὺς πολὺ κατωτέρους κατὰ τὸν πολιτισμόν. Ὅστε πολὺ εὐκόλως ἠδυνήθησαν νὰ τοὺς κατακτήσουν. Ἐφέ-

ροντο ὅμως πρὸς αὐτοὺς ἀπανθρωπότατα, ἀναγκάζοντες αὐτοὺς νὰ ἐργάζωνται ὑπὲρ τὰς δυνάμεις των. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἐρυθρόδερμοι εἶχον ἀρχίσει νὰ ἐξαφανίζωνται διὰ τοῦτο οἱ Εὐρωπαῖοι μετέφερον ἐξ Ἀφρικῆς μαύρους. Τὸν 16, 17, 18 αἰῶνα τὸ ἐμπόριον τῶν μαύρων ἦτο πολὺ διαδεδομένον. Ὅλοκληροὶ ἑταιρεῖαι κατεγίνοντο μ' αὐτό. Καὶ μόνον ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος ἤρχισε νὰ καταπολεμηθῆται τὸ ἐπαισχυντὸν τοῦτο ἐμπόριον τῆς ἀνθρωπίνης σαρκὸς μέχρι οὗ ἔπαυσε τὸν 19ον αἰῶνα.

Εἰς τὰς νέας ὅμως χώρας οἱ Εὐρωπαῖοι δὲν εἶρον μόνον ἀγρίους λαοὺς ἀλλὰ καὶ λαοὺς ἱσταμένους εἰς ὑψηλότερον πνευματικὸν ἐπίπεδον ὅπως τοὺς Ἀστέκους τοῦ Μεξικοῦ, τοὺς κατοίκους τοῦ Περού. Καὶ εἰς τὰς Ἰνδίας οἱ Πορτογάλλοι εἶρον λαοὺς ὄχι παντελῶς ἀπολιτίστους, ἐχθρικῶς δὲ διατεθειμένους πρὸς τοὺς ξένους. Ἄλλ' οἱ Πορτογάλλοι διὰ τῆς βίας καὶ τῆς διπλωματίας των κατώρθωσαν νὰ καταλάβουν τὰ παράλια ἀπὸ τοῦ πορθμοῦ Ὀρμουζῆ μέχρι τῆς χερσονήσου Μαλάκας, σχηματίσαντες φακτόριον καὶ εἰς τὴν νῆσον Κεϋλάνην.

Μεξικανικὸν ἄγαλμα.
(Μουσεῖον τοῦ Μεξικοῦ).

Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ

Οι ἄνθρωπισταί.

Κατὰ τὸν μεσαίωνα δὲν ἐγνώριζον κατὰ βάθος τὸν ἀρχαῖον κόσμον· κανεῖς εἰς τὴν Δύσιν δὲν ἐγνώριζε τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Τοῦναντίον δὲ κατὰ τὸν 15ον καὶ 16ον αἰῶνα εἰς τὴν Δύσιν οἱ ἄνθρωποι εἶχον καταληφθῆ ὑπὸ μεγίστης ἀγάπης πρὸς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν ἑλληνικὴν τέχνην. Διὰ τοῦτο ἡ ἐποχὴ αὕτη καλεῖται ἐποχὴ τῆς Ἀναγεννήσεως τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν, αἱ ὁποῖαι ἕως τότε ὡς νὰ εἶχον νεκρωθῆ.

Ἐπίσης ἡ ἐποχὴ αὕτη καλεῖται ἐποχὴ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ (χουμανισμοῦ ἐκ τοῦ homo) διότι οἱ ἄνθρωποι εἶχον ἀρχίσει νὰ μελετοῦν τὸν ἄνθρωπον (humana studia) κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν μεσαιωνικὴν κοινωνίαν, ἡ ὁποία κατεγίνετο μὲ τὴν μελέτην μόνον τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸ θεῖον (divina studia). Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὰς μελέτας τῶν ἐβασίζοντο ἐπὶ τῶν ἰδεῶν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων διὰ τοῦτο εἶναι ὅλοι ἐνθουσιώδεις κλασσικοί. Καὶ ἡ Ἀναγέννησις αὕτη δὲν εἶχε τοπικὸν χαρακτῆρα ἀλλὰ πανευρωπαϊκὸν χωρὶς νὰ διαδοθῆ ὅμως συγχρόνως εἰς ὅλας τὰς χώρας καὶ χωρὶς νὰ ἔχη τὸν αὐτὸν παντοῦ χαρακτῆρα.

Ἰταλία.

Κατὰ πρῶτον (14ον αἰῶνα) ἀνεπτύχθη ὁ ἀνθρωπισμὸς εἰς τὴν Ἰταλίαν, διότι εἰς αὐτὴν ἀνεπτύχθη ὁ ἀσιακὸς βίος ἐνωρίτερον ἢ εἰς τὰς λοιπὰς χώρας καὶ διότι οἱ Ἰταλοὶ εἶχον περίξ των πολλὰ ἀρχαῖα μνημεῖα. Ἐνα αἰῶνα λοιπὸν πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κων/πόλεως εἰς τὴν Ἰταλίαν εἶχον ἀρχίσει νὰ μελετοῦν τοὺς λατίνους συγγραφεῖς. Κατόπιν μετὰ τὴν

ἄλωσιν τῆς πρωτεύουσας τοῦ Βυζαντίου ἤρχισαν πολλοὶ Ἕλληνες νὰ καταφεύγουν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ νὰ διδάσκουν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς, ὅπως καὶ οἱ καταφυγόντες ἐκεῖ πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως.*

Πολλοὶ Ἰταλοὶ εἶχον πλουσιωτάτας βιβλιοθήκας ἐξ ἔργων λατίνων καὶ ἑλλήνων συγγραφέων, μουσεῖα μὲ μεγίστης ἀξίας μνημεῖα τῆς ἀρχαιότητος. Συγχρόνως ὑπεστήριξαν οἱ πλούσιοι ἀριστοκράται τοὺς ἀνθρωπιστάς· μεταξὺ αὐτῶν τῶν Παπῶν μάλιστα τοῦ 15ου καὶ 16ου αἰῶνος ἔχομεν ἀνθρωπιστάς ὡς τὸν **Νικόλαον τὸν 5ον** (1447—1453) τὸν ἰδρυτὴν τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ, τὸν Πῖον τὸν 2ον (1458—1469), τὸν Αἰνεῖαν Σύλβιον Πικολομίνη, τὸν Λέοντα τὸν 10ον.

Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως ἐγεννήθη καὶ διεδόθη ἡ Ἀναγέννησις εἰς τὴν Γαλλίαν τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 16ου αἰῶνος. Προστάτης τῶν ἀνθρωπιστῶν εἰς αὐτὴν ἦτο ὁ Φραγκῖσκος ὁ 1ος (1515—1547), ὅστις ἰδρυσε διὰ τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν ἀνωτάτην σχολὴν (collège de France) καὶ βασιλικὸν τυπογραφεῖον (Imprimerie royale).

Γαλλία.

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν αἱ κλασσικαὶ σπουδαὶ ἦνθουν κατὰ τὸ 1500. Ἄλλ' οἱ Ἀγγλοὶ ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων συγγραφέων εἶχον μέγιστον ἐνδιαφέρον διὰ τὰ θρησκευτικὰ πράγματα καὶ ἐπόθουν τὴν ἀναγέννησιν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας.

Ἀγγλία.

Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἐδῶ ὡς σκοπὸν τῶν ἀνθρωπιστικῶν μελετῶν ἐθεώρουν τὴν ἐξύψωσιν τῆς θρησκευτικῆς τοῦ ἀνθρώπου ζωῆς.

Γερμανία.

* Οἱ κυριώτεροι ἐκ τῶν καταφυγόντων εἰς τὴν Ἰταλίαν ὑπῆρχαν: ὁ Μανουὴλ Χρυσολωρᾶς, ὁ Πλήθων ὁ Γεμιστός, ὁ καρδινάλιος Βισσαρίων, ὁ Δημήτριος Χαλκκοκονδύλης, ὁ Θεόδωρος Γαζής, ὁ Λάσκαρης κλπ. κλπ.

**Αἱ βάσεις τῆς
νέας ἐπιστήμης.**

Ἡ ἐποχὴ τῆς Ἀναγεννήσεως ἐπέδρασε τὰ μέγιστα ἐπὶ τῆς κατόπιν πνευματικῆς ζωῆς τῆς Εὐρώπης. Διότι κατ' αὐτὴν κατὰ πρῶτον παρουσιάσθη τὸ ἐπιστημονικὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὸν πέραξ πραγματικὸν κόσμον, πρὸ παντὸς διὰ τὸν ἄνθρωπον. Δηλαδή ἤρχισαν νὰ ἐξετάζωνται ζητήματα ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἠθικὴν, τὴν ἀνατροφὴν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἱστορίαν, τὴν φιλολογοίαν. Τὸν 16ον αἰῶνα εἶχεν ἀρχίσει ἡ ἐπιστημονικὴ μελέτη τοῦ κόσμου. Αἱ γεωγραφικαὶ ἀνακαλύψεις ἐπέισαν τὸν ἄνθρωπον περὶ τῆς στοργυλότητος τῆς γῆς· τὸν 16ον αἰῶνα ὁ Πολωνὸς *Νικόλαος Κοπέρνικος* (1472—1543) ἀπέδειξε ὅτι ἡ γῆ κινεῖται περὶ τὸν ἥλιον. Τὸν 16ον αἰῶνα ὁ *Παρακέλαιος* (1493—1541) ἔθεσε τὰ θεμέλια τῆς χημείας, ὁ δὲ Ἰσπανὸς *Μιχαὴλ Σεοβὲτ* (1509—1553) ἔθεσε διὰ τῶν ἐργασιῶν του τὰς βάσεις τῆς ἀνακαλύψεως τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος, ἣτις καὶ ἐγένετο τὸν 17ον αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου *Χάρβεϊ* (1578—1667).

Οἱ συγγραφεῖς.

Πρῶτοι τῶν συγγραφέων τῆς Ἀναγεννήσεως ὑπῆρξεν ὁ *Φραγκίσκος Πετρόρχας* (1504—1374) ἐκ Φλωρεντίας. Οὗτος μαζὺ μετὰ τὸν *Βοκάκιον* θεωρεῖται δημιουργὸς τῆς ἰταλικῆς λογοτεχνικῆς γλώσσης. Ὁ *Πετρόρχας* ἔγραψεν εἰς τὴν Ἰταλικὴν γλῶσσαν συνέτα εἰς τὰ ὁποῖα ψάλλει τὴν Λάουραν. (Rime in vita di Laura, Rime in morte di Laura).

Ἡ ἀξία ὅμως τοῦ *Πετρόρχα* καὶ ἡ σημασία τῆς δράσεώς του εἶναι πολὺ ἀνωτέρα ἀκόμη ὥς ἀνθρωπιστοῦ, ὥς ἀνθρώπου τῆς νέας ἐποχῆς, διότι οὗτος κατ' ὄλην τὴν Εὐρώπην ἐξήτει καὶ ἐμελέτα τὰ ἀρχαῖα χειρόγραφα, διώρθωνε τὰ λάθη τῶν ἀντιγραφῶν, διέδιδε τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Κικέρωνα.

Βοκάκιος.

Τὸν *Πετρόρχαν* ἐμιμήθη ὁ *Βοκάκιος* (1313—1375) ὅστις διὰ τοῦ *Δεκαμέρον*, δηλαδή συλλογῆς μικρῶν διηγήσεων (novelles) ἔθεσε τὰς βάσεις τοῦ πεζοῦ ἰταλικοῦ λόγου.

Ἀριόστος, Τάσσοσ.

Τοὺς δύο τούτους ἀκολοῦθοῦν τὸν ἐπόμενον αἰῶνα δύο μεγάλοι ποιηταὶ ὁ *Ἀριόστος* (1474—1533) συγγραφεὺς τοῦ *Μαινομένου Ρολάνδου* καὶ ὁ *Τάσσοσ* (1544—1593) τοῦ ὁποῖου τὸ κυριώτερον ἔργον εἶναι ἡ *Εἰσυθέρωσις τῆς Ἱερουσαλήμ*.

Κατὰ τὸν αὐτὸν αἰῶνα ὑπὸ τοῦ *Νικόλου Νικόλα* ἰδρύθη δημοσία βιβλιοθήκη κλασικῶν ἔργων, ὁ δὲ *Λορέντισο Βάλλα* (1407—1457) ἐπιστήμων βαθύς ἐμελέτησε μεταξὺ ἄλλων ἔργων καὶ τὴν μετάφρασιν τῆς Βίβλου (Βουλγάτα) καὶ εὑρεν εἰς αὐτὴν λάθη.

Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἀρχίζει καὶ ἡ μελέτη τοῦ Πλάτωνος. Κατὰ τοὺς μέσους χρόνους ὁ κυρίαρχος τῆς φιλοσοφίας ἦτο ὁ Ἀριστοτέλης, ἐνῶ τώρα οἱ ἄνθρωποι ἀπορροφοῦνται ἀπὸ τὴν μελέτην τοῦ

Φραγκῖσκος Πετράρχας (1304—1374).

(Εἰκὼν τῆς Σχολῆς τοῦ Μπελλίνι. Πινακοθήκη Borghese ἐν Ρώμῃ).

καλλιτέχνου φιλοσόφου. Γνώστης δὲ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλάτωνος καὶ ἰδρυτῆς τῆς πλατωνικῆς ἀκαδημίας ὑπῆρξεν ὁ **Μαροῖλιο Φιτσίνο**.

Εἰς τοὺς Ἰταλοὺς ἀνθρωπιστὰς συγκαταλέγεται καὶ ὁ **Νικόλαος Μακκιαβέλη** (1469—1527) ἐκ Φλωρεντίας. Οὗτος ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τῆς Φλωρεντίας καὶ κριτικὴν μελέτην ἐπὶ τῶν πρώτων

Μακκιαβέλη.

τοῦ Τίτου Λιβίου βιβλίων. Τὸ κυριώτερον ὅμως ἔργον του εἶναι
 ὁ «Πρίγκηψ». Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μακκιαβέλη εἰς τὴν Ἰταλίαν
 ἐκυριάρχει ἡ πριγκηπικὴ ἐξουσία, ὑπενθυμίζουσα τὴν ἀρχαίαν
 τυραννίαν. Εἰς τὸν Πρίγκηπά του λοιπὸν ὁ συγγραφεὺς μᾶς ἀνα-
 πτύσσει τὴν θεωρίαν τῆς ἀπολύτου, ἀπεριορίστου ἐξουσίας τοῦ πρίγ-
 κηπος. Ἐφαντάσθη δηλαδὴ ὁ Μακκιαβέλη ὅτι ἡ Ἰταλία ἦ διηρη-

Κεφαλὴ τοῦ Χριστοῦ.

(Λεονάρδου δὲ Βίντσι — Μιλάνον).

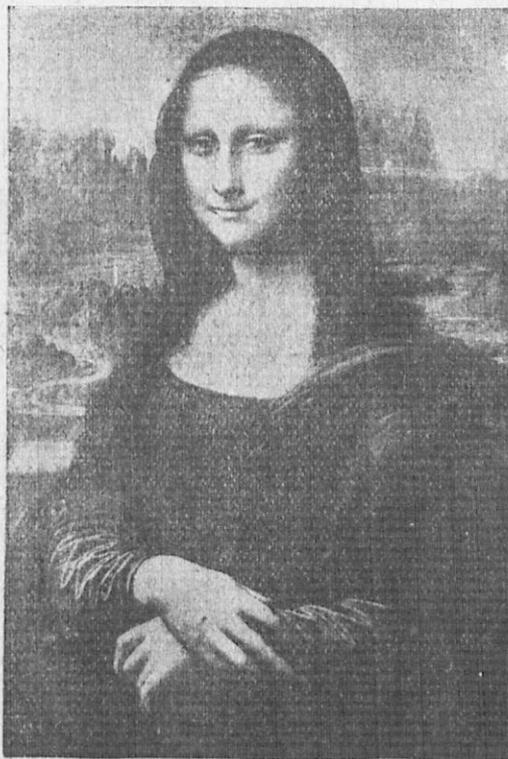
μένη καὶ ἡ κατασπαρασσομένη ὑπὸ ἐμφυλίων πολέμων δύναται νὰ
 σωθῆ μόνον διὰ τῆς ἐνώσεώς της ὑπὸ ἓνα ἰσχυρὸν πρίγκηπα.

Διὰ τὸν συγγραφέα ὑπάρχει μόνον ὁ σκοπὸς πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ
 ὁποίου πρέπει νὰ θνοιάζωνται καὶ ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ εὐτυχία τοῦ
 ἀτόμου.

Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ ὁ Μακκιαβέλη διδάσκει ὅτι
 δὲν ὑπάρχουν ἠθικὰ ἢ ἀνήθικα μέσα (Μακκιαβελισμός). Ὁ

«Πρίγκηψ» λοιπὸν ἔγινε διδακτικὸν βιβλίον τῶν ἀρχόντων ἐκείνων, οὔτινες ὡς ἰδανικόν των εἶχον τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν.

Εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁ ἀνθρωπισμὸς ἤρχισε νὰ καταπίπτῃ

Δεονάρδου δά Βίντσι.—Ἡ Τζιοκόνδα.

κατὰ τὰ μέσα τοῦ 16ου αἰῶνος ὁπότε καὶ πάλιν ὁ καθολικισμὸς ἐθριάμβευσε.

Καὶ ἡ τέχνη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἀναγεννήσεως ἔλαβε τὴν ὑψίστην τῆς ἀκμῆς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀρχαίας τέ-

Ἡ καλλιτεχνικὴ ἀναγέννησις.

χνης. Μέγιστοι καλλιτέχνηαι Ἴταλοὶ ἐπῆρξαν ὁ **Δεονάρδος Δά Βίντσι** (1452—1509) ζωγράφος ἀλλὰ καὶ σοφός, ἀρχι-

Ραφαήλου.—Παναγία.

τέκτων καὶ ποιητής, ὁ **Μιχαὴλ Ἄγγελος Βουναροότι** (1475—1564) γλύπτης καὶ ζωγράφος, ὁ **Ραφαὴλ Σάντιο** (1483—1520) ὁ ἀνώτερος ὄλων ζωγράφος.

*Ἡ ἀναγέννησις
εἰς τὴν Γαλλίαν.*
Φ. Ραμπλέ.

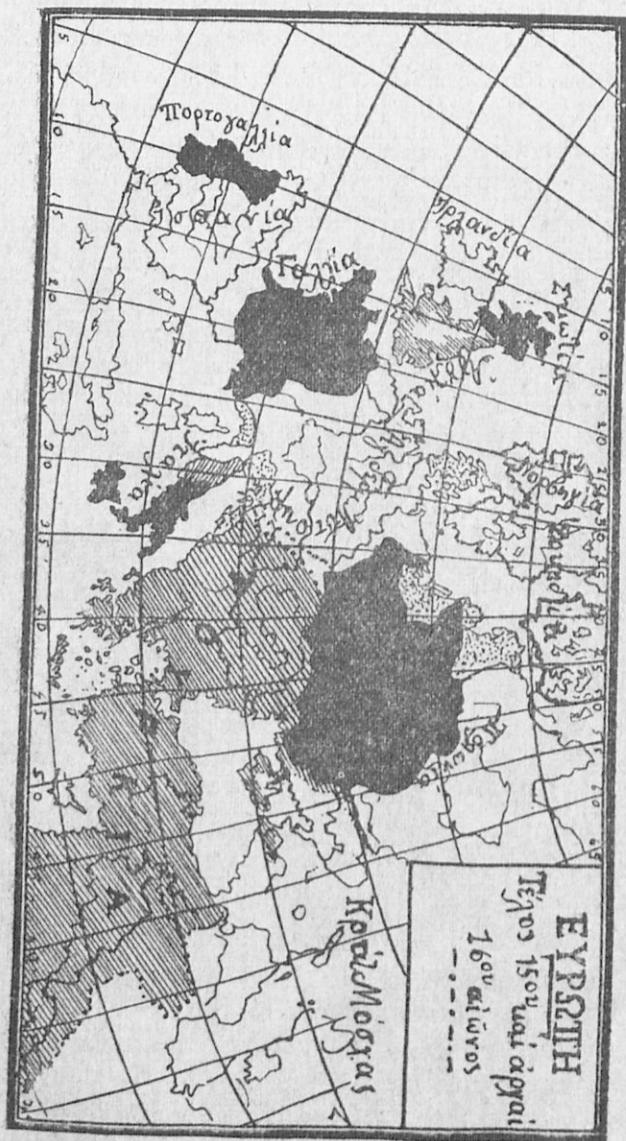
Εἰς τὴν Γαλλίαν ἀντιπρόσωπος τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, ἀπαρ-
νηθεὶς τὴν σχολαστικὴν φιλοσοφίαν καὶ τὸν ἀσκητισμὸν,
ὕπῃρξεν ὁ **Φραγκίσκος Ραμπλέ** (1483—1553) σατυρικοῦς
συγγραφεύς. Οὗτος ἐσατύρισε τὴν σύγχρονόν του κοινωνίαν
εἰς τὰ δύο του μυθιστορήματα τὸν «Γαργαντούα» καὶ τὸν
«Πανταγρουέλ». Ὁ Ραμπλέ, ἐμορφώθη εἰς μοναστήριον
ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξῆλθεν ἐχθρὸς τῶν μοναχῶν καὶ διὰ τοῦτο
ἐσατύρισε εἰς τὰ ἔργα του καὶ τοὺς μοναχοὺς καὶ τὸν
Πάπαν, ἃν καὶ ὁ ἴδιος ἦτο ἱερεὺς.

Μετὰ τὸν Ραμπλέ κατὰ τὸ 2ον ἡμισυ τοῦ 16ου αἰῶνος *Ρονσάρ, Μονταίν.*
ἔχομεν σειρὰν συγγραφέων ἐκ τῶν ὁποίων μέγας ποιητὴς
ὕπῃρξεν ὁ **Πέτρος Ρονσάρ** (1524—1585) ὅστις καὶ ἐγένεν
ἀρχηγὸς νέας σχολῆς γραφῆς σονέτα, ᾠδὰς, ἐλεγεία, ὕμνους,
σατύρας καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐθνικοῦ ἔπους τῆς «Φρανσιά-
δος». Ἡθικολόγος συγγραφεύς ὕπῃρξεν ὁ **Μιχαὴλ Μον-
ταίν** (1533—1592) πότε στωϊκός, πότε ἐπικούρειος, πότε
σκεπτικιστής. Ὁ Μονταίν ἀπομακρυνθεὶς τῆς κοινωνίας καὶ
καταγινόμενος εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, ἔγραψε τὰς σκέψεις του
εἰς τὰ *Essais*, ἕνα ἀπὸ τὰ πρωτοτυπώτερα ἔργα τῆς γαλλι-
κῆς λογοτεχνίας.

Οἱ σημαντικώτεροι ἀνθρωπισταὶ εἰς τὴν Γερμανίαν *Γερμανία*
ὕπῃρξαν ὁ **Ρεῖχλιν** καὶ ὁ **Ἔρασμος**. Ὁ Ἰωάννης Ρεῖχλιν *Ρεῖχλιν, Ἔρασμος.*
(1455—1522) ἐγνώριζε κατὰ βάθος τὴν λατινικὴν, ἑλληνι-
κὴν καὶ ἑβραϊκὴν γλῶσσαν. Οὗτος πρῶτος ἔθεσε τὰς βάσεις
τῆς ἐπιστημονικῆς μελέτης τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης. Ὁ δὲ
Ἔρασμος (1467—1536) ὕπῃρξεν ὁ μέγιστος τῶν ἀνθρωπι-
στῶν. Μετέφρασε εἰς τὴν λατινικὴν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ τὴν
Ἁγίαν Γραφήν, ἔργα τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας, ἔγραψε
σατύρας εἰς τὰς ὁποίας ἐσατύρισε τὰ ἑλαττώματα τῆς συγ-
χρόνου κοινωνίας. Ἐκ τῶν ἔργων τούτων τὸ σπουδαιότερον
εἶναι ὁ «ἔπαινος τῆς τρέλλας» (1509).

Μέγιστοι καλλιτέχνηαι Γερμανοὶ ὕπῃρξαν ὁ Ἄλβέρτος
Νιτσερ καὶ ὁ Ἰωάννης Χολβάιν.

Ἡ τέχνη.

ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΚΤΟΣ ΑΙΩΝ

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΑΡΧΑΣ ΤΟΥ 16^{ΟΥ} ΑΙΩΝΟΣ

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 15ου αἰῶνος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 16ου *Αἱ σχέσεις μεταξύ τῶν κρατῶν.*
ἀρχίζει νέα περίοδος εἰς τὴν Εὐρώπην, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ
σχέσεις μεταξύ τῶν κρατῶν ριζικὰ ἀλλοιοῦνται,

Κατὰ τὸν μεσαίωνα τὰ κράτη, ἐπειδὴ ἦσαν διηρημένα
εἰς πλείστα κρατίδια ἀπεροφῶντο ἀπὸ τὰ ἐσωτερικά των
καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἶχον στενὰς σχέσεις ἀναμεταξύ των.

Τώρα ὅμως ὅποτε συνετελέσθη ἡ ἐνότης τῶν κρατῶν, τὰ
ὁποῖα μετεβλήθησαν ἀπὸ φεουδαρχικά εἰς ἐθνικά, τώρα τὰ
νέας μορφῆς εἰς τὴν Δύσει Εὐρωπαϊκὰ κράτη ἀποβλέπουν
εἰς τὸ νὰ μὴ ἔχη κανέν ἐκ τούτων ὑπερβολικὴν ἰσχύν, νὰ
μὴ γίνῃ ἀνώτερον τῶν ἄλλων. Οὕτω ἀρχίζει ἡ πολιτικὴ τῆς
ἰσορροπίας.

Δύο δὲ ἰσχυραὶ δυνάμεις ἦσαν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἠπειρω-
τικὴν Εὐρώπην κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 16ου αἰῶνος, ἡ Γαλλία
καὶ ἡ Ἰσπανία.

Ἡ Γαλλία, συνενωθεῖσα τελειωτικὰ ἐπὶ τοῦ Λουδοβίκου *Ἡ Γαλλία.*
τοῦ 11ου, ἐπιχειρεῖ νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Τούρκους ἀπὸ τὴν Εὐ-
ρώπην [ἐπὶ τοῦ Καρόλου τοῦ 8ου (1483—1498) καὶ τοῦ
Λουδοβίκου τοῦ 12ου (1498—1515)] καὶ νὰ κατακτήσῃ τὴν
Ἰταλίαν.

Αἱ προσπάθειαι ὅμως τῶν Γάλλων ὑπῆρξαν μάταιαι,
διότι κατ' αὐτῆς ἐσηματίζοντο συμμαχίαι τῶν Ἰταλικῶν καὶ
ξένων κρατῶν. Παρὰ τὰς ἀποτυχίας ὅμως ὁ **Φραγκίσκος ὁ**

Ιος (1515—1547) εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ κατέλαβε τὸ Μιλάνον. Ἀλλὰ τότε εὐρέθη ἀντιμέτωπος τοῦ Καρόλου τοῦ 5ου βασιλέως τῆς Ἰσπανίας.

Φραγκῖσκος ὁ Α΄.

Μικρογραφία τοῦ Μουσείου τοῦ Chantilly)
Γαλλικὴ Σχολὴ 16ου αἰῶνος.

Ὁ Κάρολος ὁ 5ος (αὐτοκράτωρ ἀπὸ τοῦ 1515—1556) **Ὁ Κάρολος ὁ 5ος**.
ὑπῆρξε βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας, τῆς Νεαπόλεως, τῆς Σικελίας, τῆς Σαρδηνίας, τῆς Αὐστρίας, τῶν Κάτω Χωρῶν (Βέλγιον, Ὁλλανδία) καὶ τοῦ Νέου Κόσμου. Οὕτω ἀπετε-

Κάρολος ὁ Ε΄.

Ἐυλογητὴς 16ου αἰῶνος. Μουσεῖον Λούδρου.

λέσθη παμμέγιστον κράτος, εἰς τὸ ὁποῖον «οὐδέποτε ἔδυνε ὁ ἥλιος». Διὰ τοῦτο, ὅτε μάλιστα (τὸ 1519) ὁ Κάρολος ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τῶν γερμανῶν ἐκλεκτόρων αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, ὁ Φραγκίσκος ὁ 1ος ἐφοβήθη τὴν ἀπέραντον αὐτοκρατορίαν. Ὡς ἐκ τούτου εἶχον ἀρχίσει πόλεμοι μεταξὺ τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ Καρόλου καὶ οἱ ὁποῖοι ὑπῆρξαν τέσσαρες καὶ μακροχρόνιοι (1521—1544).

Εἰς τὴν πρωτοφανῆ δὲ ταύτην σύγκρουσιν ἔλαβον μέρος καὶ ἄλλα κράτη ὡς τοῦ Πάπα, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Βενετίας, τῆς Ἑλβετίας, ἢ ὁποῖα ἔδιδε τοὺς μισθοφόρους.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν πολέμων τούτων ἦτο ἢ μὴ πραγματοποίησις τῶν ἰδεῶν τοῦ Καρόλου περὶ τῆς παγκοσμίου χριστιανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἡ παραίτησις ἀπὸ τῶν δικαιωμάτων τοῦ αὐτοκράτορος ἕνεκεν ἀπογοητεύσεως. Ὁ αὐτοκράτωρ δὲ παραιτηθεὶς διεμοίρασε τὸ κράτος μεταξὺ τοῦ υἱοῦ του **Φιλίππου τοῦ 2ου** καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του **Φερδινάνδου τοῦ 1ου**. Καὶ εἰς μὲν τὸν πρῶτον παρέδωκε τὴν Ἰσπανίαν, τὰς Κάτω Χώρας, τὴν Νεάπολιν καὶ τὰς ἐν τῇ Ἀμερικῇ ἰσπανικὰς κτήσεις, εἰς δὲ τὸν δεύτερον τὰς γαίας τῶν Ἀψβούργων καὶ τὸν τίτλον τοῦ αὐτοκράτορος.

Ραφαήλου — Ἄγγελοι.

Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ

Ἡ θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις ὡς αἰτίαν εἶχε τὴν δυσαρέσκειαν τῶν χριστιανῶν διὰ τὴν κατάστασιν τῆς ἐκκλησίας.

Οἱ αὐτοκράτορες, οἱ βασιλεῖς, οἱ δοῦκες καὶ αἱ δημοκραταί δὲν ἠνείχοντο τὴν ἀπεριόριστον ἐξουσίαν, τὴν ὁποίαν εἶχον ἀποκτήσει οἱ Πάπαι κατὰ τὸν μεσαίωνα, τὴν παγκόμιον μοναρχίαν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, διότι εἰς τὰ νεότερα εὐρωπαϊκὰ κράτη εἶχεν ἀρχίσει ἤδη νὰ ἀναπτύσσεται τὸ αἰσθημα τοῦ ἐθνισμοῦ.

Εἰς τὰ νέα κράτη εἶχεν ἀρχίσει ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἐθνικῶν λογοτεχνικῶν, ἡ διάδοσις καὶ ἡ ἀνύψωσις τῆς λαϊκῆς γλώσσης (γερμανικῆς, γαλλικῆς, βοημικῆς, πολωνικῆς κλπ.) ἐκάστου λαοῦ εἰς σημεῖον, ὥστε νὰ καθίσταται αὕτη ὄργανον τῆς ἐξωτεικεύσεως τῶν σκέψεων καὶ τῶν πόθων τοῦ λαοῦ, ἐνῶ ἡ καθολικὴ ἐκκλησία ἀνεγνώριζε μόνον τὴν λατινικὴν γλῶσσαν.

Σπουδαῖος λόγος ἐπίσης ἦτο καὶ ἡ ἀπαίτησις ἐκ μέρους τῆς ἐκκλησίας τῆς ἀπολύτου ὑπακοῆς εἰς τὴν διδασκαλίαν της. Ἐπομένως ἐγεννήθη ἀντίδρασις διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς σκέψεως καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης ἀπὸ τοὺς καταγινομένους μὲ τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας, ἀπὸ τοὺς ἀνθρωπιστάς, οἱ ὁποῖοι προσέτι κατεπολέμουν τὴν ἀσκητικὴν ἀντίληψιν τῆς ζωῆς.

Μεγαλυτέραν ἀκόμη ἀντίδρασιν ἐγέννα καὶ ἡ κατάπτωσις τῆς ἐκκλησίας, διότι αὕτη προσέβαλλε τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα τοῦ ἀνθρώπου. Διὰ τοῦτο τὸν 14ον, 15ον καὶ ἀρχὰς τοῦ 16ου αἰῶνος ὄλοι ὁμίλουν περὶ τῆς καταπτώσεως τῆς ἐκκλησίας. Πάντες ἦσαν ἀπογοητευμένοι διὰ τὴν ζωὴν τοῦ κλήρου, τὴν ἀντίθετον εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ διὰ τὴν ἀνοδὸν εἰς τὸν παπικὸν θρόνον Παπῶν ὡς τοῦ Αἰνείου Συλβίου Πικκολομίνι (Πῖος ὁ 2ος) ποιητοῦ, τοῦ Σίξτου 4ου καὶ τοῦ Ἰουλίου 2ου παπῶν πολεμιστῶν,

*Τὰ αἴτια.
Ἡ ἐξουσία τῶν
Παπῶν.*

*Ἡ λατινικὴ
γλῶσσα.*

*Ὁ περιορισμὸς
τῆς ἐλευθερίας
τῆς συνειδήσεως.*

*Ἡ κατάπτωσις
τῆς Ἐκκλησίας.*

τοῦ Ἀλεξάνδρου βου τοῦ Βοργία ἐγγληματίου, διὰ τὸ ἀναί-
σχυντον ἐμπόριον τῶν συγχωροχαρτίων καὶ ἐξήτουν μεταρ-
ρυθμίσεις. Ἡ πώλησις μάλιστα τῶν συγχωροχαρτίων τρο-
μερὰ ἐσκανδάλιζε τοὺς χριστιανούς. «ἘΑρχεῖ νὰ ριφθοῦν
χορήματα εἰς τὸ κιβώτιον καὶ ἀμέσως ἡ ψυχὴ τοῦ ἁμαρτω-
λοῦ ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν κόλασιν» ἔλεγεν ὁ μοναχὸς *Τέτοσελ*, ὁ
ὁποῖος ἐπώλει τὰ συγχωροχάρτια κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ *Λέ-
οντος τοῦ 10ου* τῶν *Μεδίκων* (1513—1521) Πάπα ἀνθρω-
πιστοῦ, ἀγαπῶντος τὰς διασκεδάσεις καὶ τὴν πολυτέλειαν,
τοὺς χοροὺς καὶ τὰ γεύματα.

**Ἡ πρὸ τοῦ
Δουθήρου προσ-
πάθεια μεταρ-
ρυθμίσεως.**

Κατὰ τὸν 14ον αἰῶνα τὸ πανεπιστήμιον τῶν *Παρισίων*, τὸ
ὁποῖον εἶχε μεγίστην ἐπίδρασιν ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ καθολικοῦ κό-
σμου ἐπρότεινε νὰ *ἐξαρτήσῃ τὴν παπικὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τὰς οἰκουμ-
νικὰς συνόδους*.

Τρεῖς δὲ σύνοδοι ἔγιναν εἰς τὴν *Πίζαν* (1409) *Κωνσταντίαν*
(1414—1418) εἰς τὸ *Μπαζέλ* (1431—1449) ἀλλὰ καὶ αἱ τρεῖς δὲν
ἔφερον κανὲν ἀποτέλεσμα. Ἄλλη προσπάθεια ἔγινεν ὑπὸ τῶν
εὐαγγελιστῶν, οἵτινες ἤθελον τὴν μεταρρυθμίσειν καὶ τῆς *διδασκα-
λίας τῆς ἐκκλησίας*, ἣ ὁποία κατ' αὐτοὺς πρέπει νὰ *στηρίζεται μόνον
ἐπὶ τῆς ἱερᾶς γραφῆς*.

Πρῶτοι εὐαγγελισταὶ ὑπῆρξαν οἱ *Βαλδέροισι* τὸν 12ον καὶ 13ον
αἰῶνα. Ἄλλ' οὗτοι σχεδὸν ὅλοι ἐφρονεῦθσαν κατὰ τὰς σταυροφο-
ρίας ἐναντίον των τὸν 13ον αἰῶνα. Εὐαγγελισταὶ ἐπίσης ἦσαν ὁ
Βίλκνιφ (1320—1384) εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὁ *Χούς* (1369—1415) εἰς τὴν
Βοημίαν, κατόπιν ὁ *Λούθηρος*, ὁ *Ζβίγγλιος* καὶ ὁ *Καλβίνος*.

Ἄλλοι πάλιν ἐξήτουν τὴν *μουσικιοτικὴν* μεταρρυθμίσειν, ἣ ὁποία
καὶ ἐπέφερε τὴν δημιουργίαν πλείστων αἱρέσεων ὡς τῶν *ζηλιαστῶν*,
οἱ ὁποῖοι παραδέχονται τὴν μέλλουσαν βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ
ἐπὶ τῆς γῆς, ζητοῦν τὴν κατάργησιν τῆς διαιρέσεως τῶν ἀνθρώ-
πων εἰς τάξεις, τῆς περιουσίας καὶ διδάσκουν ὅτι πᾶς χριστιανὸς
δύναται νὰ προσεύχηται διὰ τὴν κοινότητα καὶ νὰ διδάσκῃ τὸν
λαόν, ἐὰν αἰσθάνεται μέσα του τὸ θεῖον δῶρον.

Ὁ Λούθηρος

Ὁ Μαρτίνος Λούθηρος (1483—1546) ἦτο υἱὸς πτω-
χοῦ μεταλλουργοῦ. Τὸ 1500 ὁ Λούθηρος ἠκολούθει μαθή-
ματα εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ἐρφούρτης, διότι ὁ πατήρ
του ἤθελε τὸν Μαρτίνον νομικόν. Ἀλλὰ παρὰ τὰ σχέδια
τοῦ πατρὸς ὁ Λούθηρος ἐκλείσθη (τὸ 1505) εἰς τὸ μονα-

στήριον τῶν Αὐγουστίνων τῆς Βυττεμβέργης καὶ ἔγινε μετ' ὀλίγον χρόνον (1507) καθηγητὴς εἰς τὸ πανεπιστήμιόν της.

Ὁ Λούθηρος κατεγίνετο μὲ τὴν μελέτην τῆς Ἀγ. Γραφῆς, τῶν ἔργων τῶν Πατέρων τῆς ἐκκλησίας, τῶν γερμανῶν μυστικιστῶν καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ σωθῇ διὰ τῆς πίστεώς του εἰς τὸν Χριστόν.

Τὰς ἰδέας του ὁ Λούθηρος ἀνέπτυξεν εἰς 95 θέσεις (1517) ὁπότε πλησίον τῆς Βυττεμβέργης παρουσιάσθη ὁ μοναχὸς Τέτσελ πολῶν συγχωροχάρτια.

12/28. Ἡ διδασκαλία τοῦ Λουθήρου ἤρχισεν νὰ διαδίδηται εἰς τὴν Γερμανίαν

ἀλλὰ καὶ νὰ καταπολεμῆται· ὁ Πάπας Λέων ὁ 10ος κατ' ἀρχὰς δὲν ἔδωκε καμμίαν σημασίαν εἰς τὴν ἔριν ταύτην. Ἐπὶ ὅταν ὁ Λούθηρος ἐδήλωσεν ὅτι δὲν ἀναγνωρίζει ὡς ἀναμάρτητον τὸν Πάπαν καὶ ὅτι ἡ μόνη πηγὴ τῆς θρησκείας εἶναι ἡ Ἀγία Γραφή καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ, διότι ὁ κληρὸς εἶναι ἀνίκανος, πρέπει νὰ ἐπιφέρῃ μεταβολὴν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, νὰ ἀπαρνηθῇ τὸν Πάπα, ἐκάστη δὲ κοινότης νὰ ἐκλέγῃ τοὺς ἱερεῖς της, τότε ὁ Λέων ὁ 10ος ἀπήντησεν εἰς τὸν Λούθηρον δι' ἀφορισμοῦ. Τὸ ἔγγραφον ὅμως τοῦ ἀφορισμοῦ ὁ Λούθηρος ἔκαυσε δημοσίᾳ (1520).

Μαρτῖνος Λούθηρος.
1483-1546

Ἡ μεταρρύθμισις τοῦ Λουθήρου διεδόθη εἰς τὴν Βόρειον Γερμανίαν, τὴν Δανίαν, Νορβηγίαν, Σουηδίαν, Φιλανδίαν, Λιθουανίαν καὶ τὰς χώρας τοῦ τάγματος τῶν Τευτόνων.

Ἄ Ο Ζβίγγλιος. Ἡ μεταρρύθμισις τοῦ Ζβίγγλιου ἐν Ἑλβετία εἶχε χαρακτηρὰ δημοκρατικὸν καὶ ἦτο ριζικωτέρα τῆς τοῦ Λουθήρου. Κατὰ τὸν Ζβίγγλιον (ἔγεν. 1484) ἡ μόνη πηγὴ τῆς θρησκείας εἶναι ἡ Ἁγία Γραφή, ἡ δὲ ἐκκλησία ἀνήκει εἰς ὁλόκληρον τὴν κοινότητα καὶ ὄχι μόνον εἰς τὸν κλῆρον.

Ἄ Ο Καλβίνος. Καὶ ὁ Λουθήρος καὶ ὁ Ζβίγγλιος ἦσαν ἀνεκτικώτεροι τοῦ **Καλβίνου** (1509—1564). Οὗτος ἔζησεν εἰς τὴν Γενεύην περὶ τὰ 25 ἔτη καὶ ἔγινεν εἰς αὐτὴν δικτάτωρ. Ἡ μεταρρύθμισις τοῦ Καλβίνου ὅπως καὶ ἡ τοῦ Ζβίγγλιου ἔχει δημοκρατικὸν χαρακτηρὰ. Τὰ δὲ μέσα τοῦ 16ου αἰῶνος ὁ Καλβίνος κατέστη ἀντιπρόσωπος τῆς μεταρρυθμίσεως («Πάπας τῆς Γενεύης») καὶ ἡ Γενεὴ ἔγινεν «ἡ Ρώμη τῶν προτεσταντῶν». Εἰς αὐτὴν ἀφ' ἐνὸς μὲν κατέφευγον οἱ διωκόμενοι διὰ τὰς θρησκευτικὰς τῶν πεποιθήσεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἔξ αὐτῆς ἀπεστέλλοντο εἰς διαφόρους χώρας κήρυκες τοῦ προτεσταντισμοῦ. Ὁ Καλβινισμὸς ἐκ τῆς Ἑλβετίας διεδόθη εἰς τὴν Γαλίαν, Γερμανίαν, Ἀγγλίαν, Σκωτίαν, Ὀλλανδίαν, Οὐγγαρίαν, Πολωνίαν καὶ Λιθουανίαν.

**Ἡ ἐπίδρασις
τῆς μεταρρυθμί-
σεως ἐπὶ τῶν
λαῶν.**

Ἐπὶ τὴν ἐπίδρασιν τῆς μεταρρυθμίσεως ἔγιναν πλείστα σπουδαιότατα γεγονότα εἰς τὴν Γερμανίαν, πλείστασι ἀνωμαλίαι. Διὰ τῆς βίας ἐπεβάλλετο ἡ μεταρρύθμισις καὶ ὁ λαὸς κατέστρεφε τὰ εἰκόνας καὶ τὰς ἐκκλησίας καὶ ἐπέπιτε κατὰ τῶν προστατῶν τοῦ καθολικισμοῦ. Ὁ Λουθήρος τότε ἠλπισοίησεν τὴν λειτουργίαν, ἔγραψεν ὁ ἴδιος ἕμλους εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν, συνειρούευσεν ἀναδοθῆ ἡ μόρφωσις εἰς τὸν λαόν, παρότρυνεν νὰ ἀφαιρεθοῦν τὰ κτήματα τῶν ἐκκλησιῶν ὑπὸ τοῦ κράτους πρὸς συντήρησιν τῶν σχολείων καὶ τῶν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων.

Μόλις ὁμοῦς ἐτελείωσαν αἱ ἀνωμαλίαι διὰ τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα ἤρχισεν τὸ 1524 τρομερὰ ἐπανάστασις τῶν χωρικῶν εἰς τὴν Δυτικὴν καὶ Νότιο-δυτικὴν Γερμανίαν. Ἐξήτων οἱ ἐπαναστάται νὰ καταργηθῆ ἡ δουλοπαροικία, νὰ ἐπιστραφοῦν εἰς τοὺς χωρικοὺς τὰ δάση, νὰ καταστοῦν ἐλεύθερα τὸ κυνήγιον καὶ ἡ ἀλιεία.

Κατὰ τῶν χωρικῶν τότε συνηνῶθησαν ὅλαι αἱ ἄλλαι τάξεις, ἔχουσαι μὲ τὸ μέρος τῶν καὶ τὸν Λουθηρον.

Τέλος ἡ ἐπανάστασις κατεπλήγη, οἱ δὲ ἀρχηγοὶ τῶν γερμανικῶν κρατῶν διηρέθησαν εἰς δύο στρατόπεδα. Εἰς τὴν σύνοδον μαλίστα τῆς Σπείρας (1529) οἱ περισσότεροὶ ὑπεστήριξαν τὸν αὐτοκράτορα Κάρολον τὸν ἦον, ὅστις ἦτο μὲ τὸ μέρος τοῦ Πάπα.

Ὀλίγοι μόνον διεμαρτυρήθησαν διὰ τὰς ἀποφάσεις τῆς συνόδου ταύτης (διαμαρτυρούμενοι). Τέλος (1530) εἰς τὸ Ἀουσβούργον ἔγινεν ἄλλη σύνοδος, κατὰ τὴν ὁποίαν ὑπεγράφη εἰρήνη μετὰ τῶν καθολικῶν καὶ τῶν διαμαρτυρομένων. Οἱ Γερμανοὶ διηρέθησαν εἰς καθολικοὺς καὶ διαμαρτυρομένους, μὲ ἴσα πολιτικὰ δικαιώματα.

Ἡ μεταρρύθμισις εἰς τὴν Γερμανίαν ὡς ἀποτέλεσμα εἶχε τὴν ἐνίσχυσιν τῶν *δουκῶν* καὶ τὴν *κατάπτωσιν τῶν ἀνθρωπιστικῶν μελετῶν*. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ρέιχλιν καὶ τοῦ Ἐράσμου δὲν ἐνεφανίσθη καιεὶς μέγας ἀνθρωπιστὴς εἰς τὴν Γερμανίαν.

Τὸ πρῶτον κράτος, τὸ ὁποῖον ἐκτὸς τῆς Γερμανίας εἰσήγαγε τὸν προτεσταντισμὸν ἦτο ἡ *Πρωσσία*. Αὕτη ἐσχισματίσθη ἐκ τῶν χωρῶν τοῦ τάγματος τῶν Τευτόνων, οἱ ὁποῖοι εὕρισκοντο εἰς ἐμπόλεμον κατὰστασιν μὲ τὴν Πολωνίαν. Μὴ δυνάμενος λοιπὸν νὰ ἀποκρούσῃ τοὺς Πολωνοὺς ὁ Ἀλβέρτος τοῦ Βρανδεμβούργου ὑπετάγη εἰς τὸν βασιλεῦα τῆς Πολωνίας Σιγισμόνδον τὸν Ιον, ὀνομασθεὶς *δοῦξ τῶν Πρωσσιῶν* (1525), ἐνῶ πρὶν ἔθεωρεῖτο μόνον ἀρχηγὸς τοῦ τάγματος τῶν Τευτόνων. Ἡ πολιτικὴ αὕτη μεταβολὴ τῆς Πρωσσίας συνεδέθη μὲ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς αὐτὴν τοῦ προτεσταντισμοῦ.

Ἡ μεταρρύθμισις εἰς τὴν Πρωσσίαν.

Ὅταν εἰς τὴν Ἡπειρωτικὴν Εὐρώπην εἶχεν ἀρχίσει ἡ μεταρρύθμισις, ἡ Ἀγγλία διωκεῖτο ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἐρρίκου τοῦ ὄτου (1509—1574), ἐχθροῦ τοῦ Λουθηρου, κατὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ ὁποῖου ἀντεπεξῆλθε μὲ μεγάλην βίαν.

Ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ μεταρρύθμισις.

Μετ' ὀλίγον ὁμοῦς ἡ ὑποστήριξις του πρὸς τὸν Πάπα καὶ τὸν καθολικισμὸν ἀντεκατεστάθη ὑπὸ ἀφαντάστου ἐχθροῦτος. Αἰτία ταύτης ὑπῆρξεν ἡ ἀρνησις τοῦ Πάπα Κλήμεντος τοῦ 7ου νὰ δώσῃ διαζύγιον εἰς τὸν Ἐρρίκον, ὁ ὁποῖος ἤθελε νὰ χωρίσῃ τὴν σύζυγόν του *Αικατερίνην τὴν Ἀραγωνικὴν* (θεῖαν τοῦ Καρόλου τοῦ 5ου) καὶ νὰ συζευχθῇ τὴν Ἄνναν Μπολέιν. Ἡ βουλή τότε ἐπεκύρωσε καὶ τὸ διαζύγιον καὶ τὸν νέον γάμον τοῦ βασιλέως, κατήργησε τὰ δι-

καιώματα τοῦ Πάπα καὶ (1534) ἀνηγόρευσε τὸν βασιλέα-
ἀρχηγὸν τῆς ἐκκλησίας. Τὰ δὲ κτήματα τὰ μοναστηριακά
(ταῦτα κατεῖχον ἕκτασιν ἴσην πρὸς τὸ 1)6 τῆς ἐκτάσεως
τῆς Ἀγγλίας) κατεσχέθησαν ὑπὸ τοῦ κράτους.

Ἑρρίκος ὁ 8ος τῆς Ἀγγλίας (1509—1574).

(Εἰκὼν τοῦ Χολβάτν).

Διὰ τῶν μέτρων τούτων ἡ βασιλικὴ ἐξουσία ἐνισχύθη
ἀκόμη περισσότερον.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἑρρίκου οἱ κηδεμόνες τοῦ ἀνη-
λικου υἱοῦ του (1547—1553) **Ἐδουάρδου τοῦ 6ου** (υἱοῦ
τῆς Ἰωάννας Σέϋμουρ) ἠθέλησαν νὰ τακτοποιήσουν τὰ τῆς

ἐκκλησίας. Ἡ νέα λοιπὸν ἐκκλησία κατέλαβε θέσιν μεταξύ τῆς καθολικῆς καὶ τῆς προτεσταντικῆς. Ἀρχηγὸς τῆς ἐκκλησίας ὠρίσθη ὁ βασιλεὺς, ὁ μοναχικὸς βίος κατηργήθη, ἀλλὰ συγχρόνως διεσώθη ὁ κληρὸς μὲ ἐπίσκοπον ὡς ἀρχηγόν, (ἐκκλησία ἐπισκοπική), ἡ λειτουργία ἔμεινεν ἡ ἴδια μὲ τὴν ὑποχρέωσιν ὅμως νὰ τελῆται εἰς τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν.

Ἡ ἐκκλησία αὕτη ἐκινδύνευσε, διότι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐδουάρδου ἡ κόρη τοῦ Ἐρρίκου τοῦ 8ου καὶ τῆς Αἰκατερίνης τῆς Ἀραγωνικῆς ἡ **Μαρία** (1553—1558), σύζυγος τοῦ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας Φιλίππου τοῦ 2ου, ἠθέλησεν νὰ ἐπαναφέρῃ τὸν καθολικισμόν.

*Μαρία
ἡ καθολική.*

Ἡ βασιλεία της ὅμως δὲν διήρκεσε πολλὰ ἔτη μετὰ τὸν θάνατόν της ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀγγλίας ἡ κόρη τοῦ Ἐρρίκου 8ου καὶ τῆς Ἄννας Μπολέυν ἡ **Ἐλισάβετ**, ἡ ὁποία ἐπανέφερε τὸν προτεσταντισμὸν καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον τῆς «ἀνωτάτης ἐπόπτιδος τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῶν λαϊκῶν ἔργων».

Ἡ Ἐλισάβετ.

Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ἐκ τῶν ἄνω βασιλικῆν μεταρρυθμίσεων ἐχομεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν *λαϊκήν*. Πολλοὶ μὴ δεχόμενοι ὡς ἀρχηγὸν τῆς ἐκκλησίας τὸν βασιλέα καὶ θέλοντες ριζικώτερον χωρισμὸν ἀπὸ τοῦ καθολικισμοῦ ἀπέτελεσαν τὴν αἵρεσιν τῶν *Πουριτανῶν*, ἡ ὁποία ἐξήτει τὴν ἀνεξαρτησίαν ἐκάστης κοινότητος εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά.

*Ἡ λαϊκή
μεταρρυθμίσις.*

Τὴν Σκωτίαν διψχεῖ ἡ δυναστεία τῶν *Στούαρτ*, ἡ ὁποία πάντοτε εἶχεν ἔριδας μὲ τὸν λαόν της. Τὸν 16ον αἰῶνα ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ἡ μικρὰ θυγάτηρ τοῦ *Ἰακώβου τοῦ 5ου* (ἀπέθανε τὸ 1542) **Μαρία**, ἡ μορφωθείσα εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Γαλλίας καὶ συζευχθεῖσα τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας *Φραγκίσκον τὸν 2ον*. Ἄντ' αὐτῆς λοιπὸν διψχεῖ τὴν Σκωτίαν ἡ μήτηρ της, ἡ ὁποία καὶ ὤπλισε τὸν λαὸν καὶ τὴν ἀριστοκρατίαν ἐναντίον της. Ἡ δυναστεία δὲ κατ' αὐτῆς ἐξωτεριζεῦθη διὰ τῆς εἰσαγωγῆς, κατ' εἰσήγησιν τοῦ Κνώξ, τῆς μεταρρυθμίσεως τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς διαρπαγῆς τῆς περιουσίας τῶν μοναστηρίων (1559). Ἡ ἐκκλησία δὲ εἰς τὴν Σκωτίαν ἔλαβε χαρακτῆρα καθαρῶς δημοκρατικόν, ἐκάστης ἐκκλησίας διοικουμένης ὑπὸ τοῦ ἱερέως καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς κοινότητος.

*Ἡ μεταρρυθμίσις
εἰς τὴν
Σκωτίαν.*

Ἡ Γαλλία
καὶ ἡ
μεταρροῦθμισις.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Φραγκίσκου τοῦ 1ου ἐμφανίζονται ὁπαδοὶ τοῦ Λουθήρου κατ' ἀρχάς, τοῦ Καλβίνου κατόπιν, εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐγγενῶν καὶ τῶν ἀσπῶν μόνον, διότι οἱ χωρικοὶ ἔμειναν πιστοὶ εἰς τὸν καθολικισμόν.

Οἱ πρῶτοι ἀπηρενοῦντο τὸν καθολικισμόν, διότι ἤθελον διὰ τοῦ προτεσταντισμοῦ νὰ καταπολεμήσουν τὴν ἀπεριόριστον ἐξουσίαν τῶν βασιλέων.

Δὲ Κάτω Χῶραι.

Εἰς τὰς Κάτω Χώρας ὁ προτεσταντισμὸς εἰσήχθη ἐκ τῆς Γερμανίας. Οἱ κάτοικοι τῶν χωρῶν τούτων, ἄλλοι καταγωγῆς γερμανικῆς, ἄλλοι ρωμανικῆς διεκρίνοντο διὰ τὴν ἐνεργητικότητά των καὶ τὴν ἐπίδοσιν εἰς τὴν βιομηχανίαν. Ὅταν μάλιστα περιήλθον εἰς τὴν Ἰσπανίαν ἀνέπτυξαν μέγιστον ἐμπόριον μετὰ τῆς Ἰσπανίας, τὸ ὅποιον ἐπλούτισε τὰς πόλεις Γάνδην, Βρυγῆν, Ἀμβέρσην καὶ ἄλλας. Ὁ Κάρολος ὁ 5ος μετὰ σκληρότητος προσεπάθει νὰ καταπνίξῃ τὸν προτεσταντισμὸν ἀλλ' εἰς μάτην, διότι ὁ προτεσταντισμὸς ἐνίκησεν ἐπὶ τοῦ Φιλίππου τοῦ 2ου, υἱοῦ τοῦ Καρόλου.

Ἡ Πολωνία.

Ἡ μεταρροῦθμισις τὰ μέσα τοῦ 16ου αἰῶνος μετεδόθη καὶ εἰς τὴν Πολωνίαν. Εἰς αὐτὴν ὅπως καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν ὁ λαὸς δὲν ἀπεκήρυξε τὸν καθολικισμόν. Οἱ εὐγενεῖς λοιπὸν ἠναγκάζοντο διὰ τῆς βίας νὰ ἐπιβάλουν τὴν μεταρροῦθμισιν εἰς τοὺς χωρικοὺς.

Η ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ

Ἡ μεταρρυθμίσις ἐπέδρασε πάρα πολὺ ἐπὶ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας καὶ ἠνάγκασε τὸν Πάπαν καὶ τοὺς κληρικούς νὰ ἐπιφέρουν πλείστας μεταβολὰς εἰς αὐτήν. Ὡστε ἔχομεν μετὰ τὴν προτεσταντικὴν μεταρρυθμίσιν τὴν *καθολικὴν*. Οἱ κυριώτεροι δὲ ἐκ τῶν καθολικῶν μεταρρυθμιστῶν ὑπῆρξαν Ἴσπανοὶ καὶ Ἰταλοί.

*Ἡ ἀναγέννησις
τοῦ καθολικισμοῦ.*

Εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ἕνεκα τῶν συνθηκῶν ὑφ' ἃς ἔζησεν ὁ λαός, ὅταν εἶχεν ὡς κυρίαρχόν του τοὺς μουσουλμάνους, ἀνεπτύχθη εἰς μέγιστον βαθμὸν τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα. Διὰ τὸν Ἰσπανὸν ἡ θρησκεία καὶ ἡ πατρις ἦσαν ἐν καὶ τὸ αὐτό. Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Οἱ Ἰταλοὶ τὴν ἐχθρικὴν στάσιν τῶν διαφόρων λαῶν πρὸς τὴν Παπικὴν ἐκκλησίαν ἐξελάμβανον ὡς ἐχθρικὴν στάσιν κατ' αὐτῆς τῆς Ἰταλίας.

Ἡ διάδοσις λοιπὸν τοῦ προτεσταντισμοῦ ἐπέφερε ἀντίδρασιν εἰς τὸν κύκλον τῶν πιστῶν, τῶν ὁποίων τὸ κυριώτερον ὄργανον κατέστη τὸ τάγμα τῶν Ἰησουϊτῶν, (τὸ ἰδρυθὲν τὸ 1540), ἡ μετερρυθμισμένη *ιερά ἐξέτασις* καὶ ἡ *λογοκρισία*. Τέλος συνεκλήθη σύνοδος εἰς τὸ *Τριέντο* (1545), εἰς τὴν ὁποίαν ἀνεγνωρίσθη ἡ ἐξουσία τοῦ Πάπα ὡς ἀπεριόριστος, ἀπηγορεύθη ἡ πώλησις τῶν συγχωροχαρτίων καὶ ἐλήφθησαν μέτρα διὰ τὴν καλυτέρευσιν τῆς μορφώσεως τοῦ κλήρου.

Μεταξὺ τῶν Παπῶν τώρα διέκρίθη ὁ *Γρηγόριος ὁ 8ος* (1572—1585) ὁ μεταρρυθμιστὴς τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου. (Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον).

Κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ τῆς καθολικῆς μεταρρυθμίσεως, ἕνεκα τοῦ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ ἔχομεν πλείστους ἐμφυλίους καὶ ἐξωτερικοὺς θρησκευτικοὺς πολέμους. Κατ' αὐ-

*Οἱ θρησκευτικοὶ
πόλεμοι.*

τούς ὁ κόσμος εἶχε διαιρεθῆ εἰς δύο στρατόπεδα τοὺς καθολικούς καὶ τοὺς προτεστάντας, εἰς τὴν Ἰσπανίαν, Γαλλίαν, Κάτω χώρας, Ἀγγλίαν, Πολωνίαν, Γερμανίαν.

Τέλος εἰς τὴν Πολωνίαν, Ἰσπανίαν καὶ τὸ Βέλγιον ἐνίκησαν οἱ καθολικοί, εἰς δὲ τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Ὀλλανδίαν ἡ μεταρροῦθμισις. Εἰς τὴν Γαλλίαν μετὰ πολέμους ἐπὶ δεκαετηρίδας ὀλοκλήρους (1562—1598) ἐκηρύχθη ἡ ἐλευθερία τῶν θρησκειῶν διὰ τοῦ *διατάγματος τῆς Νάντης* (1598) ἐπὶ τοῦ *Ἐρρίκου τοῦ 4ου* τῶν *Βουρβόνων*, εἰς δὲ τὴν Γερμανίαν ἐκυριόρχησεν ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσοτιμίας μεταξὺ τῶν καθολικῶν, τῶν προτεσταντῶν καὶ τῶν καλβινιστῶν μετὰ τὸν *τριακονταετῆ πόλεμον* (1648).

Τὰ μέσα τῆς
καθολικῆς ἀντι-
δράσεως.

Ἡ ἱερὰ ἐξέτα-
σις καὶ ἡ
λογοκρισία.

Ἡ καθολικὴ ἀντίδρασις ἤρχισεν ἐπὶ τοῦ Πάπα Παύλου τοῦ 3ου (1543—1549) διὰ τῆς μεταρροῦθμίσεως τοῦ δικαστηρίου τῆς ἱερᾶς ἐξετάσεως καὶ τῆς λογοκρισίας.

Τότε ἰδρῦθη κεντρικὸν δικαστήριον εἰς τὴν Ρώμην (sanctum officium) ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξηργήθησαν τὰ τοπικὰ δικαστήρια τῶν διαφόρων χωρῶν, τὰ ὁποῖα ὡς πρότυπον εἶχον τὸ δικαστήριον τῆς Ἰσπανίας.

Ἐβασίζοντο δὲ τὰ δικαστήρια ταῦτα ἐπὶ τῆς *κατασκοπίας* καὶ τῆς *καταγγελίας*. Οἱ διωζόμενοι ἐβασανίζοντο φρικωδῶς καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατεδικάζοντο εἰς τὸν διὰ πυρᾶς θάνατον.

Ἡ λογοκρισία τῶν βιβλίων κατέστη αὐστηροτάτη ἀπηγορεύθη ἡ ἐκτύπωσις βιβλίων ἀνευ τῆς ἀδείας τοῦ ἱεροῦ δικαστηρίου. Ἀργότερον μάλιστα εἶχε σχηματισθῆ ἐπίσημος κατάλογος τῶν ἀπηγορευμένων βιβλίων (index librorum prohibitorum), εἰς τὸν ὁποῖον κατεγράφησαν βιβλία *προτεσταντῶν καὶ ἀθροιστικῶν*.

Ἡ Ἰγνάτιος
Λουόλας.

Τὸ τάγμα τῶν
Ἰησουϊτῶν.

Ἡ Ἰγνάτιος Λουόλας (1491—1556) εἰς τὴν νεότητά του ἦτο γενναῖος στρατιωτικὸς· λαμβάνων δὲ μέρος εἰς τοὺς πολέμους ἐπὶ τοῦ Καρόλου τοῦ 5ου κατὰ τῆς Γαλλίας εἰς μίαν μάχην ἐπληρώθη εἰς τὸ πόδι.

Κατὰ τὴν μαζρὴν του λοιπὸν θεραπεῖαν ὁ Λουόλας κατεγίνετο μὲ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν βίων ἁγίων ὁπότε καὶ ἤρχισε νὰ καταλαμβάνηται ὑπὸ τῆς ἰδέας νὰ θυσιασθῆ διὰ τὴν θρησκείαν. Μετὰ τὴν θεραπεῖαν λοιπὸν ἔγινεν αὐστηρὸς ἀσκητῆς. Καὶ κατ' ἀρχάς μὲν ὁ Λουόλας ἠθέλησεν νὰ ἀφιερωθῆ εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ μεταξὺ τῶν Τούρκων καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐταξίδευσεν εἰς τὴν Παλαιστίνην, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὅμως ἐξεδιώχθη ὑπὸ τοῦ

καθολικῷ κλήρῳ. Ἐπέστρεψε κατοπιν εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἤρ-
 χισε νὰ διδάσῃ τὸν λαόν. Τὸν ἐφυλάξισαν ὅμως ὡς ἐπιβλαβῆ.
 Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ὁ Λουῆλας διηθύνθη εἰς Παρισίους καὶ
 ἐκεῖ ἤρχισε νὰ καταγίνεται μετὰ τὴν θεολογίαν. Μεταξὺ δὲ τῶν φί-
 λων του καὶ τῶν συναδέλφων εὗρεν ὁπαδοὺς τῶν ἰδεῶν του περὶ
 προστασίας τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς παπικῆς ἐξουσίας καὶ
 τέλος τὸ 1540 μετὰ τὴν ἄδειαν τοῦ πάπα Παύλου τοῦ ἔκτου ἱδρυσεν τὸ
 τάγμα τῶν ἰησουϊτῶν (Societas Jesu).

Οἱ Ἰησουῖται εἶχον πολυάνθητον δραῖσιν. Ἰδρύνοντες πλείστας
 σχολὰς ἐδίδασκον τοὺς νέους, ἐκήρυττον τὸν χριστιανισμόν, ἐγί-
 νοντο ἔμπιστοι τῶν βασιλέων καὶ ἄλλων σημαίνοντων προσώπων.
 κατεγίνοντο μετὰ τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας, ἔγραφον καὶ ἐτύ-
 πωναν βιβλία. Μεταξὺ τῶν ἰησουϊτῶν ὑπῆρξαν ἱεροκήρυκες οἱ
 ὁποῖοι διέδωσαν τὸν χριστιανισμόν εἰς τὰς Ἰνδίας, τὴν Κίναν, τὴν
 Ἰσπανίαν, τὸ Μεξικὸν καὶ τὴν Νότιον Ἀμερικὴν. Εἰς τὴν τελευ-
 ταίαν μάλιστα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἑπτὰ αἰῶνος εἶχον ἰδρύσει ἰδι-
 κόν των ἀποικιαζὸν κράτος.

Τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικὸν τῆς ζωῆς τῶν ἰησουϊτῶν ἦτο
 ἡ ἀπόλυτος ὑπακοή εἰς τοὺς ἀνωτέρους. Ἐκτὸς τούτου οἱ Ἰησουῖ-
 ται παρεδέχοντο ὅτι πᾶν μέσον εἶναι ἡθιγὸν ἀρκεῖ νὰ ἐπιτυγχάνῃ
 ὁ σκοπός.

Τὸ ἔργον
 τῶν Ἰησουϊτῶν

Ἰγνάτιος Λουῆλας (1491—1556)

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2^{ΟΝ} ΗΜΙΣΥ ΤΟΥ 16^{ΟΥ} ΑΙΩΝΟΣ

Ἰσπανία.

Ἡ Ἰσπανία ἐπὶ τοῦ *Φιλίππου τοῦ 2ου* (1556—1598) ἦτο ἰσχυροτάτη καὶ πλουσιωτάτη, διότι ὁ μὲν νέος κόσμος τῆς παρῆγε πολύτιμα μέταλλα, ἡ δὲ κατοχὴ τῶν Κάτω Χωρῶν μὲ τοὺς θαυμασίους ἐμπορικοὺς λιμένας τῆς ἔφερε μέγιστον πλοῦτον.

Οἱ ἄρχοντες δὲ τῆς Ἰσπανίας ἀπόλυτοι μονάρχοι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Φερδινάνδου τοῦ Καθολικοῦ καὶ τῆς Ἰσαβέλλας (15ος αἰὼν) ἦσαν φανατικοὶ καθολικοί. Πρὸ παντὸς τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ Φίλιππος ὁ 2ος καὶ διὰ τοῦτο κατεδίωξε τοὺς αἵρετικοὺς καὶ μέσα εἰς τὸ κράτος του καὶ ἔκτος αὐτοῦ εἰς τὰς ξένας χώρας. Ὡς σύζυγος λοιπὸν τῆς Μαρίας Τιουδώρ, κόρης τοῦ Ἑρρίκου 8ου βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, ἠθέλησε νὰ ἐπαναφέρῃ τὸν καθολικισμόν εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐπιβάλλον αὐτὸν εἰς τὸν λαόν.

Ἡ Μαρία ὅμως πολὺ γρήγορα ἀπέθανε καὶ ὁ Φίλιππος μισῶν τὴν Ἐλισάβετ διὰ προσωπικοὺς λόγους, ἀλλὰ καὶ διότι αὐτὴ ἐβοήθει τοὺς προτεστάντας καὶ εἰς τὴν Σκωτίαν καὶ εἰς τὰς Κάτω Χώρας, τὴν κτῆσιν τοῦ Φιλίππου, προσέτι δὲ καὶ διὰ τὸν θάνατον τῆς βασιλίσσης τῆς Σκωτίας Μαρίας Στουᾶρτ ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἀγγλίας.

Καὶ ἔστειλε κατ' αὐτῆς τὴν περίφημον Ἀρμάδα (1588), μέγαν στόλον, ὁ ὁποῖος ὅμως κατεστράφη. Ἐκτὸς δὲ αὐτοῦ τοῦ κτυπήματος ἡ Ἰσπανία ἐδέχθη καὶ ἄλλο ἕκ μέρους τῶν Κατωχωρητῶν. Οὗτοι εἶχον ἐπαναστατήσῃ, διότι ὁ Φίλιππος κατεπάτει τὰς ἐλευθερίας τοῦ λαοῦ ὡς καὶ τὴν θρησκευτικὴν τὸς ἐλευθερίαν. Ὁ Φίλιππος διὰ παντὸς μέσου προσεπάθησε νὰ καταστείλῃ τὴν ἐπανάστασιν, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἦτο ὁ *Γουλιέλμος τῆς Ὁράγγης*, ἀλλ' ἀπέτυχε.

Αὐτὸς ὁ σκληρὸς πρίγκηψ Ἄλμπα δὲν κατώρθωσε τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ φανατίσῃ ἀκόμη περισσότερον τὸν λαὸν κατὰ τῆς Ἰσπανίας. Ἀποτέλεσμα τέλος τῆς ἐπαναστάσεως ὑπῆρξεν ὁ σχηματισμὸς ὑπὸ τῶν ἑπτὰ βορείων ἐπαρχιῶν τῶν Κάτω Χωρῶν δημοκρατίας (1581) τῶν *ἠνωμένων ἐπαρχιῶν* (Ὁλλανδία) ἐνῶ αἱ λοιπαὶ ἐπαρχίαι ἔμειναν ἠνωμένοι μετὰ τῆς Ἰσπανίας (Βέλγιον).

Κατὰ τὸ 2ον ἡμῖσι τοῦ 17ου αἰῶνος εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐβασίλευεν ἡ **Ἐλισάβετ** (1548—1603), προστάτις τοῦ προτεσταντισμοῦ ἐν Σκωτίᾳ, Κάτω Χώραις καὶ Γαλλίᾳ.

Κατὰ τὴν βασιλείαν τῆς Ἐλισάβετ ἐκαλυτέρευσεν ἡ γεωργία καὶ ἤρχισε νὰ ἀναπτύσσῃται ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον. Εἶχεν ἰδρυθῆ ἡ ἔταιρεία τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν (1600), εἶχεν ἀρχίσει ὁ ἀποικισμὸς ὑπὸ τῶν Ἀγγλων τῆς Βορείου Ἀμερικῆς (Βιργινία) καὶ ἰδρύθη ἰσχυρὸς στόλος.

Ἄλλ' ἡ Ἐλισάβετ εἶχεν ἐχθροὺς εἰς τὴν Ἀγγλίαν τοὺς καθολικοὺς, οἱ ὁποῖοι ἔχοντες ἰδικὴν τῶν ὑποψήφιον διὰ τὸν θρόνον, τὴν **Μαρίαν Στουάρτ** βασίλισσαν τῆς Σκωτίας, προσεπάθον νὰ τῆς ἀφαιρέσουν τὴν ἐξουσίαν.

Ἡ Μαρία Στουάρτ ἐκδιωχθεῖσα ὑπὸ τῶν Σκώτων κατέφυγεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἐζήτησε τὴν προστασίαν τῆς Ἐλισάβετ. Αὕτη τὴν ἐκράτησε ὑπὸ ἐπιτήρησιν περίπου 18 ἔτη. Οἱ καθολικοὶ ὅμως ἐπανειλημμένως ἐπεχείρουν νὰ τὴν ἐλευθερώσουν, ζητοῦντες βοήθειαν καὶ ἐκτὸς τῆς Ἀγγλίας ἀπὸ τὸν Πάπαν, τὸν Φίλιππον τὸν 2ον, τὴν Γαλλίαν. Τότε ἡ ἀγγλικὴ βουλὴ ἐξέδωκε διάταγμα, κατὰ τὸ ὁποῖον θὰ κατεδικάζετο εἰς θάνατον ὄχι μόνον ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ ἔκαμνε τὴν συνωμοσίαν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ὑπὲρ τοῦ ὁποῖου ἐγίνετο αὕτη. Οὕτω μετὰ νέαν ἀπόπειραν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Μαρίας, αὕτη κατεδικάσθη εἰς θάνατον.

Ἐπὶ τῶν ἐγγονῶν τοῦ Φραγκίσκου τοῦ 1ου **Φραγκίσκου 2ου** (1559—1566) **Καρόλου τοῦ 9ου** (1560—1574) καὶ **Ἐρρίκου τοῦ 3ου** (1575—1589), ἀνικάνων βασιλέων, ἡ ἐξουσία περιέρχεται εἰς τὰς χεῖρας τῆς μητρὸς τῶν **Αἰκα-**

Ἡ Ἀγγλία
ἐπὶ τῆς
Ἐλισάβετ.

Ἡ Γαλλία.

τερίνης τῶν **Μεδίκων**, πονηρᾶς καὶ φιλοδόξου γυναικός. Εἰς τὴν Γαλλίαν τότε οἱ καθολικοὶ εἶχον ὡς ἀρρηγούς τῶν τοὺς *Γκάζας*, οἱ δὲ οὐγενότοι τοὺς *Βουρβόνους* βασιλεῖς τῆς Ναβάρρας.

Μεταξὺ λοιπὸν τῶν δύο μερίδων ἐπὶ τριακονταετίαν ὀλόκληρον, μὲ μικρὰς διακοπὰς (1562—1598) ἐξηκολούθη-

Ἐλισάβετ, βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας (1558—1603).

σαν οἱ πόλεμοι. Τὸ σημαντικώτερον δὲ γεγονός τῶν πολέμων τούτων ὑπῆρξεν ἡ νύξ τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου.

Ἡ νύξ τοῦ ἁγ. Βαρθολομαίου.

Πρὸς κατάπαυσιν τῶν ἐμφυλίων πολέμων εἰς τὴν Γαλλίαν εἶχον ἀποφασισθῆ οἱ γάμοι τῆς ἀδελφῆς τοῦ Καρόλου τοῦ 9ου *Μαργαρίτας* μὲ τὸν *Ἐρρίκον* τῆς *Ναβάρρας* καὶ

εἰς τούτους προσεκλήθησαν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ἐν Γαλλίᾳ προ-
τεσταντῶν. Τὴν ἡμέραν λοιπὸν τῶν γάμων συνηθροίσθη-
σαν εἰς Παρισίους πολλοὶ ξένοι μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ ναύ-
αρχος *Κολινύ*. Κατὰ διαταγὴν τότε τῆς Αἰκατερίνης ἔγινε
σφαγὴ τῶν οὐγενότων τὴν νύκτα τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου
(24 Αὐγούστου 1572). Ἡ σφαγὴ αὕτη ἐξηκολούθησεν ἐπὶ

Μαρία Στούαρτ, βασίλισσα τῆς Σκωτίας.

ἡμέρας ὄχι μόνον εἰς τοὺς Παρισίους ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἐπαρ-
χίας. Οὗτω ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἐξηκολούθησε μὲ μεγαλύτε-
ρον ἀκόμη φανατισμὸν ἐπὶ τοῦ Ἑρρίκου τοῦ 3ου. Μετὰ τὴν
δολοφονίαν δὲ τούτου διακόπτεται ἡ δυναστεία τῶν *Βαλουᾶ*
καὶ ἡ ἔξουσία, κατόπιν ἀγώνων, περιέρχεται εἰς τὰς χεῖρας

τοῦ Ἑρρίκου 4ου (1589—1610) τῆς Ναβάρρας. Γεόμενος δὲ ὁ ἴδιος καθολικός, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ βασιλεὺς, διὰ νὰ καθησυχάσῃ τοὺς οὐγενότους ἐξέδωκε τὸ περίφημον διάταγμα τῆς **Νάντης** τὸ 1598 διὰ τοῦ ὁποίου ἐκηρύσσεται ἡ ἐλευθερία τῶν θρησκειῶν εἰς τὴν Γαλλίαν.

Ἡ κατάσταση
τῆς Γαλλίας ἐπὶ
τοῦ Ἑρρίκου
τοῦ 4ου.

Ἡ Γαλλία ἀπὸ τοὺς μακροχρονίους θρησκευτικούς πολέμους ἐξῆλθεν ἠρημωμένη. Ἡ συγκοινωνία περιῆλθεν εἰς

Ἑρρίκος ὁ 4ος (1553—1610).
(Μετάλλιον τοῦ Dupré).

ἀθλίαν κατάστασιν, ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον ἔπαυσαν νὰ ὑφίστανται, ἡ γεωργία κατέπεσε. Διὰ τοῦτο ὁ Ἑρρίκος ὁ 4ος ἔστρεψεν ὅλην τὴν προσοχὴν εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς Γαλλίας συγχρόνως δὲ καὶ εἰς τὴν ἀνύψωσιν τῆς βασιλικῆς ἰσχύος. Συγκεντρῶσας λοιπὸν ὅλην τὴν ἐξουσίαν εἰς τὰς χεῖράς του ὁ Ἑρρίκος δὲν συνεκάλει τὰ états généraux. Διὰ τὴν οἰκονομικὴν δὲ ἀνόρθωσιν τῆς χώρας.

είχεν ἄριστον βοηθὸν τὸν **Σουλλύ**, λαμπρὸν οἰκονομολόγον. Οὗτος προσεπάθησε νὰ αὐξήσῃ τὴν παραγωγὴν τῆς γῆς καὶ πρὸς τοῦτο ἐπροστάτευσε τοὺς χωρικοὺς, ἐλαφρύνας αὐτοὺς ἀπὸ πολλοὺς φόρους. Κατὰ τὸν Σουλλὺ ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία εἶναι ἡ βᾶσις τοῦ πλοῦτου τῆς χώρας. Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν δρασίαν τοῦ Σουλλὺ ἔχομεν τὴν τοῦ Ἑρρίκου, ὅστις ἠθέλησε νὰ ἀναγεννήσῃ τὴν ἐκπεσοῦσαν βιο-

Σουλλύ (1560–1641).

(Μουσεῖον Λούβρου).

μηχανίαν τῶν ἴφασμάτων καὶ ταπήτων καὶ νὰ εἰσαγάγῃ βιομηχανίαν νέων εἰδῶν ὡς τῶν μεταξωτῶν διὰ νὰ μὴ εἰσάγονται ταῦτα ἐκ τῆς Ἰταλίας. Ἡ προσπάθεια ὅμως αὕτη τοῦ Ἑρρίκου πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας ἐν Γαλλίᾳ δὲν ἐκαρποφόρησε, ἐσταμάτησε δὲ ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ.

Διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου ὁ Σουλλὺ ἐπεσκεύασε τὰς κατεστραμμένας ὁδοὺς καὶ κατεσκεύασε νέας, ἴδρυσε διώρυγας καὶ γεφύρας· ὑπέγραψε ἐμπορικὰς συμβάσεις μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Τουρκίας. Ἐφρόντισε διὰ τὴν ἀποικισμὸν τοῦ Καναδά, διὰ τὸ σχηματισθῆ ἔκει ἡ *Νέα Γαλλία*.

Οὕτω ἐπὶ τοῦ Ἐρρϊκου τοῦ 4ου, ὁ ὁποῖος ηὔχето ὅπως ἕκαστος ὑπὴκόος του κατὰ τὰς ἐφορὰς τρώγη κοτόσουπα, εἰς διάστημα ὀλίγων ἑτῶν εἰρήνης καὶ ἐργασίας ἡ Γαλλία ἀνεγεννήθη. Ὁ δὲ Ἐρρϊκος σχεδιάζων τὸ καταπολεμῆσαι τοὺς Ἀψβούργους καὶ τὸ ἐκδιώξῃ ἐκ τῆς Εὐρώπης τοὺς Τούρκους καὶ παρασκευαζόμενος διὰ τὸν μέγαν, ἀντιπαθῆ ὅμως εἰς τὸν γαλλικὸν λαόν, ἀγῶνα, ἐδολοφονήθη ὑπὸ φανατικοῦ τινος Ραβαγιακ, εἰς τὰς παραμονὰς ἀκριβῶς τῆς ἀναλήψεως ὑπὸ αὐτοῦ τῆς ἀρχηγίας τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων.

Ἡ καθολικὴ ἀντίδρασις εἰς τὴν Πολωνίαν.

Ὁ προτεσταντισμὸς εἰς τὴν Πολωνίαν δὲν ἦτο πολὺ διαδεδομένος. Διὰ τοῦτο ὅτε ἀπὸ τοῦ *Στεφάνου Μπατορίου* (τρανσυλβανοῦ βοεβόδα, ἐκλεγέντος ὡς βασιλεῦς τῆς Πολωνίας) ἤρχισεν ἡ καθολικὴ ἀντίδρασις, αὕτη ἐγένετο ἄνευ φανατισμοῦ καὶ σκληρότητος.

Εἰργάσθησαν δὲ διὰ τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ καθολικισμοῦ οἱ ἰησουῖται διὰ τῶν σχολείων των καὶ τῆς διαδόσεως βιβλίων, καταλήλων διὰ τὴν διάδοσιν τῶν ἰδεῶν των. Οἱ ἰησουῖται ἀπέκτησαν ἀκόμη μεγαλυτέραν δύναμιν ἐπὶ τοῦ *Σιγισμούνδου τοῦ 3ου* (1586-1632) μαθητοῦ αὐτῶν. Πρὸς στερέωσιν μάλιστα τοῦ καθολικισμοῦ ὁ βασιλεὺς οὗτος μετέφερε τὴν πρωτεύουσάν του ἀπὸ τὴν Κρακοβίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπῆρχον πολλοὶ προτεστάνται εἰς τὴν Βαρσοβίαν, τὴν χωριωτέραν πόλιν τῆς καθολικῆς Μαζοβίας.

Ἡ καθολικὴ δὲ ἀντίδρασις ἐν Πολωνίᾳ διήρκεσε καθ' ὅλον τὸν 17ον αἰῶνα καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18ου καὶ συνετέλεσε εἰς τὴν κατὰ πτωσιν τοῦ πολωνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς Πολωνίας ὡς πολιτικοῦ κέντρου.

Η ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 17^{ΟΝ} ΑΙΩΝΑ

Ἀπὸ τοῦ 1618 μέχρι τοῦ 1648 ἡ Γερμανία γίνεται θέ-
ατρον καταστρεπτικωτάτου πολέμου. Ὁ τριακονταετής δὲ
αὐτὸς πόλεμος ὑπῆρξε δι' ὀλόκληρον τὴν Εὐρώπην πόλεμος
μεταξὺ καθολικισμοῦ καὶ προτεσταντισμοῦ, ἀγὼν μεταξὺ τοῦ
αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων αὐ-
τῆς, ἐκτὸς δὲ τῆς Γερμανίας ἀγὼν κατὰ τῆς ὑπεροχῆς τῶν
Ἀψβούργων.

Τὸ τέλος τῶν
θρησκευτικῶν
πολέμων ἐν
Γερμανίᾳ.

Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Φερδινάνδου τοῦ 1ου (1556—1564)
[Μαξιμιλιανὸς ὁ 2ος (1564—1576) Ροδόλφος ὁ 2ος (1576
—1612)] ἠθέλησαν νὰ ἐπιβάλλουν τὸν καθολικισμὸν εἰς τὰς
γερμανικὰς χώρας. Ἡ Βιέννη εἶχε γίνει κέντρον τῆς καθο-
λικῆς ἀντιδράσεως ἐν τῇ Κεντρικῇ Εὐρώπῃ. Εὗρεν ὅμως
τρομερὰν ἀντίστασιν ἀπὸ τοὺς γερμανικοὺς λαοὺς καὶ τοὺς
πέριξ ξένους λαοὺς, οἱ ὅποιοι ἐφοβοῦντο τὴν ἐνίσχυσιν τῶν
Ἀψβούργων.

Πρῶτοι ἐπανεστάτησαν οἱ Βοημοί, οἱ ὅποιοι ὅμως ἐνι-
κῆθησαν ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τῆς καθολικῆς ἐνώσεως
ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μαξιμιλιανοῦ τῆς Βαυαρίας παρὰ τὸ
Λευκὸν ὄρος πλησίον τῆς Πράγας (1620). Οἱ Βοημοὶ διὰ
τῆς ἡττησίων ταύτης ἔχασαν ὄχι μόνον τὴν θρησκευτικὴν
τοὺς ἐλευθερίαν ἀλλὰ καὶ τὴν πολιτικὴν.

Ὁ αὐτοκράτωρ (Φερδινάνδος ὁ 2ος) ἠθέλησε νὰ ἐπωφε-
ληθῇ τῆς νίκης διὰ νὰ ἐπιβάλλῃ τὸν καθολικισμὸν εἰς ὅλα τὰ
ἐκκλησιαστικὰ δουκᾶτα τῆς Γερμανίας. Ἄλλ' οἱ δοῦκες τῆς
βορείου Γερμανίας ἐζήτησαν βοήθειαν ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς

Δανίας. (Χριστιανόν τὸν 4ον). Καὶ ἂν καὶ οἱ Δανοὶ καὶ οἱ σύμμαχοι τῶν Ἑγγλοὶ καὶ Ὀλλανδοὶ νικηθέντες, διότι ὁ αὐτοκράτωρ ἀπέκτησε πολυπληθῆ στρατὸν ὑπὸ τὸν **Βαλ-λενσταῖν**, ἐξήτησαν εἰρήνην, ὁ πόλεμος ὅμως ἐξηκολούθησε καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν εἰσῆλθεν ὁ βασιλεὺς τῆς Σουηδίας **Γουσταῦος Ἀδόλφος** (1504—1632) πρὸς βοήθειαν τῶν προτεσταντῶν. Τέλος ἡ Γαλλία ἐπὶ τοῦ **Ρισελιέ**, ὑπουργοῦ τοῦ Λουδοβίκου 13ου καὶ τοῦ **Μαζαρίνου**, ὑπουργοῦ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ρισελιέ, ἀνεμίχθη ἐνεργῶς εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος.

**Τὰ ἀποτελέσμα-
τα τῆς Βεσφα-
λικῆς εἰρήνης
διὰ τὴν
Γερμανίαν καὶ
τὴν λοιπὴν
Εὐρώπην.**

Οὕτω τέλος τὸ 1648 ἔληξε ὁ καταστρεπτικώτατος πόλεμος διὰ τῆς Βεσφαλικῆς εἰρήνης. Διὰ τῆς εἰρήνης ταύτης οἱ Γερμανοὶ ἄρχοντες καὶ αἱ ἐλεύθεροι πόλεις ἀνεκηρύχθησαν τελείως ἀνεξάρτητοι καὶ οὕτω ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἐξουσία τοῦ αὐτοκράτορος κατέπεσε, ἀλλὰ καὶ ἡ Γερμανία διαιρεθεῖσα εἰς περισσότερα τῶν τριακοσίων κράτη ἐξησθένησε.

Αὕτη δὲ ἡ διαίρεσις καὶ ἡ πολιτικὴ κατάστασις τῆς Γερμανίας ἐξηκολούθησε ἄνευ καμμιᾶς μεταβολῆς μέχρι τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ μόνον εἰς τὴν Πρωσσίαν καὶ τὴν Αὐστρίαν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 18ου αἰῶνος ἐγένοντο μερικαὶ μεταβολαί, σύμφωνοι πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς.

Ἡ Βεσφαλικὴ εἰρήνη καθώρισε καὶ τὰς σχέσεις μετὰ τῶν κρατῶν τῆς Δ. Εὐρώπης, αἱ ὁποῖαι καὶ ἔμειναν ἀμετάβλητοι καθ' ὅλον τὸν 17ον καὶ σχεδὸν ὁλόκληρον τὸν 18ον αἰῶνα. Ἐπίσης ἀπεσχίσθησαν τῆς αὐτοκρατορίας ἡ Ἑλβετία καὶ ἡ Ὀλλανδία, ἡ Ἀλσατία τὴν ὁποίαν κατέλαβε ἡ Γαλλία καὶ μέγα μέρος τῆς Πομερανίας, τὸ ὁποῖον κατελήφθη ὑπὸ τῶν Σουηδῶν. Οὕτω τὸ 2ον ἡμισυ τοῦ 17ου αἰῶνος δύο ἰσχυρότατοι δυνάμεις ἀναδεικνύονται ἡ Γαλλία καὶ ἡ Σουηδία. Ἐπίσης ἠῤῥξησε καὶ τὸ δουκάτον τοῦ *Βρανδενβούργου*. Τοῦτο δὲ τὸ τελευταῖον γεγονός ἔσχε πανευρωπαϊκῆς σημασίας ἀποτελέσματα.

ΑΙ ΚΑΤΩ ΧΩΡΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 17^{ΟΝ} ΑΙΩΝΑ

Αἱ Κάτω Χῶραι ἀποτελοῦντο ἀπὸ 17 ἐπαρχίας τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Ὀλλανδίας. Αἱ νότιοι ἐπαρχίαι τοῦ Βελγίου, ἀρχαῖαι κατοικίαι τῶν Φλαμανδῶν, κατοικούμεναι πρὸ παν-

*Ἡ Χώρα.
Οἱ κάτοικοι.*

Αἱ Κάτω Χῶραι κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα.

τὸς ὑπὸ τῶν Βαλλόνων, δηλαδὴ Γάλλων, ἦσαν ἀπὸ αἰῶνων γνωστὰ διὰ τὰ πλούτη των, τὰ ἐργοστάσιόν των ὑφασμάτων καὶ διὰ τὸ μέγα ἐμπόριόν των. Αἱ ἑπτὰ βόρειοι ἐπαρχίαι — Ὀλλανδία — κατακοῦντο ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑπὸ

ἀλιέων. Οἱ κάτοικοι δὲ ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν ἐλάτρευον τὴν ἐλευθερίαν των, διὰ τὴν ὁποίαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καρόλου τοῦ 5ου, ὁπότε καὶ ἀπετέλουν τμῆμα τῆς Ἰσπανίας, ἐπάλαισαν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν, διότι, ἐνῶ ὁ Κάρολος ἐσέβετο τὰς ἐλευθερίας τῶν Κατωχωριτῶν, ὁ υἱὸς του Φίλιππος ὁ 2ος ἠθέλησε νὰ τὰς ἀφαιρέσῃ. Ὅταν δὲ εἰς τὰς Κάτω Χώρας διεδόθη ὁ προτεσταντισμὸς προσελάθησε νὰ ἐπαναφέρῃ τὸν καθολικισμὸν, μεταχειριζόμενος ἄγρια μέσα. Διὰ τοῦτο οἱ Κατωχωριῖται ἐπανεστάτησαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ **Γουλιέλμου τοῦ Νασσάου**, πρίγκηπος τῆς Ὁράγγης.

Ἐκ τοῦ ἀγῶνος τούτου κατὰ τῶν Ἰσπανῶν αἱ Κάτω Χῶραι ἐξῆλθον διηρημέναι, διότι αἱ νότιοι ἐπαρχίαι ἔμειναν εἰς τοὺς Ἰσπανοὺς — Ἰσπανικαὶ Κάτω Χῶραι — αἱ δὲ βόρειοι διὰ τῆς συνθήκης τῆς Χάγης (1581) ἀνεκηρύχθησαν ἀνεξάρτητοι καὶ ἀποτέλεσαν ὁμοσπονδίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Δημοκρατία τῶν ἡρωμένων Πολιτειῶν τῶν Κάτω Χωρῶν*.

Ἡ Διοίκησις

Ἐκάστη ἐπαρχία διειτῆρει τὴν αὐτονομίαν της, ἐνῶ τὰς κοινὰς ὑποθέσεις ἔλυε συνέλευσις, ἀποτελουμένη ἐξ' ἀντιπροσώπων τῶν ἐπαρχιῶν (*états généraux*) μὲ τὸν γραμματέα της (*Pensionnaire*). Προσέτι ἐξελέγετο κοινὸς ἀρχηγὸς ἐν καιρῷ πολέμων (*Stathouder*).

Ἡ νέα λοιπὸν αὕτη δημοκρατία τὸν 17ον αἰῶνα, ὡς ἄλλη Βενετία ἢ Καρχηδών, διεκρίνεται διὰ τὴν ναυτικὴν της ἰσχύν, τὸ ἐμπορικὸν της μεγαλεῖον καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ οἰκογένεια τῆς Ὁράγγης.

Ἡ ἐξουσία τοῦ *Stathouder* μετ' ἀγῶνας ἐσωτερικοὺς ἔμεινε ὀριστικὰ εἰς τὴν οἰκογένειαν τῆς Ὁράγγης, τῆς ὁποίας ὁ **Γουλιέλμος ὁ 3ος**, σύζυγος τῆς Μαρίας θυγατρὸς τοῦ Ἰακώβου τοῦ 2ου βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, ἀνηγορεύθη (1688) βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας.

Ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τῶν Κάτω Χωρῶν.

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πλοῦτου ἦτο τοιαύτη εἰς τὰς Κάτω Χώρας ὥστε τὸν 17ον αἰῶνα ἡ δημοκρατία κατέστη πλουσιωτάτη. Τὸν πλοῦτον δὲ εἰς τὴν Ὀλλανδίαν ἔδιδεν αὐτὴ ἡ γῆ, ἡ τρέφουσα πλεῖστα ζῶα. Ὁ τυρὸς, τὸ βούτυρον, τὸ

γάλα ἦσαν καὶ εἶναι καὶ σήμερον ἀκόμη πασίγνωστα. Ἡ βιομηχανία ἦνθει εἰς τὰς δυτικὰς καὶ νοτίους πόλεις ἀπὸ τῆς ἐποχῆς πρὸ παντός, καθ' ἣν κατέφυγον εἰς τὰς Κ. Χώρας πλείστοι καταδιωκόμενοι ὑπὸ τῶν Ἰσπανῶν διὰ θρησκευτικούς λόγους. Ἐπίσης μέγιστον πλοῦτον ἔδιδεν ἡ ἀλιεία τῶν ρεγγῶν. Τὸ μέγιστον ὅμως μέρος τοῦ πλοῦτου παρῆεν τὸ διαμετακομιστικὸν καὶ τὸ ἀποικιακὸν ἐμπόριον.

Οἱ Ὁλλανδοὶ κατεῖχον περίπου 20 χιλιάδας ἱστιοφόρα, διὰ τῶν ὁποίων μεταφέροντο τὰ ἀποικιακὰ ἀπὸ τοὺς ἰσπανικούς λιμένας ἰδίως τῆς Λισσαβῶνος, μεγίστης ἀποθήκης τῶν ἀποικιακῶν. Πρὸς τοῦτο τὸ 1602 ἐσχηματίσθη εἰς τὸ Ἀμστελλόδαμον *ἐταιρεία τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν*, ἡ ὁποία κατέλαβε τὰς ἀποικίας τῶν Πορτογάλλων καὶ συγχρόνως ἴδρυσε πλείστας ἰδικὰς τῆς ἀποικίας εἰς τὰς Ἰνδίας, τὰς νήσους τῆς Σόνδης, εἰς τὴν νῆσον Ἰάβαν καὶ ἀνέπτυξε στενὰς σχέσεις μετὰ τῆς Κίνας καὶ τῆς Ἰαπωνίας. Ἡ δὲ ἐταιρεία τῶν Δυτικῶν Ἰνδιῶν ὡς πεδῖον δράσεώς της εἶχε τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς, τὴν Βραζιλίαν καὶ τὰς Ἀντίλλας νήσους. Εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν οἱ Ὁλλανδοὶ ἴδρυσαν τὸ *Νέον Ἀμστελλόδαμον*, τὸ ὁποῖον κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν (1664) καὶ σὺν τῷ χρόνῳ μετεβλήθη εἰς τὴν πολυανθρωποτάτην Νέαν Ὑόρκην.

Αἱ Κάτω Χῶραι κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα ὑπῆρξαν ἐστία ὀργανισμῶν· εἰς αὐτὰς ὑπῆρχον 4 πανεπιστήμια καὶ κέντρον θαυμασίας τέχνης, Ἐπίσης εἰς τὰς πόλεις τῶν Κάτω Χωρῶν ἐκτυπώνοντο περιοδικὰ τόσα, ὅσα ἐν συνόλῳ εἰς ὅλας τὰς εὐρωπαϊκὰς πρωτεύουσας (*gazettes d' Amsterdam d' Utrecht, de la Haye, de Rotterdam, le Mercure Hollandais, les Nouvelles de Leyde* κλπ.).

Ὁ πνευματικὸς βίος.

ΑΠΟΛΥΤΟΣ ΜΟΝΑΡΧΙΑ ΕΝ ΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

**Ἡ βασιλικὴ
ἐξουσία τῶν
14ον καὶ 15ον
αἰῶνα.**

Τὸν 14ον καὶ 15ον αἰῶνα ἡ διοίκησης εἰς τὴν Δ. Εὐρώπην ἐγένετο ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἀντιπροσωπειῶν τῶν τάξεων τῶν Κοιτῆς εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ Πορτογαλίαν, τοῦ κοινοβουλίου εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Σκωτίαν, τῶν *états généraux* εἰς τὴν Γαλλίαν, τοῦ *landtag* εἰς τὴν Γερμανίαν, τὴν *dieten sejm* εἰς τὴν Βοημίαν καὶ Πολωνίαν. Ὡστε κατὰ τοὺς ἄνω αἰῶνας οἱ βασιλεῖς δὲν ἦσαν ἀπόλυτοι κυρίαρχοι, διότι πρὸς ἔκδοσιν νέων νόμων καὶ κατάργησιν παλαιῶν, πρὸς εἰσπραξίν φόρων ἀπαιτεῖτο ἡ ἄδεια τῶν ἀντιπροσωπευτικῶν σωμάτων. Ἀναλόγως δὲ τῶν κρατῶν τὰ σώματα ταῦτα εἶχον μεγαλυτέραν ἢ μικροτέραν ἐξουσίαν. Εἰς τὴν Γαλλίαν π. χ. τὰ *états généraux* οὐδέποτε εἶχον τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀγγλικοῦ κοινοβουλίου οὔτε τῆς διαίτης τῆς Πολωνίας, ἥτις περιώριζε τὰ μέγιστα τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν. Αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς εἰς τινα κράτη ἦσαν αἰρετοὶ ὡς εἰς τὴν Σκανδιναβίαν, τὴν Πολωνίαν, τὴν Βοημίαν καὶ τὴν Οὐγγαρίαν.

**Ἡ ἀπόλυτος
μοναρχία.**

Τὴν ἐποχὴν ὅμως τῆς πάλῃς τοῦ προτεσταντισμοῦ καὶ τοῦ καθολικισμοῦ εἰς τὴν Δ. Εὐρώπην οἱ βασιλεῖς ἀπέκτησαν ἀπόλυτον ἐξουσίαν καὶ οὕτω ἔχομεν τὴν *ἀπόλυτον μοναρχίαν*.

Αὕτη κατὰ πρῶτον ἀνεπτύχθη εἰς τὴν Ἰταλίαν λαβοῦσα τὴν μορφήν τῆς ἀπεριορίστου ἐξουσίας τῶν δουκῶν καὶ ὑπερθυμίζουσα τὴν τυραννίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Τὸν δὲ 16ον αἰῶνα ὁ Κάρολος ὁ ὅσος εἶναι ἀπόλυτος μονάρχης καὶ οἱ Ἀψβούργοι καὶ οἱ Γερμανοὶ δοῦκες μετὰ τὸν τριακονταετῆ πόλεμον λαμβάνουν ἀπεριορίστη ἐξουσίαν. Πρὸς βορρᾶν τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Δανίαν ἐγκαθιδρύθη ἡ ἀπόλυτος μοναρχία τὸ 1660 καὶ εἰς τὴν Σουηδίαν ὀλίγον ἀργότερα ἐπὶ τοῦ Καρόλου τοῦ 11ου (17ος αἰών).

Τὰ αἰτία δὲ τῆς καταπτώσεως τῆς ἀντιπροσωπευτικῆς μοναρχίας ἦσαν ἡ ἀδιαφορία τοῦ λαοῦ διὰ τὰ ἀντιπροσωπευτικὰ σώματα ὡς μὴ ἀντιπροσωπεύοντα αὐτὸν καὶ ἡ διχόνοια καὶ αἱ ἀσυμφωνίαι τῶν ἀντιπροσώπων τῶν τάξεων.

**Τὰ χαρακτηρι-
στικὰ σημεῖα
τῆς ἀπολύτου
μοναρχίας.**

Τὰ κύρια, χαρακτηριστικὰ σημεῖα τῆς ἀπολύτου μοναρχίας εἰς τὰς προτεσταντικὰς χώρας εἶναι ἡ ὑποταγὴ τῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, εἰς δὲ τὰς καθολικὰς ἡ ὑποστήριξις τοῦ Πάπα ὑπὸ τῶν κυβερνήσεων καὶ τῶν βασι-

λέων· δεύτερον ἡ διατήρησις ὑπὸ τῶν φεουδαρχῶν τῆς ἐξουσίας των ἐπὶ τῶν χωρικῶν· τρίτον τὸ συγκεντρωτικὸν διοικητικὸν σύστημα κατὰ τὸ ὁποῖον οἱ βασιλεῖς διόκουν τὰς χώρας των διὰ τῶν ὑπαλλήλων. Τέλος πανταχοῦ ἤρχισαν νὰ σχηματίζονται τακτικοὶ στρατοί.

Πρὸς διοικήσιν λοιπὸν τοῦ κράτους διὰ τῶν ὑπαλλήλων, πρὸς συντήρησιν τῶν στρατῶν καὶ τὴν διεξαγωγὴν τῶν πολέμων ἀπητοῦντο πολλὰ χρήματα. Διὰ τοῦτο πρὸς πλουτισμὸν τοῦ ταμείου τοῦ κράτους εἰσῆχθη τὸ ἐμποροκρατικὸν σύστημα (mercantilisme ἀπὸ τὸ mercantile—ἐμπορος).

Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ὄφειλε τὸ κράτος νὰ φροντίζῃ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου.

Τὸν 16ον αἰῶνα εἰσῆγετο εἰς τὴν Ἰσπανίαν πολὺς χρυσὸς ἐκ τοῦ Νέου Κόσμου. Τότε καὶ τὰ ἄλλα κράτη ἤρχισαν νὰ φροντίζουσιν διὰ τὴν εἰσαγωγὴν πολυτίμων μετάλλων εἰς τὰς χώρας των. Ὁ κύριος ὅμως σκοπὸς τούτου δὲν ἦτο ἡ οἰκονομικὴ ἀνύψωσις τοῦ λαοῦ, ἀλλ' ὁ πλουτισμὸς τοῦ ταμείου τοῦ κράτους. Ὡς καλύτερον λοιπὸν πρὸς τοῦτο μέσον ἐθεώρουν τὴν αὐξήσιν τῆς ἐξαγωγῆς καὶ τὴν ἐλάττωσιν εἰς τὸ ἐλάχιστον τῆς εἰσαγωγῆς. Ἐκ τούτου προέρχεται καὶ ἡ προστασία τῆς ἐγχωρίου βιομηχανίας (προστατευτικὸν τῆς βιομηχανίας σύστημα). Λαμβάνον δὲ ὑπὸ τὴν προστασίαν του τὸ κράτος τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν ἤρχισε νὰ ἀναμιγνύηται εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ οὕτω ἤρυνε τὰ ὄρια τῆς κρατικῆς ἐνεργείας. Ἐξηναγκάσθη δὲ ὑπὸ τῆς νέας ταύτης πολιτικῆς νὰ φροντίξῃ διὰ τὸν σχηματισμὸν στόλων καὶ ἰδρυσιν ἀποικιῶν.

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου ἐπέφερε τὴν κυριαρχίαν τῆς διὰ τοῦ νομίματος συναλλαγῆς. Τὸν μεσαίωνα τὸ ἐμπόριον ἦτο πολὺ ὀλίγον ἀνεπτυγμένον καὶ τὰ χρήματα ἦσαν πολὺ ὀλίγα. Κατὰ τὰ τέλη ὅμως τοῦ μεσαίωνος παρουσιάσθησαν οἱ πρῶτοι κεφαλαιοῦχοι εἰς τὰς πλουσίας πόλεις τῆς Ἰταλίας—Γένουαν, Βενετίαν, τῆς Γαλλίας—Μασσαλίαν, Λυών, τῆς Γερμανίας—αὐτοκρατορικὰς πόλεις ἐπὶ τοῦ Ρήνου πο-

Τὸ νόμισμα
καὶ ἡ κυριαρχία
αὐτοῦ.

ταμοῦ καὶ τοῦ Δουνάβεως· τὰς πόλεις τῆς ἐνώσεως τῆς Χάνσης, τὰς πόλεις τῶν Κάτω Χωρῶν. Ἡ ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἡ διὰ τῆς θαλάσσης ἐπικοινωνία μὲ τὰς Ἰνδίας ἀκόμη περισσότερο συντέλεσαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου, τοῦτου δὲ ἡ ἀνάπτυξις ἐπέφερε ριζικὴν μεταβολὴν εἰς τὰς συνθήκας τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῶν λαῶν καὶ τῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης. Τότε ἤρχισαν νὰ πληθύνωνται καὶ αἱ τράπεζαι ὡς αἱ γνωστότεραι τῆς Γενεύης, Φλωρεντίας, Λυών, Φραγκφοῦρτης τοῦ Μάιν, Ἀμβέρσσης καὶ Ἀμστελλοδάμου, ἤρχισαν νὰ ἰδρύνονται καὶ νὰ ἀναπτύσσονται καὶ αἱ ἀτμοπλοῖκαὶ ἑταιρεῖαι.

Ἡ βιομηχανία.

Σὺν τῷ χρόνῳ τὸ κράτος περιέλαβε ὑπὸ τὴν προστασίαν του καὶ τὴν βιομηχανίαν. Τὸν μεσαῖον αὕτη ἦτο εἰς χεῖρας πτωχῶν τεχνιτῶν, οἱ ὅποιοι ἠνοῦντο εἰς συντεχνίας.

Συνήθως οἱ τεχνῖται εἰργάζοντο διὰ τὰς τοπικὰς ἀνάγκας. Διὰ νὰ γίνεταί λοιπὸν ἡ ἐξαγωγή αἱ κυβερνήσεις ἤρχισαν νὰ φροντίζουσι ὅπως πολλαπλασιασθῶνται τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα· τοῦτο δὲ θὰ ἠδύνατο νὰ κατορθωθῆ διὰ τῆς ὑποστηρίξεως τῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἀντιπρόσωπος τοῦ προστατευτικοῦ συστήματος εἰς μὲν τὴν Ἀγγλίαν ὑπῆρξεν ὁ Κρόμβελ, εἰς δὲ τὴν Γαλίαν ὁ Κολμπέρ.

Αἱ πολιτικαὶ θεωρίαι.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ ἀπόλυτος μοναρχία εἶχεν ἀρχίσει νὰ ἀντικαθίστῃ τὴν μοναρχίαν τῶν τάξεων, εἰς τὰ διάφορα πολιτικὰ κόμματα ἐγεννήθησαν καὶ ἀνεπτύχθησαν διάφοροι θεωρίαι περὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ βασιλέως.

Τὸ δεῦτερον ἡμῖσι τοῦ 16ου αἰῶνος οἱ καλβινισταὶ εἰς τὴν Γαλίαν—ὡς ὁ Λάγγε, εἰς τὴν Σκωτιάν.—Μπούκαναν, εἰς τὰς Κάτω Χώρας.—Σέντ—Ἄλδεγὸν ἐδίδασκον ὅτι *μετὰ τὸν θεὸν ἡ ἐξουσία ἀνήκει εἰς τὸν λαόν*, ὁ ὅποιος παραχωρεῖ εἰς τὸν βασιλέα τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ τὸν διοικῇ ὑπὸ ὀρισμένους ὅρους· διὰ τοῦτο δὲ δύναται καὶ νὰ ἀφαιρέσῃ ὁ λαὸς τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τὸν βασιλέα, ἐὰν οὗτος δὲν ἐκτελεῖ πιστῶς τὴν συμφωνίαν. Ἐπὶ τῇ βάσει λοιπὸν τῆς θεωρίας αὐτῆς αἱ Κάτω Χῶραι ἐκήρυξαν ἐκπτωτον τοῦ θρόνου τὸν Φίλιππον τὸν 2ον, τὸν δὲ 17ον αἰῶνα οἱ Ἀγγλοὶ κατεπόλεμησαν τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν τῶν Στουάρτ.

Τούναντίον οί καθολικοί κατά τόν 17ον αἰῶνα ἐπίστευον ὅτι ἡ βασιλική ἐξουσία ἀπορρέει ἐκ τοῦ Θεοῦ. Εἰς ἐκ τῶν κυριωτέρων ἀντιπροσώπων τῆς σχολῆς ταύτης ὑπῆρξεν ὁ Βοσσουέτος (1627—1704) γάλλος ἐπίσκοπος.

Τιτιανῶ. — Ἡ ἀποκαθήλωσις τοῦ Χριστοῦ.

* Η ΑΓΓΛΙΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΤΟΥΑΡΤ

**Οί Στούαρτ
καὶ τὸ
Κοινοβούλιον.**

Τὰς ἀρχὰς τοῦ 17ου αἰῶνος διεκόπη εἰς τὴν Ἀγγλίαν μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἑλισάβετ (1603) ἡ δυναστεία τῶν Τιουδώρ.

Μετ' αὐτὴν ἔχομεν τὴν δυναστείαν τῶν Στούαρτ μέχρι τοῦ 1707.

Ἰάκωβος 6ος.

Πρῶτος ἔξ αὐτῶν βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ἐγένετο ὁ Ἰάκωβος, υἱὸς τῆς Μαρίας Στούαρτ, ὡς **Ἰάκωβος 6ος** (1603—1625). Οὗτος ἤρχετο συχνάκις εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὸ κοινοβούλιον, διότι παρεβάνε διαρκῶς τοὺς νόμους καὶ κατεδίωκε τοὺς πουργιανούς, τοὺς ἄρχους ὀπαδοὺς τῆς μεταρρυθμίσεως. Ὁ Ἰάκωβος ἀπεριφράστως ἔλεγεν ὅτι τὰ πάντα πρέπει νὰ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν θέλησιν τοῦ βασιλέως καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις ἐφυλάκισε μέλη τῆς βουλῆς.

Κάρολος 1ος.

Ὁ δὲ υἱὸς του **Κάρολος δ' 1ος** (1625—1649) **Κάρολος δ' 1ος** (1625—1649) (Πίναξ τοῦ Van Dyck—Δρέσδη)

ἦτο προσεκτικώτερος τοῦ πατρός. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας του εἶχε συγκαλέσει τριτὴς φορὰς τὸ κοινοβούλιον, τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν τοῦ εἶχε καμμίαν ἐμπιστοσύνην.

Τὸ 1628 ἡ βουλή κατώρθωσεν νὰ ὑπογράψῃ ὁ βασιλεὺς τὴν *αἴτησιν τῶν δικαιωμάτων*, ἡ ὁποία θεωρεῖται ὡς 2ος

καταστατικὸς χάριτος τῆς Ἀγγλίας, εἰς τὴν ὑπογραφεῖσαν αἴτησιν ἀπειροθμοῦντο τὰ δικαιώματα καὶ τῶν δύο βουλῶν καὶ αἱ ἐλευθερίαι τοῦ λαοῦ μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀνεφέρετο καὶ ἡ προστασία τῶν Ἀγγλῶν κατὰ τῶν ἀνθαιρέτων φυλακίσεων καὶ τῶν ἐξαιρετικῶν δικαστηρίων.

Ὁ Κάρολος ὅμως παρὰ τὰς ὑποσχέσεις του διέλυσε τὸ κοινοβούλιον καὶ διώκει μόνος του τὸ κράτος ἐπὶ 11 ἔτη (1629—1640). Καθ' ὅλον δὲ αὐτὸ τὸ διάστημα ὁ βασιλεὺς ἐφορολόγει τὸν λαὸν ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ κοινοβουλίου. Πολλοὶ ὅμως ἠρνοῦντο νὰ πληρῶνουν καὶ διὰ τοῦτο κατεδιώκοντο. Τέλος ἐπειδὴ ὁ Κάρολος εἶχε μεγάλην ἀνάγκην χρημάτων, ἔνεκα τῆς κατ' αὐτοῦ κηρυχθείσης ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Σκωτίαν, τῆς ὁποίας τὴν ἐκκλησίαν ἠθέλησε νὰ μεταρρυθμίση ἔχων ὡς πρότυπον τὴν ἀγγλικανικὴν, διὰ τοῦτο συνεκάλεσε τὸ κοινοβούλιον τὸ 1640. Τοῦτο ὑπεσχέθη νὰ δώσῃ τὰ ζητούμενα χρήματα, ἐὰν ἤθελε παύσει ὁ βασιλεὺς νὰ παραβαίνει τοὺς νόμους. Τότε ὁ Κάρολος τὸ διέλυσεν ἐκ νέου. Ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ὅμως ἔτους ἠναγκάσθη ἐκ νέου νὰ τὸ συγκαλέσῃ. Τὸ τελευταῖον δὲ τριτὸ κοινοβούλιον καλεῖται *μακροχρόνιον*.

Ὁ Κρόμβελ.

Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡ ἀσυμφωνία τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ ὑπῆρξε μεγίστη καὶ τέλος ἤρχισαν αἱ ἐχθροπραξίαι μεταξὺ τῶν στρατευμάτων τοῦ βασιλέως καὶ τῶν τοῦ κοινοβουλίου, τὰ ὁποῖα καὶ ἤρχισαν νὰ νικοῦν, ὅταν ἀνέλαβεν τὴν ἀρχηγίαν αὐτῶν ὁ **Ὀλιβερ Κρόμβελ**. Ὁ Κάρολος κατέφυγεν εἰς τὴν Σκωτίαν ἀλλ' ἀπ' ἐκεῖ παρεδόθη εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς. Τότε ἐδικάσθη ὑπὸ εἰδικοῦ δικαστηρίου καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον διὰ «τὴν προδοσίαν». Μετὰ τινος δὲ ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐκτελέσεως τῆς καταδίκης ἡ Ἀγγλία ἀνεκηρύχθη εἰς δημοκρατίαν (1649) μετ' ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Κρόμβελ. Οὗτος εἶχε πλείστας ἐπιτυχίας εἰς τὴν ἔξωτερικὴν πολιτικὴν. Ἐπίσης οἱ ἐπαναστατήσαντες Ἰρλανδοὶ ἐνίκηθησαν ὡς καὶ οἱ Σκῶτοι, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀνακηρύξει βασιλέα τῶν τῶν υἱὸν τοῦ Καρόλου τοῦ 1ου Κάρολον τὸν 2ον.

Ἡ βουλή τότε κατ' ἀπόφασιν τοῦ Κρόμβελ ἐκήρυξε τὸ δόγμα τῆς ναυτιλίας κατὰ τὸ ὅποιον ἐπετρέπετο ἡ εἰσαγωγή προϊόντων εἰς τὴν Ἀγγλίαν μόνον διὰ πλοίων Ἀγγλικῶν ἢ πλοίων τῶν χωρῶν εἰς τὰς ὁποίας ἀνήκον τὰ μεταφερό-

Ἄλιβερ Κρόμβελ (1599-1653).
(Μουσεῖον Βερσαλλίων).

μενα προϊόντα. Αὐτὴ δὲ ἡ ἐμποροκρατικὴ πολιτικὴ τοῦ Κρόμβελ παρέλυσε τελείως τὸ ἐμπόριον τῶν Ὁλλανδῶν.

Διὰ τοῦτο μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν ἤρχισε πόλεμος, ἐξ οὗ ἐξῆλθε νικητρία ἡ Ἀγγλία.

Ἐνῶ ὅμως εἰς τὸ ἐξωτερικὸν αὐτὴ ἐθραιάμβευε εἰς τὸ ἐσωτερικὸν δὲν εἶχε τὴν ἀπαιτουμένην ἡρεμίαν. Οἱ Ἀγγλοὶ ἐπέκυπτον εἰς τὴν δημοκρατίαν ἀλλὰ δὲν τὴν ἀνεγνώριζαν ὅλοι. Ἡ ἀριστοκρατικὴ καὶ ἡ μεσαιὰ τάξις ἤθελεν τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ συντάγματος. Ὁ δὲ στρατὸς δὲν ἤτο εὐχαρι-

στημένος με την βουλήν, η οποία δὲν ἤθελε νὰ διαλυθῇ καὶ νὰ ὀρίσῃ νέας ἐκλογάς. Τέλος ὁ Κρόμβελ τὴν διέλυσε καὶ συνεκάλεσε νέαν βουλήν, ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ ἔχῃ τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν ἐνῶ ὁ Κρόμβελ ἐλάμβανεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ὅλην τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν. Ἡ νέα αὕτη βουλή διελύθη καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ Κρόμβελ. Τέλος μετὰ τὸν θάνατόν του ἡ διοίκησις περιήλθεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ υἱοῦ του Ριχάρδου ἀλλὰ καὶ πάλιν μετὰ τὴν βουλήν καὶ τοῦ στρατοῦ ἤρχισαν αἱ διζήνοια. Τότε ὁ στρατηγὸς Μόγκ ἀπεφάσισε νὰ ἐπαναφέρῃ τοὺς Στούαρτ.

Ὁ Κάρολος ὁ 2ος ἀναλαβὼν τὴν ἀρχηγίαν ὑπεσχέθη νὰ δώσῃ εἰς πάντας ἀμνηστειάν καὶ νὰ σεβασθῇ τὴν ἐλευθερίαν τῆς θρησκείας. Τότε τὸ κοινοβούλιον ἀνεκήρυξεν ὅτι ἡ ἐξουσία περιέχεται εἰς τὰς χεῖρας τοῦ βασιλέως, καὶ τῆς Ἄνω καὶ τῆς Κάτω βουλῆς (1666) καὶ οὕτω ἡ Ἀγγλία ἐπανῆλθεν εἰς τὸ σημεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως.

Κάρολος ὁ 2ος.

Ἐπὶ τοῦ **Καρόλου τοῦ 2ου** (1660—1685) καὶ τοῦ υἱοῦ του **Ἰακώβου τοῦ 2ου** (1685—1688) ἐξακολουθεῖ ἡ πάλη μετὰ τὴν βουλήν καὶ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας.

Ἐπὶ τοῦ Καρόλου τοῦ 2ου (1679) ὑπεγράφη καὶ ὁ *τριῶτος μέγας χάριτης*, κατὰ τὸν ὁποῖον ἕκαστος Ἀγγλὸς εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσῃ ἔγγραφον ἐξήγησιν τοῦ λόγου τῆς φυλακίσεως καὶ ἐν περιπτώσει ἀμφιβολιῶν νὰ γίνεται ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἡ ἀνάκρισις. Κατὰ τὴν βασιλείαν δὲ τοῦ Ἰακώβου ἐσηματίσθησαν τὰ δύο πολιτικά κόμματα τῶν **Οὐτῶγων** καὶ τῶν **Τορῶων**. Ἀλλὰ καὶ τὰ δύο κόμματα παρὰ τὰς διαφοροὺς ἀντιλήψεις των περὶ τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς συνηνώθησαν κατὰ τοῦ Ἰακώβου διὰ τὰς ἀνθαιρεσίας του καὶ προσεκάλεσαν εἰς τὸν θρόνον τὸν **Γουλιέλμον τῆς Ὁράγγης**, σὺζυγον τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰακώβου τοῦ 2ου.

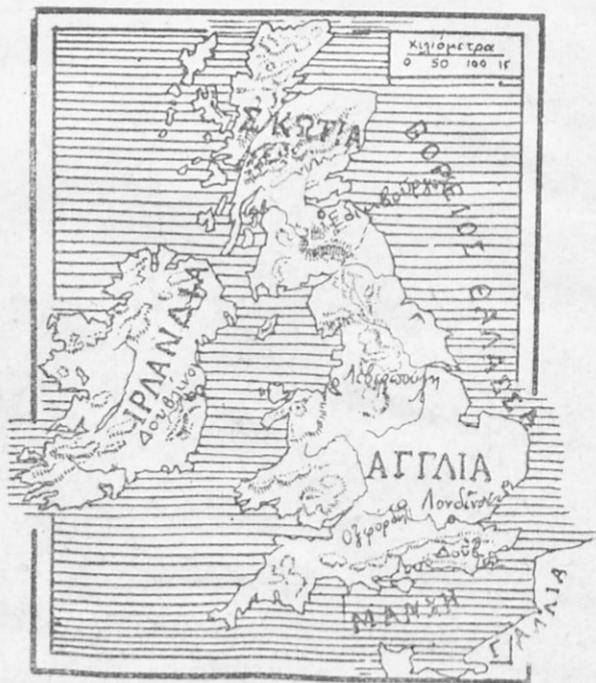
Ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1688.

Οὗτοι καὶ ὑπέγραψαν τὴν *Διακήρυξιν τῶν δικαιωμάτων*, ἡ ὁποία ἀπέδιδε πλήρη ἐλευθερίαν εἰς τὴν βουλήν καὶ τὸν λαόν.

Ὁ Γουλιέλμος
τῆς Ὁράγγης.

Διὰ τῆς δευτέρας ταύτης ἀναιμάκτου ἐπαναστάσεως κατέπεσεν ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ ἀπόλυτος μοναρχία καὶ ἐνικήθησαν οἱ ὀπαδοὶ αὐτῆς Τόριοι.

Ἐπὶ τοῦ Γουλιέλμου λοιπὸν τοῦ 3ου ἀσπόνδου ἐχθροῦ

Βασίλειον τῆς Μεγάλης Βρετανίας.

τοῦ Λουδοβίκου 14ου, τὰ δικαιώματα τοῦ κοινοβουλίου ἀκόμη περισσότερο ἠερύνθησαν.

Συμφώνως πρὸς τὸν χάρτην περὶ τῆς διαδοχῆς τοῦ ἀγγλικῆς θρόνου ἐπεκυρώθη ἡ εὐθύνη τῶν ὑπουργῶν, τὸ δικαίωμα τοῦ κοινοβουλίου νὰ δικάζῃ τοὺς ὑπουργοὺς καὶ τοὺς δικαστὰς εἰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις καὶ ἡ ἀνεξαρτησία τῶν δικαστῶν ἀπὸ τοῦ στέμματος.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Γουλιέλμος ἀπέθανεν ἄτεκνος διὰ τοῦτο τὸ

στέμμα περιήλθεν εἰς τὴν *Ἄνναν* δευτέραν θυγατέρα τοῦ Ἰακώβου τοῦ 2ου. Ἐπ' αὐτῆς ἠνώθησαν ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Σκωτία εἰς ἓν ἀδιάσπαστον κράτος (1707) καὶ ἀπετέλεσαν τὸ βασίλειον τῆς *Μεγάλης Βρετανίας*. Μετὰ τὸν θάνατον δὲ τῆς ἀτέκνου Ἄννας ὁ θρόνος περιήλθεν εἰς τὸν συγγενικὸν οἶκον τῶν *Στούαρτ*, τοῦ Ἄννοβέρου.

Γεώργιος ὁ 1ος (1660—1727).

(Πρῶτος βασιλεὺς ἐκ τῆς δυναστείας τοῦ Ἄννοβέρου).

ΣΗΜ. Οἱ ἄγγλοι ἐκαλοῦντο οἱ Σκῶτοι ἐπαναστάται καὶ Τόρτοι οἱ καθολικοὶ Ἴρλανδοὶ λησταί.

*Tà états
généraux.*

Μετά τὸν θάνατον τοῦ Ἑρρίκου 4ου, ἐπειδὴ ὁ διαδοχός του **Λουδοβίκος 13ος** (1610—1643) ἦτο ἀνήλικος, ἤρχισαν αἱ ἔριδες μεταξύ τῶν εὐγενῶν καὶ τὸ 1614 συνεκλήθησαν τὰ états généraux. Κατὰ τὴν σύνοδον ταύτην ἡ τρίτη τάξις ὑπέβαλε πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων.

Ἐπρότεινε δηλαδή νὰ συγκαλῶνται τὰ états généraux καθ' ὁρισμένα χρονικὰ διαστήματα καὶ νὰ καταργηθοῦν τὰ προνόμια τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ κλήρου, οἱ φόροι νὰ πληρώνονται ἐξ ἴσου ὑφ' ὅλων, νὰ παύσουν αἱ ἀνθάρατοι φυλακίσεις κλπ. κλπ. Οἱ κληρικοὶ ὅμως καὶ οἱ εὐγενεῖς ἠγανάκτησαν διὰ τὰς προτάσεις τῆς τρίτης τάξεως, ἥτις κατ' αὐτοὺς ἔπρεπε νὰ τοὺς ὑπηρετῇ. Οὕτω ὁ σκοπὸς δι' ὃν συνεκλήθησαν τὰ états généraux ἀπέτυχε. Αἱ ἀντιπροσωπεῖαι διελύθησαν (1614) διὰ νὰ συγκαληθοῦν μόνον μετὰ 175 ἔτη.

Ὁ Ρισελιέ.

Κατὰ τὰς συζητήσεις τοῦ 1614 διεκρίθη ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν κληρικῶν, ὁ ἐπίσκοπος **Ρισελιέ**. Εἰς διάστημα ὀλίγων ἐτῶν οὗτος ἀνεδείχθη καὶ ἔγινε *παρίσχυρος ὑπουργός* τοῦ Λουδοβίκου 13ου τοῦ διακρινομένου διὰ τὸν ἀδύνατον χαρακτῆρά του.

Ὁ Ρισελιέ διόκησε τὴν Γαλλίαν ἐπὶ 20 ἔτη μὲ ἀπεριόριστον ἐλευθερίαν, ἔχων ὡς σκοπὸν τῆς διοικήσεώς του τὴν *ἀνύψωσιν τῆς ἰσχύος τοῦ κράτους*. Ὁ Ρισελιέ, ἂν καὶ καρδινάλιος, δὲν ἐπέτρεπε εἰς τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ Πάπα νὰ ἀναμνησθῆται εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Γαλλίας· χάριν δὲ τῶν συμφερόντων τῆς Γαλλίας ἀνεμίχθη εἰς τὸν τριακονταετῆ πόλεμον ὑπὲρ τῶν προτεστάντων.

Δὲν κατεδίωκε τοὺς προτεστάντας διότι τοῦ ἦτο ἀδιάφορον ποίας πεποιθήσεις θρησκευτικὰς ἀκολουθοῦν οἱ πολῖται.

Τοὺς εὐγενεῖς ὅμως ὁ Ρισελιέ *ἠθέλησε νὰ ἐξαναγκάσῃ* νὰ

ἐπιηροῦν τὸ κράτος διὰ τὰ προνόμια καὶ τὰς γαίας, τὰς ὁποίας εἶχον καὶ συγχρόνως προσεπάθει διὰ παντὸς μέσου νὰ τοὺς ὑποβιβάσῃ. Παρὰ τὸν διωγμὸν ὅμως τῶν εὐγενῶν ὁ Ρισελιὲ δὲν ἀφῆρεσεν ἀπὸ τοὺς φεουδάρχας τὴν ἐξουσίαν των ἐπὶ τοῦ λαοῦ.

Ὁ λαὸς διὰ τὸν καρδινάλιον ἦτο ἀριθμὸς ἀνθρώπων, πληρωόντων τοὺς φόρους εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ κράτους.

Διὰ τὴν εὐημερίαν τοῦ λαοῦ δὲν ἐφρόντιζε, διότι ἐφαντάζετο ὅτι ὁ λαὸς εὐημερῶν δὲν θὰ ὑπακούῃ εἰς τὰς ἀρχάς.

Συμφώνως πρὸς τὰς ἀνωτέρω ιδέας ὁ Ρισελιὲ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνεχθῇ τὴν ὑπαρξίν των Οὐγενότων, ὡς ἀνεξαρτήτου δυνάμεως ἐν τῷ κράτει.

Διὰ τοῦτο ἐπολέμησε τοὺς Οὐγενότους καὶ τοὺς ἀφῆρεσε τὰ φρούρια, τὰ ὁποία κατεῖχον καὶ τὸ δικαίωμα νὰ συγκαλοῦν ἰδικὰς των συνελεύσεις, ἀφίσσας εἰς αὐτοὺς μόνον τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν.

Ὅλιγους μῆνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ρισελιὲ ἀπέθανε καὶ ὁ Λουδοβίκος 13ος καὶ τὸν διεδέχθη ὁ ἀνήλικος υἱὸς του **Λουδβίκος 14ος** (1643—1715). Τὴν διοίκησιν λοιπὸν λόγῳ τῆς ἀνηλικιότητος τοῦ βασιλέως εἶχεν ἡ μητέρα του **Ἄννα ἡ Αὐστριακὴ** καὶ ὁ Ἰταλὸς καρδινάλιος **Μαζαρίνης**. Οὗτος ἠθέλησε νὰ συνεχίσῃ τὴν πολιτικὴν τοῦ Ρισελιὲ ἀλλ' εὗρεν ἀντίστασιν, ἥτις ὅμως κατεπολεμήθη διότι δὲν εἶχε τὸν σοβαρὸν χαρακτῆρα τῆς συγχρόνου της πρώτης ἀγγλικῆς

Ὁ καρδινάλιος Ρισελιὲ.
(1585—1642).

Ὁ Μαζαρίνης.

ἐπαναστάσεως. Παρά τὰ ἐμπόδια ὁ Μαζαρίνης ἠδυνήθη νὰ τελειώσῃ πρὸς ὄφελος τῆς Γαλλίας τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γερμανίας (1648).

Λουδοβίκος
14ος.

Τὸ 1661 μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μαζαρίνη τὴν διοίκησιν ἀνέλαβεν ὁ ἴδιος ὁ βασιλεὺς Λουδοβίκος 14ος. Αἱ ταραχαί,

Λουδοβίκος ὁ 14ος (1643—1715).

αἱ ὁποῖα ἠκολούθησαν τὸν θάνατον τοῦ Ρισελιέ καὶ ἡ ἀγγλικὴ ἐπανάστασις ἐνέπνευσαν εἰς τὸν Λουδοβίκον ἀπέχθειαν πρὸς πᾶσαν ἀνεξαρτησίαν τῆς κοινωνίας.

Καθ' ὅλην τὴν ζωὴν του ὁ βασιλεὺς ἐφρόντιζε περὶ τῆς ἀσφαλείας καὶ τοῦ ἀπεριορίστου τῆς ξηουσίας του. Τὸ κράτος

«*Είμαι ἐγὼ* (l'état c'est moi) ἦτο τὸ σύμβολόν του, κατὰ τοὺς συγχρόνους τοῦ Λουδοβίκου.

Οἱ εὐγενεῖς ἐπὶ τοῦ Λουδοβίκου 14ου μετεβλήθησαν εἰς ἀνλικούς ὑπαλλήλους. Μὴ ἀγαπῶν ὁ βασιλεὺς τὴν πρωτεύουσαν του ἴδρυσεν πλησίον τῶν Παρισίων τὰς Βερσαλλίας με ἀπέραντα ἀνάκτορα, με κήπους, τεχνητὰς λίμνας κ.λ.π. Εἰς τὰς Βερσαλλίας ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ περίε του διῆγον βίον πλήρη διασκεδάσεων. Καὶ ἡ ζωὴ αὕτη εἶχε πολλοὺς θαυμαστάς καὶ ἔκτος τῆς Γαλλίας. Εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς πρωτευούσας τὴν ἐμμοῦντο ἡ γαλλικὴ γλῶσσα, ὁ γαλλικὸς συρμὸς διεδόθησαν εἰς τὴν ἀνωτέραν τάξιν τῆς Εὐρώπης καὶ ἡ γαλλικὴ φιλολογία ἤρχισε νὰ κυριαρχῇ εἰς αὐτήν.

Μεταξὺ τῶν συνεργατῶν τοῦ Λουδοβίκου ἀξιοσημείωτος ὑπῆρξεν ὁ **Κολμπέρ**, ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν. Οὗτος ἐπίστευεν ὅτι ἡ εὐτυχία τῆς Γαλλίας δὲν συνίσταται μόνον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας καὶ τῆς κτηνοτροφίας, ὅπως τὸ παρεδέχετο ὁ Σουλλύ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου. (Κολμπερισμὸς). Ἡ βιομηχανία λοιπὸν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ὑπεστηρίζετο διαφοροτρόπως, πρὸ παντὸς διὰ τῆς ἐπιβολῆς μεγάλων εἰσαγωγικῶν δασμῶν, οὕτως ὥστε πολὺ ὀλίγα ἐμπορεύματα νὰ εἰσάγονται εἰς τὴν Γαλλίαν.

Ἐπίσης μεγίστην σημασίαν εἶχε διὰ τὴν Γαλλίαν τὸ ἔργον τοῦ Λουβουά, ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν. Ὁ Λουβουά ἠξήσθη τὸν στρατὸν τῆς Γαλλίας εἰς ἡμῖς περίπου ἑκατομμύριον.

Ἐκτὸς τούτου ὁ γαλλικὸς στρατὸς κατέστη ὁ τελειότερος τῆς Εὐρώπης με ἀρχηγοὺς τοὺς λαμπροὺς στρατηγοὺς Κονδέ, Τιουρέν καὶ ἄλλους.

Ὁ βασιλεὺς κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀνεκτικότητα ὡς πρὸς τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα τοῦ Ρισελιέ, ἐφάνη πολὺ φανατικὸς καθολικὸς καὶ διὰ τοῦτο κατεδίωξε τοὺς προτεστάντας. Τὸ δὲ 1685 ἀνεκάλεσε τὸ διάταγμα τῆς Νάντης. Πολλοὶ τότε ἐκ τῶν Οὐγενότων ἀπεφάσιον νὰ ἐγκαταλεί-

Ἡ Ἀδελφ.

*Οἱ συνεργάται
τοῦ Λουδοβίκου.
Κολμπέρ.*

Λουβουά.

*Τὰ θρησκευτικὰ
ζητήματα.
Ἡ διοίκησις.*

ψουν τὴν Γαλλίαν καὶ κατέφυγον εἰς τὴν Ὀλλανδίαν, Ἑλβετίαν καὶ Γερμανίαν, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν τὰ κεφάλαιά των, τὴν τέχνην των καὶ τὴν βιομηχανίαν. Οὕτω ἡ ἀνάκλησις τοῦ διατάγματος τῆς Νάντης ἔγινε πρόξενος μεγίστης βλάβης εἰς τὴν Γαλλίαν.

Ἡ δὲ διοίκησις τῆς Γαλλίας εἶχε συγκεντρωτικώτατον χαρακτήρα. Αἱ ἐπαρχίαι εἶχον χάσει ἐπὶ τοῦ Λουδοβίκου 14ου τὴν τοπικὴν τὴν ἐλευθερίαν καὶ διωκοῦντο ὑπὸ ὑπαλλήλων ἀποστελλομένων ἐκ τῆς πρωτεύουσας. Ὁ διοικητὴς ἦτο τὸ πᾶν, διότι ἐξ αὐτοῦ ἐξηροῦντο ἡ ἀστυνομία, τὸ δικαστήριον, ἡ στρατολογία, ἡ εἰσπραξις τῶν φόρων, ἡ γεωργία, ἡ βιομηχανία, ἡ παιδεία, τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα, τὰ ἀφορῶντα τοὺς Οὐγενότους καὶ τοὺς Ἑβραίους. Ἐπίσης ἐπὶ τοῦ Λουδοβίκου ἀνεπτύχθη ἡ λογοκρισία, εἰσήχθησαν τὰ lettres de cachet, διαταγαὶ φυλακίσεως, εἰς τὰς ὁποίας ἐκ τῶν προτέρων ἐτίθετο ἡ ὑπογραφή τοῦ βασιλέως καὶ προσετίθετο κατόπιν ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τὸ ὄνομα, τοῦ μέλλοντος νὰ φυλακισθῇ.

** Ἡ ἐξωτερικὴ
πολιτικὴ τοῦ
Λουδοβίκου.*

Τὸ 2ον ἡμῖς τοῦ 17ου αἰῶνος, ἡ Γαλλία κατεῖχε τὴν πρωτεύουσαν θέσιν εἰς τὴν Εὐρώπην. Οἱ Ἀψβούργοι εἶχον ταπεινωθῆ καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Ὁ Λουδοβίκος ἐθεώρει τὸν ἑαυτὸν του ὡς διάδοχον τοῦ Καρόλου τοῦ Μεγάλου καὶ διὰ τοῦτο προσεπάθει νὰ εὐρύνῃ τὰ ὄρια τοῦ κράτους του καὶ νὰ γίνῃ ἡγεμὼν τῆς Εὐρώπης. Κατὰ τῆς ἡγεμονίας ὅμως τῶν Γάλλων συνηνώθη σχεδὸν ὁλόκληρος ἡ Δ. Εὐρώπη, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἐγίνοντο πλεῖσται συμμαχίαι μεταξὺ διαφόρων κρατῶν.

Εἰς τὰς συμμαχίας ταύτας τὸ σπουδαιότερον πρόσωπον ἦτο ὁ **Γουλιέλμος τῆς Ὁράγγης**. Κατὰ δὲ τοὺς πρώτους πολέμους κατὰ τῆς Ὀλλανδίας δεκρῖθη ὁ **Φρειδερίκος Γουλιέλμος**, μέγας ἐκλέκτωρ τοῦ Βρανδεμβούργου, ὅστις ἀνύψωσε τὸ κράτος του.

Κατὰ τοῦ Λουδοβίκου θά ἦτο δυνατὸν νὰ ἀντεπεξέλθη καὶ ὁ αὐτοκράτωρ **Λεοπόλδος ὁ 1ος** (1658—1705), ἐὰν δὲν

ἦτο ἀπησχολημένος εἰς πολέμους ἀφ' ἑνὸς μὲν κατὰ τῶν Οὐγγρων, οἱ ὅποιοι εἶχον ἐπαναστατήσαι, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατὰ τῶν Τούρκων, οἱ ὅποιοι εἶχον κάμει ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Αὐστρίας (1683) ἀποστείλαντες ὑπὸ τὸν *Καρό—Μουσταφᾶ* 250 χιλιάδες στρατοῦ, ὅστις καὶ ἐπολιόρησε τὴν Βιέννην. Οἱ Αὐστριακοὶ τότε ἔλαβον βοήθειαν ἀπὸ τὸν βασιλέα τῶν Πολωνῶν *Γιάν Σομπέσκι* καὶ οὕτω ἡ Βιέννη ἐσώθη. Τέλος (τὸ 1686) ὁ Γουλιέλμος τῆς Ὁράγγης ἠδυνήθη νὰ σχηματίσῃ συμμαχίαν κατὰ τοῦ Λουδοβίκου (συμμαχία τῆς Ἀουγσβούργου) εἰς τὴν ὁποίαν περιελήφθη σχεδὸν ὁλόκληρος ἡ Δ. Εὐρώπη (ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, ἡ Ἰσπανία, ἡ Σουηδία, ἡ Ὀλλανδία, ἡ Σαβοῖα, μερικοὶ Γερμανοὶ καὶ Ἴταλοι ἡγεμόνες). Μετὰ δὲ τὴν δευτέραν Ἀγγλικὴν ἐπανάστασιν ὅποτε ἐκ τῆς Ἀγγλίας ἐξεδιώχθησαν οἱ *Στούαρτ* καὶ τὸν θρόνον κατέλαβεν ὁ Γουλιέλμος τῆς Ὁράγγης συμπεριελήφθη εἰς τὴν συμμαχίαν κατὰ τοῦ Λουδοβίκου καὶ ἡ Ἀγγλία. Τέλος ὁ Λουδοβίκος ὑπεχώρησε καὶ ἀνεγνώρισεν τὸν Γουλιέλμον βασιλέα τῆς Ἀγγλίας.

Μετὰ δὲ τὸν τελευταῖον πόλεμον, ὅστις ἐγίνε διὰ τὸν θρόνον τῆς Ἰσπανίας, τὸν ὅποιον προώριζε ὁ Λουδοβίκος διὰ τὸν ἐγγονόν του *Φίλιππον*, καὶ εἰς τὸν ὅποιον ἔλαβε μέρος ὁλόκληρος ἡ Δ. Εὐρώπη, ἐπῆλθον μέγιστα μεταβολαὶ εἰς αὐτήν.

Ἡ Ἰσπανία μετὰ τῶν ἀποικιῶν της περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Φιλίππου, ὅστις ὅμως ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῆ τῶν δικαιωμάτων του ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Γαλλίας διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τοὺς ἀπογόνους του· ἡ Αὐστρία ἐκράτησε τὸ Βέλγιον, τὸ Μιλάνον καὶ τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως· ἡ Ἀγγλία τὸ Γιβραλτὰρ καὶ μέρος τῶν Γαλλικῶν εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν ἀποικιῶν.

Ἡ Σαβοῖα μετὰ τοῦ Πιεμόντε καὶ τῆς Σαρδηνίας ἀπέτελεσε τὸ βασίλειον τῆς Σαρδηνίας καὶ τέλος ἡ Πρωσσία ἀνεγνωρίσθη βασίλειον.

Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΑΙ Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 17^{ΟΝ} ΑΙΩΝΑ

Τὰ περὶ τὴν
Βαλτικὴν
κράτη.

Ἡ Δανία καὶ ἡ Σουηδία ἀπὸ τοῦ 14ου μέχρι τοῦ 16ου αἰῶνος συμφώνως πρὸς τὴν ἔνωσιν τῆς Καλιμάρης ἦσαν ἠνωμένοι. Τὰς ἀρχὰς δὲ τοῦ 16ου αἰῶνος ἐδέχθησαν τὸν προτεσταντισμόν, τοῦ ὁποῦ οἱ διάδοσις ἐπέφερε καὶ πολιτικὰς μεταβολάς. Κατὰ τοῦ βασιλέως Χριστιανοῦ τοῦ 2ου, τοῦ Σκληροῦ, ἐπανεστάτησαν οἱ Σουηδοὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Γουσταύου Βάζα, ὅστις κατόπιν καὶ ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῆς Σουηδίας (1523). Τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος καὶ οἱ Δανοὶ ἐξεδίωξαν τὸν Χριστιανὸν καὶ ἀνεκήρυσαν βασιλέα τὸν τὸν Φρειδερίκον, δούκα τοῦ Σλέσβιργκ Χολστάιν. Οὕτω ἡ Δανία καὶ ἡ Σουηδία ἐχωρίσθησαν.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης τῶν ἀρχῶν τοῦ 16ου αἰῶνος ἀρχίζει ἡ Βόρειος καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Εὐρώπη—Δανία, Σουηδία, Πολωνία, Ρωσσία— νὰ λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν λύσιν τῶν πανευρωπαϊκῶν ζητημάτων. Συγχρόνως διὰ τὰς ἀνωτέρω δυνάμεις μερίστην σημασίαν ἔχει ἡ κατοχὴ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης, ἡ ὁποία ἀπὸ τῆς καταλήψεως τῆς Νοτιο—ἀνατολικῆς Εὐρώπης ὑπὸ τῶν Τούρκων λαμβάνει μερίστην ἀξίαν διὰ τὰς ἐμπορικὰς καὶ πολιτικὰς σχέσεις τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης μετὰ τῆς Δυτικῆς.

Ἡ Σουηδία
καὶ ἡ Βαλτικὴ
θάλασσα.

Κατὰ τὸν 16ον δὲ αἰῶνα ἡ Σουηδία μεταβάλλεται εἰς μερίστην εὐρωπαϊκὴν δύναμιν. Ἡ Σουηδία ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ ἀναφερομένου αἰῶνος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 17ου προσπαθεῖ νὰ κατακτήσῃ τὰς γῶρας περὶ τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν. Καταλαμβάνει τὴν Φιλανδίαν, ἐπὶ τοῦ Ἑρρίκου 4ου (1560—1568) υἱοῦ τοῦ Γουσταύου Βάζα, τὴν Ἑσθλανδίαν (1594—1632) ἐπὶ τοῦ Γουσταύου Ἀδόλφου (1594—1632), διὰ τὴν ἀνάμειξιν εἰς τὸν τριακονταετῆ πόλεμον ὑπὲρ τῶν προτεσταντῶν, τὴν Λιβονίαν καὶ μέρος τῆς Πρωσσίας, τμήμα τῆς Πομερανίας εἰς τὰ νότια παράλια τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης.

Τέλος ὁ Κάρολος ὁ 10ος (1653—1678) μετὰ πολέμους κατὰ τῆς Δανίας ἠλευθέρωσε τὴν νότιον Σουηδίαν, ἡ ὁποία μέχρι τοῦ Καρόλου κατεῖχετο ὑπὸ τῶν Δανῶν. Οὕτω ἡ Σουηδία κατέστη κυρίαρχος τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης. Ἀλλὰ τὴν κυριαρχίαν αὐτὴν τὴν ἀπώλεσε περίπου μετὰ ἡμισυ αἰῶνα ἐπὶ τοῦ Καρόλου τοῦ 12ου

(1696—1718) κατοπιν συγκρούσεως τῆς Σουηδίας μετὰ τῆς Ρωσσίας ἐπὶ τοῦ Πέτρου τοῦ Μεγάλου.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωάννου τοῦ Τρομεροῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν τσάρων τῆς Μόσχας ἔχομεν τὸν ἀδύνατον τὸν χαρακτηριστῆρα Θεοδώρον (1585—1598). Οὗτος ἐλειδή ἦτο ἀνίκανος νὰ διοικῆ, διὰ τοῦτο παρέδωκε τὴν ἐξουσίαν εἰς τὸν γυναικάδελφόν του Βόριν Γοδουνῶβ. Ὁ Γοδουνῶβ καὶ ὡς ἀντιβασιλεὺς καὶ ὡς τσάρος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θεοδώρου, ἀπέβλεπεν εἰς τὴν εἰρηνικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ρωσσίας, εἰς τὴν διάδοσιν τῆς μορφώσεως ἐν αὐτῇ, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου, τὴν ἐξύψωσιν τῆς διοικήσεως.

Ἄξιοσημείωτα γεγονότα ἐπὶ τοῦ Θεοδώρου ὑπῆρξαν, ἡ ἀνακήρυξις τῆς Μη τροπόλεως τῆς Μόσχας εἰς αὐτοκέφαλον πατριαρχεῖον τῆς Ρωσσίας καὶ ἡ ἐξάντησις τῶν χωρικῶν ἀπὸ τοῦς κτηματίας των, πρὸς καταπολέμησιν τοῦ πλάνητος βίου τῶν ρώσσιων χωρικῶν. Ἡ εἰρηνικὴ ὅμως αὐτῆ ζωὴ τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ διεκόπη ὑπὸ τρομερῶς ἐπαναστάσεως κατὰ τοῦ ἀρπαγος τοῦ θρόνου ἀπὸ τὸν νόμιμον διάδοχον, ἀδελφὸν τοῦ Θεοδώρου Δημήτριον.

Ὁ Δημήτριος εἶχε φονευθῆ, ἀλλὰ σκοπίμως διεδόθη ὅτι οὗτος ἐσώθη, ὅτι κατέφυγεν εἰς τὴν Πολωνίαν καὶ ὅτι ἔρχεται νὰ τιμωρήσῃ τὸν Γοδουνῶβ. Μετὰ τὸν θάνατον λοιπὸν τοῦ Βόριδος ὁ Ψευδοδημήτριος κατέλαβε τὴν Μόσχαν, ἀλλ' ἐφονεύθη μετ' ὀλίγων χρόνων (1606).

Ἡ ἀναρχία ὅμως ἐν Ρωσσίᾳ καὶ μετὰ τὸν θάνατον του ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ 1613, ὅποτε ἐξελέγη τσάρος ὁ Μιχαὴλ Θεοδώροβιτο Ρωμανῶβ, ἀρχηγὸς δυναστείας βασιλευσάσης μέχρι τοῦ 1917.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς λοιπὸν ταύτης ἀρχίζει ἡ ἀναγέννησις τῆς Ρωσσίας καὶ ὁ ἐξευρωπαϊσμός αὐτῆς διὰ τῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τῆς Δ. Εὐρώπης· αἱ ἐμπορικαὶ σχέσεις διὰ τῆς Λευκῆς θαλάσσης μετὰ τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ τῶν Στούαρτ καὶ τῆς Γαλλίας ἔγιναν συχνότεραι.

Ἐπὶ τοῦ υἱοῦ του δὲ Ἀλεξίου (1645—1676) ἔγιναν εἰς τὴν Ρωσσίαν σπουδαιότατα μεταρρυθμίσεις. Ἐκ τῶν ἀναριθμητῶν νόμων ἀπετελέσθη ὁ κώδιξ τοῦ 1649. Διὰ τοῦ κώδικος τούτου ἡ ἐκκλησία ἐστερεῖτο τοῦ δικαιοῦματος νὰ ἀποκτᾷ νέας γαίας, οἱ εὐγενεῖς καθίσταντο κύριοι τῶν γαιῶν των καὶ τῶν χωρικῶν, οἱ ὅποιοι ἔζων εἰς αὐτάς, οἱ ἔμποροι ἐγίνοντο κύριοι τῶν ἀγορῶν, διότι εἰς τοὺς ξένους ἀπηγορεύθη τὸ ἐμπόριον ἐντὸς τοῦ κράτους, πλὴν τοῦ λιμένος Ἀρχαγγέλου.

Ἐπὶ τοῦ Ἀλεξίου καὶ τοῦ Πατριάρχου Νίκωνος ἀπεφασίσθη ἡ διόρθωσις τῶν θρησκευτικῶν βιβλίων, τὸ κείμενον τῶν ὁποίων ἦτο πλήρως λαθῶν. Οἱ Ρῶσοι ὅμως εἰς τὸ ζήτημα τῆς διορθώσεως

Ἡ Ρωσσία ἀπὸ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Τρομεροῦ μέχρι τοῦ Πέτρου τοῦ Μεγάλου.

Ὁ ψευδο-Δημήτριος.

Ἡ νέα δυναστεία.

Ὁ Ἀλέξιος Μιχαήλοβιτο καὶ ὁ Θεόδωρος Ἀλεξίεβιτο.

τῶν βιβλίων διηρέθησαν εἰς δύο στρατόπεδα, διότι ἄλλοι μὲν τὴν ἐδέχθησαν, ἄλλοι δὲ φανατικοὶ ὀρθόδοξοι δὲν τὴν ἐδέχθησαν (Raskolniki).

Τὸ 1666 συνεκλήθη σύνοδος εἰς τὴν Μόσχαν, ἣ ὁποία ἐπεζύρωσε τὰς μεταρρυθμίσεις τοῦ Νίκωνος, καὶ ἀπεφάσισε τὰ θερησεν-

Μιχαὴλ Θεοδώροβιτς Ρωμανώβ (1596—1645).

τιὰ βιβλία νὰ ἐκτυποῦνται διορθωμένα καὶ ἀφόρτισε τοὺς μὴ παραδεχομένους τὰς ἀποφάσεις τῆς συνόδου.

** Ἡ διαδοσις
τῶν γραμμάτων.*

Μετὰ τὸ τέλος τῆς περιόδου τῆς ἀναρχίας εἰς τὴν Μόσχαν ἀρχίζει μεγάλη πνευματικὴ κίνησις. Παρουσιάζονται εἰς αὐτὴν πολλοὶ ξένοι—ἔμποροι, τεχνίται, στρατιωτικοί, ἱατροί, πολλοὶ θεολόγοι Ἕλληνες, οἱ ὅποιοι καὶ εἶχον μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ τσάρου καὶ τοῦ πατριάρχου, πολλοὶ σοφοὶ ἐκ τοῦ Κιέβου, πρὸς διδασκαλίαν τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης καὶ τῆς θεολογίας.

Οὕτω ἔχομεν εἰς τὴν Μόσχαν ἐπίδρασιν ἀφ' ἑνὸς μὲν τῶν Γερμανῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Μικρορώσων. (Κιέβου). Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν λοιπὸν τῶν ξένων ἰδεῶν καὶ τῆς διαδό-

σεως τῶν γραμμάτων ἡ ζωὴ ἐν Ρωσσίᾳ μεταβάλλεται. Βεβαίως καὶ τώρα ὑπάρχον φανατικοὶ πατριῶται, οἱ θεωροῦντες τὴν Μόσχαν ὡς «Τρίτην Ρώμην», οἱ ὁποῖοι εἶναι καὶ συντηρητικώτατοι καὶ μένουں προσηλωμένοι εἰς τὰ πάτρια.

Ἐπὶ τοῦ Ἀλεξίου καὶ αἱ ἐξωτερικαὶ ὑποθέσεις τοῦ κράτους εἶχον μεγίστην ἐπιτυχίαν. Ἡ Πολωνία, ἡ ὁποία ἐπὶ 100 σχεδὸν ἔτη ἦτο ἐπιθετικὴ — τώρα ἀρχίζει νὰ χάνῃ τὴν ἰσχύν της. Τὰς ἐπαρ-

* Ἡ Μόσχα.

* Ἡ Πολωνία.

χίας τοῦ κράτους πρὸς βορρᾶν, τὰς ὁποίας εἶχε καταλάβει ἡ Πολωνία τὴν ἐποχὴν τῆς ἀναρχίας, οἱ Ρῶσοι ἐπὶ τοῦ Ἀλεξίου ἀνακαταλαμβάνουν. Ἐπίσης κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Ρῶσων τὸ Κίεβον καὶ μέρος τῆς Μικρᾶς Ρωσίας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δνειτέρου ποταμοῦ (1667).

Ἐπὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλεξίου Θεοδώρου (1676-1682) ἔχομεν τὴν αὐτὴν τάσιν πρὸς ἐσωτερικὰς μεταρρυθμίσεις καὶ τὴν διάδοσιν τῆς μορφώσεως.

Ἐπ' αὐτοῦ ἰδρῦθη ἡ Σλαβο-Ἑλληνο-λατινικὴ ἀκαδημία ὡς ἀνω-

τέρα θεολογική σχολή. εἰς τὴν ὁποίαν ἐπεγράφη εἰς ὅλους ἡ φοίτησις. Πρῶτοι τῆς ἀκαδημίας καθηγηταὶ ὑπῆρξαν οἱ ἀδελφοὶ *Αυχοῦδαι*, Ἕλληνας.

Ἡ Πολωνία.

Κατὰ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς εἰς τὴν Δ. Εὐρώπῃν διεδίδετο καὶ ἐρριζοῦτο ἡ ἀπόλυτος μοναρχία, εἰς τὴν δημοκρατικὴν Πολωνίαν (*Retsch Pospolita*) ἐβασίλευεν ἡ ἀναρχία. Τὸν 16ον αἰῶνα ἡ ἐξουσία ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν βασιλέων περιτῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν εὐγενῶν (*Szlachta*), οἱ ὅποιοι ἦσαν κύριοι τῆς ζωῆς τῶν χωρικῶν (*chlup*). Μεταξὺ δὲ τῶν εὐγενῶν ὑπῆρξαν οἰκογένειαί, αἱ ὁποῖαι εἶχον συγκεντρώσει εἰς τὰς χεῖράς τῶν ὀλόκληρον τὴν ἐξουσίαν οὕτως ὥστε οἱ λοιποὶ μικροεγγεῖς νὰ ἐξαρτῶνται τελείως ἀπ' αὐτούς. Διωκεῖτο δὲ τὸ κράτος διὰ τῆς διαίτης (*Sejm*), πρὸς λήψιν ὅμως οἰασδήποτε ἀποφάσεως ἀπαιτεῖτο παμφηφία. Οἰοσδήποτε βουλευτῆς λέγων «δὲν ἐπιτρέπω» (*nie pozwoliam*) διέκοπτε τὴν συνεδρίασιν.

Τὸν βασιλέα ἐξέλεγεν ἡ βουλή. Αἱ πλούσια λοιπὸν οἰκογένειαί καὶ αἱ ξέναὶ δυνάμεις εἶχον τοὺς ὑποψηφίους των, τοὺς ὁποίους καὶ ὑπεστήριζον δι' οἰωνδήποτε μέσων. Ἡ ἰσχύς δὲ τῶν βασιλέων περιορίζετο ὑπὸ ἰδιαιτέρων συμφωνιῶν (*pacta conventa*). Εἰς τὴν δημοκρατίαν ὅμως ταύτην καὶ ἡ θέσις τῶν χωρικῶν ἦτο ἀελπιστικὴ καὶ τῶν κατοίκων τῶν πόλεων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἑβραίων, οἰκρά. Οἱ ὀρθόδοξοι καὶ οἱ προτεστάνται μὲ τὴν ἐμφάνισιν μάλιστα τῶν ἰησουϊτῶν κατεδιώκοντο καὶ διὰ τοῦτο οἱ μὲν ὀρθόδοξοι ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῆς Ρωσσίας, οἱ δὲ προτεστάνται τῆς Σουηδίας τὸν 17ον αἰῶνα καὶ τῆς Πρωσσίας τὸν 18ον αἰῶνα. Ἡ ἀναρχία τέλος ἐπέφερε τὴν ἀνάμειξιν εἰς τὰ ἑσωτερικὰ τῆς Πολωνίας τῶν περίξ ξένων δυνάμεων Ρωσσίας, Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας, αἵτινες καὶ ἐπωφελοῦμεναι τῶν ἐρίδων διεμοιράσθησαν μετὰ τῶν τὴν Πολωνίαν. Οἱ δὲ διαμελισμοὶ ἔγιναν τρεῖς: ὁ 1ος τὸ 1772, ὁ 2ος τὸ 1793 καὶ ὁ 3ος τὸ 1795.

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 17^{ΟΝ} ΑΙΩΝΑ

Κατά τὸν μεσαίωνα ἡ σχολαστικὴ ἐξέτασις εἰς τὰ πανεπιστήμια τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ μάλιστα τοῦ Ἀριστοτέλους, μελετωμένη ἀπὸ μεταφράσεις λατινικὰς ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ, καὶ ἡ χρῆσις τῆς σχολαστικῆς μεθόδου γενικῶς εἰς τὴν μελέτην περιορίζε τὴν ἐξέτασιν τῆς περίε φύσεως, τὴν παρατήρησιν, τὸ πείραμα. Διὰ τοῦτο δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀναπτυχθῶν καὶ νὰ προοδεύσῃ αἱ ἐπιστήμαι. Μὲ τὴν μελέτην ὅμως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἡ τυφλὴ πίστις εἰς τὸ κῦρος τῶν ἀρχαίων ἀντεκατεστάθη μὲ τὴν ἐπισταμένην μελέτην τοῦ ἀρχαίου κόσμου.

Αἱ ἐπιστήμαι.

Ἐπίσης ἡ μελέτη, ἀγνώστων ἕως τότε συγγραφέων καὶ μάλιστα τοῦ Πλάτωνος ἔδειξε εἰς τὸν νέον ἄνθρωπον τὴν ποικίλιαν τῶν οὐσιμημάτων, συχνὰ μάλιστα ἀντιθέτων. Οὕτω ὁ νέος ἄνθρωπος ἐπέισθη ὅτι πρέπει νὰ ζητήσῃ τὴν ἀλήθειαν ἔξω ἀπὸ τὰ βιβλία καὶ δι' ἄλλων μεθόδων ἐκτὸς τοῦ συλλογισμοῦ. Οὕτω ἀπὸ τοῦ 16ου αἰῶνος ἀρχίζει ἡ μελέτη τοῦ κόσμου διὰ τῆς παρατηρήσεως καὶ τοῦ πειράματος. Ἐκτὸς τούτου ἡ μελέτη, ἡ ὁποία ἦτο πρὶν περιορισμένη εἰς τὰ πανεπιστήμια τώρα διαδίδεται εἰς εὐρύτατον κύκλον, διότι καὶ τὰ ἔργα τώρα δὲν γράφονται μόνον εἰς τὴν λατινικὴν, ἀλλ' εἰς τὰς μητρικὰς γλώσσας, τὴν ἀγγλικὴν, ἰταλικὴν, γαλιζικὴν κλπ.

Ἐπίσης οἱ σοφοὶ δὲν περιορίζονται εἰς στενὸν κύκλον ἀλλὰ θέλουν νὰ ἐπικοινωνοῦν μεταξὺ τῶν καὶ τοῦτο κατορθώνουν διὰ τῶν περιοδικῶν ὡς τὸ *περιοδικὸν τῶν Σοφῶν*, τὸ ἰδρυθέν εἰς τοὺς Παρισίους τὸ 1665, διὰ σωματείων ὡς τὸ ἐργαζόμενον ἀπὸ τοῦ Καρόλου τοῦ 2ου, *Société royale de Londres*, τῆς γαλλικῆς ἀκαδημίας (1635) καὶ Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν (1666).

Τότε ἰδρῦθησαν καὶ τὰ ἀστεροσκοπεῖα τῶν Παρισίων ἐπὶ τοῦ Κολμπερ (1667—1672) καὶ τοῦ Greenwich, τὸ ἰδρυθέν ὑπὸ τοῦ Καρόλου τοῦ 2ου Στούαρτ παρὰ τὸ Λονδίνον.

Ἡ πρόοδος
τῶν ἐπιστημῶν
καὶ οἱ σοφοὶ
τοῦ 16ου καὶ
17ου αἰῶνος.

Τὰ
μαθηματικά.

Περὶσσότερον ἀπ' ὅλας τὰς ἄλλας ἐπιστήμας προώδευσαν αἱ μαθηματικά, ἡ ἀστρονομία καὶ αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμαι. Οἱ σπουδαιότεροι δὲ σοφοὶ τοῦ 16ου καὶ 17ου αἰῶνος ὑπῆρξαν ὁ Μπέζον (Bacon) (1560—1626), ὁ Γαλιλαῖος (1564—1642), ὁ Κέπλερ (1571—1530) ὁ Ρ. Δεζάρτ (1596—1650) ὁ Τορρικέλι (1608—1647) ὁ Πασκάλ (1623—1662) ὁ Νεύτων (1642—1727) ὁ Λέϊμπνιτς (1646—1726).

Ὁ Μπέζον καὶ ὁ Δεζάρτ ἔθεσαν τὰς βάσεις τῆς νέας ἐπιστημονικῆς μεθόδου διὰ τῶν ἔργων τῶν «Μεθοδολογίας» τοῦ Μπέζον καὶ «Μεθοδολογίας τῆς Ἐπιστήμης» τοῦ Δεζάρτ προοριζομένης νὰ ὀδηγή τὴν σκέψιν νὰ ζητή τὴν ἀλήθειαν. Αἱ ἀρχαὶ δὲ τῆς μεθόδου τοῦ Δεζάρτ δὲν ἐπέδρασαν μόνον ἐπὶ τῆς ἐργασίας τῶν ἐπιστημόνων ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς δημιουργίας τῶν συγγραφέων τῆς ἐποχῆς μάλιστα τοῦ Λουδοβίκου 14ου. Εἰς τούτους ἐδίδαξαν ὁ Δεζάρτ τὴν τάξιν, τὴν καθαρὰν διατύπωσιν τῶν ἰδεῶν, τὴν βασιλείαν τῆς λογικῆς, τὴν ἀκριβείαν.

Ἄλλ' ὁ Δεζάρτ καὶ ὁ Πασκάλ καὶ ὁ Γερμανὸς Λέϊμπνιτς ὑπῆρξαν καὶ μαθηματικοί· οὗτοι δὲ ἐδημιούργησαν τὴν ἀναλυτικὴν γεωμετρίαν, τὸν λογισμόν τῶν πιθανοτήτων καὶ τὸν διαφορικὸν διαλογισμόν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω σοφῶν ὁ Λέϊμπνιτς ὑπῆρξεν ἐγκυκλοπαιδικώτατος — φιλόσοφος, ἱστορικός, νομικός, διπλωμάτης, πολιτικός, φιλόλογος, φυσικός, μαθηματικός.

Ἡ ἀστρονομία.

Ἐπίσης ἀνεπτύχθη πολὺ ἡ ἀστρονομία, ἥτις ἀνεωόθη διὰ τῶν ἔργων καὶ τῶν ἀνακαλύψεων τῶν Κέπλερ, Γαλιλαίου, Huygens, Νεύτων. Καὶ ὁ μὲν Κέπλερ, παραδεχθεὶς τὴν θεωρίαν τοῦ Κόπερνικ ὅτι τὸ κέντρον τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος εἶναι ὁ ἥλιος καὶ ὅτι ἡ γῆ, παρετήρησεν ὅτι οἱ πλανῆται κινούμενοι περὶ τὸν ἥλιον σχηματίζουν ὄχι κύκλον ἀλλ' ἔλλειψιν.

Ὁ δὲ Γαλιλαῖος κατεσκεύασε κατὰ τὸ 1604 εἰς τὴν Βενετίαν τὸ πρῶτον ἀστρονομικὸν τηλεσκόπιον, τὸ ὁποῖον ἐτελειοποίησεν ὁ ἐκ Χάγης Huygens. Μέγιστος ὅμως ἐξ ὅλων τῶν ἀστρονόμων ὑπῆρξεν ὁ Νεύτων, ὅστις ἀνεκάλυψε τὸν νόμον τῆς ἐλξεως, καθ' ὃν τὰ σώματα ἔλκονται ἀναλόγως τῆς μάζης αὐτῶν καὶ ἀντιστρόφως ἀναλόγως τοῦ τετραγώνου τῆς ἀποστάσεως αὐτῶν. Ἡ ἀνακάλυψις δὲ τοῦ νόμου τούτου ὑπῆρξεν ἡ βάση τῆς νέας ἐπιστήμης, τῆς οὐρανίας μηχανῆς.

Αἱ φυσικαὶ
ἐπιστήμαι.

Αἱ πρόοδοι τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα εἶναι στενωῶς συνδεδεμένα μετὰ τὰ μαθηματικά. Οἱ αὐτοί, οἱ ὅποιοι συνέτελεσαν εἰς τὴν πρόοδον τῶν μαθηματικῶν, συνέτελεσαν καὶ εἰς τὴν πρόοδον καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, δηλ., ὁ Γαλιλαῖος, Πασκάλ, Νεύτων κλπ. Ὁ Γαλιλαῖος εἶρε τὸν νόμον τῆς πτώσεως τῶν

σωμάτων, ὁ Νεύτων τῆς ἔλξεως αὐτῶν, ὁ Δεκάρτ ἐδημιούργησε τὴν ὀπτικήν, ὁ Πασκάλ καὶ ὁ Τορκιέλλι τὴν ὑδροστατικήν (βαρόμετρον).

Κατόπιν ἐφευρέθη τὸ μικροσκοπίον κατὰ τοὺς μὲν κατὰ τὸ τέλος τοῦ 16ου αἰῶνος εἰς τὴν Ὀλλανδίαν, κατὰ τοὺς δὲ τὸν 17ον αἰῶνα εἰς Παρισίους.

Ἡ πνευματικὴ ζωὴ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης κατὰ τὴν νέαν ἐποχὴν ἀνεπτύσσεται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀνθρωπισμοῦ καὶ τῆς μεταρρυθμίσεως.

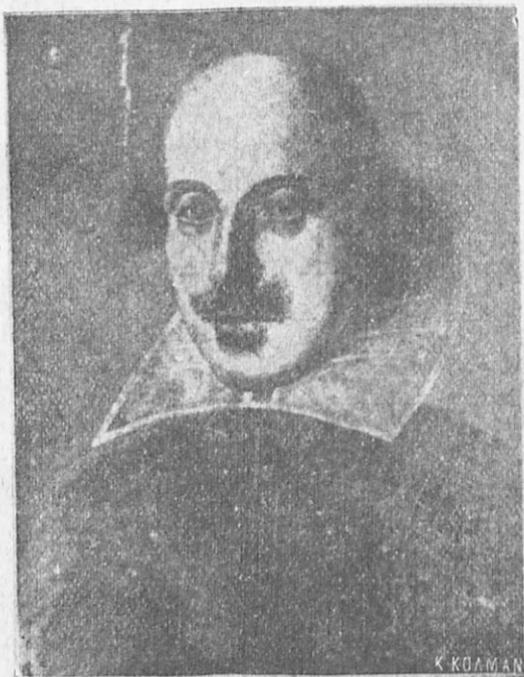
Ἡ φιλοσοφία.

Ἡ κατεύθυνσις τοῦ ἀνθρωπισμοῦ εἶχε λαϊκόν, κοσμικὸν χαρακτήρα, τῆς δὲ μεταρρυθμίσεως θρησκευτικόν. Τὸν θρησκευτικὸν ὅμως χαρακτήρα τῆς πνευματικῆς κινήσεως κατεπολέμησε καὶ ἐσταμάτησε ἡ καθολικὴ ἀντίδρασις καὶ διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος ὁ κοσμικὸς χαρακτήρ τῆς πνευματικῆς ζωῆς νικᾷ καὶ κυριαρχεῖ κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα. Τὸ κέντρον δὲ χαρακτηριστικὸν τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι ὁ ὀρθολογισμὸς, δηλαδὴ προσπάθεια νὰ ἐξηγηθῆς τὰ φαινόμενα τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου καὶ τῆς ζωῆς τῆς κοινωνίας διὰ τοῦ νοῦ, τῆς καθαρᾶς σκέψεως. Τότε ἀκριβῶς οἱ ἄνθρωποι ἐπίστευσαν τυφλὰ εἰς τὴν παντοδυναμίαν καὶ τὸ ἀλάνθαστον τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως. Ἴδρυνται δὲ τῆς ὀρθολογιστικῆς φιλοσοφίας (17ον αἰῶνα) ὑπῆρξαν ὁ Δεκάρτ, ὁ θεωρούμενος πατήρ τῆς νέας φιλοσοφίας, ὁ ἐκθέσας τὸ φιλοσοφικὸν του σύστημα εἰς τὴν *μεθοδολογίαν*, ὁ *Σπινόζα* (1632—1677), ἑβραϊκῆς καταγωγῆς, ὁ ἐκθέσας τὴν διδασκαλίαν του περὶ τῆς ταυτότητος τοῦ Θεοῦ μετὰ τοῦ κόσμου (πανθεϊσμός) κατὰ τὸ γεωμετρικὸν σύστημα, δηλαδὴ ὑπὸ μορφήν ἀξιωμάτων καὶ θεωρημάτων, ὁ Λέιμπνιτς ὁ συγγραφεὺς ἔργων «*Νεῖα μελέται ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης νοήσεως*» καὶ «*Μοναδολογία*». Ἀντίθετος παντελῶς πρὸς τοὺς ἀνωτέρω φιλοσόφους ὑπῆρξεν ὁ Ἄγγλος φιλόσοφος Λόκε (Locke 1632—1704) ὁ ὁποῖος εἰς τὸ ἔργον του «*Περὶ τῆς ἀνθρωπίνης νοήσεως*» θέτει τὴν ἀρχὴν ὅτι *βάσις τῶν γνώσεών μας εἶναι αἱ αἰσθήσεις* ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἀρχὴν τῶν ἐμφύτων ἰδεῶν καὶ τῆς καθαρᾶς σκέψεως.

Ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρου ὅμως ἔργου ὁ Λόκε ἔγραψε τὸ 1690 καὶ ἱστορικὸν ἔργον «*Μελέτη ἐπὶ τῆς πολιτικῆς διοικήσεως*». Διὰ τοῦ ἔργου τούτου ἐδικαιολογεῖ τὴν ἀγγλικὴν ἐπανάστασιν. Γενικῶς δὲ εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ἐξέφραζε τὰς κρίσεις του ἐπὶ τῆς ἀπολύτου μοναρχίας καὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ λαοῦ, ὅστις, κατὰ τὸν συγγραφέα, παραδίδει μέρος τῆς ἰσχύος του εἰς τὸ νομοθετικὸν καὶ ἐκτελεστικὸν σῶμα καὶ διασφίξει πάντοτε διὰ τὸν ἑαυτὸν του τὸ δικαίωμα νὰ ἀνατρέψῃ καὶ νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτὰ τὴν ἐξουσίαν, ἐὰν ἤθελον ταῦτα καταχρασθῆ αὐτῆς.

**Ἡ λογοτεχνία
Ἀγγλική.**

Τὰς αὐτὰς ιδέας περὶ τῆς ἐξουσίας ἔχει καὶ ὁ *Χάμπερ* (1888-1679) Μέγιστος ἐν Ἀγγλίᾳ συγγραφεὺς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 17ου αἰῶνος ὑπῆρξεν ὁ *Οὐίλλιαμ Σαίκοπηρ* (Shakespeare) 1564-1616). Οὗτος ἔζησε κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς βασιλείας τῆς Ἐλισάβετ καὶ τὸ πρῶτον ἡμῶν τῆς βασιλείας τοῦ Ἰακώβου τοῦ 1ου. Ἡ ζωὴ του

Οὐίλλιαμ Σαίκοπηρ (1564—1616).
(Μουσεῖον τοῦ Stratford -sur-Avon)

εἶναι πολὺ ὀλίγον γνωστὴ. Ὑπῆρξε συγγραφεὺς πολυγραφώτατος εἰς διάστημα 25 ἐτῶν γράφων κατ' ἔτος ἐν ἧ δύο δραματικά ἔργα τραγωδίας ἢ κωμωδίας.

Εἰς τὰ ἔργα του δὲ *Ρωμαῖος καὶ Ἰουλιέττα* (1596), *Ἀμιλέτος*, *βασιλεὺς Λήρ*, *Μάκβεθ*, *Οθέλλος* 1611) ὁ Σαίκοπηρ ἐδημιούργησε τύπους καταστάνας παγcosμίου ἐνδιαφέροντος διὰ πάντα ἄνθρωπον ἀνεξαρτήτως ἐθνικότητος καὶ ἐποχῆς.

Ἐπίσης μέγας συγγραφεὺς κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὑπῆρξεν ὁ *Μίλτων* (1608—1674), ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Ἄπολεσθέντος παραδείσου».

Ἐν τῇ Ἰσπανίᾳ μέγιστον συγγραφέα ἔχομεν τὸν *Μιχαὴλ Σερβαντές* (1547—1616) ἐκ Καστιλλίας. Οὗτος εἶχε λάβει μέρος εἰς ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Τούρκων, ἐπληρώθη κατ' αὐτὴν καὶ περιέπεσε εἰς τὰς χεῖρας τῶν πειρατῶν, τῶν ὁποίων καὶ ἔμεινε δούλος ἐπὶ πέντε ἔτη εἰς τὴν Ἀλγερίαν (1575—1580). Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς τὴν Ἰσπανίαν ἔγραψε δραματικὰ ἔργα· τὸ κυριώτερον ὅμως ὅλων τῶν ἔργων του ὑπῆρξεν ὁ *Δόν-Κιχώτης* (1605—1615) μυθιστόρημα εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Σερβαντές σατυροῖσι τοὺς ἱππότες, συγχρόνως δὲ ζωγραφίζει τὴν ἰσπανικὴν ζωὴν μὲ μεγάλην ἀκριβείαν, συνενώων τὴν φαντασίαν μὲ τὴν παρατηρητικότητά. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀνεγινώσκειτο μὲ ἐνθουσιασμόν καὶ διὰ τοῦτο πολλὰς φορὰς ἀνετυπώθη εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ μετεφράσθη εἰς ὅλας τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου.

Σύγχρονος τοῦ Σερβαντές ὑπῆρξεν ὁ *Λόπε Δέ-Βέγα* (1562—1635) συγγραφεὺς 1800 δραματικῶν ἔργων ἐντὸς 40 ἐτῶν.

Ἐπίσης πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν τὸν *Τισό ντέ-Μολλίνα*, μοναχόν, δημιουργόν τοῦ τύπου *Ντάν-Ζουάν*, τοῦ ἐμπνεύσαντος τοὺς μεγαλύτερους συγγραφεῖς ὡς τὸν Μπαύρον, Πούσκιν κλπ.

Εἰς τὴν Γαλλίαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην σχηματίζεται ἡ κοινὴ γαλλικὴ γλῶσσα. Γαλλικὴ.

Ὁ ποιητὴς *Μαλέρμπ* (1555—1628) εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε νὰ καθαρῆσιν τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν καὶ νὰ τὴν κάμῃ ἐθνικὴν, ὅλων τῶν Γάλλων γλῶσσαν. Εἰς τὸ ἔργον του δὲ τοῦτο εὔρε λαμπρὸν βοήθον τὴν μαρκησίαν *Ραμπονιέ*, ἣτις εἰς τὸ σαλόνι της συνεκάλει στενὸν κύκλον φίλων, οἱ ὁποῖοι καὶ προσεπάθουν νὰ ὁμιλοῦν «εὐκόλως μὲ ἀκριβείαν καὶ χωρὶς προσποιήσεων». Ἐκτὸς τοῦ σαλονιοῦ τῆς μαρκησίας ἐσηματίσθη καὶ ἄλλο ὑπὸ τοῦ *Κονράδ* (1603—1776)· οὗτος ἐξηκολούθησε τὸ ἔργον τοῦ Μαλέρμπ.

Τέλος τὸ 1635 ὁ Ρισελιὲ προσεκάλεσε τὸν *Κονράδ* καὶ τοὺς φίλους του διὰ νὰ σχηματίσουν ἐπίσημον σωματεῖον, τὸ ὁποῖον νὰ ἔχῃ ὡς σκοπὸν του «νὰ καθαρῆσιν τὴν γλῶσσαν, καὶ νὰ ὀρίσῃ τὴν ἀκριβῆ ἤθησιν τῶν λέξεων». Οὕτω ἰδρύθη ἡ *Γαλλικὴ Ἀκαδημία*.

Ὁ *Κορνήλιος* (1606—1684) ἐδοξάσθη διὰ τοῦ περιφημοῦ ἔργου του ὁ *Σιδ*. Τὸ ἔργον τοῦτο ἠκολούθησαν ὁ Ὀράτιος, ὁ Κίνας ὁ Πολύευκτος καὶ ἡ κομφιδία του ὁ Ἀπατεών. Τὰ πρῶτα δὲ λαμπρὰ περὶ ἔργα εἰς τὴν γαλλικὴν ὑπῆρξαν ἡ Μεθοδολογία τοῦ Δεκάρετ καὶ τὰ ἔργα τοῦ Πασκάλ (1623—1662), τὰ *Γράμματά* του πρὸς ἐπαρχιώτην καὶ αἱ *Σκέψεις* του.

Κορνήλιος.
Δεκάρετ
Πασκάλ.

Μολιέρ.

Σύγχρονος του Λουδοβίκου 14ου, όστις έπροστάτευσε και υλικώς και ήθικώς τούς συγχρόνους του μεγάλους συγγραφείς, ήπηρεξεν ό κωμικός συγγραφέυς ό **Μολιέρ** (1622—1673) δηλαδή ό *Ιωάννης - Μπαπτίστ Ποκελέν*. Ό Μολιέρ έπειδή ήπερηγάκα τó θέατρον έσημάρτισε θύασον με τόν όποϊον επί 20 έτη διέτρεχε τās γαλλικās έπιαρχίās μέχρις ότου τó 1658 έγκαιτεστάθη εις τούς Παρισίους,

Μολιέρ (1622—1673),

(*Ιωάννης-Μπαπτίστ-Ποκελέν*. Μουσείον τής Comédie Française).

όποτε τó θέατρον ώνομάσθη *Θέατρον τού βασιλέως*. Αυτό τó θέατρον κατόπιν έξελίχθη και άπετέλεσε τήν *Γαλλικήν κωμοεδίαν*. Τα περιφημότερα δέ έργα τού Μολιέρ είναι : ή *Σχολή τών γυναικών*, ό *Ταρτούφος*, ό *Φιλάργυρος*, ό *Μισάνθρωπος*, αί *Σοφαι γυναίκες* κλπ. Εις αυτά ό συγγραφέυς έσατύρισε τά άρνητικά σημεία τής συγχρόνου του κοινωνίās, τήν άλαζονείαν τής άνωτέρας τάξεως, τήν ματαιοδοξίαν τών νεοπλούτων, τήν σχολαστικότητα μερικών γυναικών και ούτω έδημιούργησε τύπους παγκοσμίους.

Θεατρικό: συγγραφέυς υπήρξε καί ὁ *Ρακίνας* (1639—1699) γράψας τήν Ἀνδρομάχην, τήν Βερενίκην, τήν Ἰφιγένειαν, τήν Φαίδραν. Ὑπό ἦρωα καί ὀνόματα ἀρχαίων ἐποχῶν καί ξένων λαῶν ὡς Ἑλλήνων, Ρωμαίων καί Ἑβραίων, ὁ Ρακίνας μᾶς ζωγραφίζει γενικά τόν ἄνθρωπον.

Ρακίνας.

Παρά τοὺς τραγικοὺς ἔχομεν τὸν μυθογράφον *Λαφονταίν*, ὅστις εἰς τοὺς μύθους τοῦ ὑπὸ τὴν μορφήν ζῶων παρουσιάζει τὸν ἄνθρωπον εἰς διαφόρους περιστάσεις μὲ τὰ πάθη του, τὴν κακίαν του καὶ τὴν γελοίαν μορφήν τῆς ζωῆς του, τὸν κριτικὸν *Μπουαλό*, (1636—1711) ὁ ὁποῖος εἰς τὴν ἔμμετρον «ποιητικὴν τέχνην» δίδει τὰς ἀρχὰς τῆς τέχνης καὶ τοὺς κανόνας τῶν διαφόρων ποιητικῶν ἔργων.

Λαφονταίν.
Μπουαλό.

Ἐπίσης παρουσιάζεται καὶ πεζὸς συγγραφέυς ὁ *Βοσουέτος* (1627—1704) μέγιστος ρήτωρ τῆς ἐποχῆς του. Οὗτος εἰς τὸ ἔργον του «*ἡ πολιτικὴ δικαιολογούμενη ὑπὸ τῶν Ἀγίων γραφῶν*» ἐκθέτει τὰς ἰδέας του περὶ τῆς ἀπολύτου μοναρχίας, τὴν ὁποίαν καὶ δικαιολογεῖ.

Βοσουέτος.

Γενικῶς οἱ συγγραφεῖς τοῦ αἰῶνος τοῦ Λουδοβίκου 14ου ἀποβλέπουσιν κυρίως εἰς τὴν ἀνωτέραν τάξιν, τὸν βασιλεῖα καὶ τὴν αὐλήν. Τὰ ἔργα των εἶναι κομψά, συμμετρικά, πολλάκις τέλεια ὡς πρὸς τὴν μορφήν, θεωρούμενα κλασσικὰ ἔργα τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας ἀλλ' ἀπὸ πολλὰ ἐξ αὐτῶν λείπει ἡ ζωή, ἡ ἀνωτέρα δημιουργικὴ δύναμις.

Κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα ὅπως διὰ τὴν λογοτεχνίαν οὕτω καὶ ὡς πρὸς τὴν τέχνην κέντρον ἀναπτύξεως τῆς υπήρξεν ἡ Γαλλία. Ἡ ἐπίδρασις ὅμως τῆς Ἰταλικῆς τέχνης καὶ ἡ ἐξαιρετικὴ ἀγάπη πρὸς τὴν ἀρχαίαν τέχνην ἀπομακρύνει τοὺς Γάλλους ἀπὸ τὸν γοτθικὸν ρυθμὸν «ὡς βάρβαρον ρυθμὸν». Οὕτω ἔχομεν τὸν ρυθμὸν *Baroque* μὲ τὰς κυρτὰς γραμμὰς καὶ τὰς στρογγυλότητάς του. Μεταξὺ τῶν κτιρίων τοῦ νέου ρυθμοῦ φημίζονται τὰ ἀνάκτορα τοῦ Λουδοβίκου 14ου εἰς τὰς Βερσαλλίας.

Ἡ τέχνη.

Οἱ γλύπται κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ἐδημιούργησαν ἔργα ἀρχαίας μορφῆς (γυμνά σώματα ἢ ἐνδεδυμένα μὲ χιτῶνας) ὡς θεοὺς, θεάς, νόμφας. Οἱ ζωγράφοι ἐζωγράφιζον ἀναχρονιστικὰς εἰκόνας, λαμβανομένας ἀπὸ τὸν παλαιὸν κόσμον, ἀλληγορίας καὶ συμβολικὰς μορφάς.

Ἡ δὲ ἐπίδρασις τοῦ Λουδοβίκου 14ου υπήρξε μέγιστη εἰς τὴν τέχνην, ὅπως καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Οἱ καλλιτέχναι ἐιργάζοντο ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του.

Ἡ ζωγραφικὴ ὅμως οὔτε εἰς τὴν Γαλλίαν οὔτε εἰς τὴν Ἰταλίαν δὲν εἶναι ἀνεπτυγμένη. Τοῦναντίον εἰς τὴν Ἰσπανίαν ἔχομεν

μέγιστον ζωγράφον τὸν *Velasquez* (1599—1660) καὶ τὸν *Μουρίλλο* (1618—1682), καὶ εἰς τὸ Βέλγιον ἔχομεν τὴν Φλαμανδικὴν σχολήν καὶ εἰς τὴν Ὑλλανδίαν μεγίστην ἀνάπτυξιν τῆς ζωγραφικῆς.

Ὁ *Ρούμπενς* (1577—1640), ὁ *Van Dyck* (1599—1641) φλαμανδοί, ὁ *Ρέμπραντ*, Ὑλλανδὸς (1607—1669) εἶναι μέγιστοι ζωγράφοι.

Πίναξ τοῦ Μουρίλλο.

Η ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 18^{ΟΝ} ΑΙΩΝΑ

ΤΟ ΠΑΛΑΙΟΝ ΚΑΘΕΣΤΩΣ

Ἡ θέσις τῶν χωρικῶν κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα δὲν ἦτο ἡ αὐτὴ εἰς τὰ διάφορα κράτη. Οἱ χωρικοὶ ἦσαν ἐλεύθεροι εἰς τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Πυρηναικὴν χερσόνησον, τὴν Ἰταλίαν, τὴν Σουηδίαν, εἰς πολλὰ μέρη τῆς Γαλλίας. Εἰς τὰς ἄλλας ὅμως χώρας—τὴν Δανίαν, Γερμανίαν, Οὐγγαρίαν, Βοημιάν, Πολωνίαν, Ρωσσίαν—οἱ χωρικοὶ ἦσαν προσκεκολλημένοι εἰς τὴν γῆν καὶ ὑποχρεωμένοι νὰ ἐργάζωνται διὰ τοὺς κτηματίας.

Οἱ χωρικοί.

Εἰς τὴν Γαλλίαν ὅμως καὶ τὴν Ἀγγλίαν πλεῖστοι χωρικοὶ ἦσαν ἄνευ γῆς ἀναγκασόμενοι διὰ τοῦτο νὰ ἐργάζωνται ἐπὶ μισθῷ εἰς τὰ κτήματα τῶν μεγαλοκτηματιῶν.

Ἡ ἀστικὴ τάξις διηγεῖτο εἰς τὴν ἀστικὴν τάξιν τῶν πτωχῶν καὶ τῶν πλουσίων (*bürger* εἰς τὴν Γερμανίαν, *bourgeois* εἰς τὴν Γαλλίαν).

Ἡ ἀστικὴ τάξις.

Κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα εἰς τὰς πόλεις δὲν ὑπῆρχεν ἡ τάξις τῶν *προλεταρίων*, διότι ἡ βιομηχανία δὲν εἶχε τὴν μορφήν τὴν ὅποιαν ἔχει σήμερον.

Οἱ μικροβιομήχανοι εἰργάζοντο μόνοι τῶν μετὰ τῶν βοηθῶν τῶν καὶ τῶν μαθητῶν.

Ἐκαστος τεχνίτης εἶχε τὴν ἐλπίδα ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ θὰ ἐγίνετο ὁ ἴδιος ἰδιοκτῆτης καταστήματος. Ἀλλ' ἡ ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας ἀπὸ τοῦ 18ου αἰῶνος εἰς τὴν Ἀγ-

γλίαν καὶ κατοπιν εἰς τὰς ἄλλας χώρας ἐπέφερε ριζικὴν μεταβολὴν εἰς τὴν οικονομικὴν ζωὴν τῶν λαῶν.

Ἐπὲρ τὴν κατωτέρα ἀστικὴν τάξιν εὐρίσκετο ἡ ἀνώτερα ἀστικὴ τάξις. Αὕτη εἶχεν ἀνεξαρτησίαν τινὰ λόγῳ τοῦ ὑλικοῦ πλοῦτου, ἀλλ' ἡ θέσις της εἰς τὸ κράτος ἦτο κατωτέρα τῆς ἀριστοκρατικῆς τάξεως. Οἱ ἀστοὶ δὲν ἠδύναντο εἰς τινα κράτη νὰ καταλαμβάνουν ὀρισμένας θέσεις εἰς τὸν στρατὸν καὶ τὴν ἐκκλησίαν, δὲν εἶχον δικαίωμα νὰ ἀγοράζουσι γαίαν, ἐπλήρωναν φόρους ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἦτο ἔλευθέρω ἡ ἀριστοκρατία. Καλυτέρα ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν θέσιν τῆς ἀστικῆς τάξεως εἰς τὰ διάφορα εὐρωπαϊκὰ κράτη ἦτο ἡ θέσις τῶν ἐν Γαλλίᾳ ἀστῶν. Αὕτη ἀπετέλεσε τὴν τρίτην λεγομένην τάξιν· εἰς αὐτὴν δ' ἀνήκουν καὶ οἱ περισσότεροι ἀντιπρόσωποι τῶν νέων ἰδεῶν, συγγραφεῖς καὶ οικονομολόγοι. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἦσαν ὀπαδοὶ τῶν δημοκρατικῶν ἀρχῶν καὶ ἐπεθύμουν νὰ κατέχουν εἰς τὴν Γαλλίαν οἱ ἀστοὶ τὴν θέσιν, ἣν εἶχον οἱ ἄγγλοι ἀστοὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ὑπῆρχον προνομιοῦχοι τάξεις.

Οἱ ἀριστοκράται.

Ἐπερὶ τῶν ἀστῶν καὶ χωρικῶν, εἰς τὴν πρώτην βαθμίδα ἴσταντο οἱ ἀριστοκράται καὶ οἱ κληρικοὶ (εἰς τὰς καθολικὰς χώρας). Ἡ ἀριστοκρατικὴ τάξις διεκρίνετο διὰ τὴν ὑπεροφίαν της πρὸ παντὸς εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Πολωνίαν. Εἰς τὴν Γαλλίαν οἱ ἀριστοκράται ἐπεδίωκον τὴν εἰσοδὸν τῶν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως.

Οἱ ἀνώτεροι κληρικοὶ ἴσταντο εἰς μερικὰς χώρας ὑπεράνω καὶ αὐτῶν τῶν εὐγενῶν, κατέχοντες πλείστας γαίας καὶ ἔχοντες εἰς τὰς χεῖράς των τὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ καὶ τὴν λογοκρισίαν.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ κληρικοὶ τὸν 18ον αἰῶνα δὲν εὐρίσκοντο εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀποστολῆς των καὶ προσέτι ἐπειδὴ ἦσαν φανατικοὶ ὀπαδοὶ τοῦ παλαιοῦ καθεστώτος διὰ τοῦτο εἶχον ἐπισύρει τὴν ἐχθρότητα τῶν φιλοσόφων τοῦ 18ου αἰῶνος.

Αἱ νέα ἰδέαι.

Οἱ φιλόσοφοι καὶ οἱ συγγραφεῖς τοῦ 18ου αἰῶνος ἦσαν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἰδεῶν, αἵτινες ἀνεπτύχθησαν εἰς τὴν

Ἑγγλίαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν δύο ἐπαναστάσεων κατὰ τῶν Στούαρτ.

Οἱ φιλόσοφοι λοιπὸν καὶ οἱ συγγραφεῖς καὶ οἱ οἰκονομολόγοι ἐξετάζοντες τὸ παλαιὸν καθεστὼς φθάνουν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ πάντα πρέπει νὰ ἀναθεωρηθοῦν. Τοῦτο διδάσκονται ὑπὸ τῶν Μοντεσκιέ, Βολτέο, Ρουσσώ, τῶν φυσιοκρατῶν καὶ τῶν ἐγκυκλοπαιδικῶν. Οὗτοι γενικῶς καταπολεμοῦν τὸν θρησκευτικὸν φανατισμὸν, τὰς δεισιδαιμονίας καὶ κηρύσσουνται ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου. Ὡς πρὸς τὴν μορφὴν δὲ τοῦ πολιτεύματος ὁ μὲν Μοντεσκιέ κηρύσσειται ὑπὲρ τοῦ συντάγματος κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ ἀγγλικοῦ, ὁ δὲ Ρουσσώ ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας.

Πολὺ συνετέλεσεν εἰς τὴν διάδοσιν τῶν νέων ἰδεῶν ἡ ἐγκυκλοπαιδεία τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Λιδερώ. Τὸν 18ον αἰῶνα ἐν Γαλλίᾳ κατεγίνοντο ἐπίσης μὲ τὰ οἰκονομικὰ ζητήματα. Ἀπετελέσθη μάλιστα ἰδιαιτέρα σχολὴ ἢ τῶν φυσιοκρατῶν, οἱ ὅποιοι ἐδίδασκον τὴν κυριαρχίαν τῆς φύσεως. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς διδασκαλίας ταύτης παρεδέχοντο ὡς πηγὴν τοῦ πλούτου μόνον τὴν γῆν καὶ διὰ τοῦτο κατ' αὐτοὺς πᾶσα φροντὶς πρέπει νὰ καταβάλλεται ὑπὲρ τῆς ἀναπτύξεως τῆς γεωργίας. Προσέτι οὗτοι ἦσαν ἐναντίον πάσης κρατικῆς ἀναμίξεως εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τοῦ λαοῦ καὶ παρεδέχοντο τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆς.

Ἀντιπρόσωπος τῶν ἀρχῶν τούτων ἦτο ὁ **Τιουργῶ** (1727—1781) ὁ ὅποιος καὶ πολὺν ἐπέδρασε ἐπὶ τοῦ ἀγγλοῦ **Ἄδαμ Σμιθ** (1723—1790) τοῦ δημιουργοῦ τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας.

Καὶ οἱ φυσιοκράται καὶ ὁ Σμιθ κατεδίκαζον τὰς παλαιὰς μεθόδους, αἱ ὅποια ἠμπόδιζον τὴν ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας, τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου. Ἦσαν δὲ προσέτι ἐχθροὶ τῆς δουλείας καὶ τῶν προνομίων τῶν ἀριστοκρατῶν.

Οἱ φυσιοκράται.

**Ἡ μεταβολὴ
τῆς ἐσωτερικῆς
πολιτικῆς
ὑπὸ τὴν
ἐπίδρασιν τῶν
νέων ἰδεῶν.**

Ἡ διάδοσις τῶν νέων ἰδεῶν εἰς τὴν Εὐρώπην ἦτο μεγίστη. Αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς ὡς ὁ Φρειδερίκος ὁ 2ος τῆς Πρωσσίας, ἡ Αἰκατερίνη ἡ 2α τῆς Ρωσσίας, ὁ Ἰωσήφ ὁ 2ος τῆς Αὐστρίας καὶ πλεῖστοι ὑπουργοὶ ὡς τῆς Πορτογαλλίας, Ἰσπανίας, Νεαπόλεως, Δανίας, Σουηδίας καὶ ἄλλων χωρῶν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν προσεπάθησαν νὰ ἐπιφέρουν πλείστας μεταρρυθμίσεις. Τὰ μέσα λοιπὸν τοῦ 18ου αἰῶνος ἀρχίζει ἐκ νέου ἡ πάλῃ τοῦ κράτους μὲ τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸν φεουδαλισμὸν.

**Ἡ πεφωτισμένη
δεσποτεία.**

Παντοῦ ἐκηρύσσεται ἡ ἀνεξιθρησκεία· ἀφηγεῖτο ἡ μόρφωσις τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἰησουϊτῶν. Τὸ τάγμα μάλιστα τοῦτο ἐπὶ τοῦ Πάπα Κλήμεντος τοῦ 3ου (1768) κατηγορήθη. Ἐπίσης οἱ ἀντιπρόσωποι «τῆς πεφωτισμένης δεσποτείας» κατεπολέμησαν τὴν ἐξάρτησιν τῶν χωρικῶν ἀπὸ τῶν κτηματιῶν, ἐφρόντιζον διὰ τὴν καλυτέρευσιν τῆς διοικήσεως, τὴν ἀνύψωσιν τῶν δικαστηρίων, τὴν τακτοποίησιν τῆς νομοθεσίας, τὴν ἀνύψωσιν τῶν οἰκονομικῶν, τὴν διάδοσιν τῆς λαϊκῆς ἐκπαιδεύσεως, τῆς φιλάνθρωπίας.

Ἐπομένως ἰδρύοντο πλεῖστα σχολεῖα, νοσοκομεῖα, φιλάνθρωπικὰ καταστήματα κλπ. κλπ.

Η ΓΑΛΛΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 18^{ΟΝ} ΑΙΩΝΑ

Μετά τὸν θάνατον τοῦ Λουδοβίκου 14ου ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας ὁ ἀνήλικος δισέγγονός του **Λουδοβίκος 15ος**, ἀντὶ τοῦ ὁποίου διώκει τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τοῦ 1715 μέχρι τοῦ 1723 ὁ δούξ τῆς Ὁρλεάνης.

**Λουδοβίκος
15ος.**

Λουδοβίκος 15ος (1710—1774).
(Μουσείον τοῦ Λούβρου).

Κατὰ τὴν περίοδον λοιπὸν τῆς ἀντιβασιλείας ριζικὰ μετεβλήθησαν τὰ ἤθη. Αἱ Βερσαλλίαι αἱ ὁποῖαι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Λουδοβίκου 14ου ὠμοιάζον μοναστήριον διὰ τὴν ἥρεμον εἰς αὐτὰς ζωὴν, τὴν ὥρα κατήντησαν κέντρον

ἀτελευτήτων διασκεδάσεων. Ἡ δὲ Γαλλία εὐρέθη εἰς μεγίστην οικονομικὴν κρίσιν, διότι οἱ πόλεμοι τοῦ Λουδοβίκου 14ου, ἡ πολυτέλεια τῆς αὐλῆς, αἱ ἀνθαιρεσίαι τῶν ὑπαλλήλων εἶχον ἐπιφέρει μέγαν κλονισμόν εἰς τὰ οικονομικά τῆς χώρας.

Πρὸς καλυτέρευσιν λοιπὸν τῶν οικονομικῶν ὁ Σκῶτος Ἀζὼν Λόου ἐπρότεινεν εἰς τὸν ἀντιβασιλέα νὰ θέσῃ εἰς κυ-

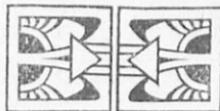
κλοφορίαν περισσότερα χύφτινα χρήματα παρ' ὅτι ὑπῆρχεν εἰς τὸ κράτος μεταλλικὸν νόμισμα. Ὁ ἀντιβασιλεὺς ἐδέχθη τὸ σχέδιον τοῦ Λόου καὶ οὗτος ἴδρυσεν τὴν βασιλικὴν τράπεζαν, ἡ ὁποία ἐξέδιδε γραμμᾶτια ἴσης ἀξίας πρὸς τὸ χρῆμα. Αἱ ἐργασίαι τῆς τραπεζῆς σὺν τῷ χρόνῳ ἠδρύνθησαν πολὺ καὶ ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν εὐρύσιν τῶν ἐργασιῶν ἐξεδίδοντο διαρκῶς γραμμᾶτια.

Μόλις ὅμως τὸ κράτος περιώρισε τὴν ξεαργύρωσιν τούτων, ἡ ἀξία των κατέπεσε, πανικὸς κατέλαβε πάντας, οἵτινες καὶ ἔσπευδον νὰ πωλῆσουν τὰ ὑπὸ τὴν κατοχὴν των γραμμᾶτια. Ἡ ἐπιχείρησις λοιπὸν κατεστράφη, πολὺς κόσμος

ἐπιτόχωνε, τὰ γραμματῖα τῆς τροπέζης εἶχον χάσει τὴν ἀξίαν των.

Τέλος τὸ 1723 ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν ὁ ἐνγλικοιωθεὶς βασιλεὺς. Οὗτος ὅμως τὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους ἀνέθετεν εἰς τοὺς ὑπουργοὺς του, διότι ὁ ἴδιος ἐσπατάλα τὸν χρόνον του εἰς τὰς διασκεδάσεις. Τὸν βασιλέα τοῦτον, ἐπὶ τοῦ δλοίου ἡ Γαλλία κατέπεσε, δύνανται θαυμάσια νὰ χαρακτηρίσουν αἱ ἐκφράσεις του «ὑστερον ἀπὸ ἡμᾶς κατακλυσμός» καὶ «ἐὰν ἦμην εἰς τὴν θέσιν τῶν ὑπηκόων μου θὰ ἐπανεστάουν».

Πράγματι ὁ βασιλεὺς εὗρεν ἀντίδρασιν εἰς τὰς βουλὰς (parlements) αἱ ὁποῖαι εἶχον ἀρχίσει νὰ ἐπικρίνουν τὰς πράξεις του. Καὶ ναὶ μὲν δὲν ἠδυνήθησαν κανὲν θετικὸν ἀποτέλεσμα νὰ φέρουν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου 15ου, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ κοινὴ γνώμη ἦτο ὑπὲρ αὐτῶν διὰ τοῦτο ὁ διάδοχός του ἠναγκάσθη νὰ συγκαλέσῃ τὰ états généraux.

Η ΡΩΣΣΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 18^{ΟΝ} ΑΙΩΝΑ

**°Ο Πέτρος
ὁ Μέγας.**

°Ο τσάρος Θεόδωρος ἀποθανὼν ἀφήκε τοὺς ἀδελφούς του **Ἰωάννην** καὶ **Πέτρον** (1672 —1725) καὶ ἀδελφὰς ἐκ τῶν ὁποίων δεκρίνετο ἡ **Σοφία**. Κατ' ἀρχὰς ἀνηγορευθῆ τσάρος ὁ Πέτρος, ἀλλὰ κατ' ἀπαίτησιν τῶν στρατιωτικῶν ταγμάτων *στρέλτσι* ἀνεκηρύχθησαν αὐτοκράτορες καὶ οἱ δύο ἀνήλικοι ἀδελφοὶ καὶ ὠρίσθη κηδεμὼν αὐτῶν ἡ **Σοφία**, ἡ ὁποία οὕτω συνεκέντρωσεν εἰς τὰς χεῖράς της τὴν ἔξουσίαν. °Οταν ὅμως ὁ Πέτρος ἔγινε 17 ἐτῶν ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους, ἀφοῦ ἔκλεισε τὴν **Σοφίαν** εἰς μοναστήριον.

°Ο Πέτρος ἠθέλησε νὰ φέρῃ τὴν Ρωσσίαν εἰς ἄμεσον ἐπικoinωνίαν μὲ τὴν Δ. Εὐρώπην καὶ διὰ τοῦτο ἐπειδὴ ἐχώριζεν τὴν πατρίδα του ἀπ' αὐτὴν ἡ **Σουηδία** καὶ ἡ **Τουρκία**, ἤρχισε πολέμους μὲ τὰς δυνάμεις ταύτας, περὶ τὰ τέλη τοῦ 17ου αἰῶνος (1695), ἀφαιρέσας ἀπὸ τὴν **Τουρκίαν** τὸ **°Αζόφ**.

**Τὸ ταξείδιον
τοῦ Πέτρον
εἰς τὴν Δύσιν.**

°Επιθυμῶν δὲ ὁ αὐτοκράτωρ νὰ γνωρίσῃ ἐκ τοῦ πλησίον τὰ πολιτισμένα κράτη, ἀπεφάσισε νὰ ταξιδεύσῃ εἰς τὴν Δύσιν (1697). °Επεσκέφθη λοιπὸν τὴν **Κουρλανδίαν**, τὴν **Πρωσσίαν**, τὴν **°Ολλανδίαν** καὶ τὴν **°Αγγλίαν**. Εἰς τὴν **Σααρδάμην** καὶ τὴν **°Αγγλίαν** εἰργάσθη εἰς ναυπηγεῖα, ἐλεσκέπτετο δὲ γενικὰ τὰ μουσεῖα, τὰ ἐργοστάσια, τὰ νοσοκομεῖα, ἤκουε διαλέξεις καὶ παρηκολούθει τὴν ἐργασίαν εἰς χυτήρια. °Οτε ὅμως εὐρίσκετο εἰς τὴν **Βιέννην** ἔμαθε περὶ τῆς ἐπαναστάσεως κατ' αὐτοῦ εἰς τὴν **Μόσχαν**. °Επιστρέφει λοιπὸν εἰς τὴν **Ρωσσίαν** καὶ καταπνίγει τὴν στάσιν μετ' ἀφαντάστου σκληρότητος. Κατόπιν μὲ τὴν χαρακτηρίζουσαν αὐτὸν ταχύτητα καὶ βίαν ἤρχισε νὰ ἐπιφέρῃ ριζικὰς μεταβολὰς εἰς τὸν βίον τῶν **Ρώσων**, ἀπελευθερώσας τὴν **ρωσσίδα** ἀπὸ τὸν γυναικωνίτην. ✓

Μετὰ τὰς πρώτας μεταρρυθμίσεις ὁ Πέτρος ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του πρὸς τὴν Βαλτικὴν εἰς τὴν ὁποίαν ἤθελε «νὰ ἀνοίξῃ παράθυρον» διὰ νὰ ἀναπνέῃ ἡ Ρωσσία. Ἐθεώρησε

*Πέτρος ὁ Μέγας (1672 -1725),
(Μουσείον τοῦ Ἀμστελοδάμου).*

λοιπὸν ὡς κατάλληλον τὴν στιγμὴν τῆς ἀνόδου εἰς τὸν σουηδικὸν θρόνον τοῦ νεαροῦ **Καρόλου τοῦ 12ου**. Καὶ μαζὺ μὲ τοὺς συμμάχους του, τὴν Δανίαν καὶ τὴν Πολωνίαν,

ἀρχίζει τὸν μέγαν πόλεμον (1700—1721), τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ἡ συντριβὴ τῆς Σουηδίας καὶ ἡ μεταβολὴ τῆς Ρωσσίας εἰς μεγάλην δύναμιν. Κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦ πολέμου ὁ Πέτρος μετέφερε τὴν πρωτεύουσαν ἀπὸ τὴν Μόσχαν εἰς τὴν ἰδρυθῆσαν ὑπ' αὐτοῦ πόλιν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νέβα ποταμοῦ, τὴν Πετρούπολιν.

·Αἱ μεταρρυθμίσεις.

Τὰ ρωσικὰ στρατεύματα ἐπὶ τοῦ Πέτρου δὲν ὁμοιάζον τὰ πρὸ αὐτοῦ, ἐνεδύοντο καὶ ἐγυμνάζοντο κατὰ τὸ εὐρωπαϊκὸν σύστημα. Τὰ οἰκονομικὰ τελείως μετερρυθμίσθησαν. Ἡ φορολογία τοῦ λαοῦ ἦτο βαρεῖα καὶ διὰ τοῦτο ὁ Πέτρος ἐξήτησεν ἄλλους πόρους—μεταλλεῖα, τὰ ὁποῖα καὶ εὑρεν εἰς τὰ οὐράλια ὄρη, εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Δὸν ὅπου εὑρέθη λιθάνθραξ. Ἠκολούθησε τὸ προστατευτικὸν σύστημα ὡς πρὸς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν. Διὰ διαφόρων νομοσχεδίων ὑπεδείκνυε τὸν τρόπον τῆς κατεργασίας τῆς μετὰξης, τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, τὴν ἀνάπτυξιν τῶν δασῶν. Ἠπλοποίησε τὴν διοίκησιν τῶν ἐπαρχιῶν. Ἐφρόντισε διὰ τὴν διάδοσιν τῆς μορφώσεως εἰς τὴν λαϊκὴν τάξιν, πρὸ παντὸς τῆς τεχνικῆς. Καθ' ὁδηγίαν τοῦ ἰδίου αὐτοκράτορος μετεφράζοντο κατάλληλα βιβλία ἐκ τῶν ξένων γλωσσῶν. Μετερρυθμίσθη ἐπίσης ἡ διοίκησις τῆς ἐκκλησίας—ὁ Πέτρος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατριαρχοῦ Ἀδριανοῦ (1700) καθήργησε τὸ πατριαρχεῖον καὶ ἴδρυσεν τὴν σύνοδον.

·Ἡ ξένη ἀνάμιξις.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πέτρου ἔχομεν ἐπὶ τινα χρόνον (1725—1741) εἰς τὴν Ρωσίαν μεγίστην ἐπίδρασιν τῶν Γερμανῶν, ἕνεκα συγγενείας τῶν διαδόχων τοῦ Πέτρου μετὰ γερμανικῶν προικητικῶν οἰκῶν. Καὶ μόνον ἐπὶ τῆς Ἑλισάβετ (1741—1761) θυγατρὸς τοῦ Πέτρου περιορίζεται ἡ διοίκησις εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ρώσων καὶ συνεχίζεται ἡ πολιτικὴ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἐπ' αὐτῆς καὶ ἐπὶ τῆς Αἰκατερίνης Ζας (1762—1796), γερμανικῆς καταγωγῆς, συζύγου τοῦ Πέτρου τοῦ 3ου.

·Αἰκατερίνη Ζα.

Ἡ Αἰκατερίνη ἂν καὶ ξένη ἠγάπησεν ὅμως τὸν ρωσικόν

κὸν λαὸν καὶ τὴν ρωσικὴν γλῶσσαν, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἔγραφε τὰ ἔργα τῆς.

Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν μεγάλων φίλοσόφων ἡ αὐτοκράτειρα ἐφρανόσθη ὅτι τὰ πάντα δύνανται εὐκόλως νὰ μεταβληθοῦν, διὰ τοῦτο προσεπάθησε νὰ ἐπιφέρει ριζικὰς μεταρρυθμίσεις, τῶν ὁποίων αἱ πλεῖσται δὲν ἐπραγματοποιήθησαν. Πολὺν ἐφρόντιζεν ἡ Αἰκατερίνη καὶ διὰ τὴν μόρφωσιν τῆς γυναικὸς—ἐπ' αὐτῆς ἰδρύνονται τὰ πρῶτα παρθεναιγωγεῖα διὰ τὰς νέας τῆς ἀνωτέρας καὶ τῆς μεσαίας τάξεως. Ὡς πρὸς τὴν οικονομικὴν κίνησιν ἠκολούθει τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἄδαμ Σμίθ· ἐπομένως τὸ ἐμπόριον ἐπ' αὐτῆς κατέστη ἐλεύθερον.

**Ἡ ἐξωτερικὴ
πολιτικὴ**

Ἐπὶ τῆς Αἰκατερίνης τὸ κράτος ἐπεξετάθη πολὺ πρὸς νότον καὶ πρὸς δυσμὰς. Ἡ Ρωσσία κατέλαβε τὴν Κριμαίαν καὶ τὴν Νότιον Ρωσσίαν.

Οἱ ρωσσοτουρκικοὶ πόλεμοι ἔχουν μεγίστην σχέσιν μετὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος.

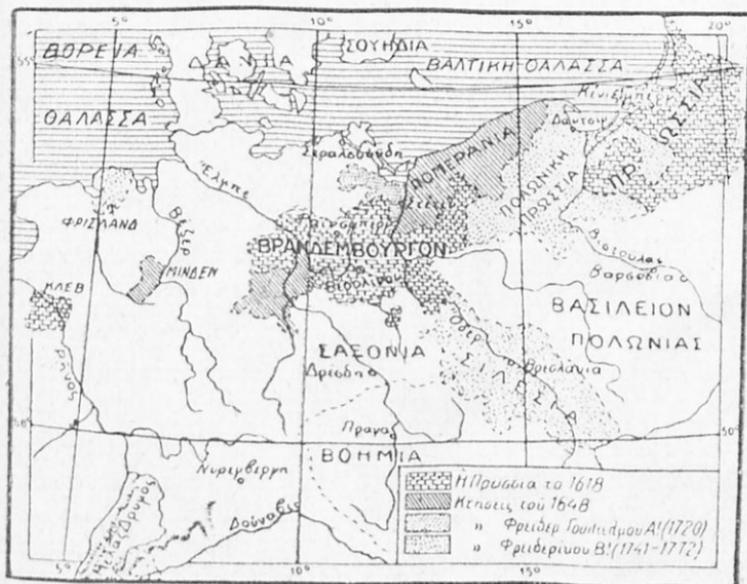
Ἡ Αἰκατερίνη ἐπεδίωκε νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Τούρκους ἐκ τῆς Εὐρώπης καὶ νὰ ἀναγεννήσῃ τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν μετὰ αὐτοκράτορα ὅμως Ρῶσσον δοῦκα. Αἱ δυτικαὶ ὁμοῦς δυνάμεις ἦσαν ἐναντίον τοῦ σχεδίου καὶ ἡ Αἰκατερίνη ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ. Πρὸς δυσμὰς δὲ ἡ Ρωσσία ἔλαβε πλείστας πολωνικὰς γαίας κατὰ τοὺς διαμελισμοὺς τῆς Πολωνίας μεταξὺ Ρωσσίας, Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας.

Η ΠΡΩΣΣΙΑ

Ἡ Πρωσσία ἀπετελέσθη ἐκ διαφόρων τμημάτων, τὰ ὅποια δὲν εἶχον ἄμεσον ἐπικοινωνίαν ἀναμεταξύ των. Ὁ πυρὴν τῆς Πρωσσίας ὑπῆρξε τὸ δουκάτον τοῦ Βρανδεμβούργου, τὸ ὅποιον ἀπὸ τοῦ 15ου αἰῶνος διόκει ἡ οἰκογένεια

Ὁ σχηματισμὸς τῆς Πρωσσίας.

Ὁ σχηματισμὸς τῆς Πρωσσίας.

νεια τῶν Χοεντζόλλερν. Μέλος τῆς οἰκογενείας ταύτης ὁ Ἀλβρόχτος τοῦ Βρανδεμβούργου εἰσήγαγε τὸν προτεσταντισμὸν εἰς τὴν Πρωσίαν, ἡ ὁποία ὠνομάσθη Δουκάτον καὶ ἐξηγητήθη ἀπὸ τὴν Πολωνίαν τὸν 16ον αἰῶνα. Τὸ δὲ 1618 ἡ Πρωσία ἠνώθη μὲ τὸ Βρανδεμβούργον χωρὶς νὰ ἐνοῦται μὲ αὐτὸ ἑδαφικῶς.

Κατὰ τὸν τριακονταετῆ τέλος πόλεμον ἀνεδείχθη ὁ ἡγεμὸν τοῦ Βρανδεμβούργου **Φρειδερίκος Γουλιέλμος** (1640—1688) ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ Πρωσσία κατέστη ἀνεξάρτητος, ἀνακηρυχθεῖσα βασιλείον (τὸ 1701) ἐπὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ μεγάλου ἐκλέκτορος **Φρειδερίκου τοῦ 1ου** (1688—1713).

Ἐπὶ τοῦ υἱοῦ δὲ τοῦ τελευταίου τούτου **Φρειδερίκου Γουλιέλμου τοῦ 1ου** (1713—1740) ἡ Πρωσσία ἀπέκτησε μετὰ τὸν Βόρειον Πόλεμον τμημα τῆς Πομερανίας.

**Ἡ ἀπόλυτος
μοναρχία
εἰς τὴν
Πρωσίαν.**

Εἰς τὸ νέον κράτος ἐξ ἀρχῆς ἐροισζόθη ἡ ἀπόλυτος μοναρχία. Εἰς τὸ Βρανδεμβούργον ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 17ου αἰῶνος (1653) ἔπαυσε νὰ συνέρχηται ἡ βουλή (landtag). Ἐπειδὴ δὲ τὴν ἐνότητα τοῦ διηρημένου κράτους ἠδύνατο νὰ διασώζῃ μόνον καλῶς ὀργανωμένος στρατὸς διὰ τοῦτο οἱ βασιλεῖς φροντίζον πάρα πολὺ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ συντήρησιν αὐτοῦ. Καὶ ἐνῶ ἡ Πρωσσία ἦτο χώρα πτωχικὴ καὶ ἀραιῶς κατοικημένη, ὁ στρατὸς τῆς ὁμοῦς ἦτο τόσος, ὅσος καὶ ὁ Αὐστριακός.

**Φρειδερίκος
ὁ 2ος**

Τὸ 1740 ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Πρωσσίας ὁ **Φρειδερίκος ὁ 2ος** (1740—1786) ὁ Μέγας.

Οὗτος εἶναι εἰς τῶν ἀντιπροσώπων τῆς «πεφωτισμένης δεσποτείας». Ἠγάπα τοὺς γάλλους συγγραφεῖς καὶ μάλιστα εἶχεν ἀλληλογραφίαν μετὰ τὸν Βολτέρο, εἰς τὸν ὁποῖον ἔστελλε τὰ συγγράμματά του, τὰ γραμμένα εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν. Ὁ Φρειδερίκος ἦτο ὀπαδὸς τῆς ὀρθολογιστικῆς φιλοσοφίας τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ ὡς πρὸς μὲν τὴν θρησκείαν παρεδέχετο τὴν ἀνεξίθρησκείαν, ὡς πρὸς δὲ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν ἐπρέσβευεν ὅτι ὁ βασιλεὺς εἶναι ὁ ἀνώτατος ὑπάλληλος τοῦ κράτους.

Ἡ διοίκησις.

Χάριν τοῦ στρατοῦ του, διὰ τὸν ὁποῖον ἀπητοῦντο πάρα πολλὰ χρήματα, ὁ Φρειδερίκος δὲν ἐπέφερε οὐκίαν μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν διοίκησιν. Εἰς τοὺς εὐγενεῖς καὶ τοὺς ἀξιοματικούς τοῦ στρατοῦ του, ἐπειδὴ δὲν παρείχετο ἀρχετὸς μισθός, ἔμειναν ὡς καὶ πρὶν οἱ χωρικοί.

Ἐνεπτύχθη ὁμοῦς τὸ ἐμπόριον, ἡ βιομηχανία, μετερρυθ-

μίσθησαν τὰ δικαστήρια, ἡ παιδεία, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπηνέ-
χθησαν μεταβολαί τινες καὶ μετερρυθμίσθη ἡ ἀκαδημία τῶν
ἐπιστημῶν τοῦ Βερολίνου. Πρὸς διάδοσιν τέλος τῆς μορ-
φώσεως εἰς τὸν λαὸν ὑπεχρέωσε διὰ διατάγματος τοὺς χω-
ρικοὺς νὰ ἀποστέλλουν τὰ τέκνα των εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα.

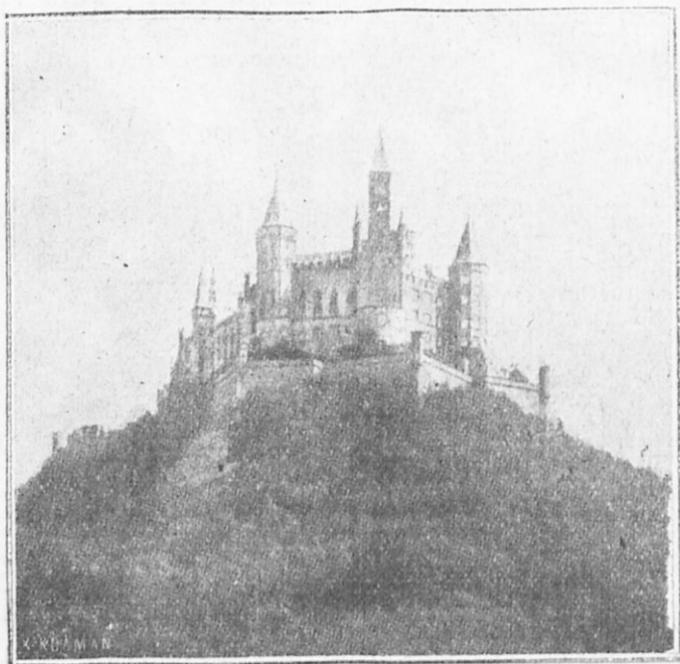

Φρειδερίκος ὁ 2ος (1740—1786).
(Μουσεῖον τοῦ Βερολίνου).

Στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ στρατοῦ του ὁ Φρειδερίκος διεξή- Οἱ πόλεμοι
γάγε νικηφόρους πολέμους κατὰ τῆς Αὐστρίας διὰ τὴν Σι-
λεσίαν.

Κατὰ τοῦ Φρειδερίκου τότε ἐσχηματίζοντο συμμαχίαι

εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι δὲν ἤθελον τὴν ὑπερβολικὴν ἐξύψωσιν τῆς Πρωσσίας. Ἀλλὰ παρ' ὅλας τὰς δυσκολίας τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ 7οῦ πολέμου ἦτο ὅτι ἡ Πρωσσία ἐκράτησε τὴν Σιλεσίαν. Ἐκτὸς τούτου ἡ Πρωσσία ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς διαμελισμοὺς τῆς Πολωνίας καὶ ἀπέκτησεν ἐπὶ τοῦ Φρειδερίκου τὸ τμήμα, τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο μεταξὺ τοῦ Βρανδεμβούργου καὶ τῆς Πρωσσίας. Οὕτω ἐπὶ τοῦ Φρειδερίκου ἡ Πρωσσία κατέστη *μεγάλῃ δυνάμει*.

Πύργος τῶν Χοεντζόλλερν.
(Πλῆσιον τοῦ Χάγγινγκεν.—(Souabia).

Γερμανική αυτοκρατορία - Βόρεια Γερμανία Γερμανο-
 Βουλγαρία Σερβία Βιχισλαβία Γαλλοβουλγαρία μέρος
 Γερμανίας και Πολωνία

Η ΑΥΣΤΡΙΑ

Μετά τὸν 30ετῆ πόλεμον ἡ γερμανικὴ Αὐτοκρατορία ἡ Γερμανία διηρημένη εἰς πλείστα κρατίδια καὶ μὲ ἀπόλυτον μοναρχίαν τὸν 18ον αἰῶνα. δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρει σπουδαίας μεταστροφίσεις εἰς τὰ ἔσωτερικὰ αὐτῆς ἐπὶ διάστημα ἑνὸς καὶ ἡμίσεος αἰῶνος. Εἰς τὰ μέσα ὅμως τοῦ 18ου αἰῶνος εἰς τὴν Γερμανίαν εἶχε

γίνει μεγάλη κίνησις ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Αὕτη δὲ δὲν εἶχε τὸν χαρακτῆρα τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας, δὲν ἔλνε ζητήματα κοινωνικά, ἀλλὰ μᾶλλον ἀναφερόμενα εἰς τὴν διαπαιδαγώγησιν καὶ τὴν ἐξύψωσιν τοῦ ἀτόμου. Ἐκτὸς τούτου ἡ λογοτεχνία αὕτη δὲν ἐξήσκει τότε καμμίαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν ἀνωτέρων τάξεων. Αὐτὸς ὁ Φρειδερίκος ὁ 2ος δὲν τὴν

ἐγνώριζε καὶ τὴν περιοφερόνει ἂν καὶ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἔγρα-
φον ὁ *Λέσσιγκ*, ὁ *Χέρδερ*, ὁ *Κάντ*, ὁ *Γκαίτε*, ὁ *Σίλλερ*.
Διὰ τοῦτο εἰς τὴν Γερμανίαν πλὴν τῆς Πρωσσίας καὶ τῆς
Αὐστρίας ἡ νέα ζωὴ ἀρχίζει μόνον ἀπὸ τῆς γαλλικῆς ἐπα-
ναστάσεως.

Αὐστρία.
Μαρία Θηρεσία.

Ἡ Αὐστρία πρὸ τῆς Μαρίας Θηρεσίας εὐρίσκετο εἰς κα-
τάπτωσιν. Ἡ *Μαρία Θηρεσία* ὅμως (1740—1780) συνη-
σθάνθη ὅτι ἡ αὐτοκρατορία ἔχει ἀνάγκην ὀρίζων μεταρ-
ρυθμίσεων, αἱ ὁποῖαι καὶ ἔγιναν ὑπ' αὐτῆς καὶ τοῦ υἱοῦ
τῆς *Ἰωσήφ τοῦ 2ου* (1780—1790).

Ἐπὶ τῆς Μαρίας Θηρεσίας εἰσήχθη τὸ συγκεντροτικὸν-
διοικητικὸν σύστημα, ἐγράφησαν νέοι κώδικες τοῦ ἀστικοῦ
καὶ ποινικοῦ δικαίου («κώδιξ τῆς Μαρίας Θηρεσίας», «Νέ-
μεσις τῆς Θηρεσίας»).

Ἐπῆλθε καλυτέρευσις εἰς τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν
καὶ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους, περιορίσθη ἡ ἐξουσία τῶν
κτηματιῶν ἐπὶ τῶν χωρικῶν.

Ἰωσήφ ὁ 2ος.

Ἐπὶ δὲ τοῦ Ἰωσήφ τοῦ 2ου αἱ μεταρρυθμίσεις ἔγιναν
ριζικώτεραι, διότι ὁ αὐτοκράτωρ ἦτο ὀπαδὸς τῶν φιλοσό-
φων τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ ἤθελε διὰ τῆς βίας καὶ μετὰ
μεγίστης ταχύτητος νὰ μεταβάλλῃ τὰ πάντα. Ἀφῆρσεν
ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς τὴν λογοκρισίαν καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν,
ἐπεδίωξε τὴν κατάργησιν τῆς δουλείας, ἠθέλησε νὰ ἐπιβάλλῃ
νὰ πληρώνουν τοὺς φόρους καὶ οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ κτημα-
ταῖα, ἐπεθύμει τὴν ἐξύψωσιν τοῦ λαοῦ καὶ πρὸς τοῦτο ἴδρυ-
σεν εἶδος ὑπουργείου τῆς παιδείας. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐγνώ-
ριζε κατὰ βιάθος τὴν ἱστορίαν τῶν λαῶν τῆς αὐτοκρατορίας
του δὲν ἐλάμβανεν ὑπ' ὄψει τὰ ἔθιμα καὶ τὰς παραδόσεις
αὐτῶν καὶ ἠθέλησε νὰ σχηματίσῃ ὁμοιόμορφον κράτος, εἰς
τὸ ὁποῖον νὰ κυριαρχῇ ἡ γερμανικὴ γλῶσσα.

Αἱ μεταρρυθμίσεις τοῦ ἐπαναστάτου Ἰωσήφ ἔφερον τρο-
μερὰν ἀντίδρασιν ὅλων τῶν τάξεων. Αὐτὸς ὁ λαὸς ἦτο μὲ-
τὸ μέρος τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἰωσήφ, διότι οὗτος ἔθιξε τὰς
θρησκευτικὰς του πεποιθήσεις καὶ τὴν λατρείαν. Διὰ τοῦτο

πρὸ τοῦ θανάτου του ὁ Ἰωσήφ ἀνεκάλυψε τὰς μεταρρυθμίσεις του.

Ἐπὶ δὲ τοῦ διαδόχου του, ἀδελφοῦ του **Λεοπόλδου τοῦ 2ου** (1790—1792) ἡ Αὐστρία ἐπανῆλθεν εἰς τὸ πρῶην καθεστῶς.

Ἐπὶ τῆς Μαρίας Θηρεσίας ἔγιναν πόλεμοι ἀφ' ἑνὸς μὲν *Οἱ πόλεμοι.* διὰ τὴν παραμονὴν της εἰς τὸν θρόνον (πόλεμος διὰ τὴν

Ἰωσήφ ὁ 2ος (1763—1790)
(Εἰκὼν τοῦ 18ου αἰῶνος).

διαδοχὴν τῆς Αὐστρίας) ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὴν Σιλεσίαν, τὴν ὁποίαν ἐκράτησε μετὰ ἑπταετῆ πόλεμον ὁ Φρειδερίκος ὁ 2ος τῆς Πρωσσίας. Μετὰ τοὺς πολέμους τούτους ἀρχίζει ὁ ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ Πρωσσίας καὶ Αὐστρίας, ἡ ὁποία παρ' ὅλα ταῦτα ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς διαμελισμοὺς τῆς Πολωνίας μετὰ τῆς Πρωσσίας καὶ τῆς Ρωσσίας.

Η ΠΟΛΩΝΙΑ

*Ἄναρχία εἰς
τὴν Πολωνίαν
καὶ ὁ διαμε-
λισμὸς τῆς.*

Ἡ ἀναρχία εἰς τὴν Πολωνίαν κατὰ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος ἔφθασεν εἰς τοιοῦτον σημεῖον ὥστε ἡ ἐπέμβασις τῶν γειτόνων κρατῶν νὰ γίνεται συχνότερα. Ἡ Αἰκατερίνη καὶ ὁ Φρειδερίκος ἐξήτησαν νὰ ἐξισωθοῦν με τοὺς καθολικοὺς οἱ ὀρθόδοξοι καὶ οἱ

Θαδαῖος Κοστιούσκο (1746—1817).

προτεστάνται. Ἐπειδὴ δὲ ἡ δίαιτα δὲν ἔλυε τὸ ζήτημα τοῦτο, διὰ τοῦτο τὰ ρωσικὰ στρατεύματα κατέλαβον τὴν Βαρσοβίαν.

Μετὰ τὴν κατάληψιν λοιπὸν τῆς πρωτεύουσας ἡ δίαιτὰ ὑπεχώ-

θησε. Οί Πολωνοί όμως δέν ήδύναντο νά δεχθοῦν τήν ἐπιβολήν τῆς θελήσεως ξένων δυνάμεων καί διὰ τοῦτο ἔγινε συνέδριον διὰ τήν προστασίαν τῶν καθολικῶν καί τοῦ πολωνικοῦ λαοῦ. Τελεία ἀναρχία ήκολούθησε καί αἱ ξένοι δυνάμεις καί πάλιν εἰσήγαγον τά στρατεύματά των εἰς τήν χώραν. Τότε ἐπῆλθεν ὁ 1ος διαμελισμός (1773). Οί Πολωνοί όμως πατριῶται ήθέλησαν νά ἐλευθερώσουν τὸ κράτος των ἀπὸ τὰ ξένα στρατεύματα καί διὰ τοῦτο τὸ 1791 καθήρτισαν τὸ νέον τους σύνταγμα, κατὰ τὸ ὁποῖον ή βασιλεία καθίστατο κληρονομική, ή βουλή ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἀντιπροσώπους ὄχι μόνον τῆς ἀνωτέρας τάξεως ἀλλὰ καί τῆς μεσαίας· αἱ ἀποφάσεις ἐλαμβάνοντο διὰ πλειοψηφίας καί ἐκηρύσσεται τέλος ή ἀνεξίθρησκαία. Κατὰ τοῦ νέου ὅμως τούτου συντάγματος ἐκηρύχθησαν οἱ συντηρητικοί καί οὕτω ἤρχισεν ἐμφύλιος πόλεμος. Οἱ ὀπαδοί τοῦ παλαιοῦ καθεστῶτος ἐζήτησαν τήν βοήθειαν τῆς Αἰκατερίνης, ή ὁποία καί κατέλαβε τήν Βυρσοβίαν (1792). Τὸ αὐτὸ ἔπραξε καί ὁ Φρειδερίκος, ὁ ὁποῖος κατέλαβε τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας τῆς Πολωνίας. Τὸ 1793 λοιπὸν μεταξὺ τῶν γειτονικῶν κρατῶν ἔγινεν ὁ 2ος διαμελισμός τῆς Πολωνίας. Οἱ μεταρρυθμισταὶ ὅμως, οἱ ὁποῖοι εἶχον καταφύγει εἰς τήν Δ. Εὐρώπην, οἱ δημιουργοὶ τοῦ συντάγματος τῆς 3ης Μαΐου καί οἱ πατριῶται Πολωνοὶ ἐπανεστάτησαν (1794) ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ *Θαδαίου Κοστιούσκο*. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπαναστάσεως ἦτο ὁ τρίτος τελειωτικὸς διαμελισμὸς μετὰ τῆς Πρωσσίας, Αὐστρίας καί Ρωσσίας.

Οὕτω ή Πολωνία ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος ἔπαυσε νά ὑφίσταται ὡς κράτος μέχρι τοῦ τελευταίου μεγάλου εὐρωπαϊκοῦ πολέμου τοῦ 1914.

Η ΑΓΓΛΙΑ

**Ἡ ἐξέλιξις
τοῦ
συντάγματος.**

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν μετὰ τὴν Ζαν ἐπανάστασιν (1689) ἔχομεν τὴν περαιοτέρω ἐξέλιξιν τοῦ συντάγματος. Διὰ τοῦτο εἰς τὴν Ἀγγλίαν δὲν ὑπάρχει ἡ πεφωτισμένη δεσποτεία τοῦναντίον βασιλεύει ἐλευθερία τῶν χωρικῶν, ὑποταγὴ τῆς ἐκκλησίας εἰς τὸ κράτος καὶ ἀνεξιθρησκεία. Ὁ Γουλιέλμος τῆς Ὁράγγης (1689—1792) ὑπέγραψε τὴν *διακήρυξιν τῶν δικαιωμάτων* διὰ τῆς ὁποίας ἐξησφαλίζετο ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ. Κατόπιν συνεπληρώθη τὸ σύνταγμα διὰ τῆς νομοθεσίας περὶ τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου, διὰ τῆς ὁποίας ἐπεκυρώθη ἡ εὐθύνη τῶν ὑπουργῶν δι' ὅλας τὰς πράξεις τῆς κυβερνήσεως, ἐδόθη τὸ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα εἰς τὴν βουλὴν τὰ δικάζει τοὺς ὑπουργοὺς καὶ τοὺς δικαστάς, οἱ ὅποιοι καὶ ἔγιναν ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τὸν βασιλέα.

Ἡ εὐρυσσις τῶν δικαιωμάτων τῆς βουλῆς ἐξηκολούθησε καὶ ἐπὶ τῶν δύο πρώτων βασιλέων ἐκ τῆς νέας δυναστείας τοῦ Ἀννοβέρου—*Γεωργίου τοῦ 1ου* (1714—1727) καὶ *Γεωργίου τοῦ 2ου* (1727—1760).

Τὸ σπουδαιότερον γεγονός τῆς βασιλείας τῶν δύο πρώτων Γεωργίων συνίστατο εἰς τὸν σχηματισμὸν *κοινοβουλευτικῆς κυβερνήσεως*, δηλαδὴ σχηματισμὸν κυβερνήσεως ἐκ τοῦ μεγαλύτερου κόμματος ἐν τῇ βουλῇ. Δύο δὲ κόμματα ἐκυρίαρχουν ἐν Ἀγγλίᾳ τότε—τὸ τῶν Οὐίγων καὶ τῶν Τοριῶν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ ἐκλογὴ εἰς τὴν βουλὴν ἦτο περιορισμένη, δηλαδὴ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι δὲν ἀνήκεν εἰς ὅλους τοὺς πολίτας, ἀλλ' εἰς ὠρισμένας τάξεις τῶν κτηματιῶν μὲ ὠρισμένον ἐτήσιον εἰσόδημα καὶ τῶν πολιτῶν ὠρισμένων πόλεων (πολλὰ πόλεις ἀναπτηχθεῖσαι κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα δὲν εἶχον δικαίωμα ψήφου), διὰ τοῦτο ἀπὸ τὰς ὁ-

χὰς τῆς βασιλείας τοῦ **Γεωργίου τοῦ Τριτοῦ** (1760—1820) ἐτέθη τὸ ζήτημα τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος. Κατὰ τὸν δέκατον ὄγδοον δὲ αἰῶνα ἡ Ἀγγλία ἀπέκτησε τὰ Ἰνδίας καὶ τὸν Καναδά ἀλλὰ καὶ ἔχασε τὰς ἀποικίας ἐν τῇ Βορείῳ Ἀμερικῇ, αἱ ὁποῖαι μετεσχηματίσθησαν εἰς τὰς **Ἠνωμένους Πολιτείας τῆς Βορείου Ἀμερικῆς** (1774—1783).

Ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὡς ἀποτέλεσμα εἶχε τὴν οικονομικὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς. Ἀπὸ τοῦ 1860 ἰδίως ἡ Ἀγγλία, γεωργικὴ χώρα μὲ πληθυσμὸν ἀπὸ τοῦ 1700 μέχρι τοῦ 1780 ὑπερδιπλασιασμένον, ἀρχίζει νὰ μεταβάλλεται εἰς χώραν βιομηχανικὴν. Ὁ λιθάνθραξ καὶ ὁ σίδηρος ἔθεσαν τὰς βάσεις τῆς πλουσιωτάτης μεταλλουργικῆς βιομηχανίας. Ἀπὸ τοῦ 1767 ἡ κατασκευὴ διωρῶνων καὶ μάλιστα τῆς ἐνούσης τὸ Λίβερπουλ μὲ τὸ Μάνσεστερ κατέστησαν τελείαν τὴν συγκοινωνίαν καὶ εὐθηνότεραν καὶ ταχύτεραν ἢ πρὶν τὴν μεταφορὰν τῶν πρώτων ὑλῶν.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐπίσης ἐποχὴν εἶχον ἐφευρεθῆ καὶ αἱ κλωστικαὶ μηχαναὶ πρὸς κατεργασίαν τοῦ νήματος. Τέλος ἐκινήθησαν τὰ ἐργοστάσια ὑπὸ ἀτμομηχανῶν, αἱ ὁποῖαι ὡς νὰ προσέθεσαν ἑκατομμύρια ἐργατικῶν χειρῶν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἀγγλῶν, οἱ ὁποῖοι σὺν τῷ χρόνῳ μετεβλήθησαν εἰς τὸν πρῶτον βιομηχανικὸν λαὸν τοῦ κόσμου.

Ἡ βιομηχανικὴ ἀνάπτυξις τῆς Ἀγγλίας.

ΑΙ ΗΝΩΜΕΝΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΙ ΤΗΣ Β. ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Αί 13 ἀποικίαι
τῆς Βορείου
Ἀμερικῆς.

Μεταξὺ τῶν ἀποικιῶν, τὰς ὁποίας ἀπέκτησεν ἡ Ἀγγλία
κατὰ τὸν 17ον καὶ 18ον αἰῶνα ἦσαν καὶ αἱ 13 ἀποικίαι εἰς
τὴν Β. Ἀμερικὴν, αἱ ὁποῖαι ἔθεσαν τὰς βάσεις σχηματι-

σμοῦ νέου κράτους. Αἱ ἀποικίαι αὗται εἶχον διάφορον διοί-
κησιν· αἱ μὲν πρὸς νότον εὐρίσκοντο εἰς τὰς χεῖρας πλουσιῶν
κτηματιῶν ὁπαδῶν τῆς ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας, αἱ δὲ πρὸς
βορρᾶν εἰς τὰς χεῖρας τῶν μεγαλοκτηματιῶν, αὐστηρῶν
πουριτανῶν. Οἱ πουριτανοὶ δὲ οὗτοι ἐσημάτισαν δημοκρα-

τίας, εἰς τὰς ὁποίας αἱ κοιναὶ ὑποθέσεις ἐλύοντο εἰς *συνέδρια ἀποτελούμενα ἐξ ἀντιπροσώπων ὅλων τῶν πολιτῶν.*

Αἱ ἀποικίαι λοιπὸν εἶχον αὐτοδιοίκησιν, ἐξαρτώμεναι ἀπὸ τὰς μητροπόλεις μόνον οἰκονομικῶς. Ἡ Ἑγγλία ἀπῆ-
τει ἀπὸ τὰς ἀποικίας τῶν νὰ τὴν βοηθοῦν ἐν καιρῷ πολέμου
καὶ νὰ ἀγοράζουσι τὰ προϊόντα τῶν οἱ ἀποικοὶ ἀπὸ ἐμπόρου
Ἑγγλοῦς. Μετὰ τὸν ἐπταετῆ ὅμως πόλεμον, καθ' ὃν ἡ Ἑγγλία
ἦτο ὑπὲρ τῆς Πρωσσίας καὶ ἐναντίον τῆς Γαλλίας, ἥτις ἦτο
σύμμαχος τῆς Αὐστρίας, ἡ μητρόπολις ἠθέλησε νὰ ἐπιβάλῃ
τὸν φόρον τῶν *χαρτοσήμων.* Αἱ ἀποικίαι ἠρονήθησαν νὰ
τὸν πληρώσων.

Τότε ἡ Ἑγγλία, ἐπέβαλε τὸν *εἰσαγωγικὸν δασμὸν* εἰς τὰ
ἐμπορεύματα, τὰ εἰσαγόμενα ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Οἱ Ἀμε-
ρικανοὶ ἠρονήθησαν νὰ ὑποβληθοῦν εἰς αὐτὴν τὴν φορολο-
γίαν καὶ ἤρχισαν αἱ ἐχθροπραξίαι, αἱ ὁποῖαι κατέληξαν εἰς
ἀληθῆ ἐπανάστασιν.

Εἰς τὸ συνέδριον τῆς Φιλαδελφείας (1776) διεκήρυξαν *Ἡ ἐπανάστασις.*
αἱ ἀποικίαι τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν καὶ τὸν χωρισμὸν τῶν
ἀπὸ τῆς Ἑγγλίας. Οὕτω ἀπετελέσθησαν αἱ *Ἡνωμέναι Πο-
λιτεῖαι τῆς Β. Ἀμερικῆς.* Ἐπὶ κεφαλῆς δὲ τοῦ Κογκρέσου
ἦτο ὁ *Γεώργιος Βάσιγκτων,* ὁ ὁποῖος διωργάνωσε τακτι-
κὸν στρατόν.

Ἡ ἐπανάστασις ἐκίνησε τὴν συμπάθειαν τῶν Εὐρω-
παίων, πρὸ παντὸς τῶν Γάλλων, τῶν ὁποίων πολλοὶ ἐθε-
λονταὶ ἐπολέμου εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἀμερικανικοῦ στρατοῦ,
μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ *Λαφαγέτ.* Ὁ πόλεμος ἐτελείωσε
τὸ 1783 διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλίων. Τὸ 1789 τε-
λειωτικῶς διευτώθη τὸ σύνταγμα τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ κρά-
τους τῆς Β. Ἀμερικῆς. Κατ' αὐτὸ ἐκάστη πολιτεία αὐτο-
διοικεῖται διὰ τὰ ζητήματα ὅμως τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς,
τῶν ὕλικῶν γενικῶν συμφερόντων ὡς λ. χ. τοῦ ἐμπορίου,
τῆς συγκοινωνίας κλπ. ἐδημιουργήθησαν *κοινὰ διοικητικὰ
σώματα.* Οἱ ἀμερικανοὶ εἰσήγαγον τὴν διαίρεσιν τῶν ἐξου-
σιῶν. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία ἐδόθη εἰς τὸ Κογκρέσον ἀπο-

τελούμενον ἐκ τῆς γερουσίας καὶ τῆς βουλῆς, ἡ δὲ ἐκτελε-
στική εἰς τὸν πρόεδρον τῆς δημοκρατίας, ἐκλεγόμενον ἀνά
τετραετίαν καὶ διορίζοντα τοὺς ὑπουργούς. Οὕτω αἱ νέα
Πολιτεῖαι ἔγιναν κατ' οὐσίαν ἡ πρώτη δημοκρατία, εἰς τὴν
ὁποίαν ἐκτὸς τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας ἐκηρύχθη καὶ ἡ παν-

Γεώργιος Βάσιγκτων.—Προτομή τοῦ Ηουδου.

τέλης ἀνεξαρτησία τῆς ἐκκλησίας, δηλαδὴ ἡ ἐκκλησία ἀπε-
χωρίσθη τοῦ κράτους.

Τὸ μόνον ἀρνητικὸν σημεῖον εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ
νέου κράτους ἦτο ἡ δουλεία τῶν μαύρων. Οὗτοι ἠλευθερώ-
θησαν μόλις τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος μετὰ πόλεμον μεταξὺ
τῶν Βορείων καὶ Νοτίων πολιτειῶν (1861—1865).

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ 18^{ΟΥ} ΑΙΩΝΟΣ

Εἰς τὴν Εὐρώπην κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἰδεῶν τῶν Γάλλων συγγραφέων εἶχεν ἀρχίσει νὰ μεταβάλλεται ἡ ζωὴ τῆς κοινωνίας.

Πρῶτος χρονολογικῶς μεταξὺ τῶν μεγάλων συγγραφέων ἵσταται ὁ **Μοντεσκιέ** (1689—1755). Οὗτος ἐζησεν ἐπὶ ἔτη εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἐκεῖ ἐμελέτησε τὸ σύνταγμα. Τὸ κυριώτερον ἔργον του εἶναι «*τὸ πνεῦμα τῶν νόμων*» (*Esprit des lois*), εἰς τὸ ὁποῖον δεικνύει ὅτι οἱ νόμοι διαφόρων λαῶν εὐρίσκονται εἰς στενωτάτην σχέσιν πρὸς τὸ κλίμα τῶν χωρῶν, τὸν χαρακτῆρα τῶν λαῶν, τὴν θρησκείαν κλπ. Δίδει δὲ πλείστα συμβουλὰς εἰς τοὺς νομοθέτας καὶ τοὺς βασιλεῖς.

Ὁ Μοντεσκιέ.

Ὁ Μοντεσκιέ εἶναι ἐχθρὸς τῆς ἀπολύτου μοναρχίας καὶ ὁπαδὸς τοῦ ἀγγλικοῦ συντάγματος. Εἶναι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου καὶ λέγει ὅτι αὕτη ἐξασφαλίζεται μόνον τότε, ὅταν ἡ ἐξουσία μοιράζεται μεταξὺ τῆς βουλῆς ὡς νομοθετικοῦ σώματος, τοῦ βασιλέως ὡς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας καὶ τῶν δικαστῶν ὡς δικαστικοῦ σώματος.

Ὡστε ὁ Μοντεσκιέ ἦτο ὑπὲρ τῆς συνταγματικῆς μοναρχίας κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Ρουσσώ, ὁ ὁποῖος ἦτο ὑπὲρ τῆς Δημοκρατίας.

Ὁ **Φρανσουά Βολτέρ** (Φρανσουά Μαρί Ἀρουέ) (1694—1778) ὀνομάζεται «πατριάρχης τῶν φιλοσόφων». ἔγραφεν εἰς διάφορα εἶδη τοῦ λόγου—τραγωδίας, ψόδας, σατύρας, ἱστορικά, φιλοσοφικά, ἠθικά κλπ. ἔργα. Ζήσας ἐπὶ τινα χρόνον καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Ἀγγλίαν, εἰς αὐτὴν ἐμελέτησε τὰ ἔργα τοῦ Λόκε καὶ τοῦ Νεύτωνος τῶν ὁποίων τὰς ἰδέας διέδωκεν εἰς τὴν Γαλλίαν.

Ὁ Βολτέρ.

Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς τὴν πατρίδα διὰ τῶν συγγραμμάτων του ἐσατύρωσε τοὺς φανατικούς καθολικούς, ἐδίδαξε τὴν ἀνεξίτηθησκειαν, τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀτόμου καὶ κατεφῆροτο σφοδρότατα κατὰ τῆς αὐστηρᾶς καὶ σκληρᾶς τιμωρίας τῶν καταδικαιῶν. Ἡ δόξα τοῦ Βολτέρ κατέστη πανευρωπαϊκὴ. Οἱ βασιλεῖς ὡς ὁ Φρειδερίκος ὁ 2ος τῆς Πρωσίας καὶ ἡ Αἰκατερίνη ἡ 2α τῆς Ρωσίας ἀλληλογραφῶν μετ' αὐτοῦ. Ὁ Βολτέρ ἐπέδιωσε τὸν σύνδεσμον μετὰ τοὺς βασιλεῖς, διότι ἐπίστευεν ὅτι δι' αὐτῶν θὰ ἠδύνατο νὰ μεταρρυθμίσῃ τὴν κοινωνίαν διὰ τῆς καταπολεμήσεως

ιδίως τῶν δεισιδαιμονιῶν καὶ τῶν καταχρήσεων. Εἰς τοῦτο ἀκριβῶς συνίσταται ἡ ἀρχὴ τῆς «πεφωτισμένης δεσποτείας».

Ὁ Ρουσσώ.

Γνωστότερος τῶν ἀνωτέρω εἶναι ὁ Ζὰν-Ζὰκ Ρουσσώ (1712—1778). Οὗτος κατήγετο ἐκ τῆς Γενεύης καὶ ἀνῆκεν εἰς οἰκογένειαν ὄρολογοποιῶ.

Ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ὁ Ρουσσώ δὲν εἶχε λάβει συστηματικὴν μόρφωσιν καὶ διήρχετο ζωὴν πλάνητος. Εἰς ἄκρον ἐγωϊστῆς ἀπε-

Βολτῆρ (1694—1778).

(Προτομή τοῦ Houdon.—Μουσεῖον τοῦ Λούδρου).

μακρύνετο τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐξήτει τὴν παρηγορίαν εἰς τὴν φύσιν, τὴν ὁποίαν καὶ ἐλάτρευε. Τὸ φιλολογικόν του ἄλγος ἦτο πολὺ ἰσχυρὸν καὶ ὁ Ρουσσώ κατόρθωσε νὰ συζητῇ καὶ νὰ συναρπάξῃ διὰ τῶν ἔργων του πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὸν Βολτῆρ καὶ τὸν Μοντεσιέ. Οἱ σύγχρονοί του ἐξήτουν νὰ λύσουν τὰ φλέγοντα ζητήματα μὲ τὴν σκέψιν μόνον, μὲ τὴν λογικὴν. Ὁ Ρουσσώ τούνα-

τίον αποκηρύττει την λογικήν και λέγει ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ὑπακούῃ εἰς τὸ *αἶσθημα*, τὴν *καοδιά*. Διδάσκει ὅτι ὅλαι αἱ ἐπιστήμαι εἶναι ψευδεῖς. "Ὅτι ἡ ἐπιστήμη, ἡ βασιζομένη ἐπὶ τῆς λογικῆς μόνον, καταστρέφει τὸν ἄνθρωπον. «Κάθε τι τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὴν φύσιν εἶναι καλόν, περιορχόμενον ὅμως εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀνθρώπων καταστρέφεται» λέγει ὁ Ρουσσώ. "Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ζῇ εἰς τὴν φύσιν, νὰ ανατρέφεται (ὁ Διμίλιος) ὄχι μόνον μὲ τὸ βι-

Ζαν-Ζακ-Ρουσσώ (1712—1778).

(Προτομή τοῦ Houdou).

βλῶ εἰς τὸ χέρι, μέσα εἰς τὸ γραφεῖον, ἀλλ' ἔξω ἀπ' αὐτό· νὰ μελετᾷ ἔκ τοῦ πλησίον τὴν φύσιν καὶ τὸν ἑαυτόν του. "Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ εἶναι ἴσοι.

Τὸ κράτος εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάρχουν βασιλεῖς, ἀριστοκράται, δυστυχεῖς καὶ εὐτυχεῖς πρέπει νὰ καταργηθῇ. Εἰς τὴν θέσιν του δὲ πρέπει νὰ ἀνυψωθῇ νέον κράτος, νέα κοινωνία. "Ὅπως καὶ ὁ

Ἄγγλος Χόμπες, ὁ Ρουσσώ λέγει εἰς τὸ ἔργον του «Τὸ κοινωνικὸν συμβόλαιον» (1762) ὅτι μεταξὺ βασιλέως καὶ λαοῦ ἔγινε κάποτε *συμβόλαιον* ἀπὸ τὸν ἀνώτατον δὲ ἄρχοντα, ἐὰν ὁ βασιλεὺς δὲν σέβεται καὶ παραβαίνει τὸ συμβόλαιον, ὁ λαὸς ἔχει δικαίωμα νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν ἐξουσίαν. Ὁ λαὸς εἶναι ὁ μόνος, ὁ ὁποῖος εἰμφορεῖ νὰ ἀποφασίσῃ διὰ τὴν τύχην του.

**Ἡ ἐγκυκλο-
παιδεία.**

Τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐξεδίδοτο καὶ ἡ περίφημος «*Ἐγκυκλοπαιδεία*» μετ' ἐπισκεφαλῆς τὸν *Διδερὸ* (1703—1784) καὶ συνεργάτας τοὺς *Δ' Ἀλαμπέρ, Χολμιάξ, Κορδελιάκ* καὶ ἄλλους.

Ἡ γαλλικὴ ὅμως κυβερνήσις, τὸ πανεπιστήμιον τῆς Σορβόνης καὶ ἡ βουλὴ τῶν Παρισίων καταδιώκουσα τὴν διάδοσιν τῶν ἐλευθέρων ἰδεῶν, εἶχον κηρύξει πόλεμον κατὰ τῆς ἐγκυκλοπαιδείας μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν πρώτων αὐτῆς τόμων. Ἀλλὰ διὰ τὴν κοινωνίαν ἡ ἐγκυκλοπαιδεία ὑπῆρξεν ἡ σπουδαιότερα πηγὴ ἐξ ἧς παρέλαβεν αὐτὴ τὰς φιλοσοφικάς, πολιτικάς καὶ κοινωνικάς της πεποιθήσεις.

**Ἡ ἐπίδρασις
τῶν νέων ἰδεῶν
ἐκτὸς
τῆς Γαλλίας.**

Αἱ ἰδέαι, αἱ ἀναπτυχθεῖσαι κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα εἰς τὴν Γαλλίαν, διεδόθησαν εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην καὶ εἶχον μεγίστην ἐπὶ τῆς κοινωνίας ἐπίδρασιν. Αὐταὶ ἐπέδρασαν ἐπὶ τοῦ Ἰταλοῦ *Μπεκαρία*, ὅστις εἰς τὸ ἔργον του «περὶ ἐγκλήματος καὶ τιμωρίας» (1764) καταδικάζει τὸν βάρβαρον καὶ σκληρὸν τρόπον τῆς τιμωρίας καὶ τὰ βασανιστήρια. Ἡ Αἰκατερίνη ἡ 2α τῆς Ρωσίας πλείστας ἀρχὰς ἐκ τῆς Γαλλίας παρέλαβε καὶ διετύπωσεν εἰς τὴν νομοθεσίαν της.

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὸν 18ον αἰῶνα εἶχε σχηματισθῆ τὸ σωματεῖον τῶν *ἐλευθεροσκέτιων* (μασσόνων) διὰ τὴν διάδοσιν εἰς τὸν λαὸν τῆς *φιλανθρωπίας*. Εἰς τὴν Γερμανίαν τὸ 2ον ἡμισυ τοῦ 18ου αἰῶνος ἔχομεν τὴν διδασκαλίαν τῆς μεταβολῆς τῆς κοινωνίας διὰ τῆς ἐξυψώσεως τοῦ ἀτόμου. Εἰς αὐτὴν μεγίστην ἐπίδρασιν εἶχεν ὁ Ρουσσώ, τοῦ ὁποίου τὰς ἰδέας ἀπεδέχθησαν καὶ διέδιδον ὁ *Δέσσινγκ* (1729—1781) καὶ ὁ *Χέρδερ* (1744—1803). Ὁ πρῶτος ὑπερασπίζεται τὴν ἀνεξίθρησκειάν (ὁ Νάθαν ὁ Σοφός), ὁ δευτερός διδάσκει τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ζωὴν τοῦ λαοῦ, τὴν μελέτην τῆς δημιουργίας του, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμά του. Ἀπὸ τοῦ 1767 μάλιστα μέχρι τοῦ 1770 εἰς τὴν Γερμανίαν ἔχομεν περίοδον φιλολογικῆς ἐπαναστάσεως (*Sturm und Drang periode*) κατὰ τὴν ὁποίαν ἐμφανίζονται πλείστοι συγγραφεῖς διδάσκοντες τὴν ἀναγέννησιν τῆς ζωῆς καὶ τῆς τέχνης διὰ τῆς ἐπιστροφῆς πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὸ αἰσθημα. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν αὐτῶν τῶν ἰδεῶν ἀρχίζουσι τὴν δημιουργίαν τοὺς καὶ ὁ *Γκαίτε* (1749—1832) καὶ ὁ *Σύλλερ* (1759—1805) (Βέρτερ τοῦ Γκαίτε καὶ οἱ Ἀθηταὶ τοῦ Σύλλερ).

Αυτήν την εποχήν ἔζη καὶ μέγιστος φιλόσοφος ὁ **Ἐμμανουήλ Κάντ** (1724—1804) ὁ ἐπενεγκών ριζικὴν μεταβολὴν εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Οὗτος διδάσκει εἰς τὴν κριτικὴν τῆς γνώσεως ὅτι «ἐπειδὴ ἢ διὰ τῶν αἰσθήσεων πείρα δὲν δεικνύει εἰς ἡμᾶς τὸν κόσμον, ὅπως εἶναι αὐτὸς καθ' ἑαυτόν, ἀλλὰ μόνον ὅπως εἶναι δι' ἡμᾶς, ὅπως μᾶς φαίνεται διὰ τῆς ἰδίας φύσεως τοῦ ὄργάνου τῆς γνώσεως ἡμῶν, ὁ κόσμος αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν εἶναι διάφορος ἀπὸ τὸν κόσμον, ὅπως φαίνεται εἰς ἡμᾶς». Καὶ διὰ τοῦτο ὁ Κάντ διακρίνει τὸν κόσμον «τῶν φαινομένων» ἀπὸ τὸν κόσμον τὸν «νοητόν».

Ἰσχυρὰ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἰδεῶν τοῦ Ρουσσώ ἦτο καὶ ὁ μεταφυσικιστὴς τοῦ σχολείου ὁ **Πεσταλότσι** (1742—1827), ὑποστηρίζων καὶ τὴν ἀρχὴν νὰ καταβάλλεται προσπάθεια πρὸς καλύτερου τῆς τύχης τοῦ λαοῦ διὰ τῆς ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλυτέρας διαδόσεως τῆς μορφώσεως.

Μεγίστην ἀνάπτυξιν κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα ἔλαβον αἱ ἐπιστήμαι, ἐκ τῶν ὁποίων ἰδίως ἀναπτύσσονται αἱ φυσικαὶ καὶ αἱ φυσιογνωστικαί. Ἡ φυσικὴ καὶ ἡ χημεία ἔκαμον τεραστίαν πρόοδον. Ἐφευρέθη τὸ θερμομέτρον τοῦ Φαρεγγαίτ ἐν Ἀγγλίᾳ, Ρεωμύρου ἐν Γαλλίᾳ, Κελσίου ἐν Σουηδίᾳ· ἐφευρέθη τὸ πρῶτον ἀερόστατον ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν **Μογγολφιέρων**, ἐτελειοποιήθη ὑπὸ τοῦ **Ουάιτ** ἢ ἐφευρέθησα ὑπὸ τοῦ **Παπίνου** (1707) ἀτμομηχανή. Μέγιστα ἐργασίαι ἐγέναν ὡς πρὸς τὸν ἠλεκτρισμὸν ὑπὸ τοῦ **Ὄθωνος ντε Γκουέριχ**, τοῦ ἐφευρέτου τῆς ἀεραντλίας καὶ ὑπὸ τοῦ **Φραγκλίνου** ἐν Ἀμερικῇ τοῦ ἐφευρέτου τοῦ ἀλεξιγεραύνου.

Ἡ ἀνάπτυξις δὲ τῆς χημείας συνδέεται μὲ τὸ ὄνομα τοῦ **Λαβουαζιέ** (1743—1794).

Οὗτος, ὁ δημιουργὸς τῆς νέας μεθόδου διὰ τὴν χημείαν, ἔθεσε τὴν ἀρχὴν ὅτι «ἢ ὅλη μετασχηματίζεται μὲν ἐν τῇ μορφῇ της, δὲν δύναται ὅμως νὰ ἀπολέσῃ τὸ βάρος της» δηλαδὴ παρεδέχθη ὅτι τίποτε δὲν γάνεται ἐν τῇ φύσει.

Αἱ φυσιογνωστικαὶ ἐπιστήμαι μέγιστους ἀντιπροσώπους ἔχουν τὸν **Λιννέον** (1707—1778), ὅστις εἰς τὸ ἔργον του *Fundamenta Botanica* δίδει τὴν ταξινόμησιν τῶν φυτῶν, τὸν **Μπυρφὸν** (1709—1788) συγγραφεὴ τῆς *Φυσικῆς Ἱστορίας* εἰς 18 τόμους, περιλαμβάνοντας ὅλην τὴν φύσιν—τὰ ζῷα, τὰ φυτὰ, τὰ ὄρυκτά.

Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα εὐρίσκειται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ 18ου αἰῶνος. Μέγιστοι ἀρχιτέκτονες ὡς καὶ ζωγράφοι καὶ γλύπται ὑπῆρξαν Γάλλοι, οἵτινες καὶ προσεκαλοῦντο εἰς τὰς πρωτεύουσας ἕξων χωρῶν πρὸς Ἱδρυσιν καὶ διακόσμησιν κτιρίων. Οἱ καλλιτέχναι δὲ ἔχουν ἀρχάς συμφώρους πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς περὶ τῆς ζωῆς, ἣτις ἔχει χαρακτῆρα

Ὁ Κάντ.

Πεσταλότσι.

Αἱ ἐπιστήμαι.

Ἡ τέχνη, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, ἡ ζωγραφικὴ καὶ ἡ γλυπτικὴ.

ελαφρόν και αποτυπώνουν εις τὰ ἔργα των — τὰ μικρὰ διαμερίσματα κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ἀπέραντα τῆς ἐποχῆς τοῦ Λουδοβίκου 14ου, τὰ ἔπιπλα, τὴν διακόσμησιν δι' εἰκόνων, αἵτινες παρουσιάζουν διασκεδάσεις, σκηναίς τοῦ ἀγροτικοῦ βίου—τὴν ἐποχὴν των. Ὁ Βατώ, ὁ Φραγονάρ ζωγράφοι, ὁ Λορραίν, ὁ Χουδὸν γλύπται και ἄλλοι εἶναι δημιουργοὶ σχολῶν και ἔχουν ἐπίδρασιν και ἐπὶ τῶν ξένων καλλιτεχνῶν.

Οἱ ξένοι ἡγεμόνες ὡς ὁ Φρειδερίκος ὁ 2ος και ἡ Αἰκατερίνη ἡ 2α ἀγοράζουν ἔργα των, προσκαλοῦν πολλοὺς ἐξ αὐτῶν εις τὰς χώρας των. Οὕτω βλέπομεν ὅτι ἡ Γαλλία τοῦ 18ου αἰῶνος διὰ τῆς ἐξαπλώσεως τῶν ἀναπτυχθειῶν ἐν αὐτῇ ἰδεῶν και τῆς ἐπιδράσεως τῆς τέχνης ὁμοιάζει τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας, ὁπότε αὐται ἐγένοντο ἐστία τῶν ἐπιστημῶν και τῶν τεχνῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου.

Ἡ μουσική.

Διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς μουσικῆς ὁ 18ος αἰὼν ἔχει μεγίστην σημασίαν. Ὅπως δὲ εις τὴν Γαλλίαν ἔχομεν τοὺς μεγίστους τῆς ἐποχῆς ζωγράφους και γλύπτας, οὕτω εις τὴν Γερμανίαν ἔχομεν μεγίστους μουσικοὺς ὡς τοὺς Χαϊνδελ (1684—1750), Μπαχ (1685—1750), γράψαντας θαυμάσια ἐκκλησιαστικά ἔργα «Ὁρατόρια» και Preludes, τὸν Γκιόρνι (1714—1787) συγγραφεὰ μελοδραμάτων κλασικῶν (Ὁρφεύς, Ἀλκηστις, Ἰφιγένεια ἐν Ταύροις), τὸν Χάινδν (1732—1809) δημιουργὸν τῆς συμφωνικῆς μουσικῆς, ζητοῦντα δι' αὐτῆς τὴν ἔκφρασιν τῶν συναισθημάτων τοῦ ἀνθρώπου, τὸν Μότσαρτ (1756—1791) πολυγραφώτατον συγγραφεὰ ἔργων τῆς μουσικῆς δωματίου, ἐκκλησιαστικῶν και μελοδραμάτων.

Η ΓΑΛΛΙΑ ΚΑΤΑ ΤΑ ΤΕΛΗ ΤΟΥ 18^{ΟΥ} ΑΙΩΝΟΣ

Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Κατά τὰ τρία τέταρτα τοῦ 18ου αἰῶνος, ἀπὸ τοῦ 1715—1789 ἐβασίλευσαν ἐν Γαλλίᾳ δύο βασιλεῖς—ὁ Λουδοβίκος 15ος (1715—1772) καὶ ὁ ἑγγονός του Λουδοβίκος 16ος (1774—1793).

Καὶ οἱ δύο ἦσαν ἄνθρωποι αἰσιόδοξοι, ἐπιπόλαιοι, γνωρίζοντες μόνον τὴν ζωὴν τῶν ἀνακτόρων τῶν Βερσαλλιῶν, ἐνῶ ὁ λαὸς ἐπόθει τὰς μεταρρυθμίσεις καὶ τὰς ἀνέμενον ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς του. Ἄπ' αὐτοὺς περιέμενον τὴν καλύτερευσιν τῶν πραγμάτων καὶ ὁ Βολταίρ καὶ οἱ φυσιοκράται. Ὅταν ὁμως εἶδον ὅτι ματαίως τὰς περιμένουν ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς ἔγιναν ἐχθροὶ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, διαδίδοντες διὰ τῶν ἔργων των φιλελευθέρως ἀρχάς καὶ ἀντιδυναστικὰς ἰδέας. Τούτων τῶν ἰδεῶν ἀντιπρόσωποι ὑπῆρξαν ὁ Μοντεσκιέ καὶ ὁ Ρουσσώ.

Ἐνῶ λοιπὸν εἰς τὰς ἐκτὸς τῆς Γαλλίας εὐρωπαϊκὰς χώρας ἐγίνοντο μεταρρυθμίσεις ὑπὸ τῶν ἰδίων βασιλέων—ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω—εἰς τὴν Γαλλίαν ἡ μεταρρύθμισις ἔλαβε τὴν ἀντίθετον διεύθυνσιν ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω, παρασύρασα καὶ αὐτὴν τὴν δυναστείαν.

¶ Ὁ Λουδοβίκος 16ος, μαλακὸς τὸν χαρακτῆρα, ἀσυνήθι στος νὰ ἐργάζεται συστηματικὰ ἦτο ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς συζύγου του *Μαρίας Ἀντουανέτας* (θυγατρὸς τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Αὐστρίας *Μαρίας Θηρεσίας*) τῶν ἀδελφῶν του καὶ τῆς ἀδῆς. Εἰς τὰς ἀρχάς τῆς βασιλείας του ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν ἔγινεν ὁ *Τιουργκώ*, γνωστὸς φυσιοκράτης, ὁπαδὸς τῶν ἰδεῶν τῶν φιλοσόφων τοῦ 18ου αἰῶνος.

Οὗτος ἤθελε νὰ δώσῃ αὐτοδιοίκησιν εἰς τὰς ἐπαρχίας, νὰ περιορίσῃ τὰ προνόμια τῶν δύο προνομιούχων τάξεων, τῶν εὐγενῶν καὶ κληρικῶν, νὰ τὰς ὑποχρεώσῃ νὰ πληρῶνουν φόρους, ὅπως καὶ ἡ μεσαία τάξις καὶ ὁ λαὸς, νὰ ἐξισώσῃ πολιτικῶς τοὺς διαμαρτυρομένους. Ἡ προσπάθεια

*Ἡ κατάσταση
τῆς Γαλλίας
κατὰ τὸν 18ον
αἰῶνα.*

Ὁ Τιουργκώ.

ὅμως τοῦ Τσουργκῶ εὗρεν ἀντίδρασιν τῆσαύτης καὶ ὁ ὑπουργὸς παρητήθη.

Νέκκερ. Μετὰ τὸν Τσουργκῶ ὑπουργός, βλέπων τὴν ἀνάγκην ριζικῶν μεταρρυθμίσεων καὶ ἀποπειραθεὶς νὰ τὰς πραγμα-

Δουδοβῆκος 16ος (1774—1793).
(Προτομή τοῦ Houdon).

τοποίησι, ἦτο ὁ **Νέκκερ**. Οὗτος ὅμως κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Τσουργκῶ ἦτο ὁπαδὸς τοῦ μερκαντισμοῦ, δηλαδὴ τοῦ προστατευτικοῦ συστήματος, ἀντιθέτου πρὸς τὰς ἀρχὰς τῶν φυσιοκρατῶν, οἵτινες ἦσαν ὑπὲρ τοῦ *laissez faire*, *lais-*

ser passer, δηλαδή τῆς ἐλευθερίας εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν.

Ἐπίσης ἦτο ὁ Νέκκερ ὑπὲρ τῆς συγκλήσεως τῶν γενικῶν τάξεων, états généraux, τὰ ὁποῖα τέλος καὶ συνεκλήθησαν εἰς τὰς Βερσαλλίας ὑπὸ τὴν πείσιν τῆς κοινῆς γνώμης (5

Μαρία Ἀντουανέττα (1755—1793)

(Εἰκὼν τοῦ Janinet)

Μαΐου 1783). Μόλις ὁμοῦς συνῆλθον οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν τάξεων, ἀμέσως ἠγέρθη τὸ ζήτημα τῆς ψηφοφορίας, διότι αἱ δύο πρῶται τάξεις ἐζήτουν νὰ γίνεταὶ αὕτη κατὰ τάξεις, ἐνῶ ἡ τρίτη, ἡ ἀστική, ἐζήτηε νὰ γίνεταὶ ἡ ψηφοφορία κατὰ κεφαλὰς. Κατὰ τὴν σύγκλησιν ὁμοῦς τῶν τάξεων καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ Νέκκερ δὲν εἶχον ὁρισμένον πρόγραμμα, ἐνῶ ὁ λαὸς ἀπέστειλε τοὺς ἀντιπροσώπους του με

ώρισμένα αιτήματα (cahiers de doléances). Ἐζήτησε τὴν κατάργησιν τῶν φεουδαρχικῶν προνομίων καὶ ὑπεδείκνυε μεταρρυθμίσεις δικαστικὰς, διοικητικὰς, οἰκονομικὰς κλπ.

***Ἡ ἔθνοσυνέλευσις.**

Ὀλίγας λοιπὸν ἡμέρας μετὰ τὴν πρώτην συνεδρίασιν, τὴν 17ην Ἰουνίου, ἡ τρίτη τάξις ἀνεκήρυξε τὸν ἑαυτὸν τῆς ἔθνοσυνέλευσιν, ὡς ἀντιπροσωπεύουσα τὰ 96 000 τοῦ λαοῦ ὁλοκλήρου.

***Ἡ Συντακτικὴ συνέλευσις.**

Τότε ὁ βασιλεὺς ἠθέλησε νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν θέλησίν του καὶ πρὸς τοῦτο συνήθροισε στρατεύματα. Ἄλλ' εἰς τοὺς Παρισίους ἔγινεν ἐξέγερσις καὶ οἱ ἐπαναστάται κατέλαβον τὴν κρατικὴν φυλακὴν, τὴν *Βασιλλίην* (14 Ἰουλίου 1789). Ἡ ἄλωσις τῆς Βασιλλίης ὑπῆρξε τὸ σύνθημα πρὸς ἐξέγερσιν καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τότε τῶν γεγονότων καθ' ὅλην τὴν Γαλλίαν ἡ ἔθνοσυνέλευσις τὴν νύκτα τῆς 4ης Αὐγούστου κατήργησε πᾶσαν ἀνισότητα καὶ οὕτω εἰς τὴν Γαλλίαν κατέπεσε τὸ πρῶν καθεστῶς. Ἡ ἔθνοσυνέλευσις δὲ τώρα ὠνομάσθη *Συντακτικὴ* (Assemblée nationale constituante) καὶ εἰργάζετο εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ νέου συντάγματος τῆς Γαλλίας. Κατὰ πρῶτον, κατὰ πρότασιν τοῦ Λαφαγιέτ, συνετάχθη ἡ *διακήρυξις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου*. Κατὰ ταύτην οἱ ἄνθρωποι γεννῶνται ἐλεύθεροι καὶ ἴσοι εἰς τὰ δικαιώματά των. Ἡ ἀνωτάτη ἐξουσία ἀνήκει εἰς τὸν λαόν.

Ἡ νομοθεσία καθίσταται ἔκφρασις τῆς θελήσεως τοῦ λαοῦ καὶ οἱ πολῖται λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν σύνταξιν τῶν νόμων καὶ τὸν καθορισμὸν τῶν φόρων. Πᾶς πολίτης δύναται συμφώνως πρὸς τὴν ἰκανότητά του νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὰ ὑψίστα ἀξιώματα. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ φυλακίζεται κανεὶς ἄνευ τῆς διαταγῆς τῶν δικαστικῶν ἀρχῶν. Πᾶς εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἀκολουθῇ οἰανδήποτε θρησκείαν θέλει.

Τὰ πρῶτα δὲ δύο ἔτη τῆς ἐπαναστάσεως τὸ μέγιστον μέρος τοῦ λαοῦ ἦτο αἰσιόδοξον. Ἀπὸ τοῦ 1791 ὅμως ἤρχισε νὰ ἀνησυχῇ ὁ λαός, φοβούμενος μήπως χάσῃ ὅ,τι ἀπέκτησε διὰ τῆς ἐπαναστάσεως, διότι πλεῖστοι εὐγενεῖς καὶ

κληρικοί καταφυγόντες εἰς τὰς γειτονικὰς χώρας, παρεκί-
νουν αὐτὰς εἰς ἐκστρατείας κατὰ τῆς Γαλλίας πρὸς ἐπανα-
φορὰν τοῦ παλαιοῦ καθεστώτος.

Ὁ βασιλεὺς μάλιστα ἐπεχείρησε νὰ δραπετεύσῃ (Ἰού-
νιος 1791) μετὰ τῆς οἰκογενείας, ἀλλὰ συνελήφθη. Ἡ φυγὴ
δὲ αὕτη τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος ἔδωκεν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς
ἄκρους ἐπαναστάτας νὰ ζητήσουν τὴν καθάρσιν του. Κατ'
ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, εἶχον σχηματισθῆ πολιτικαὶ λέσχαι, ἐκ
τῶν ὁποίων διεκρίθη ἡ τῶν Ἰακωβίνων καὶ εἰς ταύτην μετὰ
τὴν φυγὴν τοῦ βασιλέως συνεζητεῖτο ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ δη-
μοκρατικοῦ πολιτεύματος εἰς τὴν Γαλλίαν. Ὑπ' αὐτὰς τὰς
συνθήκας ἐτελείωσε τὸ ἔργον τῆς ἡ Συντακτικῆς συνέλευσις.
Ὁ βασιλεὺς ὠρκίσθη εἰς τὸ νέον σύνταγμα καὶ τότε τὸν
ἠλευθέρωσαν ἀπὸ τὴν ἐπιτήρησιν ὑπὸ τὴν ὁποίαν τὸν εἶχον
μετὰ τὴν φυγὴν του.

Μετὰ τὴν συντακτικὴν ἐξελέγη ἡ νομοθετικὴ συνέλευσις,
εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἐσχηματίσθησαν τὰ ἐξῆς κόμματα:
τῶν *συνταγματικῶν*, κατεχόντων τὴν δεξιὰν θέσιν εἰς τὴν
συνέλευσιν, τῶν *Γιρονδίνων* καὶ τῶν *ὄρειων*, οἱ ὅποιοι
κατεῖχον τὴν ἀριστερὰν θέσιν καὶ τὰς ὑψηλοτέρας βαθμίδας
τοῦ ἀμφιθεάτρου τῆς αἰθούσης. Ἐκ τῶν ὄρειων διεκρίθη-
σαν ὁ *Ροβεσπιέρ*, ὁ *Δαντών*, ὁ *Μαράτ*.

*Ἡ νομοθετικὴ
συνέλευσις.*

Ἡ νομοθετικὴ δὲ συνέλευσις εἶχε δύο ἐχθροὺς νὰ κατα-
νικήσῃ—τοὺς κληρικούς, οἱ ὅποιοι δὲν ἀνεγνώριζαν τὰς ἐκ-
κλησιαστικὰς μεταρρυθμίσεις καὶ τοὺς φυγάδας, οἱ ὅποιοι
ὑπεκίνουν τὰς ξένας δυνάμεις εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας.

Τότε τέλος ἐνίκησαν οἱ ἄκροι δημοκρατικοὶ καὶ ἡ συνέ-
λευσις ἐψήφισε νόμον δι' οὗ ἀφῆρτετο ἡ ἐξουσία ἀπὸ τοῦ
Λουδοβίκου καὶ ἐφυλακίζετο οὗτος. Προσέτι ἐψήφισαν τὴν
σύγκλησιν τῆς *ἀναθεωρητικῆς βουλῆς* (Convention).

Ἡ νέα αὕτη συνέλευσις ἀπετελεῖτο σχεδὸν μόνον ἀπὸ
τοὺς Γιρονδίνους καὶ τοὺς Ὄρεινούς, ὁπαδοὺς τῶν ἀρχῶν
τοῦ Ρουσσώ. Ἡ διαφορὰ μετὰ τῶν συνίστατο μόνον εἰς
τοῦτο, ὅτι οἱ Γιρονδῖνοι ἦσαν ἐναντίον τῶν βιαίων, τρομο-

*Ἀναθεωρητικὴ
βουλή.*

κρατικῶν μέσων, ἐνῶ οἱ Ἰακωβῖνοι ἦσαν ὑπὲρ τῆς δικτατορίας. Τὸ πρῶτον λοιπὸν ἔργον τῆς συνελύσεως ὑπῆρξεν ἡ ἀνακήρυξις τῆς δημοκρατίας καὶ ἡ δίκη τοῦ βασιλέως. Ὁ Λουδοβίκος κατεδικάσθη εἰς θάνατον, ἡ δὲ Εὐρώπη ὁλόκληρος ἀπετέλεσεν συμμαχίαν κατὰ τῆς Γαλλίας. Τότε εἰς τὴν συνέλευσιν ἐνίκησαν οἱ Ἰακωβῖνοι, οἱ ὁποῖοι καὶ ἐπέβαλον τὴν δικτατορίαν τοὺς διὰ τοῦ τότε σχηματισθέντος περιβοήτου ἐπαναστατικοῦ δικαστηρίου. Ὁ Δαντὼν κατ' ἀρχάς, κατόπιν ὁ Ροβεσπιέρ ὑπῆρξεν κύριος τῆς καταστάσεως. Κατεδίωξαν δὲ πάντα μετριοπαθῆ ὡς τοὺς Γιρονδίνους, πάντα βασιλικὸν ὡς τοὺς ἐπαναστάτας τῆς Βανδέας καὶ τῆς Βρετανίας. Ἡ βουλὴ ἐσχημάτισε στρατόν· εἰς τῶν ἀξιωματικῶν τῆς, ὁ **Ναπολέων Βοναπάρτης**, διεκρίθη εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τουλώνης. Ὁ Ροβεσπιέρ ὅμως ἔνεκα τῆς ὁμότητός του κατέστη μισητὸς εἰς αὐτοὺς τοὺς ὀπαδοὺς του, οἱ ὁποῖοι τὸν συνέλαβον καὶ τὴν ἐπομένῃ τῆς συλλήψεώς του τὸν ἀπεκεφάλισαν. Μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ Ροβεσπιέρ ἡ κατάστασις εἰς τὴν Γαλλίαν ἤρχισε νὰ μεταβάλλεται. Ἡ νομοθετικὴ βουλὴ ἐτελείωσε τὸ νέον σύνταγμα, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ μὲν ἐκτελεστικὴ ἐξουσία παρεδίδοτο εἰς *Διευθυντήριον* ἡ δὲ νομοθετικὴ εἰς τὴν *Βουλὴν* καὶ τὴν *Γερουσίαν*. Κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ τοῦ διευθυντηρίου (1795—1799) ἐνῶ ἡ Γαλλία ἐσωτερικῶς εἶχε πλείστας ἀνωμαλίας, ἐξωτερικῶς ἐλαμπρύνθη διὰ νικηφόρων πολέμων, κατὰ τοὺς ὁποίους διεκρίθη ὁ **Ναπολέων** (ὑπάτος ἀπὸ τοῦ 1799—1804, αὐτοκράτωρ 1804—1815). Ὁ ἐπαναστατικὸς στρατὸς ὄχι μόνον κατενίκησε τὰς στρατιάς τῶν συμμάχων ἀλλὰ καὶ κατέλαβε τὴν Σαβοΐαν καὶ τὴν Νίκαιαν, τὴν Ὀλλανδίαν, τὴν Λομβαρδίαν, τὴν Ἑπτάνησον. Κατὰ συμβουλήν μάλιστα τοῦ Ναπολέοντος ὁ πόλεμος ἐξ Εὐρώπης μετεφέρθη εἰς τὴν Αἴγυπτον (1798—1799). Ὁ στόλος ὅμως ὁ γαλλικὸς εἶχε καταστραφῆ ὑπὸ τοῦ ἀγγλοῦ ναυάρχου *Νέλσωνος* παρὰ τὸ Ἄβουκιρ καὶ τότε, ἂν καὶ ἡ Αἴγυπτος εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος, οὗτος μετὰ τὰς δυσχεροτάτους

μάλιστα εϊδήσεις ἐκ Γαλλίας ἔσπευσε νὰ ἐγκαταλείψη τὴν Συρίαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε σπεύσει ἐκ τῆς Αἰγύπτου διὰ νὰ προλάβῃ τοὺς Τούρκους, καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Εὐρώπην. Μετ' ὀλίγον δὲ ἔγινε κυρίαρχος τῆς Γαλλίας.

Ναπολέον Βοναπάρτης τὸ 1798
(Ἀτελείωτος προσωπογραφία τοῦ David).

Ὅτῳ μετὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν ἔχομεν ἐν Γαλλίᾳ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Ναπολέοντος, ὅστις ἐπανάφερε τὴν ἀπόλυτον μοναρχίαν ὑπὸ τὸν τύπον τῆς στρατιωτικῆς δημοκρα-

τικῆς δικτατορίας. Κατ' ἀρχὰς ἀπὸ τοῦ 1799—1804 διώκησε τὴν Γαλλίαν ὡς ὑπάτος (consul) κατόπιν δὲ ὡς κληρονομικὸς αὐτοκράτωρ (1804—1815) ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ συντάγματος τοῦ καλουμένου τοῦ 8ου ἔτους, τοῦ γενομένου δεκτοῦ διὰ δημοψηφίσματος.

Οἱ πόλεμοι.

Ἡ δύναμις τοῦ Ναπολέοντος ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ στρατοῦ. Τοὺς πολέμους, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἀρχίσει ἢ ἐπαναστατημένη Γαλλία, ὁ Ναπολέων ἐξηκολούθησε μὲ φανατισμὸν καὶ μὲ πείσμα.

Οἱ πόλεμοί του διήρκεσα ἀπὸ τοῦ 1809 μέχρι τοῦ 1815 ἔχοντες ὡς σκοπὸν τὴν *παγκόσμιον ἡγεμονίαν*, τῆς ὁποίας ὁ ἀσπονδότερος ἐχθρὸς ἦτο ἡ Ἑγγλία.

Τὸ 1805 ὁ Ναπολέων εἶχε καταλάβει τὴν Βιέννην (νίκη τοῦ Ἀούστερλιτς) καὶ ἠνάγκασε τὴν Αὐστρίαν νὰ συνθηκολογήσῃ. Τὸ ἐπόμενον ἔτος, νικήσας τοὺς Πρώσσοις (νίκη τῆς Ἰέννης), κατέλαβε τὸ Βερολίνον καὶ τὴν Βαρσοβίαν (1807). Παντοῦ δὲ διώριζε τοὺς ἀδελφούς του καὶ τοὺς συγγενεῖς του βασιλεῖς. Τέλος ὁ Ναπολέων ἔχων σύμμαχον τὴν Ρωσσίαν, ἐκήρυξε τὸν ἡπειρωτικὸν ἀποκλεισμὸν κατὰ τῆς Ἑγγλίας, κατὰ τὸν ὅποιον οἱ λιμένες τῆς Εὐρώπης ἐκλείσθησαν διὰ τὰ ἀγγλικά ἐμπορεύματα. Τὸ μέτρον τοῦτο ὅμως ἀπέτυχε τελείως, διότι ἡ Ἑγγλία ὡς ναυτικὴ δύναμις ἔκαμνε διαρκῶς νέας κατακτήσεις εἰς τὰς ἀποικίας καὶ περιώρισε τελείως τὸ ὑπερωκεάνειον ἐμπόριον τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ὀλλανδίας. Εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν ὅμως Εὐρώπην αἱ νίκαι τῶν Γάλλων ἐξηκολούθησαν καὶ ὁ Ναπολέων κατέλαβε τὴν Λισσαβῶνα, τὴν Ἰσπανίαν, τὴν ὁποίαν παρέδωκε εἰς τὸν ἀδελφόν του Ἰωσήφ καὶ τέλος τὸ 1808 τὴν Ρώμην.

Ἡ ἀρχὴ ὅμως τῆς πτώσεως τῆς ἀπεράντου αὐτοκρατορίας τοῦ Ναπολέοντος, τῆς μισητῆς κυριαρχίας τῶν Γάλλων εἰς τοὺς Εὐρωπαϊκούς λαούς, ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ 1812, ὅποτε ὁ Ναπολέων εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ρωσσίαν. Ὁ Ἀλέξανδρος ὁ 1ος δὲν ἦτο εὐχαριστημένος ἐκ τῆς συμμαχίας του μετὰ τῶν Γάλλων, διότι τὰ συμφέροντα τῆς Ρωσσίας ἐβλάπτοντο

ἐκ τοῦ ἡπειρωτικοῦ ἀποκλεισμοῦ καὶ διότι ὁ Ρῶσσοσ αὐτοκράτωρ ἔβλεπε μετὰ δυσαρρεσκείας τὴν αὔξησιν τοῦ δουκάτου τῆσ Βαρσοβίας. Τὸ 1812 λοιπὸν ὁ Ναπολέων εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ρωσσίαν, εἰς τὰς στέππασ τῆσ ὁποίας ὁμως ἔχασε τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ του.

Μετὰ τὴν πανωλεθρίαν του δὲ ἀρχίζει ὁ ἀπελευθερωτικὸς ἀγὼν εἰς τὴν Γερμανίαν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐν συμμαχίᾳ μετὰ τῶν Πρώσσων καὶ τῶν Αὐστριακῶν νικᾷ παρὰ τὴν Λειψίαν τὸν Ναπολέοντα καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν Γαλλίαν, (1814) καταλαμβάνει τοὺς Παρισίους καὶ ἐπαναφέρει τὴν δυναστείαν τῶν Βουρβόνων ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ **Λουδοβίκου 18ου**, ἀδελφοῦ τοῦ Λουδοβίκου 16ου (ὁ υἱὸς τοῦ Λουδοβίκου 16ου ὁ ἀποθανὼν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν θεωρεῖται ὡς Λουδοβίκος 17ος). Μετὰ τὴν νίκην των οἱ σύμμαχοι συνῆλθον εἰς συνέδριον ἐν Βιέννῃ (1814) διὰ νὰ λύσουν τὰ πολιτικὰ ζητήματα, τὰ προελθόντα ἐκ τῆσ νέασ καταστάσεωσ ἐν Εὐρώπῃ.

Πρὶν ὁμως τελειώσῃ τὰς ἐργασίας του τὸ συνέδριον ἐγγώσθη ὅτι ὁ Ναπολέων ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Γαλλίαν ἐκ τῆσ νήσου Ἐλβασ, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε περιορισθῆ. Οἱ σύμμαχοι καὶ πάλιν ἐκίνησαν τὰ στρατεύματά των κατ' αὐτοῦ· ὁ Ναπολέων διὰ νὰ προλάβῃ τοὺς συμμάχους ἔσπευσεν εἰς τὸ Βέλγιον, ἀλλ' εἰς τὴν μάχην τοῦ *Βατερλώ* ἐνικήθη (1815) καὶ περιορίσθη ὑπὸ τῶν Ἀγγλων εἰς τὴν νῆσον τῆσ *Ἀγίας Ἐλένης*, εἰς τὴν ὁποίαν ἔμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του (1821).

Μετὰ τὴν νίκην οἱ σύμμαχοι ὑπέγραψαν μετὰ τοῦ Λουδοβίκου εἰρήνην, καθ' ἣν ἡ Γαλλία περιορίσθη εἰς τὰ σύνορα τοῦ 1790.

Η ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 19^{ΟΝ} ΑΙΩΝΑ ΚΑΙ ΤΑΣ ΑΡΧΑΣ ΤΟΥ 20^{ΟΥ} ΑΙΩΝΟΣ

(1815 - 1925)

*Αἱ ἀρχαὶ τῆς
συνόδου τῆς
Βιέννης
1814—1815*

Ἡ σύνοδος τῆς Βιέννης μετὰ τὴν καθαίρεσιν τοῦ Ναπολέοντος ἔχει διὰ τὸν 19ον αἰῶνα σημασίαν ὁμοίαν πρὸς τὴν συνθήκην τῆς Βεστφαλίας τοῦ 1648. Οἱ σύμμαχοι ἔπρεπε νὰ δημιουργήσουν νέαν τάξιν πραγμάτων εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ πρὸς καθορισμὸν αὐτῆς ἠκολούθησαν μερικὰς γενικὰς ἀρχάς. Αἱ κυριώτεραι λοιπὸν ἀποφάσεις ὑπῆρξαν ἡ ἀμοιβὴ ἐκείνων ἐκ τῶν βασιλέων, ὅσοι ὑπεστήριξαν τοὺς συμμάχους εἰς τὸν ἀγῶνά των κατὰ τοῦ Ναπολέοντος καὶ ἡ τιμωρία τῶν ἀντιδρασάντων εἰς αὐτοὺς (Σαξωνία, Δανία). Διὰ νὰ ἀσφαλίσουν δὲ τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τὴν ἀνήσυχον Γαλλίαν ἐμεγάλωσαν καὶ ἐνίσχυσαν τὰ γειτονικά της κράτη.

Ἄλλὰ κατὰ τὴν νέαν διαρρύθμισιν τῶν εὐρωπαϊκῶν πραγμάτων οἱ σύμμαχοι περισσότερον ἔλαβον ὑπ' ὄψει τὴν πολιτικὴν ἰσορροπίαν παρὰ τὴν ἀρχὴν τῶν ἐθνικοτήτων.

*Ἡ ἱερὰ
συμμαχία.*

Τὰς ἀποφάσεις τῆς συνόδου τῆς Βιέννης ἀνέλαβε νὰ ἐφαρμόσῃ ἡ ἱερὰ συμμαχία. Ἡ ἰδέα τῆς ἰδρύσεώς της ἀνήκεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ρωσσίας Ἀλέξανδρον τὸν 1ον.

Κατὰ τὰς ἰδέας τοῦ αὐτοκράτορος οἱ βασιλεῖς καθῆκον ἔχουν νὰ διοικοῦν τοὺς λαοὺς πατρικῶς καὶ νὰ παρέχουν βοήθειαν ὁ εἰς εἰς τὸν ἄλλον. Τὰ κύρια μέλη τῆς ἱερᾶς συμμαχίας ἦσαν ἡ Πρωσσία, ἡ Ρωσσία καὶ ἡ Αὐστρία, τῆς ὁποίας ὁ συντηρητικώτατος ὑπουργὸς τῶν ἔξωτερικῶν **Μέτερνιχ** ὀλίγον κατ' ὀλίγον συνεκέντρωσεν εἰς τὰς χεῖράς του ἕξ ὀλοκλήρου τὴν διεύθυνσιν τῆς συμμαχίας.

Ὁ Μέττερνιχ μάλιστα κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὸν Ἀλέξανδρον ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων εἶναι ~~στάσις κατὰ τοῦ νομίμου κυριαρχοῦ των.~~

Ἡ ἀντίδρασις εἰς τὰς φιλελευθέρους ἀρχὰς ἐπέφερε εἰς διαφόρους εὐρωπαϊκὰς χώρας ἐπαναστάσεις. Εἰς τὴν Ἰσπανίαν κατὰ τὸ 1820 ἐπανεστάτησαν κατὰ τοῦ **Φερδινάνδου τοῦ 7ου** (1814—1833), διότι οὗτος εἶχε καταργήσει τὸ σύνταγμα. Τὴν ἰσπανικὴν ὅμως ἐπανάστασιν κατέπνιξαν τὰ γαλλικὰ στρατεύματα κατ' ἐντολὴν τῶν συμμάχων. Οὕτω εἰς τὴν Ἰσπανίαν ἐρριζώθη ἡ ἀπόλυτος μοναρχία. Τὸ αὐτὸ ἐγινε καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν. Εἰς τὴν Νεάπολιν, τὴν Σικελίαν καὶ τὴν Σαρδηνίαν ἐξήτηταν τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ συντάγματος. Ἡ φιλελευθέρα δὲ αὕτη κίνησις εἰς τὴν Ἰταλίαν συνωδεύετο καὶ ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς ἰδέας δηλαδὴ τῆς συνενώσεως τῆς Ἰταλίας εἰς ἓν κράτος· καὶ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ των οἱ Ἰταλοὶ εἰργάζοντο διὰ μυστικῶν ἐταιρειῶν (carbonarii κλπ.).

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀντιδράσεως Αἱ ἐπαναστάσεις.

Ἡ ἱερὰ ὅμως συμμαχία μετὰ τὸ 1820 δὲν εἶχεν τὴν προτέραν ὁμοφωνίαν, διότι ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ρωσσία εἶχον ἀρχίσει νὰ σχηματίζον διάφορον γνώμην ἰδίως ὡς πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν.

Εἰς τὰ βαλκάνια οἱ ὑπόδουλοι χριστιανοὶ ἐπίστευον ὅτι θὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων τῇ βοήθειᾳ τῆς Ρωσσίας. Ἔχοντες λοιπὸν τὴν πεποιθήσιν ταύτην ἀρχίζουν τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος νὰ ἐπαναστατοῦν κατὰ τοῦ Σουλτάνου τὸ 1806 καὶ 1815 οἱ Σέρβοι, τὸ 1821 οἱ Ἕλληνες.

Η ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ

Ἡ Τουρκία. Ἡ Τουρκία, γενομένη κυρίαρχος τῶν Βαλκανίων ἀπὸ τοῦ 1453, κατέστη ἐπικίνδυνος δι' ὅλοκληρον τὴν Εὐρώπην. Οὕτω ἐγεννήθη ἀπὸ τότε τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα. Αἱ

*Σουλεῦμὰν ὁ 2ος ὁ Μεγαλοπρεπὴς
(1520—1566).*

κατακτήσεις δὲ τῶν Τούρκων ἐξηκολούθησαν καὶ μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπὶ τοῦ **Σουλεῦμὰν τοῦ 2ου** τοῦ Μεγαλοπρεποῦς (1520—1566) ἠπειλήθη αὐτὴ ἡ Βιέννη. Ἐπ' αὐτοῦ ἐδημιουργήθη καὶ μέγιστος ἰσχυρότατος στόλος, τὸν ὁποῖον ὅμως κατέστρεψαν οἱ συμμαχίσαντες Ἑνετοί, ἱπλόται τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου καὶ Ἴσπανοὶ ὑπὸ Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ το Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας Φιλίππου τοῦ 2ου Δόν Ἰωάννου τοῦ Αὐστριακοῦ εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς Ναυπάκτου (1571).

Ἡ ἀκμὴ ἢ τουρκικὴ συνεχίζεται μέχρι τοῦ 17ου αἰῶνος, ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ὁποῖου ἡ Τουρκία ἀρχίζει νὰ παρακμάζη, μετὰ τοὺς ἀτυχεῖς μάλιστα πολέμους τῆς κατὰ τῆς Αὐστρίας.

Ἡ παρακμὴ δὲ συνεχίζεται καὶ καθ' ὅλον τὸν 18ον αἰῶνα λόγῳ τῶν κτυπημάτων, τὰ ὁποῖα ἐδέχθη ἡ Τουρκία ἀπὸ τὴν Ρωσσίαν. (Ἐπὶ τοῦ Πέτρου τοῦ Μεγάλου τὸ 1695, 1711, ἐπὶ τῆς Αἰκατερίνης τῆς 2ας 1768, 1787).

Οἱ Τούρκοι κατὰ τὴν περίοδον τῆς μεγίστης ἰσχύος των, ὡς λαὸς βάρβαρος, περιεφρόνουν τοὺς Εὐρωπαίους. Ἐκ τούτων ὁμως, τὸν 16ον αἰῶνα κατὰ τὴν κολοσσιαίαν πάλιν τῆς Γαλλίας ἐπὶ τοῦ Φραγκίσκου τοῦ 1ου κατὰ τοῦ Κυρόλου τοῦ 5ου, οἱ Γάλλοι εἰς τὸν κύκλον τῶν συμμάχων τῶν—Ἀγγλων, Πάπα καὶ Γερμανῶν προτεσταντῶν προικητικῶν—εἶχον καὶ τοὺς Τούρκους ἐπὶ τοῦ Σουλεϊμάν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς. Ὁ Σουλτάνος οὗτος μάλιστα παρεχώρησε πλείστας εὐκολίας ἐμπορικῆς φύσεως εἰς τοὺς Γάλλους (capitulations). Δηλαδὴ ἔδωσε τὸ δικαίωμα εἰς τοὺς Γάλλους νὰ διαμένουν εἰς τὴν Τουρκίαν, νὰ ἐμπορεύωνται ἐλευθέρως, καὶ νὰ ἔχουν προξενικά δικαστήρια. Σὺν τῷ χρόνῳ τὰ δικαιώματα ταῦτα ἔλαβον ὅλοι οἱ Εὐρωπαῖοι, ἀποκτήσαντες οὕτω μεγίστην δύναμιν εἰς τὴν Τουρκίαν.

*Οἱ Τούρκοι
καὶ οἱ ξένοι.*

Μὲ τὴν πτώσιν τῆς Κων)πόλεως καὶ τὴν κατάληψιν καὶ τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν χωρῶν ἡ ἐθνικὴ ζωὴ δὲν ἐσταμάτησε, δὲν διεκόπη. Ταύτης δὲ στήριγμα ὑπῆρξεν ἡ ἐκκλησία.

Αὕτη ἔχουσα χαρακτῆρα ὄχι μόνον θρησκευτικὸν ἀλλὰ καὶ πολιτικὸν διηύθυνε τὰς τύχας τοῦ ἔθνους. Τὸ πατριαρχεῖον (πρῶτος πατριάρχης ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ τοῦ 2ου ὁ **Γεννάδιος Σχολλάριος**) ἐκυβέρνησα τὴν ἐκκλησίαν, διεχειρίζετο τὴν περιουσίαν πάντων τῶν εὐαγῶν ἰδρυμάτων, ἴδρνε φιλανθρωπικὰ καταστήματα, διετήρει σχολεῖα.

Ταῦτα δὲν ἦτο δυνατὸν ἀμέσως μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πρωτεύουσας νὰ ἰδρῶνται λόγῳ τῆς ἀπαγορεύσεως ὑπὸ τῶν Τούρκων.

*Ἡ κατάστασις
τῶν Ἑλλήνων
κατὰ τὴν
Τουρκοκρατίαν.
Τὸ πατριαρχεῖον.*

Τὰ σχολεῖα.

Καὶ μόνον ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος, ὅποτε ἤρχισαν νὰ μεταβάλλωνται τὰ πράγματα εἰς τὴν Τουρκίαν, ἰδρύνονται σχολεῖα εἰς πλεῖστα κέντρα—Κων)πολιν, Κυδωνίας, Σμύρνην, Χίον, Ἰωάννινα, Πάτιμον, Θεσσαλονίκην, Ἀμπελάκια, Ζαγοράν, Ἀθήνας, Δημητσάναν καὶ ἄλλα καὶ εἰς πολλὰς πόλεις τοῦ ἔξωτερου.

Οὕτω, ἐνῶ ἀμέσως μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων)πόλεως ἔχομεν βαθὺ πνευματικὸν σκότος, σὺν τῷ χρόνῳ ἀπὸ τὸν 17ον καὶ μάλιστα τὸν 18ον αἰῶνα ἔχομεν πνευματικὴν ἀνθησιν. Αὐτὴν δὲ τὴν ἐποχὴν διεκρίθησαν ὁ Ἡλίας Μηριάτης, ὁ Νικηφόρος Θεοτόκης, ὁ Εὐγένιος Βούλγαρης, ὁ μέγας φιλόλογος Ἀδαμάντιος Κοραῖς (1748—1833).

Οἱ Φαναριῶται.

Παρὰ τὸ πατριαρχεῖον ἐσηματίσθη τάξις ἑλλήνων, ἡ ὁποία διεκρίθη ὄχι μόνον διὰ τὴν μόρφωσίν της ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν κοινωνικὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν κατέλαβεν εἰς τὸ τουρκικὸν κράτος. Ἡ τάξις αὕτη εἶναι ἡ τῶν Φαναριωτῶν. Τοὺς φαναριώτας ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἐλάμβανεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν της ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος, διότι αἱ σχέσεις τῆς Τουρκίας μετὰ τῶν δυτικῶν κρατῶν κατέστησαν συχνότεραι καὶ πολυπλοκώτεραι. Ἐγεννήθη λοιπὸν ἀνάγκη διερμηνέων, ἀνθρώπων δηλαδὴ ὁμιλούντων διαφόρους ἕνας γλώσσας.

Οἱ διερμηνεῖς δὲ ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατέλαβον ὑψίστας εἰς τὸ κράτος ἐμπιστευτικὰς θέσεις; καλούμενοι «ἐξ ἀπορρήτων».

Οὗτοι ἀπεστέλλοντο καὶ εἰς τὰς παραδουναβίους ἡγεμονίας (Βλαχίαν καὶ Μολδαβίαν) ὡς διοικηταὶ αὐτῶν. Οἱ γοσποδάραι δὲ οὗτοι ἔλληνες συνετέλεσαν, ὥστε τὸ Βουκουρέστιον καὶ ἄλλαι πόλεις νὰ καταστῶσι κέντρα ἑλληνικὰ μεθ' αὐτὰς ἑλληνικὰ ἐκπαιδευτήρια.

Ἡ διοίκησις.
Ἡ οἰκονομικὴ
ἀνάπτυξις τοῦ
ἔθνους.

Ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κων)πόλεως οἱ Ἕλληνες εὐρέθησαν ὑπὸ τὸν ζυγὸν λαοῦ ξένου πρὸς αὐτοὺς ὡς πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ εὐρισκομένου εἰς τὴν κατωτέραν βαθμίδα τοῦ πολιτισμοῦ.

Παρ' ὅλα ταῦτα αἱ πόλεις καὶ τὰ χωρία, ἰδίως τὰ ὄρεινά
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

μέρη ὡς τῆς Μάνης, τοῦ Ὀλύμπου, τῆς Πίνδου καὶ ἄλλα, διέσωζον τὴν αὐτονομίαν τους, τὴν αὐτοδιοίκησίν τους.

Ἀκόμη πρὶν πέση τὸ Βυζάντιον εἶχον τεθῆ αἱ βάσεις τῶν κοινοτήτων, τῶν ὁποίων αἱ πρωτεύουσαι ἐκαλοῦντο *μητροκομίαι*. Οἱ ἄρχοντες τῶν κοινοτήτων ἐκαλοῦντο *προεσιῶτες* ἢ *δημογέροντες*. Οὗτοι λοιπὸν διώκουν τὰς κοινότητες, ὥριζον τοὺς φόρους, ἦσαν σύμβουλοι τῶν ὀθωμανῶν διοικητῶν.

Ὁ φοβερώτερος φόρος ὑπῆρξεν ὁ τοῦ αἵματος, τοῦ *παιδομαζώματος*. Οὗτος ἐνηργεῖτο κατ' ἀρχὰς ἀνὰ πέντε ἔτη κατόπιν ἀνὰ τέσσαρα καὶ ἀνὰ δύο. Ἐκ τῶν λαμβανομένων παίδων ἐσηματίζετο τὸ τάγμα τῶν *Γιαμισάρων*, τὸ ἰδρυθέν τὸ 1277. Δικαίωμα ἰδιοκτησίας, ἀκινήτου περιουσίας εἶχον οἱ χριστιανοὶ καθ' ὅλον τὸ κράτος, πλὴν συνοικιῶν τινῶν τῆς πρωτευούσης καὶ μερικῶν πόλεων. Μεγάλας ἀγροτικὰς κτήσεις εἶχον ἰδίως τὰ μοναστήρια.

Πλεῖστα δὲ ἐπαγγέλματα ἐξήσκουν οἱ Ἕλληνες καὶ μεταξὺ τῶν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἀκόμη τῆς τουρκοκρατίας ἦσαν πλεῖστοι πλουσιώτατοι ἔμποροι. Μετὰ τὴν ἀρχὴν μάλιστα τῆς παρακμῆς τοῦ τουρκοῦ κράτους (τὸν 17ον καὶ ἰδίως τὸν 18ον αἰῶνα) οἱ Ἕλληνες ἀρχίζουν νὰ προοδεύουν ἀλματικῶς. Οὕτω ἔχομεν μεγίστην αὔξησιν τοῦ πλούτου καὶ τὴν δημιουργίαν ἐμπορικῆς ναυτικῆς.

Ἐκ παραλλήλου δὲ πρὸς τὴν ὑλικὴν ἀνάπτυξιν ἔχομεν καὶ μεγίστην πνευματικὴν κίνησιν.

Μέγιστον ἐμπορικὸν ναυτικὸν ἀπέκτησαν αἱ νῆσοι Ὑδρα, Σπέτσαι, Ψαρᾶ, Κάσος, τὸ Γαλαξείδιον κλπ. Τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἀφόβως διέπλεον τὴν Μεσόγειον καὶ τὸν Εὐξείνιον πόντον μετὰ τὸν πρῶτον ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον ἐπὶ τῆς Αἰκατερίνης τῆς 2ας (1774), διότι ἐπετροπή εἰς αὐτὰ νὰ φέρουν ρωσσικὴν σημαίαν.

Τότε μέγιστος πλοῦτος συνεσωρεύθη εἰς τὰς ἑλληνικὰς χεῖρας. Τὰ πλοῖα δὲ αὐτὰ ἦσαν ὀπλισμένα διὰ τὸν φόβον τῶν πειρατῶν καὶ οὕτω ἀμέσως μετὰ τὴν κήρυξιν τῆς ἐπανα-

*Ἀνάπτυξις
ἐμπορίου
Ναυτικῆς
Βιομηχανίας.*

στάσεως μετεβλήθησαν εἰς πολεμικά· οἱ δὲ ναῦται ἀνεδείχθησαν λαμπροὶ πολεμισταί. Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ ἔχομεν τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπο ἴδου. Πλεῖστοι μεγάλοι ἐμπορικοὶ οἴκοι ἀναδεικνύονται εἰς τὴν Ὀδησσόν, τὴν Μασσαλίαν, τὴν Γένουαν, τὴν Ἀμβέρσαν, τὴν Ρουμανίαν καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐπίσης ἀνεπτύχθη ἡ βιομηχανία. Μέγα βιομηχανικὸν κέντρον ἀπὸ τοῦ 1795 ὑπῆρξαν τὰ Ἀμπελακιά, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι κατεγίνοντο εἰς τὴν κατεργασίαν τοῦ βάμβακος, τοῦ ἔξαγομένου εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν βαφικὴν εἰς 24 βαφεῖα. Οἱ ἀμπελακιῶται δὲ πρὸς καλύτεραν ἐργασίαν ἀπετέλεσαν ἑταιρείαν, τὴν ὁποίαν ἀπετέλεσαν ὄχι μόνον οἱ κεφαλαιοῦχοι ἀλλὰ καὶ οἱ ἐργάται. Ὅμοιαν ὀργάνωσιν εἶχον τὰ 24 χωρία τοῦ Βόλου, τὰ ὁποῖα διεξῆγον μέγιστον ἐμπόριον μετᾶξης καὶ μαλίνων σκεπασμάτων, τὰ εἰς τὴν Ἠπειρὸν Βλαχοχώρια, τὰ ὁποῖα διεξῆγον μέγιστον ἐμπόριον καπῶν. Ἄλλα ἐμπορικὰ κέντρα ὑπῆρξαν τὰ Ἰωάννινα καὶ ἡ Χίος.

Κλέφται καὶ ἄρματολοι.

Οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς πτώσεως τοῦ Βυζαντίου ἦσαν ἔτοιμοι εἰς οἰανδήποτε κατάλληλον ἐνκαιρίαν νὰ ἐπαναστατήσουν διὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας των. Μεταξύ των μάλιστα ὑπῆρξαν καὶ τινες, οἵτινες δὲν ἀνεγνώριζον παντελῶς τοὺς Τούρκους ὡς κυριάρχους των καὶ διὰ τοῦτο κατέφευγον εἰς τὰ ὄρεινά μέρη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα καὶ ἔκαμναν ἐπιδρομάς.

Οὗτοι ἦσαν οἱ κλέφται. Παρὰ τοὺς κλέφτας ἔχομεν καὶ ἄλλην στρατιωτικὴν δύναμιν — τοὺς ἄρματολους. Οὗτοι ἀπετέλουν στρατιωτικὰ σώματα τῶν ὁποίων ἔργον ἦτο ἡ δημοσία ἀσφάλεια.

Ἄλλὰ καὶ οἱ ἄρματολοι, οἱ ὑπηρετοῦντες τοὺς Τούρκους ἦσαν Ἕλληνες ἔχοντες τὸν αὐτὸν πόθον τῆς ἐλευθερίας ὅπως καὶ οἱ κλέφται καὶ διὰ τοῦτο βλέπομεν πολλάκις τοὺς ἄρματολους νὰ ἐνώνωνται μετὰ τοὺς κλέφτας πρὸς καταπολέμησιν τῶν Τούρκων.

Τὸν ἀξιοθαύμαστον δὲ βίον τῶν κλεφτῶν μᾶς ψάλλον·
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τὰ δημοτικά μας τραγούδια, τῶν ὁποίων πολλὰ εἶναι ἀριστουργήματα καὶ διὰ τὴν τελείαν μορφήν τους καὶ διὰ τὴν δυνάμιν τους. Ἐλωφελοῦντο λοιπὸν οἱ Ἕλληνες οἰασδήποτε περιστάσεως διὰ νὰ ἐπαναστατήσουν καὶ ἐπομένως καὶ τῆς δοθείσης κατὰ τὸν ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον ἐπὶ τῆς Αἰκατερίνης τὸ 1769. Τότε ἡ Πελοπόννησος ἐξηγέρθη· ἡ ἐξέγερσις ὅμως αὕτη δὲν ἔφερε κανὲν ἀποτέλεσμα, διότι οἱ Ἕλληνες ἐγκατελείφθησαν ὑπὸ τῆς Αἰκατερίνης καὶ ἡ χώρα κατεστράφη ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν.

Ἐπίσης κατάλληλοι εὐκαιροὶ ἐδόθησαν εἰς τοὺς Ἕλληνας ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν Τούρκων, διότι τούτων μερικοὶ πασιάδες ἐπεδίωκον τὴν ἀνεξαρτησίαν τους ἀπὸ τὸν Σουλτάνον. Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν ὁ Ἀλῆς τῶν Ἰωαννίνων καὶ ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς τῆς Αἰγύπτου. Ἐπίσης ἡ ἀναρχία, ἡ ὁποία ἐβασίλευεν εἰς τὴν Τουρκίαν ἀπὸ τοῦ 18ου αἰῶνος, αἰσῆσεις τῶν γιανισάρων ἀνεπτέρωναν τὰς ἐλπίδας τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλὰ καὶ ἐξωτερικὰ γεγονότα, ὡς ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις, ἐπέδρασαν τὰ μέγιστα ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ παρώτρυνον αὐτοὺς εἰς τὴν ἀπόσεισιν τοῦ ζυγοῦ.

Τὴν ἀπόφασιν δὲ περὶ ἐλευθερώσεως καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπαναστάσεως ἐξωτέρεικεν ὁ Ρήγας εἰς τὰ ἔργα του. Τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν πολιτισμὸν της διέδιδεν ἢ κατὰ πρότασιν τοῦ Καποδιστριαίου ἰδρυθεῖσα εἰς τὴν Βιέννην «Ἐταιρεία τῶν Φιλομούσων», ἡ ὁποία καὶ συνέλεγε χορηματικὰ ποσά, προοριζόμενα διὰ τὴν ἴδρυσιν ἑλληνικῶν σχολείων εἰς τὰς ὑποδούλους ἑλληνικὰς χώρας καὶ ἡ ἰδρυθεῖσα ἐν Ἀθήναις ἔταιρεία, ἣτις σκοπὸν εἶχε τὴν διατήρησιν τῶν ἀρχαιοτήτων. Περισσότερον ὅμως ὄλων διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἑλλήνων εἰργάσθη ἡ μυστικὴ «Φιλικὴ ἔταιρεία», ἡ ἰδρυθεῖσα ἐν Ὀδησσῶ περὶ τὸ 1816 ὑπὸ τοῦ Νικολάου Σκουφᾶ ἐξ Ἄρτης, Ἀθανασίου Τσαζάλωφ ἐξ Ἰωαννίνων καὶ Ἐμμανουὴλ Ξάνθου ἐκ Πάτμου. Ἡ μυστικὴ αὕτη ἔταιρεία ἐντὸς ὀλιγίστου χρονικοῦ διαστήματος ἀπέκτησε 600 χιλιάδας μέλη εἰς τὴν Ρωσσίαν, τὴν Κων(πο-

Ὁ Ἀλῆς

Ρήγας

ὁ Φεραῖος.

λιν, τὰς Παραδουναβίους χώρας καὶ ὅλας τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς χώρας.

Τὸ 1820 ἡ ἀρχηγία τοῦ ἀγῶνος προσεφέρθη εἰς τὸν *Καποδίστριαν*· ἐπειδὴ δὲ οὗτος δὲν ἐδέχθη, οἱ φιλικοὶ ἀπετάθησαν εἰς τὸν *Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην*, ὅστις καὶ ἀνέλαβε νὰ κηρύξῃ τὴν ἐπανάστασιν.

Θ. Κολοκοτρώνης.

ΤΑ ΕΤΗ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ.

Ο Θ Ω Ν.

Τὴν 26 Φεβρουαρίου τοῦ 1821 ὁ Ἄλέξανδρος Ὑψηλάντης διέβη τὸν Προῦθον ποταμὸν καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ Ἰάσιον ἐκήρυξε τὴν ἐπανάστασιν. Αἱ ἐλπίδες ὅμως τοῦ Ὑψηλάντου εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Ἄλεξάνδρου, αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας, διεψεύσθησαν, διότι ὁ Ἄλέξανδρος ὄχι μόνον δὲν ἐβοήθησε τοὺς ἐπαναστάτας, ἀλλὰ τοῦναντίον ἀπεκήρυξεν αὐτοὺς καὶ ἐπέτρεψεν εἰς τὴν Τουρκίαν νὰ ἀποστείλῃ στρατεύματα εἰς τὰς παραδουναβίους χώρας. Ἐπίσης ἡ ἐκκλησία ἠναγκάσθη νὰ ἀφορίσῃ τοὺς ἐπαναστάτας. Οὕτω ὁ Ἄλέξανδρος εὐρέθη πρὸ πολυπληθοῦς τουρκικοῦ στρατεύματος καὶ ἔχθρας τῶν ἐντοπίων κατοίκων.

*Ἡ ἐπανάστασις
εἰς τὰς
Παραδουναβίους
χώρας.*

Μετὰ τὴν καταστρεπτικὴν δὲ διὰ τοὺς Ἕλληνας μάχην τοῦ Δραγασιανίου (7 Ἰουνίου) ὁ Ὑψηλάντης κατέφυγεν εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἐλπίζων διὰ τῆς Τεργέστης νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Συνελήφθη ὅμως ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν καὶ ἐνεκλείσθη εἰς τὰς φυλακάς, εἰς τὰς ὁποίας ἔμεινε μέχρι τοῦ 1827.

Ἄλλ' ἂν ἡ ἐπανάστασις εἰς τὰς παραδουναβίους χώρας ἔλαβεν οἰκτρὸν τέλος, τοῦναντίον ἡ ἀνακηρυχθεῖσα εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα ἐπέπροτο νὰ ἔξῃ, μετὰ σκληροῦς ἀγῶνας ἐτῶν ὀλοκλήρων, ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀπελευθέρωσιν μικροῦ τμήματος τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν.

*Ἡ ἐπανάστασις
ἐν τῇ κυρίως
Ἑλλάδι.*

Ἐνα μῆνα μετὰ τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὰς παραδουναβίους χώρας εἰς διάφορα μέρη τῆς κυρίως Ἑλλάδος—Καλάβρυτα, Μεσσηνίαν (Καλάμας) Ἀχαΐαν—(τὴν 25 Μαρτίου ὁ ἀρχιεπίσκοπος Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς ἐπισήμως ἐκήρυξε τὴν ἐπανάστασιν.) πολλὰ μέρη τῆς Ἀνατολικῆς κα

Δυτικῆς Ἑλλάδος καὶ τὰς νήσους ὑψωσαν τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως.

Πρὸ τῆς γενικῆς ταύτης ἐξεγέρσεως οἱ Τούρκοι κατέφυγον εἰς τὰ φρούρια, ἐν τῶν ὁποίων, τὸ τῆς Τριπόλεως, ἦτο τὸ ἰσχυρότερον.

Μεταξὺ δὲ τῶν ἀρχηγῶν τῶν Ἑλλήνων διεκρίθησαν ἀμέσως ὁ **Μαυρομιχάλης**, ὁ **Παπαφλέσσας** καὶ ὁ μέγας στρατηγὸς καὶ ἄριστος πολιτικὸς ὁ **Θεόδωρος Κολοκοιτρώνης**. Οὗτος κατενόησεν ὅτι διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἀγῶνος ἀπαραίτητος ἦτο ἡ κατάληψις τῆς Τριπόλεως.

Τοῦτο ὅμως ἦτο δυσκολώτατον, καθότι οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἀσυνήθιστοι νὰ πολεμοῦν καὶ δὲν εἶχον καλὸν ὄπλισμόν. Τέλος ἡ Τρίπολις ἐπολιορκήθη καὶ ἡ σταλεῖσα εἰς τοὺς Τούρκους βοήθεια ὑπὸ τὸν Ὁμέρ Βρουώνην ἀνεχαιτίσθη εἰς τὴν ἀνατολικὴν στερεάν Ἑλλάδα, ὅποτε καὶ διεκρίθησαν ὁ **Ἀθανάσιος Διάκος** καὶ ὁ ἐκδικητὴς τοῦ μαρτυρικοῦ του θανάτου **Ὀδυσσεὺς Ἀνδροῦτσος**.

Τότε ἡ πολιορκία ἐξηκολούθησεν ἀκόμη στενωτέρα καὶ τέλος ἡ Τρίπολις περιέπεσεν εἰς τὴς χεῖρας τῶν ἐπαναστατῶν τὴν 23ην Σεπτεμβρίου 1821.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὅλαι αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους ὑψωσαν τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως. Τὰ πλοῖα δὲ τὰ ἐμπορικά, μεταβληθέντα εἰς πολεμικά, ἐπέφερον τόσον τρομόν εἰς τὸν τουρκικὸν στόλον, ὥστε οὗτος ἠναγκάσθη νὰ κρυφθῇ εἰς τὸν Ἑλλήσποντον.

Τὸ 1822 Τὸ δεύτερον ἔτος ἔχομεν ἀποτυχίας ἀλλὰ καὶ μεγίστας ἐπιτυχίας. Ὁ Σουλτάνος μετὰ τὴν καταπολέμησιν τοῦ ἐπαναστάτου Ἀλῆ Πασσᾶ ἀπέστειλε μέγαν στρατὸν (30 χιλιάδας) ὑπὸ τὸν **Μαχμουτ Πασσᾶν Δράμαλιν** εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα. Ὁ Δράμαλις διῆλθε τὸν Ἴσθμόν καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ Ἄργους παρὰ τὸ ὅποιον τὸν ἐσταμάτησεν ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης. ἠναγκάσθη λοιπὸν νὰ ὑποχωρήσῃ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του ὅμως εἰς τὰ **Δεσφενάκια**

(26 Ιουλίου 1822) κατεστράφη τὸ μέγιστον μέρος τοῦ στρατοῦ του.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους τούτου τὴν 9ην Ἰουνίου τοῦ 1822 συνεκλήθη εἰς τὴν *Ἐπίδαυρον* συνέλευσις, ἣτις, ἀφοῦ διεκήρυξε τὸν σκοπὸν τῆς ἐπαναστάσεως, ἔδωκε τὸ *πρῶτον σύνταγμα* εἰς τὴν χώραν. Κατὰ τοῦτο ἐδημιουργήθησαν δύο σώματα—τὸ *ρομοιευτικὸν συμβούλιον* ἦτοι βουλή καὶ τὸ *ἐκτελεστικὸν συμβούλιον* ἦτοι κυβέρνησις. Αὕτη ἀμέσως ἐφρόντισε περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἀγῶνος καὶ εἰς τὰς χώρας ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου.

Ἐστειλε λοιπὸν εἰς τὴν Ἠπειρὸν ὑπὸ τὸν *Κυριακούλην Μαυρομιχάλην* βοήθειαν εἰς τοὺς Σουλιώτας. Ἡ προσπάθεια ὅμως αὕτη ἀπέτυχε, διότι ὁ ὑπὸ τὸν *Ἰωάννην Βρυώνη* στρατὸς κατέστρεψε τὸν ἑλληνικὸν εἰς τὸ *Πέτα* (21 Ἰουλίου 1822). Τότε οἱ πασάδες Ἰωάννης Βρυώνης καὶ ὁ *Ρεσίτ Πασᾶς*, ὁ ὀνομαζόμενος *Κιονταχῆς*, ἀφοῦ ἐσυνθηκολόγησε τὸ Σοῦλι, κατήλθον εἰς τὴν Νότιον Ἀ. Ἑλλάδα διὰ νὰ πολιορκήσουν τὸ Μεσολόγγιον.

Ἐκτὸς δὲ τῆς ἀποτυχίας εἰς τὸ Πέτα ἔχομεν καὶ τὴν καταστροφὴν τῆς Χίου, τὴν ὁποίαν ἐξεδικήθη ὁ ἑλληνικὸς στόλος. Ὁ *Κωνσταντῖνος Κανάρης* ἐπυροπόλησε τὴν τουρκικὴν ναυαρχίδα τοῦ *Καρᾶ Ἀλή* καὶ ἠνάγκασε τὸν τουρκικὸν στόλον καὶ πάλιν νὰ κρυφθῆ εἰς τὸν Ἑλλήσποντον.

Τὸ 1823 δύο στρατιὰ ἐστάλησαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἢ μία εἰς τὴν Ἀνατ. καὶ ἡ ἄλλη εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα. Ἡ πρώτη ὅμως ἡ κατὰ τῆς Ἀνατολ. Ἑλλάδος, ἠναγκάσθη ἕνεκα πολλῶν ἀσθενειῶν νὰ ἀνακόψῃ τὴν πορείαν της καὶ νὰ σταματήσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις. Ὁ δὲ στρατὸς ὁ σταλείς κατὰ τοῦ Μεσολογγίου ἠττήθη ὑπὸ τῶν γενναίων Μεσολογγιτῶν.

Τότε ὁ *Μάρκος Μπότσαρης* μετὰ τινῶν Σουλιωτῶν ἠθέλησε νὰ σταματήσῃ τὸν προχωροῦντα ἀπὸ βορρᾶ στρατόν.

Παρὰ τὸ Καρπενήσιον λοιπὸν ἐγινε μάχη, καθ' ἣν ἐφονεύθη ὁ Μπότσαρης. Ὁ θάνατος δὲ τοῦ ἥρωος τούτου καὶ

Τὸ 1823

ἡ ἀνδρεία τῶν Μεσολογγιτῶν προσέδωκαν ἀκόμη μεγαλύ-
τερον κῦρος εἰς τὸν ἀγῶνα.

Τὸ 1824

Ὁ σουλτάνος ἀπογοητευθεὶς ἐκ τῆς ἄνευ ἀποτελέσματος
πάλης του κατὰ τῶν Ἑλλήνων προέβη εἰς συνεννοήσεις με-
τὸν πασᾶ τῆς Αἰγύπτου **Μεχμέτ Ἀλήν**, ζητῶν ἀπ' αὐτὸν
βοήθειαν.

Ὁ Μεχμέτ ἔστειλε τὸν υἱὸν του Ἰβραήμ μετ' στόλον καὶ
ἰσχυρὸν στρατὸν. Ὁ δὲ στόλος κατὰ πρῶτον προσέβαλε τὴν
Κρήτην καὶ τὴν Κάσον καὶ συγχρόνως ἐπεχείρησε νὰ ἀπο-
βιβάσῃ στρατὸν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ματαίως ὅμως διότι
ὁ ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Ἄνδρέαν Μιαούλην περιώ-
ρισε τὰ τουρκικὰ πλοῖα εἰς τὰ ὕδατα τῆς Κρήτης καὶ τὰ
ἀσιατικὰ παράλια.

Μέγιστον ὅμως ἀτυχὲς γεγονὸς συνέβη κατὰ τὸ ἔτος
τοῦτο—ἡ *καταστροφή τῶν Ψαρῶν*, ἡ ὁποία ἐνεποίησε τρο-
μερὰν ἐντύπωσιν. Ἡ νῆσος κατεστράφη, διότι κατ' αὐτῆς
ἔστάλησαν οἱ ἠγομῆνοι στόλοι τῶν Τούρκων καὶ τῶν Αἰγυ-
πτίων, ἐνῶ ὁ ἑλληνικὸς λόγῳ τῆς ἔξαντλήσεως τῶν μέσων
του πρὸς δρᾶσιν δὲν ἠδυνήθη τίποτε νὰ κάμῃ ὑπὲρ αὐτῆς.

Τὸ 1825

Ἡ Πελοπόννησος, ἡ ὁποία διεσώθη κατὰ τὸ προηγου-
μενον ἔτος, τὸ 1825 εἶδεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους της στίφη αἰγυ-
πτιακά. Ὁ Ἰβραήμ ἐπωφελοῦμενος τῶν ἐμφυλίων παραγα-
μῶν τῶν Ἑλλήνων, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ἡ φυ-
λάκισις τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη εἰς τὴν μονὴν τοῦ
Ἁγίου Ἡλίας εἰς τὴν νῆσον Ὑδραν, ἠδυνήθη νὰ ἀποβι-
βάσῃ τὰ στρατεύματά του εἰς τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου.

Τὴν ὁρμὴν τῶν Αἰγυπτίων δὲν ἠδυνήθησαν οἱ Ἕλλη-
νες νὰ σταματήσουν εἰς τὴν Σφακτηρίαν, τὴν Πύλον, τὴν
Μεσσήνην—ἐδῶ ἔπεσεν ἡρωϊκῶς μαχόμενος ὁ **Γρηγόριος**
Παπαφλέσσας—καὶ οὕτω ἐντὸς ὀλίγου οἱ Αἰγύπτιοι πα-
ρουσιάσθησαν πρὸ τῆς Τριπόλεως. Καὶ τότε ἡ κυβέρνησις
ἀνεκάλεσεν ἐκ τῆς Ὑδρας τὸν Κολοκοτρώνη, παρὰ τὸν
ὁποῖον συνηθροίσθησαν χιλιάδες πολεμιστῶν. Ὁ Ἰβραήμ
ὅμως ἦτο ἰσχυρότατος καὶ ἡ Πελοπόννησος ἠρημοῦτο.

Ἐνῶ ἡ Πελοπόννησος εὐρίσκετο εἰς αὐτὴν τὴν κατά-
στασιν ἡ Στερεὰ Ἑλλὰς ἐδέχθη ὅλην τὴν δύναμιν τῶν
σουλτανικῶν στρατευμάτων. Οἱ Τοῦρκοι δὲ κατὰ πρῶτον

Ἡ Στερεὰ
Ἑλλὰς
ἀπὸ τοῦ
1825—1827

A. Μιαούλης (1768—1835).

(Λιθογραφία ἀγνώστου καλλιτέχνου).

ἔστράφησαν κατὰ τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἔστειλαν στρατὸν
ὑπὸ τὸν Κιουταχῆν, ὅστις καὶ τὸ ἐπολιορκησεν.

Μετ' αὐτοῦ ἐντὸς ὀλίγου ἠνώθη καὶ ὁ Ἰβραήμ. Ἡ ἔν-

δοξος δὲ πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου, ἡ δοξάσασα τὸν ἀγῶνα μὲ τόσα θανμάσια κατορθώματα, κατέληξεν εἰς τὴν *περίφημον ἔξοδον* (10 Ἀπριλίου 1826), διότι οἱ πολιορκούμενοι ἐξήντησαν πάσας τὰς δυνάμεις τῶν. Ἄλλ' ἂν τὸ Μεσολόγγιον ἔπεσεν, ἡ καταστροφή του ἐγέννησεν εἰς ὅλον τὸν πολιτισμένον κόσμον μεγίστην συμπάθειαν πρὸς τοὺς ἀγωνιζομένους.

Μετὰ τὴν πτώσιν δὲ τοῦ Μεσολογγίου ὁ Κιουταχῆς ἐστράφη πρὸς τὴν Ἀνατ. Ἑλλάδα τῆς ὁποίας ἀνηγορεύθη ἀρχιστράτηγος ὁ **Γεώργιος Καραϊσκάκης**. Ὁ Κιουταχῆς ὁμως ἐπρόφθασε καὶ κατέλαβε τὰς Ἀθήνας καὶ μόνον ἡ Ἀκρόπολις ἀνθίστατο.

Τότε ὁ Καραϊσκάκης ἐσκέφθη νὰ ἀποκόψῃ τὴν συγκοινωνίαν τοῦ Κιουταχῆ μὲ τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἐπετέθη κατὰ τῶν Ἀλβανῶν, οἵτινες ἤρχοντο εἰς βοήθειαν τῶν Τούρκων. Ὁ Καραϊσκάκης λοιπὸν τοὺς ἐνίκησεν εἰς τὰς μάχας τοῦ *Διστόμου* καὶ τῆς *Αραζώβης*. Οὕτω μετὰ τὰ κατορθώματα ταῦτα ἀνεξωογονήθη ἡ ἐπανάστασις καὶ πλεῖστοι προσήρχοντο εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ τοῦ Καραϊσκάκη. Ἐκτὸς δὲ τῶν ἑλλήνων ἦλθον καὶ πλεῖστοι φιλέλληνες ὡς ὁ ναύαρχος *Κόζοαν* καὶ ὁ στρατηγὸς *Τζόριτζ*.

Οἱ ξένοι ὁμως οὗτοι ἤθελον τὴν ἄμεσον λύσιν τῆς πολιορκίας τῆς Ἀκροπόλεως. Ἀλλὰ τὸ σχέδιόν των ἀπέτυχε καὶ τὴν 22αν Ἀπριλίου ἠτιτήθησαν οἱ Ἕλληνες.

Ὁ δὲ Καραϊσκάκης θανάσιμος ἐπληγώθη εἰς συμπλοκὴν εἰς τὸ Κερασίονον. Ἐνεκα τῶν γεγονότων λοιπὸν τούτων ἡ Ἀκρόπολις παρεδόθη (7 Ἰουνίου).

**Ἡ ναυμαχία
τοῦ Ναυαρίνου.**

Οὕτω ἐφαίνετο ὅτι ἡ ἐπανάστασις ἐκπνέει. Ἡ κοινὴ ὁμως γνώμη ἐν Εὐρώπῃ, ἡ εὐνοϊκὴ πρὸς τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα, τέλος συνοδεύεται καὶ ὑπὸ εὐνοϊκωτέρας εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας.

Ἡ Ἀγγλία, ἡ Ρωσσία καὶ ἡ Γαλλία ἀνεκήρυξαν διὰ τῆς συμβάσεως τοῦ Λονδίνου (6 Ἰουλίου 1827) τὴν Ἑλλάδα αὐτόνομον. Συγχρόνως ἐξητήθη ἡ κατάπαυσις τῶν

ἐχθροπραξιῶν. Ὁ σουλτάνος ὅμως ἠρνήθη νὰ δεχθῆ τὴν ἀπόφασιν τῶν δυνάμεων, τῶν ὁποίων τότε οἱ στόλοι κατέκαυσαν εἰς τὸ Ναυαρίνον τὸν Τουρκοαιγυπτιακὸν στόλον (8 Ὀκτωβρίου).

Ἄλλ' ἡ Τούρκια καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν δὲν ἤθελε νὰ ὑποχωρήσῃ. Τότε ἡ Ρωσσία, ἔχουσα αὐτοκράτορα τὸν **Νικόλαον τὸν Ἴον**, ἐκήρυξε πόλεμον κατ' αὐτῆς, ἡ δὲ Γαλλία ἀπέστειλεν εἰς τὴν Πελοπόννησον 14 χιλιάδας στρατοῦ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν *Μαιζών*.

Μὲ τὴν ἀνακήρυσιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐγεννήθη εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν κοινωσίαν τῶν φιλελευθέρων καὶ τῶν διανοουμένων συμπάθεια διὰ τὸν ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν διπλωματίαν, ἣτις ἐδείχθη ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων μόνον τότε, ὅτε ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας ὁ **Γεώργιος Κάνιγγ** καὶ ἤλλαξε εἰς τὴν Ρωσσίαν ἡ ἰδέα ὡς πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν. Ἀμέσως ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἀγῶνος σὺλλογοὶ φιλανθρωπικοὶ καὶ φιλελεύθεροὶ εἶχον ἰδρυθῆ εἰς τὴν Ἑλβετίαν, Ἀγγλίαν, Γερμανίαν πρὸς συλλογὴν εἰσφορῶν διὰ τὸν ἀγῶνα. Διὰ τῶν χρημάτων τούτων ἐστρατολογοῦντο ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται, ἠγοράζοντο ὅπλα καὶ πολεμοφόδια. Ἐστόλη εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ **Νόρμαν**, ὅστις μετ' ἄλλων φιλελλήνων ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην τοῦ Πέτα. Ἐπίσης κατήλθεν εἰς τὸ Μεσολογγίον ὁ μέγιστος ποιητὴς λόρδος **Βύρων**, ὅστις καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν ἐνδοξὸν πόλιν τοῦ Μεσολογγίου. Πλεῖστοι ἔγραφον ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος, ὡς ὁ γάλλος ποιητὴς **Βίκτωρ Οὐγκώ** πλεῖστοι ἠϋχοντο νὰ ἀποκτήσῃ ἡ Ἑλλάς τὴν ἐλευθερίαν της, ὡς ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας **Λουδοβίκος**—πατὴρ τοῦ πρώτου βασιλέως τῆς Ἑλλάδος τοῦ **Ὀθωνος**.

Ἡ ἐν Τριζίνῃ Ἐθνικὴ συνέλευσις (1827) ἐξελέξεν ὡς κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος τὸν **Ἰωάννην Καποδίστριαν**, προῶν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσσίας, ὅστις καὶ ἀφίχθη εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ 1828 (26 Ἰανουαρίου).

Ἡ κατάστασις τοῦ κράτους κατὰ τὴν ἀφίξιν του ἦτο οἰκτρού, ὄχι μόνον διότι ἡ χώρα ἦτο κατεστραμμένη καὶ ἠρημιωμένη ἔνεκα τοῦ πολυετοῦς πολέμου, ἀλλὰ καὶ διότι εἶχε περιπέσει εἰς τελείαν ἀναρχίαν. Διὰ τοῦτο οὔτε γεωργία οὔτε ἐμπόριον ἐπῆρχον. Ὁ Καποδίστριας ὅμως, ἂν καὶ εὐ-

*Ἡ ἐπανάστασις
καὶ ἡ Εὐρώπη.*

Ὁ Καποδίστριας.

ρέθη πρὸ μεγίστων δυσχερειῶν δὲν ἀπεθαροῦνθη, ἀλλ' ὡς σκοπόν του ἔθεσε τὸν *σχηματισμὸν τοῦ κράτους*. Ἡ καταστολὴ τῆς ἀναρχίας, ἡ καλὴ διοίκησις, ἡ ἐκρίζωσις τῆς περιρρατείας, ἡ περισυλλογὴ τῶν ὄρφανῶν, ἡ ἴδρυνσις λαϊκῶν σχολείων καὶ ὄρφανοτροφείων, ἡ ἀνάπτυξις τῆς γεωργίας—ἰδρῦθησαν γεωργικαὶ καὶ κηπουρικαὶ σχολαὶ—ἡ προστασία τοῦ ἔμπορίου, ἡ δημιουργία τακτικοῦ στρατοῦ—πάντα ταῦτα

Ὁ Ὄθων.

Ἰωάν. Καποδιστριας

ἀπὸσχόλησαν τὰ μέγιστα τὸν Καποδιστριαν, ὅστις ὅμως διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν σχεδίων του δὲν εἶχεν οὔτε τὰ ἀπαραίτητα μέσα οὔτε τοὺς καταλλήλους ἀνθρώπους.

Ἐκτὸς τούτου τὸ ἔργον τοῦ Κυβερνήτου εὔρε μεγίστην ἀντίδρασιν, ἡ ὁποία καὶ κατέληξεν εἰς τὴν δολοφονίαν αὐτοῦ (9 Ὀκτωβρίου 1831).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καποδιστριαῖοι μεγάλη ἀναρχία ἐβασίλευεν εἰς τὴν χώραν ἐπὶ τι χρονικὸν διάστημα—μέχρι τῆς κα-

θόδου τοῦ Ὄθωνος. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ὄθων ἦτο ἀνίλικος διὰ τοῦτο κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα συνοδευόμενος ὑπὸ Βαναρῶν, οἵτινες διώκησαν αὐτὴν μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ βασιλέως (1833—1835). Τὸ 1835 ὁ Ὄθων μόνος ἀνέλαβε τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας ὡς ἀπόλυτος μονάρχης μέχρι τῆς 3ης Σεπτεμβρίου 1843, ὁπότε ἐξηναγκάσθη νὰ δώσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα σύνταγμα. Ἀλλὰ καὶ πάλιν αἱ στάσεις ἠκολούθουν ἡ μία τὴν ἄλλην. Ἐπεδεινώθη δὲ ἡ θέσις τοῦ βασιλέως ἔτι μᾶλλον κατὰ τὸν Ρωσο-τουρκικὸν πόλεμον (1854), ὁπότε κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐλήφθησαν βίαια μέτρα ὑπὸ τῶν Δυτικῶν δυνάμεων Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, ἡ χθρῶν τῆς Ρωσσίας καὶ συμμάχων τῆς Τουρκίας. Μετὰ δὲ

τὰ γεγονότα τοῦ 1854 ἔγινεν ἡ ἀντίδρασις κατὰ τοῦ βασιλέως, (τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἠγεῖτο ὁ Ἐπαμεινώνδας Δελγυώργης) ἀκόμη μεγαλυτέρα καὶ τέλος μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ἐν Ἀθήναις τὴν 10 Ὀκτωβρίου 1862 ὁ Ὀθων καὶ ἡ Ἀμαλία ἠναγκάσθησαν νὰ φύγουν ἐκ τῆς Ἑλλάδος.

Μετὰ τὴν ἔξωσιν δὲ τοῦ Ὀθωνος ἐβασίλευσεν ἐπὶ τινα χρόνον τελεία ἀναρχία. Τότε ἡ ἔθνοσυνέλευσις ἀνεθεώρησε τὸ σύνταγμα καὶ ἐξέλεξε βασιλέα τὸν δευτερότοκον υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας **Γεώργιον**, τὸν ὁποῖον ὑπέδειξεν ἡ Ἀγγλία, ἣτις καὶ ἐδώρησε εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰς Ἰονίους νήσους.

Ὀθων.

Ἀπίθαιεν ἐν Μονάχῳ τὸ 1867

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΗΜΙΣΥ ΤΟΥ 19^{ΟΥ} ΑΙΩΝΟΣ

**Ἡ ἀντίδρασις
εἰς τὰς ἀρχὰς
τῆς γαλλικῆς
ἐπαναστάσεως.**

Ἡ ἱστορία τῶν νεωτάτων χρόνων ἀρχίζει ἀπὸ τὰς δύο μεγάλας ἐπαναστάσεις—τὴν *Γαλλικὴν ἐπανάστασιν* καὶ τὴν *Οἰκονομικὴν ἐπανάστασιν*, τὴν γενομένην κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 18ου αἰῶνος.

Ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις εἶχε μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης.

Ἀπὸ τὸ 1815 ὅμως ἔχομεν μεγάλην ἀντίδρασιν εἰς τὰς φιλελευθέρους ἀρχάς. Παντοῦ ὑπὸ τῶν ἀντιδραστικῶν ἐπιπεφύετο καὶ ὑπεστηρίζετο ἡ ἀπόλυτος μοναρχία, ἡ δὲ καθολικὴ ἐκκλησία, λαβοῦσα μέρος εἰς τὴν διάδοσιν τῶν συντηρητικῶν ἰδεῶν, ἀνασυνέστησε τὸ τάγμα τῶν ἰησουϊτῶν (ἐπὶ τοῦ *Πάπα Πίου τοῦ 7ου*) ἐνῶ εἰς τὴν Ἰσπανίαν ἀνασυνεστήθη ἡ ἱερὰ ἑξέτασις. Ἡ ἀντίδρασις εἶχε φθάσει εἰς τινὰ μέρη εἰς μέγιστον σημεῖον ὡς π.χ. εἰς τὴν Σαοδηνίαν, τῆς ὁποίας ἡ κυβέρνησις διέτασσε πάντας νὰ ἐνδύονται συμφῶνως πρὸς τὸν πρὸ τῆς γαλλικῆς κατοχῆς συρμόν. Ἡ ἀντίδρασις κατεπολέμει τὴν λαϊκὴν μόρφωσιν, τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τύπου. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ λογοτεχνίᾳ ἐγεννήθη ἀντίδρασις εἰς τὴν λογοτεχνίαν «τῶν φιλοσόφων» τοῦ 18ου αἰῶνος, εἰς τὸν προτεσταντισμὸν καὶ τὸν ἀνθρωπισμὸν διὰ τοῦ *κηρύγματος τῆς ἐπιάνοδος εἰς τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους*. Οὕτω ὁ ψευδοκλασικισμὸς ὑπεχώρησε εἰς τὸν *ρωμαντισμὸν*, ὅστις ἐνεπνέετο ἀπὸ τὴν μυστικιστικὴν καὶ ἱπποτικὴν ποίησιν τῶν μέσων χρόνων.

Πρῶτος ὁ *Σατωβριὰν* εἰς τὸ ἔργον του «τὸ πνεῦμα τοῦ χριστιανισμοῦ» (1861) ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του εἰς τὴν αἰσθητικὴν μορφήν τοῦ καθολικισμοῦ. Τὸν 18ον αἰῶνα οἱ μέσοι χρόνοι περιεφρονοῦντο ὡς ἐποχὴ τῆς «γοθικῆς

βαρβαρότητος», τώρα όμως πολλοὶ ἐνθουσιάζονται μ' αὐτούς. Τὸ ἐνδιαφέρον δὲ πρὸς τοὺς μέσους χρόνους ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς ἀναπτύξεως τοῦ *ἐθνικοῦ συναισθήματος* καὶ τῆς ἀντιδράσεως εἰς τὰς κοσμοπολιτικὰς ἀρχὰς τοῦ 18ου αἰῶνος.

Ἀντίθετος παντελῶς εἰς τὰς συντηρητικὰς ἰδέας κίνησις ἐγεννήθη πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν φιλελευθέρων ἀρχῶν εἰς τὸν κύκλον ἰδίως ἀνθρώπων τῶν ἐλευθέρων ἐπαγγελματίων—ἐπιστημόνων, συγγραφέων, δικηγόρων, ἰατρῶν κλπ. Εἰς τὴν πολιτικὴν ἢ φιλελευθέρων κίνησις ἦτο ὑπὲρ τῆς *ἀτομικῆς ἐλευθερίας* καὶ τοῦ *κοινοβουλευτισμοῦ*. Καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν ὑπῆρξαν συγγραφεῖς ὁπαδοὶ τῶν φιλελευθέρων ἰδεῶν ὡς ὁ *Βίκτωρ Οὐγκώ* ἀπὸ τὸ 1820, ὁ δηλώσας ὅτι «ρωμαντισμὸς εἶναι ἡ ἐλευθερία ἐν τῇ λογοτεχνίᾳ». Ὁ τοιοῦτος ρωμαντισμὸς ἐκήρυττε τὴν κυριαρχίαν τῆς μεγαλοφυΐας, τῆς ἠρωϊκῆς ψυχῆς, τοῦ ἔξαιρειτικοῦ πνεύματος.

Τὴν ἐποχὴν τῆς πάλης τῶν συντηρητικῶν μετὰ τοὺς φιλελευθέρους (1815—1830) ἐδημιουργήθη καὶ ἄλλη, οἰκονομική, κίνησις ὡς ἀποτέλεσμα τῆς *οἰκονομικῆς ἀνατροπῆς* τοῦ τέλους τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου.

Πατρὶς τῆς οἰκονομικῆς ἐπαναστάσεως ὑπῆρξεν ἡ Ἀγγλία· τὰ δὲ αἷτια αὐτῆς ἦσαν ἡ *κατάργησις τῶν ἐπαγγελματικῶν φεουδαρχικῶν σωματείων*, ὁ *σχηματισμὸς προλεταριάτου* ὑπὸ τῶν ἀκτημόνων γεωργῶν καὶ ἡ *τεραστία ἀνάπτυξις* τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐφευρέθησαν πλεῖστοι μηχαναί, τὰς ὁποίας ὁ λαὸς ἐμίσει, διότι ἡ ζήτησις τῶν ἐργατικῶν χειρῶν περιορίσθη καὶ οἱ ἐργάται δὲν ἠδύναντο νὰ εὑρῶν ἐργασίαν καὶ διότι οἱ βιομήχανοι εἶχον ἀρχίσει τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς ἐργασίας τῶν παίδων.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ κράτος, ἀκολουθοῦν τὸ σύστημα τῆς *ἐλευθερίας τῆς συναλλαγῆς*, δὲν ἀνεμινύετο εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζῶν καὶ δὲν ἐφρόντιζε καθόλου διὰ τὴν καλύτερευσιν τῆς ζῶν τῶν ἐργατῶν, διὰ τοῦτο ἤρχισαν νὰ παρουσιάζωνται

Ἡ φιλελευθέρων κίνησις.

Ἡ οἰκονομικὴ Ἐπανάστασις.

Οὐτοπικὸς σοσιαλισμὸς.

ὑπὸ τῶν σοσιαλιστῶν σχέδια κοινωνικῆς μεταρρυθμίσεως, καθ' ἣν ἡ κοινωνία θὰ ἠδύνατο νὰ καταστῆ εὐτυχεστέρα. Οὗτοι τὰ αἷτια τοῦ κακοῦ ἀπέδιδον εἰς τὴν ὑπαρξιν τῶν ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἠθέλησαν νὰ τὰς ἀντικαταστήσουν διὰ τῶν συνεταιρικῶν ἐργοστασίων. Τοιαῦτα σχέδια παρουσίασαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὁ **Ἦουεν** (1771—1858), εἰς τὴν Γαλλίαν ὁ **Σαιν Σιμὸν** (1760—1825) καὶ ὁ **Φουριέ** (1772—1837).

Ἡ ἐθνικιστικὴ κίνησις.

Ἐκτὸς τῆς πολιτικῆς καὶ σοσιαλιστικῆς κινήσεως εἰς τὴν Δ. Εὐρώπῃν τὸν 19ον αἰῶνα ἔχομεν καὶ τὴν *ἐθνικιστικὴν κίνησιν* ἰδίως εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Γερμανίαν, εἰς τὰς ὁποίας οἱ πατριῶται ἐπεθύμουν τὴν συνένωσιν εἰς ἐθνικὰ κράτη ὅλων τῶν Ἰταλῶν καὶ ὅλων τῶν Γερμανῶν. Ὁμοίαι κινήσεις ἐγεννήθη καὶ εἰς τοὺς Δυτικούς Σλαύους καὶ μάλιστα τοὺς *Βοημοὺς* καὶ τοὺς *Χορβάτας*, οἵτινες εἶχον ἀρχίσει νὰ γράφουν βιβλία καὶ ἐφημερίδας εἰς τὰς γλώσσας των, νὰ μελετοῦν τὸ παρελθόν των καὶ νὰ ποθοῦν τὴν καλυτέρευσιν τῆς καταστάσεως τῶν λαῶν των, οἵτινες ἐπιέζοντο ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν καὶ Γερμανῶν. Ἐγεννήθη μάλιστα ἡ ἰδέα τῆς συνενώσεως ὅλων τῶν Σλαύων εἰς ἓν σύνολον (Πανσλαβισμός).

Ἡ Γαλλία ἀπὸ τοῦ 1814 μέχρι τοῦ 1848

Ἀπὸ τὸ 1814 εἰς τὴν Γαλλίαν ἔχομεν τὴν παλινορθωσιν τῶν Βουρβόνων. Πρῶτος βασιλεὺς ἐξ αὐτῶν ὑπῆρξεν ὁ **Λουδοβίκος 18ος** (1814—1830), ἀδελφὸς τοῦ Λουδοβίκου 16ου, ὅστις καὶ παρεχώρησεν εἰς τὴν Γαλλίαν τὸ *σύνταγμα* κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ ἀγγλικοῦ συντάγματος. Ἡ Γαλλία λοιπὸν ἀπέκτησε κληρονομικὴν βασιλείαν, αἰρετὴν βουλὴν καὶ ὑπεύθυνον κυβέρνησιν. Διὰ νὰ ἐκλεγῇ τις ὅμως βουλευτὴς ἔπρεπε νὰ ἔχη ὠρισμένον μέγα εἰσόδημα καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἐκλογὴ περιορίζετο εἰς στενὸν κύκλον, δηλαδὴ τῶν πλουσίων.

Κατὰ τῆς τοιαύτης ὅμως πολιτικῆς τοῦ βασιλέως ἦσαν οἱ ἐπανελθόντες εὐγενεῖς, οἵτινες ἠθέλον νὰ ἐπαναφέρουν τὴν Γαλλίαν εἰς τὸ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως καθεστῶς. Ἦτο

δὲ τόσον μεγάλη ἡ ἀντίδρασις τούτων, ὥστε ὁ βασιλεὺς δὲν εἶχε δυνάμεις νὰ παλαίση κατ' αὐτῆς.

Ἡ νίκη τῶν ἀντιδραστικῶν ὑπῆρξε πλήρης ἐπὶ τοῦ **Καρόλου τοῦ 1ου** (1824—1830) ἀδελφοῦ τοῦ Λουδοβίκου 18ου. Οὗτος προσεπάθει νὰ μεταρρυθμίσῃ τὸν ἐκλογικὸν νόμον κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε εἰς τὴν βουλὴν νὰ εἰσέρχονται μόνον οἱ ἄκροι ἀντιδραστικοί· προσέτι προσεπάθει νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἀντίδρασιν τοῦ κλήρου καὶ νὰ περιορίσῃ τὸν ἀντιπολιτευόμενον τύπον. Ἡ τοιαύτη πολιτικὴ τοῦ βασιλέως ἐνίσχυε τὴν φιλελευθέραν κίνησιν. Ἡ πάλιν δὲ μεταξὺ τῶν ἐντελῶς ἀντιθέτων κομμάτων κατέληξεν εἰς ἐπανάστασιν τὸν Ἰούλιον τοῦ 1830, ὅποτε ὁ Κάρολος ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Εἰς δὲ τὴν Γαλλίαν διετηρήθη ἡ συνταγματικὴ μοναρχία, ἐκλεγέντος ὡς βασιλέως τοῦ **Λουδοβίκου—Φιλίππου** τῆς Ὀρλεάνης (1830—1848).

Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου ἐγίνοντο συχναὶ λαϊκαὶ στάσεις κατὰ τῆς μοναρχίας. Ἡ δύσκολος δὲ θέσις τοῦ βασιλέως ἐγένεν ἀκόμη δυσχερεστέρα, διότι δὲν ἐσχηματίζετο σταθερὰ κυβέρνησις ἐκ τῶν κομμάτων, ἀσχηγοὶ τῶν ὁποίων ἦσαν ὁ **Γκυϊζώ** καὶ ὁ **Τιέρ**. Μετὰ τινα ἔτη ὁμως ἀποκατεστάθη ἡ ἡσυχία καὶ ἐπὶ τινα χρόνον διόκει τὴν Γαλλίαν ἡ κυβέρνησις τοῦ Γκυϊζώ. Ἡ πολιτικὴ ὁμως τοῦ βασιλέως ἐγίνετο ὀλίγον κατ' ὀλίγον συντηρητικωτέρα· ὁ βασιλεὺς ἐπέδρα ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως παρὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Τιέρ—«ὁ βασιλεὺς ἄρχει, ἀλλὰ δὲν κυβερνᾷ».

Διὰ τοῦτο οἱ ἐχθροὶ τοῦ Λουδοβίκου ὠνόμαζον τὸν βασιλέα προδότην τῆς Ἰουλιανῆς ἐπαναστάσεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἐχρεώσται τὸν θρόνον του. Ἐπίσης ἡ διοικοῦσα τάξις τῶν ἀστῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐστηρίχθη ὁ βασιλεὺς, ἡ νικητρία κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1830, ἀπέβλεπε μόνον εἰς τὰ συμφέροντα τῆς τάξεώς της· ἡ δὲ βουλή, ἡ ἀποτελουμένη σχεδὸν ἔξ ὀλοκλήρου ἐκ τῶν ἀστῶν ἔχασε τὸ ἠθικόν της

κῦρος, ἔνεκα τῶν ἀδιακόπων ἐρίδων καὶ τῆς ἀσυμφωνίας μεταξὺ τῶν κομμάτων.

Ἡ ἀντιπολίτευσις ἐπομένως μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Τίεο εὗρισκεν εὐκαιρίας διὰ νὰ ἐπικρίνη τὰς πράξεις τῆς κυβερνήσεως Γκυϊζὸ καὶ τέλος παρεσκεύασε τὴν ἐπανάστασιν, ἣτις καὶ ἔγινε τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1848, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνεκηρύχθη ἡ Γαλλία δημοκρατία (24 Φεβρουαρίου).

Ἡ Ἀγγλία
ἀπὸ τοῦ
1814—1848.

Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς μεγάλης Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς κυριαρχίας τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ζωὴν τῆς Ἀγγλίας βασιλεύει ἡ στασιμότης. Ἡ ἀπόπειρα δὲ τῶν Ἰρλανθῶν ὅπως τῇ βοηθείᾳ τῶν Γάλλων ἐλευθερωθῶσι ἀπὸ τοὺς Ἀγγλοὺς εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ δικαϊώματος νὰ ἔχη ἡ Ἰρλανδία ἰδικήν της βουλὴν.

Οὕτω ἡ Ἰρλανδία ἔμεινεν ἄνευ ἀντιπροσώπων, καθότι οὔτε εἰς τὴν Ἀγγλικὴν βουλὴν ἠδύνατο νὰ τοὺς ἀποστείλῃ συμφώνως πρὸς τὸν νόμον (1673) περὶ τῶν καθολικῶν, οἵτινες δὲν ἠδύνατο νὰ ἀντιπροσωπεύονται εἰς αὐτὴν οὔτε καὶ νὰ καταλαμβάνουν δημοσίας θέσεις. Ἐπομένως εἰς τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος ἔχομεν συντηρητικὴν ἀντίδρασιν. Αὐτὴν ὅμως ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν συνέβη ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἡ *Οἰκονομικὴ ἀνατροπὴ*, ἐκ τῆς ὁποίας οἱ ἐργάται ἐδυστύχουν καὶ διὰ τοῦτο ἔκαμνον στάσεις, καταστρέφοντες τὰς μηχανὰς καὶ καίοντες εἰς τὰ χωρία τὸν σίτον.

Τὰ μέγιστα δὲ συνετέλεσεν εἰς τὴν δυστυχίαν καὶ ἡ ἀκρίβεια τοῦ σίτου. Οἱ κτηματῖαι κατὰ τοὺς χρόνους τῶν πολέμων κατὰ τοῦ Ναπολέοντος, ἐπειδὴ ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ σίτου ἦτο δύσκολος, ἐκαλλιέργησαν ἐντατικῶς τὰς γαίας των πρὸς παραγωγὴν αὐτοῦ.

Μετὰ τὸν πόλεμον λοιπόν, ὅτε ὁ σίτος ἠδύνατο νὰ εἰσάγεται ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, διὰ νὰ μὴν καταβῆ ἡ τιμὴ αὐτοῦ, οἱ κτηματῖαι κατώρθωσαν νὰ ψηφισθῇ ὁ νόμος τῶν σιτηρῶν, δι' οὗ ἀπηγορεύετο ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ σίτου ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἐπίσης καὶ αἱ βιομηχανικαὶ ἐργασίαι διήρχοντο ἐν Ἀγγλίᾳ μεγάλην κρίσιν, καθότι αἱ κυβερνήσεις τῆς ἡπειρω-

τικῆς Εὐρώπης πρὸς προστασίαν τῆς ἰδικῆς των βιομηχανίας ἀπηγόρευον τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὰ κράτη των τῶν ξένων βιομηχανικῶν προϊόντων

Ἔνεκα τῶν ἀνωτέρω αἰτίων ἔπρεπε νὰ γίνουιν ριζικαὶ μεταρρυθμίσεις· αὐταὶ καὶ ἔγειναν ἄνευ ἐπαναστάσεων ὅμως, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐξελίξεως καὶ τῆς βαθμιαίας δημοκρατοποιήσεως τοῦ διοικητικοῦ συστήματος.

Ἡ πρώτη μεγίστη μεταρρυθμισὶς ἦτο ἡ ἐξίσωσις (1829) πρὸς τοὺς ἀγγλικανοὺς τῶν καθολικῶν.

Δευτέρα ἦτο ἡ τοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος. Οἱ ἐργάται τῶν πόλεων ἐζήτουν τὴν καθολικὴν ψηφοφορίαν· παρὰ τὴν ἀποτυχίαν ὅμως τῆς προσπάθειάς τῶν ἐργατῶν ἐδόθη τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου εἰς περισσοτέρους πολίτας καὶ εἰς περισσότεράς ἰδίως βιομηχανικὰς περιφερείας. Παρ' ὄλην λοιπὸν τὴν ἀντίδρασιν τῆς βουλῆς τῶν Λόρδων τὸ 1832 ἡ ἐκλογικὴ μεταρρυθμισὶς ἐγένε· αὕτη δὲ ἔφερε καὶ ἄλλα ἀποτελέσματα, ὡς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν δούλων εἰς τὰς ἀποικίας, τὴν αὐτοδιοίκησιν τῶν πόλεων κλπ.

Ἡ ἐξουσία ὅμως καὶ πάλιν ἔμεινεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν πλουσίων, ἀλλὰ τώρα καὶ μεταξὺ αὐτῶν, δηλαδὴ τῶν γεωκτημόνων καὶ τῶν ἐμποροβιομηχάνων, ἐγένετο σφοδρὰ πάλη, διότι οἱ μὲν πρῶτοι ἐπέδιωκον τὴν διατήρησιν τοῦ νόμου τῶν σιτηρῶν, οἱ δὲ δεῦτεροι τὴν κατάργησιν αὐτοῦ καὶ γενικῶς ἐζήτουν τὴν ἐλευθερίαν τῆς συναλλαγῆς. Ἀρχηγὸς τῶν ὀπαδῶν τῆς ἐλευθέρου συναλλαγῆς ὑπῆρξεν ὁ βιομηχανὸς Κόβδεν. Τέλος τὸ 1841 ὁ νόμος τῶν σιτηρῶν ἔπεσεν καὶ ὁ σῆτος ἐφθῆνηνε.

Αἱ ἀνωτέρω δὲ μεταρρυθμίσεις ἐγίναν ἐπὶ τῶν βασιλέων Γεωργίου τοῦ 1ου (1760—1820), Γεωργίου τοῦ 4ου (1830—1837) καὶ τέλος ἐπὶ τῆς Βικτωρίας (1837—1901).

Ἐντὶ τῶν τριακοσίων πενήκοντα κρατῶν ἐκ τῶν ὁποίων ἀπετελεῖτο ἡ Γερμανικὴ αὐτοκρατορία ἀνεγνωρίσθησαν ὑπὸ τῆς ἱερᾶς συμμαχίας τριάκοντα ὀκτὼ κράτη, τὰ ὁποῖα ἀπετέλεσαν τὴν γερμανικὴν ἑνωσιν μὲ κοινὴν βουλήν εἰς τὴν

Αἱ μεταρρυθμίσεις.

Ἡ κατάστασις τῆς Γερμανίας ἀπὸ τοῦ 1814—1848.

Φραγκφούρτην ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῆς Αὐστρίας. Εἰς τὴν νέαν ταύτην Γερμανίαν διετηρήθη ἡ παλαιὰ κατάστασις μετὸν περιορισμὸν τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου, τῶν πανεπιστημίων καὶ ἐν γένει κατὰ πινξιν πάσης φιλελευθέρας κινήσεως.

Κατεπνίγη ἡ φιλελευθέρα κίνησις καὶ κατὰ τὴν Ἰουλιανὴν ἐπανάστασιν καὶ μόνον κατὰ τὴν Φεβρουριανὴν ἐπανάστασιν ἔγιναν μέγιστα εἰς τὴν Γερμανίαν μεταβολαί.

Πλείστοι μετὰ τῶν ἀνεπτυγμένων ἰδίως ἀσπῶν ἐπειθόμενοι τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ συντάγματος εἰς τὴν Γερμανίαν, τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου καὶ τῶν λαϊκῶν συγκεντρώσεων, τὴν κατάργησιν τῆς δουλείας καὶ τὴν ἔνωσιν τῆς Γερμανίας εἰς ἓν κράτος. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1848 εἰς τὴν Φραγκφούρτην συνήλθον οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ καὶ ἐπήφισαν τὸ σύνταγμα.

Εἰς τὴν Αὐστρίαν δὲ ἐκτὸς τῆς ἐπαναστάσεως τῶν ἀσπῶν, τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν δούλων χωρικῶν ἔχομεν καὶ τὴν ἐπανάστασιν τῶν ὑποτεταγμένων λαῶν—Ἰταλῶν, Οὐγγρων, Σλαύων (Πολωνῶν, Βοημῶν, Χορβατῶν). Μετὰ τὴν κήρυξιν τῆς ἐπαναστάσεως ὁ Μέττερνιχ κατέφυγεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ **Φερδινάνδος ὁ 1ος** συνεκάλεσε τὸν Ἰούλιον τὴν ἐθνοσυνέλευσιν διὰ νὰ ἐπεξεργασθῇ αὕτη τὸ σύνταγμα τῆς Αὐστρίας.

Αἱ ἐπαναστάσεις ὅμως ἐν Γερμανίᾳ δὲν ἔφερον τὸ ἀναμενόμενον ἀποτέλεσμα, καθότι δὲν ὑπῆρχεν ὁμόνοια μετὰ τῶν ἀσπῶν, τῶν ἐργατῶν καὶ μετὰ τῶν ὑποτεταγμένων λαῶν. Οὕτω εἰς τὴν Αὐστρίαν κατεπνίγη ἡ ἐπανάστασις, εἰς δὲ τὴν Πρωσσίαν ἐδόθη τὸ σύνταγμα, ἀλλὰ μετὰ τὴν θέλησιν τοῦ **Φρειδερίκου Γουλιέλμου 4ου**, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ ἀνωτέρα καὶ ἡ μεσαία τάξις ἔλαβον τὴν κυριαρχοῦσαν εἰς τὸ κράτος θέσιν καὶ ἡ κυβέρνησις διέσωζε μέγιστον μέρος τῆς ἔξουσίας.

Τότε τὸ κοινοβούλιον τῆς Φραγκφούρτης διελύθη καὶ οὕτω ἡ ἔνωσις τῶν Γερμανῶν δὲν ἐπραγματοποιήθη.

**Ἡ Οὐγγρική
ἐπανάστασις.**

Μετὰ τῶν λαῶν, οἵτινες ἐπανεστάτησαν κατὰ τῶν Αὐστριακῶν ἦσαν καὶ οἱ Οὐγγροὶ μετὰ ἀρχηγὸν τὸν *Κοσοῦτ*. Ἄλλ' οἱ Οὐγγ-

γροι θέλοντες τὴν ἐλευθερίαν διὰ τὸν ἑαυτὸν τους ἤθελον τὴν ὑποταγὴν εἰς ἑαυτοὺς τῶν ξένων λαῶν, οἵτινες ἄλλοτε ἦσαν εἰς αὐτοὺς ὑποτεταγμένοι δηλαδὴ Χορβατῶν, Σέρβων, Δαλματῶν καὶ Τρανσυλβανῶν. Οἱ Οὐγγροὶ ἀνεκήρυξαν *δημοκρατίαν*, ὃ δὲ Κοσοῦτ ἔλαβε δικτατορικὴν ἐξουσίαν. Πρὸς βοήθειαν ὁμως τῶν Αὐστριακῶν ἐστάλησαν ὑπὸ τοῦ ρώσου αυτοκράτορος *Νικολάου τοῦ 1ου* στρατεύματα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Πασκέβιτς, διότι ὁ Νικόλαος ἐφοβεῖτο τὴν οὐγγρικὴν ἐπανάστασιν ὡς δυναμένην γὰ ὠθήσῃ καὶ πάλιν τοὺς Πολωνοὺς εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τῆς Ρωσσίας. (Οἱ Πολωνοὶ εἶχον ἐπαναστατήσῃ τὸ 1830). Ἡ Οὐγγαρία λοιπὸν ὑπετάγη καὶ ἔγινεν ἀπλὴ ἐπαρχία τῶν Ἀψβούργων.

Καὶ ἡ Ἰταλία, ὅπως τὸ 1831 οὕτω καὶ τὸ 1848 δι ἐπανάστασεως ἐπεξήτησε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς καὶ τὴν ἐθνικὴν τῆς ἑνωσιν. Ὁ *Μαντζίνη* ἐσχημάτισε μυστικὴν ἐταιρείαν «τὴν *Νέαν Ἰταλίαν*», τῆς ὁποίας σκοπὸς ἦτο ἡ ἑνωσις τῆς Ἰταλίας ὑπὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα.

Ἐξ ἄλλου πλείστοι Ἰταλοὶ ἀνέμενον τὴν ἑνωσιν ἀπὸ τὸν *Κάρολον—Ἀλβέρτον*, βασιλέα τῆς Σαρδηνίας καὶ τὸν *Πάπαν Πίον τὸν 9ον*. Ἡ Ἰταλικὴ λοιπὸν ἐπανάστασις ἐγενικεύθη τὸ 1848 καὶ ὁ Κάρολος—Ἀλβέρτος ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Αὐστρίας.

Ἄλλ' οἱ ἐπαναστάται δὲν εἶχον τὴν ὁμόνοιαν ἐκείνην, ἣτις ἦτο ἀπαραίτητος διὰ τὴν πραγματοποιήσιν τῶν σκοπῶν τῶν προσέτι μεταξὺ τῶν Ἰταλικῶν κρατιδίων εἶχεν ἀρχίσει ἀνταγωνισμός. Ὁ δὲ Κάρολος εἶχε νικηθῆ ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν καὶ παρητήθη τῶν δικαιωμάτων του ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του *Βίκτωρος Ἐμμανουήλ* (1849—1878), ὅστις καὶ ὑπέγραψε τὴν εἰρήνην.

Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Αἰκατερίνης 2ας ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ υἱὸς τῆς *Παῦλος* (1796—1801), ὃ ὁποῖος κατήργησε τὸ διοικητικὸν σύστημα τῆς Αἰκατερίνης καὶ εἰσήγαγε μεγίστην αὐστηρότητα ἰδίως εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν. Ἡ ἀντίδρασις γενικῶς ἐπ' αὐτοῦ ἔφθασεν εἰς τὸ κατὰκόρυφον καὶ διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος ἐδόλοφονήθη.

Τὸν διεδέχθη ὁ υἱὸς του *Ἀλέξανδρος ὁ 1ος* (1801—1825), ὅστις ἐνεπνέετο παντελῶς ἀπὸ ἀντιθέτου ἀρχαῶς τοῦ

Ἡ Ἰταλία

Ἡ Ρωσσία
τὸ πρῶτον ἡμῶν
τοῦ 19ου
αἰῶνος.

πατρός του κατά τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας του, διότι τὰ τελευταῖα ἔτη ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν πολέμων κατὰ τοῦ Ναπολέοντος ριζικῶς μετεβλήθη καὶ ἔγινεν ἀντιδραστικός. Ὁ Ἀλέξανδρος τὸ 1805 καὶ τὸ 1806 ἐπολέμησε τὸν Ναπολέοντα ἐν συμμαχίᾳ μὲ τοὺς Αὐστριακοὺς καὶ τοὺς Πρώσους. Ἡ ἀποτυχία δὲ καὶ ἡ συνάντησίς του μὲ τὸν Ναπο-

Ἀλέξανδρος ὁ 1ος (1801—1825).

λέοντα μετέβαλε τὸν Ἀλέξανδρον ἀπὸ ἐχθρὸν εἰς σύμμαχον τοῦ Γάλλου αὐτοκράτορος. Ἀλλ' ὁ ἠπειρωτικὸς ἀποκλεισμός, καθ' ὃν τὰ ἀγγλικά ἐμπορεύματα δέν εἰσήγοντο εἰς τοὺς ἠπειρωτικοὺς λιμένας, ἔβλαψε πολὺ τὴν Ρωσίαν, τῆς ὁποίας τὰ οἰκονομικὰ κατέπεσαν, διότι εἶχε σταματήσει ἡ ἐξαγωγή τῶν ἀκατεργάστων ὑλῶν καὶ ὁ Ἀλέξανδρος καὶ πάλιν μετεβλήθη εἰς ἐχθρὸν τοῦ Ναπολέοντος. Τούτου τὰ στρατεύματα κατεστράφησαν εἰς τὴν Ρωσίαν (1812) καὶ ὁ

Ἄλεξανδρος μετὰ τῶν Πρώσων εἰσῆλθεν εἰς Παρισίους τὸ 1814. Μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Βιέννην ἔγινεν ἡ σύνοδος, ἣτις καθώρισε τὰς βάσεις τῆς ἱερᾶς συμμαχίας, γενομένης κατ' ἔμπνευσιν τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἰου.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον ἀδελφός του **Νικόλαος ὁ Ἰος** (1825—1855) ἀντέδρασεν εἰς τὴν φιλελευθέραν κίνησιν, ἣτις ἐγεννήθη εἰς τὴν Ρωσσίαν λόγῳ τῆς ἐπικοινωνίας τῆς ρωσσικῆς κοινωνίας μετὰ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης κατὰ τοὺς πολέμους.

Κατέπνιξεν αὐστηρότατα τὴν στάσιν εἰς τὰς ἀρχάς τῆς βασιλείας του (14ης Δεκεμβρίου 1825) καὶ εἰσήγαγε τὸ συγκεντρωτικὸν διοικητικὸν σύστημα. Εἰς δὲ τὰς ὑποτεταγμένας χώρας, τὴν Πολωνίαν καὶ Λιθουανίαν, μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Πολωνίας τοῦ 1830, κατήργησε τὴν αὐτονομίαν καὶ ἔθεσε τὰς βάσεις τοῦ ἐκρωσσισμοῦ τῶν δυτικῶν ρωσσικῶν ἐπαρχιῶν.

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗΝ
ΚΑΤΑ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΗΜΙΣΥ ΤΟΥ 19^{ΟΥ} ΑΙΩΝΟΣ

**Ἡ λογοτεχνία.
Γερμανική.**

Ἦδη ὁ *Λέσσιγκ* (1729—1781) εἰς τὰ κριτικά του ἔργα «Ὁ Λαοκόων» καὶ «Ἡ Δραματολογία τοῦ Ἀμβούργου» κατεπόλεμει τὴν γαλλικὴν τραγῳδίαν τοῦ Κορνηλίου καὶ τοῦ Ρακίνα καὶ καθίστα

Γκαίτε (1749—1832).

(Μουσεῖον τῆς Βεῦμάρης).

γνωστὸν εἰς τοὺς Γερμανοὺς τὸ θέατρον τοῦ Σαίξπηρ. Ἐπίσης ὁ *Χέρδερ* (1744—1803) συνεβούλευε τοὺς συγχρόνους του νὰ μελετοῦν τὸν ἀρχαῖον κόσμον καὶ τὴν μεσαιωνικὴν γερμανικὴν λογοτεχνίαν. Πλησίον αὐτῶν οἱ συγγραφεῖς *Γκαίτε* (1749—1832) καὶ *Σίλλερ* (1759—1805) ἀποτελοῦν τὴν δόξαν τῆς γερμανικῆς λογοτεχνίας. Ὁ Γκαίτε πνεῦμα ἐγκυκλοπαιδικώτατον κατὰ τὸν κριτικόν

Ταίη «πατήρ όλων τών νέων ιδεών», ἔγραψεν ἔργα ἀναφερόμενα εἰς τὸ ἔπος, τὸ δράμα, τὴν λυρικήν ποιήσιν, τὸ μυθιστόρημα, τὴν κριτικήν. Τὰ σπουδαιότερά του ἔργα εἶναι ὁ *Βέρθερ*, ἡ *Ιφιγένεια ἐν Ταύροις*, ὁ *Έρμαν καὶ ἡ Δωροθέα*, ὁ *Φάουστ*.

Ὁ Σίλλερ, ἱστορικός, λυρικός, δραματικός ποιητής καὶ κριτικός ὑπῆρξε συγγραφεὺς πρωτοτυπώτατος. Ἐγραψε τὴν ἱστορίαν τοῦ τριακονταετοῦς πολέμου, ᾠδὰς, ballades, θεατρικὰ ἔργα—τοὺς *Λησιὰς*, τὸν *Γουλιέλμον Τέλλ κλπ.*

Ὁ Σίλλερ διὰ τῶν ἔργων του ἤσκησε ἐξαιρετικὴν ὄλως ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς γερμανικῆς σκέψεως.

Σίλλερ (1759—1805).

(Φωτογραφία τῆς ἐποχῆς του).

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐνδόξου δράσεως τῶν δύο μεγάλων συγγραφέων εἶχεν ἀρχίσει νὰ σχηματίζεται εἰς τὴν Γερμανίαν ἡ *ρωμαντικὴ σχολή*. Οἱ ρωμαντικοί, τῶν ὁποίων ὁ κριώτερος ὑπῆρξεν ὁ *Νοβάλις*, ὡς μόνην ἀξίαν πηγὴν τῆς ἐμπνεύσεως ἐθεώρουν τὰ ἔργα τῶν μέσων χρόνων—τὰ *romans*, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα ρωμαντικός.

Ὁ ρωμαντισμός.

Ούλανδ, Χαΐνε. Οί δὲ μεγαλύτεροι ποιηταὶ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ 19ου αἰῶνος ὑπῆρξαν ὁ *Ούλανδ* (1787—1862) ὁ ἀρχηγὸς τῆς *Σουαβικῆς σχολῆς* καὶ ὁ *Ἐρσίκος Χαΐνε* (1799—1856) ἑβραϊκῆς καταγωγῆς, μέγιστος ἑλεγειακὸς καὶ λυρικός ποιητὴς καὶ μέγιστος πεζὸς συγγραφεὺς.

Γαλλικῆ. Καὶ εἰς τὴν Γαλίαν ἔχομεν τὴν ἀπάρνησιν τῆς «κλασσικῆς λογοτεχνίας» καὶ τὴν κυριαρχίαν τοῦ ρωμαντισμοῦ. Ὁ *Σατωβριὰν* (1768—1848) πρῶτος ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του πρὸς τὸν Χριστιανισμόν ὡς πρὸς πηγὴν ποιήσεως καὶ καλλιτεχνικῆς ἐμπνεύσεως. Διὰ τῶν ἔργων του οἱ *Μάρτυρες* καὶ ἰδίως τὸ *Πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ* ἐμπνέει εἰς τοὺς Γάλλους τὸν θαυμασμόν πρὸς τὴν μεσαιωνικὴν ἐποχὴν. Ἡ δὲ συγγραφεὺς *Mme de Staël* (1766—1817) διὰ τοῦ ἔργου τῆς ἢ *Γερμανία* ἐγνώρισε εἰς τὴν πατρίδα τῆς τὸ θέατρον τοῦ Σίλλερ καὶ τοῦ Γκαίτε. Ταύτην ἀκολουθοῦν ὁ *Λαμαρτίνος* (1790—1869) ποιητῆς τῶν συναισθημάτων.

Σατωβριὰν (1768—1848).

ὁ *Βίκτωρ Οὐγκὸ* (1802—1885) ὁ δώσας εἰς τὴν εἰσαγωγὴν του εἰς τὸν *Κρόμβελλ*, δράμα εἰς στίχους, τοὺς κανόνας τοῦ ρωμαντισμοῦ, συγγραφεὺς πλείστων ποιημάτων, δραματικῶν, πεζῶν ἔργων, ὁ *Ἀλφρέδος ντε Βινύ* (1797—1863) καὶ ὁ *Ἀλφρέδος ντε Μυσοῦ* (1810—1857). Αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ἔχομεν ἐπίσης μεγίστους πεζοὺς συγγραφεῖς ὡς τὸν *Μπαλζάκ* (1799—1850) τὸν συγγραφεῖα τῶν ὑπὸ κοινὸν τίτλον «*ἡ ἀνθρωπίνη κωμῳδία*» γνωστῶν ἔργων του, ἀποδιδόντων τὴν σύγχρονόν του κοινωνίαν, τὴν μυθιστοριογράφον *Γεωργίαν Σάνδην* (1804—1876) καὶ τὸν *Ἀλέξανδρον Δουμᾶ* (1803—1870) πολυγραφώτατον ἱστορικὸν μυθιστοριογράφον.

Ἀγγλικῆ. Καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν βασιλεύει ὁ ρωμαντισμός. Δύο μέγιστοι ποιηταὶ ὁ *Μπάϋρων* (1788—1824) καὶ ὁ *Σέλλεϋ* (1792—1822) ἀποτελοῦν τὴν δόξαν τῆς Ἀγγλικῆς λογοτεχνίας. Καὶ τὰ μὲν ἔργα τοῦ Σέλλεϋ ἔχουν χαρακτῆρα φιλοσοφικόν, ἐνῶ τὰ τοῦ Μπάϋρων ὑποκειμενικώτατον, ἔξωτεριζέοντα τὴν ζωὴν, τὸς σκέψεις, τὰ συναισθήματα, τὴν ἀπαισιοδοξίαν, τὴν εἰρωνίαν τοῦ ποιητοῦ. Ὁ

Child Harold, ὁ *Γκισσάρ*, ὁ *Μάνφρεδ*, ὁ *Δόν—Ζουάν* εἶχον μεγίστην σημασίαν διὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν λογοτεχνίαν.

Μυθιστοριογράφοι δὲ Ἕλλητες αὐτὴν τὴν ἐποχὴν εἶναι ὁ *Βάλτερ Σκώτ* (1771—1832) ἱστορικός μυθιστοριογράφος, ἐπιδράσας τὸ μέγιστον ἐπὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Δουμά καὶ ὁ δημιουργὸς παντελῶς ἀντιθέτων τύπων, παρμένων ἀπὸ τὴν πέρυξ καθημερινὴν ζωὴν, ὡς

Λόρδος Γ. Μπάϋρων, 19 ἐτῶν.
(1788—1824).

τῶν ἔργων Ὀλίβερ Τβίσιτ, Λαυῖδ Κόππερφιλδ κλπ. κλπ. ὁ *Κάρολος Δίκκινς* (1812—1870).

Ἡ ἰταλικὴ λογοτεχνία μετὰ μακρὰν κατάπτωσην ἀρχίζει νὰ ἀναγεννᾶται περὶ τὸ 1750. Ἰταλική.

Ἐμφανίζονται εἰς αὐτὴν συγγραφεῖς ὁ *Μεταστάσιος*, ὁ *Γκολδόνι* (1707—1793), ὁ *Ἀλφιέρι* (1749—1803), ὁ *Φώσκολος* (1778—1827), ὁ *Δεοπάρδι* (1798—1837) ποιητὴς τοῦ πόνου καὶ τῆς ἀπαισιοδοξίας, ὁ λυρικός *Μανιζόνι* (1785—1873).

Ρωσική.

Μετά την μίμησιν τῶν ξένων ἔργων ὑπὸ τῶν ρώσων συγγραφέων τοῦ 17ου αἰῶνος ἔχομεν καθ' ὅλον τὸν 18ον αἰῶνα μεγίστην ἀνάπτυξιν τῆς ρωσικῆς λογοτεχνίας μὲ συγγραφεῖς ὡς τὸν **Δομονόσοβ**, τὸν **Δερεζάβιν**, τὸν **Φονβίζιν**, τὸν **Καραμζίν**.

Ἀπὸ τοῦ **Πούσκιν** (1799—1837) ὁμως, τοῦ ἐθνικοῦ ποιητοῦ τῆς Ρωσσίας, ἀρχίζει ἡ ἀλματική ἐξέλιξις τῆς ρωσικῆς λογοτεχνίας, μέχρι σημείου ὥστε νὰ ἐπιδρῷ ἐπὶ τῆς παγκοσμίου λογοτεχνίας.

Τὸν Πούσκιν ἀκολουθεῖ σειρά συγγραφέων, τῶν ὁποίων οἱ κυριώτεροι εἶναι ὁ **Δέρμοντωβ** (1814—1841) ὑποκειμενικώτατος ποιητής, ὁ μέγιστος πεζὸς συγγραφεὺς **Γκόγκολ** (1810—1852). Οὗτος ἐπικὸς εἰς τὸ θαυμάσιον ἔργον του «οἱ Νύχτες τῆς Λικιάνκας», ἐμπνέεται ἀπὸ τὴν λαϊκὴν δημιουργίαν καὶ τὴν ρωσικὴν ἱστορίαν (**Ταράς Μπούλμπα**) καὶ παρουσιάζει ὡς ρεαλιστὴς τὰς πλήρεις μεταλλαγῆς καὶ πόνου εἰκόνας τῆς πραγματικῆς ρωσικῆς ζωῆς— (**Αἱ νεκροὶ ψυχαί, ὁ ἐπιθεωρητής**). Τὸ πρῶτον δὲ ἡμῖς τοῦ 19ου αἰῶνος γράφουν καὶ ὁ Τουργένεβ καὶ ὁ Δοστογιέβσκι καὶ ὁ Λέων Τολστόη.

Ἡ ἱστορία.

Ἡ ἱστορία πρὸ τοῦ 1825 περίπου ἦτο ἀπλῆ, ζωηρὰ ἀναγραφὴ γεγονότων καὶ χρονολογιῶν. Οἱ ἱστορικοὶ δὲν ἐμελέτων τὰς πηγὰς καὶ δὲν ἐγγώριζον νὰ ζωντανεύουν τὸ παρελθόν, νὰ ζωγραφίζουσιν τὴν ἐποχὴν, τὸ περιβάλλον εἰς τὸ ὁποῖον ἔξω αἱ παρελθούσαι γενεαί. Ριζικὴ μεταβολὴ λοιπὸν ἐπῆλθεν εἰς τὰς ἱστορικὰς μελέτας ἀπὸ τῆς ἱστορίας τοῦ **Αἰγούστου Thierry** (1795—1856), τὸ σύστημα τῆς ὁποίας ἠκολούθησεν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Γαλλίας ὁ **Michelet** (1798—1874). Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἡ ἱστορία ἔχει ἐπίσης μεγίστους ἀντιπροσώπους τὸν **Μακῶλεϋ** (1800—1859), συγγραφεὴ τῆς ἱστορίας τῆς Ἀγγλίας καὶ τὸν **Θωμᾶ Καρλάϋλ** (1795—1881) δημιουργὸν τῆς θεωρίας τῶν *ἡρώων* δηλαδὴ «τῶν μεγάλων ὁδηγῶν καὶ διδασκάλων καὶ τῶν δημιουργῶν παντὸς ὅ,τι ὁ λαὸς ἐν συνόλῳ δύναται νὰ κατορθώσῃ».

Δύο χαρακτηριστικὰ ἔργα τοῦ εἴδους τούτου εἶναι ὁ Κρόμβελλ καὶ ὁ Φρειδερίκος ὁ 2ος.

Πολὺ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἱστορίας ἡ ἀνάγνωσις τῆς γραφῆς τῶν Αἰγυπτίων, τῆς *ιερογλυφικῆς*, ὑπὸ τοῦ Γάλλου **Champollion** καὶ τῆς *σφηνοειδοῦς*, γραφῆς τῶν Ἀσσυρίων, τῶν Χαλδαίων, τῶν Μήδων καὶ τῶν Περσῶν, ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοῦ **Rawlinson**. Ἐξ ἄλλου ἡ μελέτη τῶν ἀσιατικῶν γλωσσῶν ἰδίως τῆς *σανσκριτικῆς*, τῆς ἱεράς γλώσσης τῶν ἱερέων Ἰνδῶν, ἐφανερώσαν κόσμον ἄγνωστον, πολιτισμὸν τῶν μᾶλλον ἀρχαίων λαῶν τοῦ πλανήτου μας.

Ὁ μᾶλλον πρωτότυπος Γάλλος φιλόσοφος τῆς ἐποχῆς του εἶ-
ναι ὁ **Αὐγουστος Κόντ** (1798—1857) ὁ συγγραφεὺς τῆς *θρησκευτικῆς φι-*
λοσοφίας, εἰς τὴν ὁποίαν δίδει τὴν ταξινόμησιν τῶν ἐπιστημῶν καὶ

Ἡ φιλοσοφία.

τὰς βάσεις νέας ἐπιστήμης τῆς *Κοινωνιολογίας*.
Εἰς τὴν Γερμανίαν δὲ ἔχομεν τὰ μεγάλα φιλοσοφικά συστή-
ματα τοῦ Φίχτε (1762—1814) τοῦ Σέλλινγκ (1775—1854) καὶ τοῦ

Χέγκελ (1770—1831), οἱ ὅποιοι εἰς τὰ ἔργα τους ἐπιστρέφουν εἰς
τὰς ἀρχὰς τοῦ *ιδεολογικοῦ δογματισμοῦ*.
Μεγίστη πρόοδος ἔγινεν εἰς τὰς ἐπιστήμας. Ἡ ἐφευρέσεις τοῦ

Αἱ ἐπιστήμαι.

ἀτμοπλοίου, τοῦ τηλεγράφου, ἡ πρόοδος τῆς χημείας χαρακτηρί-
ζον τὸ 1ον ἡμῖσι τοῦ 19ου αἰῶνος. Τώρα οἱ ἐπιστήμονες δὲν εἶ-

ναι ἐγκυκλοπαιδικοί, ἀλλ' εἰδικοί, μελετῶντες βαθέως τὸν κλάδον
τῆς ἐπιστήμης, τὸν ὅποιον ἐξέλεξαν. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ μαθηματι-
κοὶ **Λαγκράνζ**, **Μόντζ**, **Λαπλάς** (1749—1827) ὁ συγγραφεὺς τοῦ *συστή-*
ματος τοῦ κόσμου καὶ τοῦ *Ἐγχειροδίου τῆς οὐρανίας μηχανικῆς*.
Σύγχρονος τῶν ἀνωτέρω εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὑπῆρξεν ὁ **Herschell**,
ὁ δημιουργὸς τῆς (*astronomie Sidérale*) ἀστρονομίας ἀστερικῆς.

Ἐκ τῶν φυσικῶν καὶ χημικῶν, τῶν ὁποίων αἱ ἐφευρέσεις
ὑπῆρξαν μέγισται, ἀναφέρομεν τὸν **Φρέσνελ**, **Ἀμπέρ**, **Gay-Lus-**
sac Γάλλους, τὸν **Φαραδάϊ**, **Δάλτων**, **Δαβὺ** Ἀγγλους καὶ τὸν **Βαρ-**
ζέλιους Σουηδόν. Τούτων αἱ μελέται ἐπὶ τοῦ φωτός, τοῦ μαγνη-
τισμοῦ καὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ὑπῆρξαν ἀξιοσημειώτοι.

Τὰ μέγιστα προώδευσαν καὶ αἱ φυσιολογικαὶ ἐπιστήμαι. Ὁ

Λαμάρκι μὲ τὴν φιλοσοφίαν τῆς ζωολογίας, ὁ **Geoffroy, Saint-Hi-**
laire μὲ τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἀνατομίας, ὁ **Cuvier** ὁ θεσπὼν τὰς βά-
σεις δύο νέων ἐπιστημῶν τῆς *παιοντολογίας* καὶ τῆς *γεωλογίας* εἶ-
ναι οἱ σπουδαιότεροι φυσικοί.
Ὅπως εἰς τὴν λογοτεχνίαν ἔχομεν τελείαν ἀνατροπὴν, οὕτω καὶ
εἰς τὴν τέχνην μετὰ τοὺς κλασσικοὺς τὸν **Κανόβα**, Ἰταλὸν γλύ-
πτην καὶ τὸν **Δαυῖδ**, γάλλον ζωγράφον κλπ., ἔχομεν τὴν ρομαντι-
κὴν σχολήν. Ταύτης ἀρχηγὸς ὑπῆρξεν ὁ **Εὐγένιος Ντελακρουά**
(1798—1863). Ἡ δὲ ἀγάπη πρὸς τὴν φύσιν, τὰ χρώματα, ἡ γεννη-
θεῖσα διὰ τῶν ἔργων τοῦ Σατοβριὰν ἐμπνέει καὶ τοὺς τοπιολογί-
στους ὡς τὸν **Corot**, **Dupré** καὶ ἄλλους.

Ἡ τέχνη.

Θαυμασίως ἐξελιχθη καὶ ἡ μουσικὴ ἰδίως εἰς τὴν Γερμανίαν.
Συνθέται ὑπῆρξεν ὁ **Μπετόβεν** (1770—1827), δημιουργὸς σειρᾶς
ἀριστοτεχνημάτων, ὁ **Σούμπερτ** (1747—1828) Βιενέζος, ὁ τονίσας
ballades καὶ λαϊκὰ τραγούδια, ὁ **Μένδελσον** (1809—1847) γράψας
ἔργα διὰ τὸ πιάνο καὶ τὴν μουσικὴν τοῦ θεατρίου, ὁ **Σούμαν**
(1810—1856) ὡς καὶ ὁ **Σούμπερτ** τονίσας θαυμάσια τραγούδια
(Lieders). Ἐκ τῶν Γάλλων ἀναφέρομεν τὸν **Μπερλιόζ** (1803—1889)
τὸν πρωτοκτώτερον Γάλλον συνθέτην.

ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ Ο ΔΙΑΜΕΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

**Ἡ σχηματισμὸς
τῶν βαλκανικῶν
κρατῶν.**

Τὰ χριστιανικὰ κράτη, τὰ ὑποταχθέντα ἀπὸ τοῦ 15ου αἰῶνος εἰς τὴν Τουρκίαν, καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς δουλείας τῶν δὲν ἐπόθουν ἄλλο τι εἰμὴ τὴν ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας τῶν. Οἱ συνεχεῖς πόλεμοι τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, Ἰσπανίας καὶ Αὐστρίας τὸν 16ον καὶ τὸν 17ον αἰῶνα, Ρωσσίας τὸν 18ον αἰῶνα μὲ τὴν Τουρκίαν ἐξησθένθησαν αὐτήν. Καὶ διὰ τοῦτο τὸν 19ον αἰῶνα ἡ Τουρκία ἔχει διηνεκεῖς ἐπαναστάσεις εἰς τὸ κράτος τῆς τῶν χριστιανικῶν λαῶν καὶ στάσεις ὡς τοῦ Αἰγυπτίου πασᾶ **Μεχμέτ—Ἀλή.**

Οἱ Σέρβοι.

Οἱ Σέρβοι τοῦ πασαλικίου τοῦ Βελιγραδίου ἐπανεστάτησαν τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος (4 Φεβρουαρίου 1804 — 4 Δεκεμβρίου 1815) ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ **Καραγεώργεβιτς**. Ἐβοήθησε δὲ τοὺς Σέρβους ὁ Ἀλέξανδρος ὁ 1ος τὸ 1810, ὅποτε ἡ Ρωσσία εὐρίσκετο εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν μὲ τὴν Τουρκίαν. Ἀλλὰ κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὴν Ρωσσίαν ὁ Ἀλέξανδρος ὑπέγραψεν εἰρήνην μὲ τοὺς Τούρκους, καθ' ἣν ἐδίδετο ἀμνηστία εἰς τοὺς Σέρβους.

Οἱ Τοῦρκοι ὅμως παρέβησαν τὴν συνθήκην καὶ ἤρριψαν τρομερὰς σφαγὰς εἰς τὴν Σερβίαν. Τότε οἱ Σέρβοι καὶ πάλιν ἐπανεστάτησαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τώρα τοῦ **Μιλὸς Ὀβρένοβιτς**. Τέλος ὁ Σουλτάνος παρεχώρησεν αὐτονομίαν εἰς τὴν Σερβίαν (4 Δεκεμβρίου 1815) ὑπὸ **Κνιαζ**, ἐκλεγόμενον ὑπὸ τῶν Σέρβων. Πρῶτος Κνιαζ ἐξελέγη ὁ Μιλὸς. Οὗτος κατεπολέμησε τὸν Καραγεώργεβιτς τὸ 1817, ὅτε οὗτος εἶχεν εἰσέλθει εἰς τὴν Σερβίαν διὰ νὰ τὴν ἐπαναστατήσῃ.

Οὕτω οἱ Σέρβοι καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τοῦ ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου (1829) ἔμειναν οὐδέτεροι. Διὰ τὴν οὐδετερότητα δὲ ταύτην ὁ Σουλ-

τάνος ἀπένειμεν εἰς τὸν Μιλὸς τὸν τίτλον τοῦ κληρονομικοῦ πρίγκηπος τῶν Σέρβων. Τότε οἱ Τοῦρκοι ἐγκατέλειψαν τὴν Σερβίαν καὶ ἐδημιουργήθη σερβικὸς στρατός.

Συμφώνως πρὸς τὴν εἰρήνην τοῦ 1829 μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Τουρκίας ἡ Τουρκία ὄφειλε νὰ πληρώσῃ μεγάλην ἀποζημίωσιν. Μέχρις οὗ λοιπὸν πληρωθῆ ἄτις ἡ Ρωσσία κατέλαβε τὴν Μολδαυίαν καὶ τὴν Βλαχίαν, αἱ ὁποῖαι πάντοτε εἶχον κάποιαν αὐτοδιοίκησιν· τώρα δὲ αἱ δύο αὗται ἡγεμονίαι εὐρέθησαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ρωσσίας. Οὕτω ἡ Ρωσσία ἔφθασε μέχρι τοῦ Δουνάβεως καὶ κατέστη προστάτις τῶν Χριστιανῶν τῆς Τουρκίας.

Ἡ ἐξαιρετικὴ αὕτη θέσις τῆς Ρωσσίας ἐν Τουρκίᾳ ἀκόμη περισσότερον ἐνισχύθη κατὰ τὴν στάσιν τοῦ Αἰγυπτίου πασᾶ **Μεχμέτ Ἀλῆ**, ὅστις κατέλαβε τὴν Συρίαν καὶ μέρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἠπείλει τὸν Σουλτάνον. Τότε πρὸς τὸν Σουλτάνον ὁ Νικόλαος ὁ 1ος ἀπέστειλε ρωσικὸν στρατόν. Καὶ διὰ τοῦτο κατὰ τὴν συνθήκην **Οὐνκάρ Σκελεσσὸν** ὑπέχρεοῦτο ἡ Τουρκία νὰ κλείσῃ τὰ στενὰ τῶν Δαρδανελλίων εἰς τὰ πολεμικὰ πλοῖα τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων μόλις τὸ ἐξῆτει ἡ Ρωσσία. Αὕτη ὅμως ἡ ἐνίσχυσις τῆς Ρωσσίας ἐφόβιζε τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν καὶ διὰ τοῦτο, ὅτε ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς ἐκ δευτέρου ἐστασίασε (1839) κατὰ τοῦ σουλτάνου, αἱ δύο δυτικαὶ δυνάμεις διὰ νὰ προλάβουν τὴν Ρωσσίαν ἐβοήθησαν τὸν σουλτάνον· οὕτω ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς ἔμεινεν ὑποτελής τῆς Τουρκίας.

Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ Τουρκία διελύετο. Ὁ Νικόλαος τὴν ὀνόμαζε «ἀσθενῆ ἄνθρωπον», ἐτοιμοθάνατον. Ἀλλ' ἡ διανομὴ τῆς Τουρκίας ἔνεκα τῶν ἀντιθέσεων μεταξὺ τῶν Δυνάμεων δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ.

Ἡ Τουρκία δὲ πάλιν εὐρέθη εἰς σύγκρουσιν μὲ τὴν Ρωσσίαν (1853—1856). Ἡ Γαλλία ὑποστηριζομένη ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας ἀνενώσε τὴν προστασίαν τῆς ἐπὶ τῶν Ἀγίων Τόπων, ἐνῶ ἡ προστασία τῶν χριστιανῶν ὑπὸ τῆς Ρωσσίας ἀφῆρέθη ἀπ' αὐτήν. Τότε ὁ Νικόλαος κατέλαβε τὰς

*Ἡ Μολδαυία
καὶ ἡ Βλαχία*

Ἡ Αἴγυπτος

Παραδουναβίους χώρας, ὁ δὲ *Ναζίμωβ* κατέστρεψε τὸν Τουρκικὸν στόλον εἰς τὴν Σινώπην (1853).

*Ὁ Κριμαϊκὸς
πόλεμος*

Ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία τότε ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῆς Τουρκίας καὶ ἐκήρυσαν πόλεμον κατὰ τῆς Ρωσσίας· ἀπεστειλαν στρατὸν καὶ στόλον εἰς τὴν Κριμαϊάν καὶ ἐπολιορκήσαν τὴν Σεβαστούπολιν. Κατ' αὐτὸ τὸ διάστημα ὁ Νικόλαος ἀπέθανε, ὁ δὲ διάδοχός του *Ἀλέξανδρος ὁ 2ος* (1855—1881) ὑπέγραψε τὴν *εἰρήνην τῶν Παρισίων*, καθ' ἣν τὰ Λαοδανέλλια ἐκηρύσσοντο κλειστὰ διὰ τὰ πολεμικὰ πλοῖα ὄλων τῶν κρατῶν καὶ ἀνεγνωρίζετο ἡ ἀκεραιότης τῆς Τουρκίας.

*Ἡ ἀνεξαρτησία
τῆς Σερβίας καὶ
τῆς Ρουμανίας.*

Παρὰ τὴν προστασίαν ὅμως τῆς Δύσεως, ἡ Τουρκία δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀναγεννηθῇ καὶ διηνεκῶς ἐξηκολούθει ὁ ἀποχωρισμὸς τμημάτων τοῦ κράτους. Τὸ 1859 ἡ Μολδαυία καὶ ἡ Βλαχία ἠνώθησαν καὶ ἐσημάτισαν τὴν Ρουμανίαν, ἡ ὁποία τὸ 1866 ἀπέκτησε σύνταγμα ὡς καὶ ἡ φόρου ὑποτελῆς Σερβία (τὸ 1869).

Οἱ Βούλγαροι

Καὶ μεταξὺ τῶν Βουλγάρων εἶχεν ἀρχίσει ἡ ἐθνικιστικὴ κίνησις καὶ οἱ Βούλγαροι ἀπέκτησαν αὐτοκέφαλον ἐκκλησίαν — τὴν *Ἐξαρχίαν* (1870).

*Ὁ Ρωσσοτουρ-
κικὸς πόλεμος
τοῦ 1877-1878*

Περιεπλέχθησαν δὲ ἀκόμη περισσότερο τὰ πράγματα εἰς τὴν Ἀνατολίην τὸ 1875 ὅτε ἐπανεστάτησαν ἡ Βοσνία καὶ ἡ Ἐρζεγοβίνη. Ἡ Σερβία καὶ τὸ Μαυροβούνιον ἀμέσως ἔσπευσαν πρὸς βοήθειαν τῶν ἐπαναστατῶν. Ἡ Βουλγαρία ἐπανεστάτησεν ἐπίσης καὶ τότε πρὸς βοήθειαν ταύτης ἔσπευσεν ἡ Ρωσσία, ἥτις καὶ ἐκήρυσσε πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας.

Ἡ Τουρκία κατόπιν τῆς ἥττης τῶν στρατευμάτων της (Πλεῦνα) ἠναγκάσθη νὰ ὑπογράψῃ τὴν συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου (ἐκ τῆς ὀνομασίας τοῦ προαστείου, μέχρι τοῦ ὁποίου εἶχον φθάσει οἱ Ρῶσοι). Ἡ συνθήκη ὅμως αὕτη, καθ' ἣν ἐδημιουργεῖτο ἡ μεγάλη Βουλγαρία, ἀναθεωρήθη εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τοῦ *Βερολίνου* (1878) τὴν γενομένην ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ *Μπίσμαρκ*. Ἡ Βουλγαρία

λοιπὸν περιωρίσθη εἰς τὴν μεταξὺ τοῦ Λουνάβεως καὶ τοῦ Αἴμου χώραν ὡς φόρον ὑποτελής εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία ἐπίσης ἀνεκηρύχθη αὐτόνομος. Συγχρόνως ἡ Σερβία καὶ ἡ Ρουμανία ἀνεγνωρίζοντο ὡς βασιλεία, ἡ Βοσνία καὶ ἡ Ἑρζεγοβίνη παρεδίδοντο εἰς τὴν αὐστριακὴν κατοχὴν, ἡ Ἀγγλία κατελάμβανε τὴν Κύπρον, εἰς τὴν Ἑλλάδα παρεχωροῦντο ἡ Θεσσαλία καὶ ἡ Ἡπειρος· ταύτας ἡ Ἑλλὰς κατέλαβε τὸ 1882· ἐκ τῆς Ἡπείρου ὁμοῦ μόνον τὸν νομὸν Ἄρτης.

Ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων, ἡ προελθοῦσα ἐκ τῆς συνδιασκέψεως τοῦ Βερολίνου δὲν ἔμεινεν ἐπὶ πολὺ ἡ αὐτή. Οἱ Βούλγαροι ἐπὶ τοῦ πρώτου ἡγεμόνος των **Ἀλεξάνδρου τοῦ Βάττεμβεργ** προσήρτησαν εἰς τὴν Βουλγαρίαν τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν, τὸ δὲ Μαυροβούνιον ἀνεκηρύχθη βασιλείον (1910), ἐνῶ ἡ Βοσνία καὶ ἡ Ἑρζεγοβίνη προσήρτησαν ὑπὸ τῆς Αὐστρίας (1908).

Ἡ βασιλεία τοῦ **Γεωργίου τοῦ 1ου** (1863—1912) ὑπῆρξε πλήρης γεγονότων ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν. Τὰ ὅρια τοῦ Κράτους ἀπὸ τῆς καθόδου τοῦ βασιλέως εἰς τὴν Ἑλλάδα ἠδρύνθησαν διὰ τῆς παραχωρήσεως ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας τῶν Ἴονίων νήσων. Ἐσωτερικῶς δὲ ἡ Ἑλλὰς δὲν εἶχεν ὁμαλὸν καὶ σταθερὸν πολιτικὸν βίον. Τὰ προσωπικὰ κόμματα, διότι κόμματα ἀρχῶν δὲν ὑπῆρχον, ἐπάλαιον μετὰ πάθους καὶ διὰ τοῦτο κανὲν ὑπουργεῖον δὲν ἠδύνατο νὰ κυβερνήσῃ τὴν χώραν συνεχῶς ἐπὶ τι χρονικὸν διάστημα. Ἡ κυριωτέρα καὶ ἡ μακροτέρα κυβέρνησις ἦτο ἡ μετὰ τὸ 1885 τοῦ **Σπυριδῶνος Τρικούπη**, μεγάλου πολιτικοῦ. Οὗτος προσεπάθησε νὰ καταστήσῃ ἰσχυράν τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς τοῦτο διοργάνωσε στρατὸν καὶ στόλον. Ἀνάπτυξε τὴν συγκοινωνίαν καὶ ὑπεστήριξε τὴν ἀνάπτυξιν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς χώρας. Ἀλλ' ἐν τῇ πάλλῃ κατ' αὐτοῦ τῶν κομμάτων ὁ Τρικούπης τὸ 1894 ἔπεσε καταψηφισθεὶς, ἐγκατέλειψε τὴν πατρίδα του καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν ξένην. Ἡ δὲ Ἑλλὰς τὸ 1897, ἔνεκα τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος — ἡ

*Ἡ ἀνάπτυξις
τῆς Βουλγαρίας*

*Ἡ Ἑλλὰς ἐπὶ
τοῦ Γεωργίου Α'
1863—1912*

Κρήτη είχε και πάλιν ἐπαναστατήσει— περιεπλάκη εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ ἐνικήθη, καθότι ἦτο τελείως ἀνοργάνωτος. Ἡ Κρήτη ὅμως ἀνεκηρύχθη αὐτόνομος ὑπὸ ἀρμοστήν τὸν πρίγκηπα **Γεώργιον**.

Μετὰ τὴν Κρήτην τὴν προσοχὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους εἴλκυσεν ἡ Μακεδονία, εἰς τὴν ὁποίαν συνεκρούοντο τὰ συμφέροντα τῶν Βαλκανικῶν κρατῶν καὶ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων.

Οἱ Νεότουρκοι θέλοντες νὰ ἀναζωογονήσουν τὴν Τουρκίαν ἐκήρυξαν ἐπανάστασιν (1908) καὶ ἐξεθρόνισαν τὸν «ἐρυθρὸν Σουλτάνον» **Ἀβδουλ Χαμίτ** (ἐπ' αὐτοῦ εἶχον γίνεαι τρομεραὶ σφαγαὶ τῶν Ἀρμενίων) ἀνεκήρυξαν τὸ σύνταγμα καὶ ἐπέδωξαν τὸν ἐκτουρκισμόν τῶν Χριστιανῶν. Τότε εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐγένετο ἡ ἐπανάστασις τοῦ **Γουδὶ** (1909), διὰ τῆς ὁποίας ἐπεδιώκετο ἡ καλυτέρευσις τῆς διοικήσεως καὶ ἡ προπαρασκευὴ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς χώρας. Ἐκ τῆς Κρήτης λοιπὸν ἐκλήθη ὁ πολιτικὸς **Ἐλευθέριος Βενιζέλος** ἐπὶ τοῦ ὁποίου (1911) ἀνεθεωρήθη τὸ σύνταγμα καὶ ἀναδιοργανώθη ὁ στρατὸς καὶ ὁ στόλος. Οὕτω παρεσκευασμένη ἡ Ἑλλὰς ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς *Βαλκανικοὺς πολέμους* τὸ 1912—1913 μετὰ τῆς Σερβίας, Βουλγαρίας καὶ τοῦ Μαυροβουνίου.

Οἱ σύμμαχοι ἐντὸς μικροῦ χρονικοῦ διαστήματος κατέλαβον τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας. Ἡ Ἑλλὰς πλὴν ἄλλων μερῶν κατέλαβε τὴν Θεσσαλονίκην μετὰ τὸν θανααστὸν τῆς λιμένας.

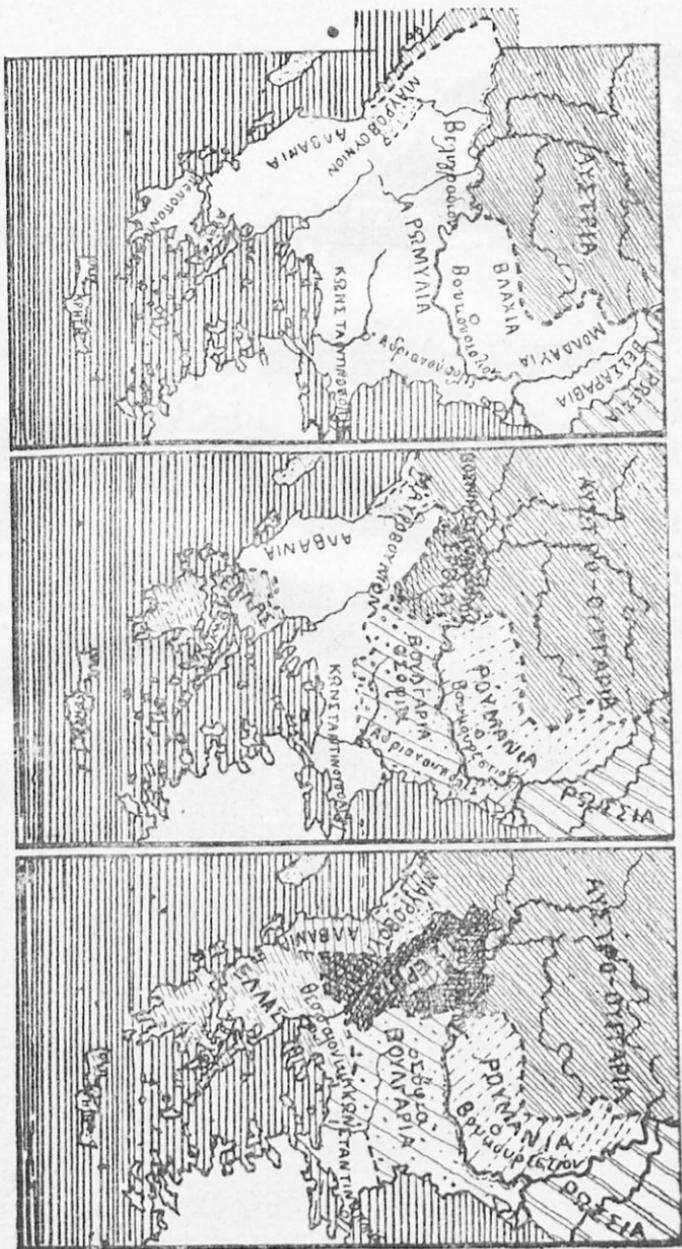
Ὁ δὲ ἑλληνικὸς στόλος ἐγένετο κύριος τοῦ Αἰγαίου πελάγους, κλείσας τὸν τουρκικὸν στόλον εἰς τὰ Δαρδανέλλια καὶ καταλαβὼν τὰς περὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν νήσους Χίον, Λέσβον, Σάμον, κλπ. Τέλος διὰ τῆς συνθήκης τοῦ *Λονδίνου* ἡ Τουρκία ἔχασε πλὴν τῆς Θράκης τὰς λοιπὰς τῆς χώρας ἐν Εὐρώπῃ.

Μεταξὺ ὅμως τῶν συμμάχων ἠγέθησαν ἔριδες ὡς πρὸς τὴν διανομὴν τῶν χωρῶν. Τότε ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Σερβία

συνεμάχησαν κατὰ τῆς Βουλγαρίας, ἣτις ἤθελε τὸ Μοναστήριον καὶ τὴν Θεσσαλονίκην. Αἱ νίκαι τῶν Ἑλλήνων (περίφημος ὑπῆρξεν ἡ τοῦ Κιλκίς) καὶ τῶν Σέρβων ἠνάγκασαν τὴν Βουλγαρίαν νὰ ζητήσῃ εἰρήνην. Διὰ τῆς *συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου* ἐπῆλθε τέλος εἰς τὰ Βαλκάνια εἰρήνη καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐκράτησε τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν μέχρι τοῦ Νέστου ποταμοῦ καὶ τῆς Ροδόπης.

Γεώργιος ὁ 1ος (1863—1912)

1800
 1878—1897
 1914
 Η τουρκική αυτοκρατορία εν Ευρώπη από τοῦ 1800 μέχρι τοῦ 1914.

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 19 ΑΙΩΝΑ

Με τὴν διακοπὴν τοῦ πολιτικοῦ ἑλληνικοῦ βίου τὸ 1453 δὲν ἐσταμάτησε ἡ λογοτεχνικὴ δημιουργία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Αὕτη δὲ ἐξωτερικεῖται εἰς τὰ θαυμάσια δημοσιὰ

Λογοτεχνία

Διονύσιος Σολωμός

τραγούδια, εἰς τὰ ὁποῖα ἐκφράζεται ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν οἰκογένειαν, τὸ μῖσος κατὰ τοῦ δυνάστου καὶ ὁ θαυμασμός πρὸς τὴν φύσιν. Μετὰ τὸν σχηματισμὸν δὲ τοῦ μικροῦ ἑλληνικοῦ κράτους καθ' ὅλον τὸν 19ον αἰῶνα

ἔχομεν μεγίστην ἐξέλιξιν τῆς λογοτεχνίας. Ἄυο σχολαὶ ἰδρύθησαν εἰς αὐτήν· ἡ μία ἢ τῆς προσηλώσεως εἰς τὴν παράδοσιν, τὸν ἀρχαῖον ἑλληνικὸν κόσμον· ἡ ἄλλη ἢ βασισθεῖσα εἰς τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν. Τῆς πρώτης ἀντιπρόσωποι εἶναι ὁ Ἄλέξανδρος Ραγκαβῆς, οἱ Σουῦτσοι, ὁ Βασιλειάδης, κλπ. Τῆς δευτέρας ὁ Διονύσιος Σολωμός, ὁ Πολυλάς, ὁ Μαρκοῦας, ὁ Βαλαωρίτης, ὁ Λασκαράτος, ὁ Μανβίλης, ὁ Παλαμᾶς κλπ. Ὁ δὲ πεζὸς λόγος ἔχει λαμπροὺς διηγηματογράφους ὡς τοὺς Παπαδιαμάντην, Ξενόπουλον, Καραβίτσαν, Θεοτόκην, κλπ.

Ἡ τέχνη

Τὰ μέγιστα ἐξευλίχθησαν καὶ αἱ τέχναι, ἡ ζωγραφικὴ (Γκίζης, Ἰακωβίδης, κλπ.) ἡ γλυπτικὴ μὲ τὸν ἐξέχοντα γλύπτην τὸν Δημητριάδην καὶ ἡ μουσικὴ (Καλομοίρης, Σκλάβος Βάσβουγλης, Ριάδης, κλπ).

Ἡ ἐπιστήμη. Τὰ ἐπιστημονικὰ σωματεῖα.

Ἡ ἐπιστημονικὴ κίνησις ἐπίσης εἶναι ἀρχετὰ ἀνεπτυγμένη. Ἡ Ἀκαδημία, τὸ Πανεπιστήμιον, τὸ Πολυτεχνεῖον, ἡ Ἀνωτάτη Σχολὴ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Σπουδῶν καὶ ἄλλαι εἰδικαὶ σχολαὶ εἶναι ἐστίαί τῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας. Ἐκτὸς τούτου πολλὰ ἐπιστημονικὰ σωματεῖα συντελοῦν εἰς τὴν διάδοσιν τῆς μορφώσεως εἰς εὐρὺν κύκλον. Τὰ σωματεῖα πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, αἱ ἀρχαιολογικαὶ σχολαὶ, αἱ ξένα γαλλικὴ, ἀγγλικὴ γερμανικὴ, ἰταλικὴ, ἀμερικανικὴ καὶ ἡ ἰδική μας, ἡ βυζαντινὴ ἑταιρεία κλπ. συντελοῦν εἰς τὴν μελέτην τοῦ ἑλληνισμοῦ ἀνὰ τὰς χιλιετίδας. Ἐπίσης πολὺ ἀνεπτυγμένος εἶναι ὁ τύπος· πολλὰ περιοδικὰ καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἄλλας πόλεις τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐκδίδονται ὡς καὶ ἑφημερίδες, αἵτινες καὶ ἐπιδρῶν τὰ μέγιστα ἐπὶ τῆς μορφώσεως διὰ τῆς ἐκλαϊκεύσεως τῶν γνώσεων.

Ὁ ὄλικός πολιτισμός. Τὸ ἐμπόριον

Ἡ μεταβολὴ τῶν βιοτικῶν συνθηκῶν, ἰδίως ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ, ἐπέφερον ριζικὴν μεταβολὴν εἰς τὴν οικονομικὴν ζωὴν τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ κύκλος τῶν ἐργασιῶν ἠρῶνθη τεραστίως, διότι ἐδημιουργήθησαν νέα ἐγκαταστάσεις, ἐπολλαπλασιάσθησαν

αί οικοδομικαί ἐργασίαι. Ἐκτελοῦνται πλεῖστα δημόσια ἔργα. Ἡ χώρα διὰ τῶν ἀπειραρίθμων ἐργασιῶν ἐν μέρει καθίσταται αὐτάρκης, διότι ἡ ἐγγώριος παραγωγή ἀντιμετωπίζει ὀλοὲν μεγαλύτερον μέρος τῆς καταναλώσεως. Πρὸ παντὸς τὰ βιομηχανικὰ εἶδη ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ ἡ ποσότης τῶν παραγομένων ὑπὸ τῶν ἐργοστασίων βιομηχανικῶν προϊόντων καθίσταται διαρκῶς μεγαλύτερα.

Ἀκόμη περισσότερον αὐτάρκης θὰ καταστῆ ἡ χώρα μετὰ τὴν ἀποξήρανσιν τῶν ἐλωδῶν ἐκτάσεων τῆς Μακεδονίας, ὥστε νὰ καλλιεργηθοῦν ἀπέραντοι ἐκτάσεις. Σπουδαῖα γεγονότα διὰ τὸ ἐμπόριον εἶναι καὶ ἡ τελειοποιουμένη ὁργάνωσις τῶν ἐμπορικῶν τάξεων εἰς ἐπιμελητήρια, συλλόγους καὶ ὁμοσπονδίας ὡς καὶ ἡ πρόοδος τῶν ἐμπορικῶν μεθόδων. Εἰς τὴν ἀνάπτυξιν δὲ τοῦ ἐμπορίου θὰ συντελέσουν ἡ τελειοποίησις τῆς συγκοινωνίας, ἡ εὐρυνσις καὶ ἡ τελειοποίησις τοῦ λιμένος τοῦ Πειραιῶς, ὅστις τείνει νὰ καταστῆ ὁ κεντρικὸς διαμετακομιστικὸς λιμὴν τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου, ἡ ἀνοικοδόμησις τῆς Θεσσαλονίκης, τοῦ κυρίου ἐπινείου τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου μετὰ τὴν κατάπτωσιν τῶν τουρκικῶν λιμένων.

Ἡ Ἑλλὰς ἔχει σήμερον πλεῖστα ἐργοστάσια, ἐπεξεργαζόμενα τὰς πρώτας ὕλας. Οὕτω ἔχομεν ἐργοστάσια σιγαρέττων, οἴνων καὶ οἴνοπνευμάτων, χημικῶν προϊόντων καὶ λιπασμάτων, κονσερβῶν, τσιμέντων, ὑαλικῶν καὶ εἰδῶν ἐκ πορσελάνης, νημάτων, ὑφασμάτων, ταπήτων.

Ἡ ἐλαιουργία ἔχει ἀρχίσει ἤδη νὰ ἐφαρμόζη τὰ νεώτερα μηχανήματα, ὥστε νὰ κατορθοῦται μεγαλύτερα ἀποδοσις καὶ καλύτερα ποιότης τοῦ ἐλαίου.

Ἡ Ἑλλὰς μέγιστον μέρος τοῦ πλούτου τῆς λαμβάνει ἐκ τῆς γεωργίας. Καλλιεργοῦνται ἐν αὐτῇ τὰ περιζήτητα καπνά, αἱ σταφίδες, αἱ ἐλαῖαι, τὰ σιτηρὰ καὶ ἄλλοι δημητριακοὶ καρποί, διάφορα προϊόντα λαχανοκήπων, ὄπωρῶν, κ.λ.π. Ἡ ἐσοδεία δὲ πάντων τῶν γεωργικῶν εἰδῶν ηὔξηθη καταπληκτικῶς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Ἡ ἐσοδεία μόνον

Ἡ βιομηχανία

Ἡ γεωργία

τῶν καπνῶν ἀπὸ 25—40 ἑκατομμύρια ὀκάδες ἀνῆλθεν εἰς 60 ἑκατομμύρια.

Τὰ σιτηρὰ καὶ οἱ δημητριακοὶ καρποὶ φθάνουν τὸ ἐν ἑκατομμύριον τόννων. Μέγιστον ζήτημα διὰ τὴν Ἑλλάδα, ὅπως καὶ διὰ τὰ λοιπὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη, ὑπῆρξε τὸ ἀγροτικόν. Διανέμονται γαῖαι εἰς τοὺς καλλιεργητὰς τῶν ἀπαλλοτριουμένων κτημάτων καὶ τῶν ἐκποιουμένων δημοσίων, δημοτικῶν καὶ μοναστηριακῶν. Τὸ μειονέκτημα δὲ τοῦ διαμελισμοῦ τῆς γῆς, καθότι ὁ μικροκαλλιεργητὴς δὲν ἔχει τὰ μηχανικὰ μέσα καὶ τὰς μεθόδους τὰς ἐπιστημονικὰς τοῦ μεγαλοκτηματίου, καταπολεμεῖται διὰ τῆς συνεταιρικῆς ὀργάνωσεως. Τὸ σύστημα τοῦτο εἰσῆχθη ἀπὸ τοῦ 1914 καὶ οἱ ἀγροτικοὶ συνεταιρισμοὶ διαρκῶς πολλαπλασιάζονται. Οὗτοι ἀπὸ κοινοῦ ἀγοράζουν τὰ μέγιστα ἐργαλεῖα, τὰ ὅποια χρησιμοποιοῦν κατὰ σειράν καὶ φροντίζουν διὰ τὴν πώλησιν καὶ τὴν ἐξαγωγήν τῶν προϊόντων τῶν κλπ.

Ἡ ἐντατικὴ δὲ καλλιέργεια τῆς γῆς, αὐξάνει ὡς ἐκ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν προσφύγων, ἐκ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν χημικῶν λιπασμάτων, καὶ τῆς εἰσαγωγῆς τελειοτέρων συστημάτων καλλιέργειας τῆς γῆς.

**Ἡ ἐμπορικὴ
ναυτιλία.**

Μέγιστον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ μάλιστα τῶν νήσων πάντοτε ἐπεδίκετο εἰς τὴν ναυτιλίαν, κλάδον πολὺ σημαντικόν διὰ τὴν ἐθνικὴν μας οἰκονομίαν. Ἑλληνικὰ ἀτμόπλοια συναγωνιζόμενα τὴν παγκόσμιον ναυτιλιακὴν κίνησιν, πλέουν εἰς τὰς μακρὰν τῆς Ἑλλάδος θαλάσσας καὶ τοὺς λιμένας ὅλων τῶν ὠκεανῶν. Μεγίστη εἶναι καὶ ἡ κίνησις τῶν ἑλληνικῶν λιμένων ἰδίᾳ τοῦ Πειραιῶς καὶ τῆς Θεσσαλονίκης.

Η ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΤΑ ΤΟ 2^{ΟΝ} ΗΜΙΣΥ ΤΟΥ 19^{ΟΥ} ΑΙΩΝΟΣ

Τὸ 1848 ἡ συντακτικὴ συνέλευσις εἰς τὴν Γαλλίαν εἰσήγαγε νέον σύνταγμα, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ λαὸς διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας παρέδιδε τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν εἰς τὴν συνέλευσιν, τὴν δὲ ἐκτελεστικὴν εἰς τὸν ἐκλεγόμενον διὰ τέσσαρα ἔτη πρόεδρον τῆς δημοκρατίας.

Ἐξελέγη λοιπὸν τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1848 ὁ *Λουδοβίκος Ναπολέων Βοναπάρτης*, ἀνεψιὸς τοῦ Ναπολέοντος τοῦ 1ου (ὁ υἱὸς τούτου θεωρεῖται ὑπὸ τῶν Βοναπαριστῶν ὡς *Ναπολέον 2ος*).

Ἡ δευτέρα ὅμως δημοκρατία δὲν διήρκεσε πολὺ. Οἱ *μοναρχικοὶ* εἰς τὴν συνέλευσιν ἦσαν περισσότεροι τῶν δημοκρατικῶν, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ μετὰ διαφόρους ἀτυχεῖς ἀπολείρας πρὸς ἀνατροπὴν τῆς καταστάσεως, εὐρίσκοντο ἢ εἰς τὰς φυλακὰς ἢ εἰς τὸ ἔξωτερικόν. Ἐκτὸς τούτου ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 1849 ἀγὼν ἤρχισε νὰ διεξάγεται μετὰ τοῦ προέδρου καὶ τῆς Νομοθετικῆς ἐξουσίας, εἰς δὲ τὴν συνέλευσιν διεξήγετο πάλιν μετὰ τῶν ὀπαδῶν τοῦ προέδρου καὶ τῶν λοιπῶν μοναρχικῶν. Τέλος ὁ Λουδοβίκος Ναπολέων τὴν *2αν Δεκεμβρίου τοῦ 1851* διέλυσε τὴν συνέλευσιν καὶ ἐπανάφερε τὸν νόμον περὶ καθολικῆς ψηφοφορίας καὶ ἐξήτησε ἀπὸ τὸν λαὸν διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἐλευθερίαν διοικήσεως.

Τὸ 1852 ἐδημοσίευσεν τὸ νέον σύνταγμα, καθ' ὃ ὅλη ἡ ἐξουσία συγκεντροῦται εἰς τὰς χεῖρας τοῦ προέδρου, περὶ τὰ τέλη δὲ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ πρόεδρος ἀνεκήρυξε τὸν ἑαυτὸν του αὐτοκράτορα· ἡ ἀνακήρυξις αὕτη ἐπεκυρώθη διὰ δημοψηφίσματος καὶ ὁ Ναπολέων ὠνομάσθη *Ναπολέον 3ος*, αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων.

Ἡ ἰσχὺς τοῦ Ναπολέοντος ἐβασίζετο ἐπὶ τοῦ στρατοῦ. Ὁ δὲ στρατὸς καὶ ὁ Ναπολέων ἠθελον νὰ ἀποπλύνουν τὸ αἷσχος τοῦ 1815 καὶ ἐπεθύμουν νὰ εὐρύνουν τὰ σύνορα

Ἡ Γαλλία

Οἱ πόλεμοι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ναπολέοντος 3ου.

τῆς Γαλλίας μέχρι τοῦ Ρήνου ποταμοῦ καὶ τῶν Ἑλλήνων.
Ὅποτε ὁ Ναπολέων ὡς πρόγραμμα τοῦ ἔθεσε τὴν *ἐθνικὴν*
πολιτικὴν, ἣτις ἐπεσκόιαζε κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐν
Εὐρώπῃ τὴν πολιτικὴν τῆς ἰσορροπίας, λόγω τῶν ἐθνικιστι-
κῶν κινήματων πρὸ παντὸς εἰς τὴν Ἰταλίαν, τὴν Γερμα-
νίαν καὶ τὴν Αὐστρίαν.

Ὁ Ναπολέων
καὶ ἡ Ἰταλία

Εἰς τὴν Ἰταλίαν ἡ δυναστεία τῆς συνταγματικῆς Σαρ-
δηνίας ἀντιφώθη ἐπὶ τοῦ ἐξόχου πρωθυπουργοῦ τοῦ Βίκτω-
ρος Ἐμμανουὴλ **Καβούρ**. Οὗτος κατώρθωσε νὰ ἔχη μὲ τὸ
μέρος του εἰς τὰς λοιπὰς ἰταλικὰς χώρας τοὺς ὁπαδοὺς τῶν
φιλελευθέρων ἀρχῶν καὶ διὰ τῆς ἀναμίξεως τῆς Σαρδηνίας
εἰς τὸν Κοιματικὸν πόλεμον ἐπέτυχε νὰ ἔχη ὡς βοηθὸν τὸν
Ναπολέοντα τὸν 3όν. Ὁ Γάλλος αὐτοκράτωρ ἐβοήθησε τὴν
Σαρδηνίαν εἰς τὸν πόλεμόν της κατὰ τῆς Αὐστρίας (1859),
ἣτις καὶ ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὸν Ναπολέοντα
τὴν Λομβαρδίαν· ταύτην ὁ Ναπολέων παρεχώρησεν εἰς τὴν
Σαρδηνίαν λαβὼν ὡς ἀντάλλαγμα τὴν Σαβοΐαν καὶ τὴν Νί-
καιαν. Μετὰ τὸν ἐπιτυχημένον διὰ τὴν Σαρδηνίαν τοῦτον
πόλεμον οἱ κάτοικοι τῶν ἄλλων ἰταλικῶν χωρῶν, εἰς τὴν
Μοδέναν, Πάρμαν, Τοσκάνην ἐξεδίωξαν τοὺς κυριάρχους
τοῦ καὶ ἀνεκήρυξαν ὡς βασιλέα τῶν τῶν Βίκτωρα Ἐμμα-
νουήλ. Ἐπίσης αἱ καταληφθεῖσαι ὑπὸ τοῦ **Γαριβάλδη** χω-
ραι τῆς Σικελίας καὶ τῆς Νοτίου Ἰταλίας κατελήφθησαν ὑπὸ
τοῦ στρατοῦ τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουήλ, ἡ δὲ Μέση Ἰταλία
διὰ δημοψηφίσματος ἐκήρυξε τὴν ἑνωσίν της μὲ τὴν Σαρ-
δηνίαν. Τὸ αὐτὸ ἔγινε καὶ εἰς τὴν Νότιον Ἰταλίαν καὶ τὴν
Σικελίαν. Οὕτω τὸ 1861 συνῆλθεν ἡ *πανιταλικὴ βουλὴ* (αὕτη
δὲν περιελάμβανε τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ Πάπα καὶ τῆς
Βενετίας), ἣτις καὶ ἀνεκήρυξε τὸν βασιλέα τῆς Σαρδηνίας—
βασιλέα τῆς Ἰταλίας.

Ἡ ἐνότης τῆς
Γερμανίας.

Ἡ ἐνότης τῆς Ἰταλίας ἐπέδρασε τὰ μέγιστα ἐπὶ τῶν
Γερμανῶν, οὔτινες καὶ ἠθέλησαν νὰ σχηματίσουν ἐν κράτος.
Αὐτὴν δὲ τὴν ἐποχὴν βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἔγινεν ὁ
Γουλιέλμος ὁ 1ος (1861—1888), ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐξησθέ-

νησε πολὺ ἢ συντηρητικὴ ἀντίδρασις. Ἀπέναντι δὲ τῆς Πρωσσίας ἴστατο ἡ Αὐστρία εἰς τὴν ὁποίαν ὁ *Φραγκίσκος Ἰωσήφ* (1848—1917) παρεχώρησε τὸ σύνταγμα.

Ἡ Πρωσσία λοιπὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, καθ' ἣν μάλιστα πρωθυπουργὸς τῆς ἔγινε ὁ *Ὄθων φὸν Μπίσμαρκ* (1862), μέγιστος πολιτικὸς τῶν νεωτέρων χρόνων, διωργανώθη στρατιωτικῶς καὶ διωκεῖτο αὐστηρότατα ὑπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς, ἔχοντος ὡς σκοπὸν τοῦ τὴν ἔνωσιν τῆς Γερμανίας ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Πρωσσίας. Πρὸς πραγματοποίησιν λοιπὸν τοῦ σκοποῦ τούτου διεξήγαγε τρεῖς πολέμους.

Ὁ πρῶτος ἐκ τούτων ὑπῆρξεν ἐν συμμαχίᾳ μετὰ τῆς Αὐστρίας κατὰ τῆς Δανίας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀφηρέθησαν τὰ δουκᾶτα Schleswig καὶ Holstein.

Δανικὸς πόλεμος.

Μεταξὺ ὅμως τῆς Πρωσσίας καὶ τῆς Αὐστρίας ἐγεννήθησαν διαφωνίαι ὡς πρὸς τὴν διοίκησιν τῶν δουκᾶτων. Τότε ὁ Μπίσμαρκ ἐπρότεινε συμμαχίαν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἣτις τῇ ἀδείᾳ τοῦ Ναπολέοντος Βου, ἐχθροῦ τῆς Αὐστρίας, προσεχώρησεν εἰς τὴν Πρωσίαν.

Πρωσο-αὐστριακὸς πόλεμος.

Αὕτη ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν κατενίκησε (1866) τὴν Αὐστρίαν εἰς τὴν *Σάδοβαν*, ἕνεκα τοῦ ἀνωτέρου ἔξοπλισμοῦ τοῦ Πρωσσοῦ στρατοῦ.

Τότε ἡ Αὐστρία ἐξηρέθη τῆς Γερμανικῆς ἐνώσεως, ἣτις καὶ ἀμέσως κατηργήθη (1866) ἀντικατασταθεῖσα πρὸς βορρᾶν ὑπὸ τῆς βορειογερμανικῆς ἐνώσεως ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Πρωσσίας.

Ἐκ τοῦ πολέμου τούτου ἐξῆλθεν ὠφελιμμένη καὶ ἡ Ἰταλία. Αὕτη, ἂν καὶ τὰ στρατεύματά της ἐνίκηθησαν εἰς τὴν Κουστότσα, ὁ δὲ στόλος κατεστράφη εἰς τὴν Λίσσα, κατέλαβε τὴν Βενετίαν, τὴν ὁποίαν τῆς παρεχώρησε ὁ Ναπολέον ὁ Βος, λαβὼν αὐτὴν ἀπὸ τὴν Αὐστρίαν.

Ὁ σχηματισμὸς τῆς βορειογερμανικῆς ἐνώσεως ἀπετέλει σπουδαῖον βῆμα πρὸς τὸν σχηματισμὸν τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ ἡττα δὲ τῶν Γάλλων (1870—1871) ὡς

Ἡ γερμανικὴ αὐτοκρατορία.

ἀποτελέσματά της εἶχε τὴν ἀνακήρουξιν εἰς τὰς Βερσαλλίας τοῦ Γουλιέλμου τοῦ Ιου ὡς αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας.

Ἡ ὁ γαλλο-γερμανικὸς πόλεμος

Τὸ σχέδιον τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Γαλλίας εἶχε γίνεαι ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Μόλτκε καὶ μόλις ἐκηρύχθη ὁ πόλεμος ἐφηρομήσθη. Ὁ δὲ πρῶτος στρατὸς καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ὀργανώσεως ἀλλὰ καὶ ἀριθμητικῶς ἦτο ἀνώτερος τοῦ γαλλικοῦ· διὰ τοῦτο οἱ Γάλλοι ἐπανειλημμένως ἐνικήθησαν· εἰς δὲ τὸ Σεδάν τὴν 2αν Σεπτεμβρίου τοῦ 1870 παρεδόθησαν εἰς τοὺς Γερμανοὺς 80 χιλιάδες στρατοῦ καὶ αὐτὸς ὁ Ναπολέων. Μόλις λοιπὸν ἐγνώσθη τὸ ἀτύχημα εἰς τοὺς Παρισίους ἀμέσως ἀνεκηρύχθη ἡ δημοκρατία. Μετὰ ταῦτα οἱ Γερμανοὶ ἐπολιόρκησαν τὴν γαλλικὴν πρωτεύουσαν, ἥτις καὶ παρεδόθη εἰς τὸν ἐχθρὸν (1871). Παρὰ τὰς ἐνεργείας δὲ τῆς κυβερνήσεως τῆς ἐθνικῆς σωτηρίας, εἰς τὴν ὁποίαν διεκρίθη διὰ τὴν ἐνεργητικότητα του ὁ **Γαμβέττας**, ἡ Γαλλία ἤναγκάσθη νὰ ὑπογράψῃ εἰρήνην, καθ' ἣν παρεχώρει εἰς τὴν Γερμανίαν τὴν Ἀλσατίαν καὶ τὴν Λωρραίνην καὶ ὑπεχρεοῦτο νὰ πληρώσῃ 5 δισεκατομμύρια φράγκων ἀποζημιώσιν.

Συγχρόνως ὅμως εἰς τὴν Γαλλίαν ἐγεννήθη τὸ κομμουνιστικὸν κίνημα τῶν ἐργατῶν τῶν Παρισίων. Τὴν πρωτεύουσαν τότε ἐπολιόρκησαν τὰ στρατεύματα τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως, ἥτις καὶ ὑπερίσχυσε τῶν κομμουνιστῶν. Οὕτω εἰς τὴν Γαλλίαν ἡ ἀνακηρυχθεῖσα δημοκρατία ἐνίκησε καὶ αὕτη ἀπέκτησε τὸ 1875 τὸ σύνταγμα μὲ τὸ ὁποῖον καὶ τὴν ὥρα διοικεῖται.

Τὸ γαλλικὸν σύνταγμα.

Κατὰ τὸ γαλλικὸν σύνταγμα ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐκλέγεται δι' ἐπτὰ ἔτη ὑπὸ τοῦ κοινοβουλίου, ἐκλέγει τοὺς ὑπουργοὺς καὶ διαλύει τὴν βουλὴν τῇ συναινέσει ὅμως τῆς Γερουσίας.

Ἡ ἐξουσία ἀνήκει εἰς τὸ κοινοβούλιον, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν, ἐνώπιον τῶν ὁποίων εἶναι ὑπεύθυνοι οἱ ὑπουργοί. Αἱ ἐκλογαὶ τέλος γίνονται διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας.

Κατὰ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς εἰς τὴν Ἡπειρωτικὴν Εὐρώπην ἐγίνοντο συνεχῶς πολιτικαὶ μεταβολαί, ἡ Ἀγγλία ἐξελίσσεται εἰρηρικῶς, ἐπιφέρουσα μεγίστας μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν διοίκησιν ὑπὸ πνεῦμα δημοκρατικόν. Τρία δὲ ζητήματα ἀπασχόλησαν τὴν Ἀγγλίαν τὴν ἐποχὴν ταύτην· τὸ ζήτημα τῆς ψήφου, τῆς Ἰρλανδίας καὶ τελευταῖον τὸ ἐργατικόν.

Τὸ πρῶτον ζήτημα ἐλύθη διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου τὸ 1867 καὶ 1884. Ἐδόθη λοιπὸν τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου εἰς περισσοτέρους ἐκλογεῖς, οὕτως ὥστε ἐπὶ 50.000 κατοίκων νὰ ἀναλογῆ εἰς βουλευτὴς.

Ἄλλὰ καὶ ἡ λύσις αὕτη δὲν ἱκανοποιεῖ τελείως τοὺς Ἀγγλοὺς καὶ ὑπὸ τῶν ριζοσπαστῶν καὶ τῶν φεμινιστῶν ὁ ἀγὼν ἐξηκολούθει μέχρις οὗ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, μετὰ τὸν μέγαν πόλεμον, εἰσῆχθη ἡ καθολικὴ ψηφοφορία καὶ ἐδόθη τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου καὶ εἰς τὰς γυναῖκας.

Εἰς τὴν Ἰρλανδίαν ἐγεννήθη μεγίστη ἐπαναστατικὴ κίνησις. Ὑπὸ τοῦ μυστικοῦ σωματείου Fenians (Fenius μυθικὸς βασιλεὺς τῆς Ἰρλανδίας) ἐπεδιώχθη ἡ ἰδρυσις τῆς ἰρλανδικῆς δημοκρατίας. Ἡ ἐπαναστατικὴ ὁμῶς κίνησις τῶν Ἰρλανδῶν κατεπνίγη ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν· ὁ δὲ **Γλάδστον** δι' ὑποχωρήσεως εἰς τὰ νόμιμα αἰτήματα τῶν Ἰρλανδῶν ἠθέλησε νὰ εἰρηνεύσῃ τὴν χώραν ταύτην. Ἠλευθέρωσε λοιπὸν τοὺς Ἰρλανδοὺς ἀπὸ τὴν πληρωμὴν τῶν φόρων εἰς τὸν ἀγγλικανικὸν κλῆρον (1869), ἐπροστάτευσε τοὺς ἀγρότας Ἰρλανδοὺς ἀπὸ τοὺς Ἀγγλοὺς κτηματίας καὶ τέλος ἐπρότεινε ὅπως σχηματισθῆ ἰδιαίτερα ἰρλανδικὴ βουλὴ διὰ τὴν διοίκησιν τῆς Ἰρλανδίας. Ἡ τελευταία αὕτη ὁμῶς πρότασις κατεπολεμήθη. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα τὸ Ἰρλανδικὸν ἐπὶ πολὺ ἀνησυχεῖ τὴν Ἀγγλίαν, ἥτις τέλος ἐδέχθη τὴν δημιουργίαν *ἐλευθέρως Ἰρλανδίας* (6 Δεκεμβρίου 1921) ὡς ἀναποσπάστου ὁμῶς τμήματος τῆς Βρεττανικῆς Αὐτοκρατορίας.

Τὸ ἐργατικόν ζήτημα ἐγεννήθη ἔνεκα τῆς μεγίστης ἀναπτύξεως τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς συγκεντρώσεως τῶν κεφαλαίων. Οἱ ἐργάται πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν συμφε-

Ἡ Ἀγγλία τὸ 2ον ἡμῖον τοῦ 19ου αἰῶνος.

Ἡ ἐκλογικὴ μεταρρυθμίσις

Ἡ Ἰρλανδία

Τὸ ἐργατικὸν ζήτημα.

ρόντων των ἀπετέλεσαν σωματεῖα ἀναλόγως τοῦ ἐπαγγέλματος (trade unions). Παράλλῃως δὲ πρὸς τὰ παλαιὰ αὐτὰ σωματεῖα, τῶν ὁποίων τὰ μέλη ἦσαν καλῶς τεχνικῶς μορφωμένοι ἐργάται (skilled labourers), ἔχοντες τακτικὴν ἐργασίαν, ἐγεννήθησαν τὰ νέα σωματεῖα τῶν ἐργατῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον τυχαίαν ἐργασίαν (unskilled labourers). Τέλος οἱ ἐργάται ἐζήτησαν τὸ ὀκτώωρον τῆς ἐργασίας καὶ τὴν σύνταξιν διὰ τοὺς ἐξηκονταετείς ἐργάτας· ἐπέφερον δὲ πλείστας μεταρρυθμίσεις εἰς τὰ σωματεῖα τῶν ὡς τὴν ἀλληλοσφάλισιν τῶν ἐργατῶν, τὰ διαιτητικὰ δικαστήρια μεταξὺ τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ἐργοδοτῶν, κλπ.

Αἱ ἀνωτέρω δὲ βαθύταται μεταρρυθμίσεις ἔγιναν ἐπὶ τριῶν βασιλέων τῆς **Βικτωρίας** (1819—1901), τοῦ **Ἐδουάρδου 7ου** (1901 — 1910) καὶ τοῦ βασιλεύοντος **Γεωργίου τοῦ 5ου**.

**Ἡ Ρωσσία τὸ
2ον ἡμῖσι τοῦ
19ου αἰῶνος**

Εἰς τὴν Ρωσσίαν ἐπὶ τοῦ **Ἀλεξάνδρου τοῦ 2ου** (1855—1881) ἔγινε μεγίστη μεταρρυθμίσις. Οἱ δοῦλοι χωρικοὶ ἀφέθησαν ἐλεύθεροι ἄνευ οὐδεμιᾶς χρηματικῆς ὑποχρεώσεως εἰς τοὺς κτηματίας. Ἡ γῆ ὅμως εἰς τὴν ὁποίαν ἔξω καὶ εἰργάζοντο οἱ χωρικοὶ ἀνεγνωρίσθη ὡς ἰδιοκτησία τῶν κτηματιῶν, οἵτινες ὑπεχρεώθησαν νὰ παραδίδουν μέρος τῆς γῆς των πρὸς καλλιέργειαν εἰς τοὺς χωρικούς. Ταύτας οἱ χωρικοὶ, ἀποτελοῦντες ἀγροτικὰς κοινότητας, ἐκαλλιέργουν ἀπὸ κοινοῦ, πληρώνοντες ἀπὸ κοινοῦ καὶ τὰ ἔξοδα. Εἶχον ἐπίσης πάντοτε τὸ δικαίωμα οἱ χωρικοὶ νὰ ἐξαγοράζωσι τὰς γαίας ἀπὸ τοὺς κτηματίας. Τὴν αὐτὴν ἐποχὴν εἰσῆχθη εἰς τὴν Ρωσσίαν ἡ κοινοτικὴ, ἡ δημοτικὴ καὶ ἡ δικαστικὴ μεταρρυθμίσις. Ἐκαλυτέρευσαν τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους, κατεσκευάσθησαν σιδηρόδρομοι, ἀνεπτύχθη τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία, ἰδρῦθησαν ἡ ἐθνικὴ τράπεζα (1860) καὶ ἄλλα τράπεζαι. Ἡ παιδεία ἀνεμορφώθη· τὰ πανεπιστήμια ἔγιναν αὐτόνομα, ἡ μέση ἐκπαίδευσις μετερρυθμίσθη καὶ ἰδρῦθησαν γυναικεῖαι σχολαὶ—γυμνάσια καὶ ἐπαγγελματικαὶ σχολαί. Τὸ 1878 ἤνοιξε τὸ

πρῶτον γυναικῆον πανεπιστήμιον εἰς τὴν Πετρούπολιν ὡς καὶ ἰδιαιτέρα διὰ τὰς γυναῖκας ἰατρικὴ σχολή. Ἐπίσης κατεβλήθη μεγίστη φροντίς διὰ τὴν ἵδρυσιν δημοτικῶν σχολείων. Παρὰ τὴν ἵδρυσιν ὅμως δεκάδων χιλιάδων τοιούτων σχολείων ἢ δημοτικῆ ἐκπαίδευσις ἐν Ρωσίᾳ εὕρισκτο εἰς πολὺ χαμηλὸν ἐπίπεδον.

Ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ δολοφονηθέντος Ἀλεξάνδρου τοῦ *Ἀλέξανδρος 3ος* 2ου *Ἀλεξάνδρου τοῦ 3ου* (1881—1894) εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ζωὴν τῆς Ρωσσίας βασιλεύει ἡ συντηρητικὴ ἀντίδρασις καὶ ἡ προσπάθεια τοῦ ἐκρωσσιτισμοῦ τῶν ξένων λαῶν, τῶν εὕρισκομένων ὑπὸ τὴν ρωσικὴν διοίκησιν. Ἡ θέσις ὅμως τῶν χωρικῶν ἐκαλυτέρευσε διὰ τῆς ἐξαγορᾶς τῆ βοήθειας τῆς *ἀγροτικῆς τραπεζῆς* μεγάλου μέρους τῶν γαιῶν καὶ διὰ τοῦ ἀποικισμοῦ τῆς Σιβηρίας καὶ τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας. Πλεῖστοι ὅμως τῶν χωρικῶν κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις διὰ νὰ ἐργασθοῦν εἰς τὰ ἐργοστάσια καὶ ἀπετέλεσαν οὕτω τὴν τάξιν τοῦ προλεταριάτου, ἣτις εὕρισκτο εἰς ἐχθρικὰς σχέσεις πρὸς τοὺς ἐργοδότες. Διὰ τοῦτο εἶχεν ἀρχίσει ἡ μεταρροῦθμις τῆς ἐργατικῆς νομοθεσίας καὶ εἶχε καθιερωθῆ^ς ὁ θεσμὸς τῆς ἐπιθεωρήσεως τῶν ἐργοστασίων.

Εἰς τὰ ἐξωτερικὰ ζητήματα ἀξιοσημείωτον γεγονός ἐπῆρξεν ἡ συμμαχία μετὰ τῆς Γαλλίας ἢ ἔχουσα σκοπὸν τὴν ἐπάνοδον τῆς διαταραχθείσης ὑπὸ τῆς *τριπλῆς συμμαχίας* (Γερμανίας, Αὐστρίας, Ἰταλίας) ἐν Εὐρώπῃ ἰσορροπίας. Ὀλίγον πρὸ τοῦ μεγάλου πολέμου εἰς τὴν συμμαχίαν τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ρωσσίας προσετέθη ἡ Ἀγγλία ἐπὶ τοῦ Ἐδουάρδου τοῦ 7ου καὶ οὕτω ἀπετελέσθη ἡ *τριπλῆ* συνεννόησις, ἢ *τριπλῆ ἀντάντ*.

Τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ 3ου *Νικόλαος 2ος* ἠκολούθησε κατὰ γράμμα ὁ υἱὸς του *Νικόλαος ὁ 2ος* (1894—1917) παρὰ τὴν τροπὴν τῶν πραγμάτων καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς. Τῇ προτάσει δὲ τοῦ Νικολάου εἶχον συνέλθει εἰς τὴν Χάγην δύο συνδιασκέψεις (1899 καὶ 1907) πρὸς ἐξεύρεσιν τρόπου εἰρηρικῆς λύσεως τῶν μεταξὺ τῶν

κρατῶν ζητημάτων. Παρὰ τὴν φιλειρηνικὴν ὄμωσ ταύτην πολιτικὴν τοῦ αὐτοκράτορος ἡ Ρωσσία τὸ 1904 εἶχεν ἀτυχή πόλεμον μετὰ τὴν Ἰαπωνίαν. Ὁ πόλεμος δὲ οὗτος ὡς ἀποτέλεσμα εἶχε τὴν δημιουργίαν μεγάλων ταραχῶν εἰς τὴν Ρωσσίαν, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἠναγκάσθη ὁ Νικόλαος νὰ ὑποκύβῃ καὶ νὰ δώσῃ εἰς τὴν Ρωσσίαν σύνταγμα. Τοῦτο ὅμως ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐφαρμογῆς του ἤρχισε νὰ παραβαίνει, διαλύων τὰς βουλὰς καὶ μεταβάλλων τὸν ἐκλογικὸν νόμον, οὕτως ὥστε ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκλογέων νὰ περιορίζηται πολὺ. Οὕτω ἡ διοίκησις ἐπανήρχετο εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν τῆς ἀπολύτου μοναρχίας, ὅποτε τὸ 1914 ἐκηρύχθη ὁ μέγας πόλεμος, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ εἰσήρχετο ἡ Ρωσσία μετ' ἐσωτερικὰς ἀνωμαλίας καὶ μετ' ἰσχυρῶν διοικήσεων.

Αἱ ἀτυχίαι δὲ τοῦ πολέμου ἠνάγκασαν τὸν Νικόλαον νὰ παραιτηθῇ ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ του Μιχαήλ, ὅστις ἐπίσης παρητήθη τῶν δικαιωμάτων του καὶ παρέδωκε τὴν ἐξουσίαν «εἰς τὴν ἔθνοσυνέλευσιν, ἣτις ὄφειλε νὰ καθορίσῃ τὸ πολίτευμα τῆς Ρωσσίας».

Ἡ Αὐστρο-ουγγαρία.

Μετὰ τὴν ἥτταν τοῦ 1866 εἰς τὴν Αὐστροίαν ἔγιναν μέγισται μεταβολαί. Οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Οὐγγροὶ συνεφώνησαν (1867) ὅπως ἡ Αὐστροία μεταβληθῇ εἰς τὴν *Δυναδικὴν Μοναρχίαν* τῆς Αὐστροουγγαρίας, εἰς ἣν τὰ δύο κράτη εἶχον ἰδιαίτερον σύνταγμα καὶ ἰδιαιτέραν βουλήν. Οἱ λοιποὶ ὅμως λαοὶ — Τσέχοι, Σέρβοι, Τρανσυλβανοί, κλπ. — δὲν ἦσαν εὐχαριστημένοι ἂν καὶ εἶχον εὐρεῖαν αὐτοδιοικήσιν, ἰδίως οἱ Πολωνοὶ εἰς τὴν Γαλικίαν.

Ἡ Γερμανικὴ αὐτοκρατορία.

Οἱ Γερμανοὶ τὸ 1871 μετὰ τὴν ἀνακέρυξιν ὡς αὐτοκράτορος τοῦ Γουλιέλμου τοῦ 1ου ἀπετέλεσαν *συνταγματικὴν δημοσποδίαν* 25 κρατῶν. Ἐκαστον κράτος εἶχε τὸ σύνταγμα του καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν του εἰς τὰ ἐσωτερικά, ἀλλ' ὑπεράνω ὅλων ἦτο τὸ *σύνταγμα τῆς αὐτοκρατορίας*, συμφώνως πρὸς τὸ ὁποῖον ἐλύοντο τὰ γενικὰ ζητήματα. Κατ' αὐτὸ τὸ σύνταγμα ἀρχηγὸς τῆς αὐτοκρατορίας ἐθεωρεῖτο ὁ αὐτοκράτωρ (βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας), τὸ δημοσπονδιακὸν συμβούλιον,

αποτελούμενον ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν κρατῶν καὶ τῆς Βουλῆς (Reichstag), τῆς ἀποτελουμένης ἐξ ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἐκλεγομένης διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας.

Ἡ Ἰταλία ἐπὶ τοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ ἐσχημάτισεν ἕν κράτος καὶ μόνον ἡ Ρώμη ἔμενεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Πάπα.

Ἄλλὰ τὸ 1870, ὁπότε ὁ προστάτης τοῦ Πάπα Ναπολέων ὁ 3ος ἐνίκηθη, τὰ στρατεύματα τοῦ βασιλέως κατέλαβον τὴν Ρώμην. Τὴν κατοχὴν ὅμως ταύτην δὲν ἀνεγνώρισεν ὁ ἀρχηγὸς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας.

Τὰ σύνορα τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν ὅπως διεορυθίσθησαν τὸ 1871 ἔμειναν τὰ αὐτὰ μέχρι τοῦ μεγάλου εὐρωπαϊκοῦ πολέμου. Αἱ σχέσεις ὅμως μεταξὺ τῶν κρατῶν μετεβάλλοντο ἐπανειλημμένως. Πανίσχυρος δύναμις μετὰ τὴν ἦταν τῆς Γαλλίας ἔγινεν ἡ Γερμανία καὶ διὰ τοῦτο μετ' αὐτῆς ἐπεθύμουν νὰ ἔχουν φιλικὰς σχέσεις ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ρωσία. Τόσον μάλιστα στεναὶ εἶχον γίνεαι αἱ σχέσεις αὗται ὅστε εἶχον ἀρχίσει νὰ ὀμιλοῦν περὶ τῆς ἀναβιώσεως τῆς ἰεραῆς συμμαχίας τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος.

Αὐτὴ δὲ ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων ἐξηκολούθησε μέχρι τοῦ ρωσοτουρκικοῦ πολέμου (1877—78), ὁπότε αἱ σχέσεις τῆς Ρωσίας πρὸς τὴν Γερμανίαν οὐκ εὐμετῶς μετεβλήθησαν. Ἡ Ρωσία ἀπεμακρύνθη τῆς Γερμανίας. Τὸ 1882 λοιπόν, ὅτε ἔγινεν ἡ τριπλῆ συμμαχία Γερμανίας, Αὐστρίας καὶ Ἰταλίας, ἡ Ρωσία καὶ ἡ Γαλλία ἔμειναν ἀπομεμονωμένα. Διὰ τοῦτο ἤρχισεν ἡ σύσφιγξις τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν δύο τούτων κρατῶν ἐπὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ 3ου καὶ συνήφθη τέλος ἡ *Γαλλορωσικὴ συμμαχία*.

Ὅτε δὲ ἐπῆλθε συνεννόησις μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἡ διπλῆ συμμαχία μετεβλήθη εἰς τριπλῆν συνεννόησιν. Ἀπέναντι λοιπὸν αὐτῶν τῶν δύο ἰσχυρῶν ὁμάδων ἔσταντο τὰ δευτερεύοντα κράτη, τῶν ὁποίων κατὰ τὸν μέγαν πόλεμον ἄλλα ἔμειναν οὐδέτερα, ἄλλα σύμμαχα καὶ ἄλλα ἐχθρικά πρὸς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην ὁμάδα.

Ἡ Ἰταλία.

Ἡ πολιτικὴ κατάσταση τῆς Ἑuropῆς κατὰ τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνος.

Ἡ Ἰσπανία τὸν 19ον αἰῶνα.

Ἡ Ἰσπανία κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος εἶχεν ἀπόλυτον μοναρχίαν μὲ ἰσχυρὸν τὸν κληρὸν καὶ πανίσχυρον τὴν αὐλήν. Ἡ περίοδος τῆς ἀπολύτου μοναρχίας ἐξηκολούθησεν ἀπὸ τοῦ 1814 μέχρι τοῦ 1833 ὑπὸ τὸν βασιλέα *Φερδινάνδον τὸν 7ον*.

Μετὰ τὸν θάνατόν του μέχρι τοῦ 1871 ἔχομεν περίοδον περιπετειῶν καὶ μεταβολῶν, καθότι παλαίουν εἰς τὴν Ἰσπανίαν οἱ συνταγματικοὶ μὲ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς ἀπολύτου μοναρχίας. Τὴν ἐποχὴν τῆς ἀντιβασιλείας τῆς *Μαρίας Χριστίνας* καὶ τῆς βασιλείας τῆς *Ἰσαβέλλας 2ας* (1830—1870) ἡ Ἰσπανία δοκιμάζει τὸ συνταγματικὸν πολιτεύμα. Εἰς τὴν αὐτὴν ὁμως εἶχε γεννηθῆ ζήτημα διαδοχῆς τοῦ Φερδινάνδου τοῦ 7ου, καθότι οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἀπολύτου μοναρχίας καὶ τοῦ *Καρλόλου*, ἀδελφοῦ τοῦ Φερδινάνδου ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη ἐπολέμου (πόλεμος τῶν Καρλιστῶν) τὴν *Ἰσαβέλλαν τὴν 2αν*, κόρην τοῦ Φερδινάνδου. Αὕτη λοιπὸν πρὸς καταπολέμησιν τῶν ἐχθρῶν τῆς ἐστηρίχθη ἐπὶ τῶν φιλελευθέρων καὶ τῶν συνταγματικῶν. Ἀπὸ τοῦ 1874 ὁμως ἡ Ἰσπανία εἰσηλθεν εἰς ὀμαλωτέραν περίοδον. Τὰ κυριώτερα δὲ γεγονότα τῆς βασιλείας τοῦ *Ἀλφόνσου τοῦ 12ου* ὑπῆρξαν ὁ δεῦτερος πόλεμος τῶν Καρλιστῶν καὶ τὸ σύνταγμα τοῦ 1871 διὰ τοῦ ὁποίου, μεταβεβλημένον ἐν ὀλίγοις, διωκεῖτο μέχρι τοῦ μεγάλου πολέμου ἡ Ἰσπανία.

Κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα ἡ Ἰσπανία ἔχασε τὰς ἀποικίας τῆς εἰς τὴν Ἀμερικὴν.

Τὸ Βέλγιον

Τὸ 1815 εἰς τὴν σύνοδον τῆς Βιέννης, θέλοντες οἱ σύμμαχοι νὰ ἐξουδετερώσουν πᾶσαν ἀϋξῆσιν τῆς Γαλλίας ἴδρυσαν τὸ βασίλειον τῶν *Κάτω Χωρῶν* (Ὀλλανδία καὶ Βέλγιον). Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν Ὀλλανδῶν καὶ τῶν Βέλγων ἀνεφάνη ἀσυμφωνία εἰς τὰ πολιτικά, οἰκονομικὰ καὶ θρησκευτικὰ ζητήματα.

Ἡ πολιτικὴ ἐξουσία εἶχε συγκεντρωθῆ εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ὀλλανδῶν καὶ μᾶλλον πρὸς ὄφελος αὐτῶν ἢ τῶν Βέλγων. Ὁ βασιλεὺς τῆς Ὀλλανδίας *Γουλιέλμος ὁ 1ος* ἤθελε νὰ ἐκμηδενίσῃ εἰς τὸ Βέλγιον τὴν γαλλικὴν ἐπίδρασιν καὶ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν Ὀλλανδικὴν γλῶσσαν ὡς ἐπίσημον γλῶσσαν τῶν Βέλγων. Εἰς τὰς προσπαθείας ταύτας τοῦ Γουλιέλμου οἱ Βέλγοι ἀντέταξαν ἰσχυρὰν ἀντίστασιν. Ἐπίσης καὶ εἰς τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα εἶχον οἱ δύο λαοὶ μεγάλας διαφορὰς καθότι οἱ Βέλγοι εἶναι καθολικοὶ, οἱ δὲ Ὀλλανδοὶ διαμαρτυρόμενοι. Ἐνεκα τῶν ἀνωτέρω λοιπὸν λόγων τὸ 1830 μετὰ τὴν Ἰουλιανὴν ἐπανάστασιν ἔχομεν ἐπανάστασιν εἰς τὸ Βέλγιον καὶ τὴν ἀνακηρύξιν του εἰς ἰδιαιτέρον συνταγματικὸν κράτος. Τότε τὸ κοινοβούλιον ἐξέλεξε ὡς βασιλέα τὸν *Λεοπόλδον* (1831—1865) τὸν Κοβοῦργον ἐπ' αὐτοῦ δὲ καὶ τοῦ *Λεοπόλδου τοῦ*

2ου (1865—1909) τὸ Βέλγιον οὐδέτερον, ἂν καὶ χώρα μικρά, κατέστη πλουσιώτατον μὲ μέγιστον πολιτισμόν.

Μέγιστον ἐνδιαφέρον κινεῖ ἡ ἱστορία τῆς Ἑλβετίας, τῆς πατρίδος τοῦ μᾶλλον δημοκρατικοῦ ἐν Ἑυρώπῃ συντάγματος, κατὰ τὸ ὅποιον ὁ λαὸς εἶναι πράγματι κυρίαρχος τῆς τύχης του, ἐπιδρῶν ἀμεσώτατα ἐπὶ τῶν πραγμάτων τῆς πατρίδος του.

Τὸ 1815 ἡ Ἑλβετία εἰς τὴν σύνοδον τῆς Βιέννης ἀνεκηρύχθη οὐδέτερα ὑπὸ τύπον ἐνώσεως εἰκοσιῶν καντονίων, ἐλευθέρων μὲ διοικήσασιν ὀλιγαρχικὴν. Ἡ αὐτοδιοίκησις ὁμως κατὰ τὸ διάστημα τοῦ 19ου αἰῶνος τὰ μέγιστα περιορίσθη, ἐνῶ ἀντιθέτως ἀνεπτύχθη ἡ συνείδησις τῆς κοινότητος τῶν συμφερόντων. Οὕτω ἡ ἔνωσις τῶν καντονίων μετεβλήθη εἰς Κράτος Ὀμοσπονδιακὸν μὲ δημοκρατικὴν διοίκησιν. Ἡ μεταβολὴ δὲ αὕτη εἶχεν ἀρτίσει τὸ 1830, ἐξηκολούθησε τὸ 1847, ὅποτε καὶ ἔγινε ἔμφυλιος πόλεμος μεταξὺ τῶν καθολικῶν καντονίων (Οὐρί, Σβίτς, Οὐντερβάλδ) καὶ τῶν δημοκρατικῶν (Γενεύη, κλπ.)· τέλος τὸ 1848 κατηργήσθη τὸ σύνταγμα, τὸ ἀναθεωρηθὲν τὸ 1874 καὶ συμφώνως πρὸς τὸ ὅποιον ἔχομεν Ὀμοσπονδιακὸν κράτος. Τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν σημεῖον τοῦ νέου συντάγματος εἶναι ἡ ἀμεσὸς διοίκησις τοῦ κράτους ὑπὸ τοῦ λαοῦ διὰ τοῦ δημοψηφίσματος, τὸ ὅποιον ἐπιτρέπει εἰς τὸν λαὸν νὰ ἀποδέχεται ἢ νὰ ἀποκρούῃ τοὺς νόμους τῶν καντονίων τῆς ὁμοσπονδίας.

Ἐπίσης δικαιούται ὄρισμένος ἀριθμὸς πολιτῶν νὰ ὑποβάλλῃ πρότασιν νόμου, τὴν ὁποίαν ἡ κυβέρνησις ὑποχρεοῦται νὰ ὑποβάλλῃ εἰς τὴν κρίσιν τοῦ λαοῦ. Μερικὰ τῶν καντονίων ἔχουν εἰσαγάγῃ τὸ ἀντιλογικὸν ὄστημα, καθ' ὃ ἀντιπροσωπεύονται καὶ αἱ μειονότητες. Ἐπίσης εἰς τὴν Ἑλβετίαν ὑπὸ τὴν πείσιν τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος καὶ τῶν φιλελευθέρων τὸ κράτος ἀπεδέχθη νὰ ἀναμειγνύεται εἰς τὰ οἰκονομικὰ ζητήματα καὶ τὰς σχέσεις μεταξὺ τοῦ κεφαλαίου καὶ τῶν ἐργατῶν.

Ἐχουσα λοιπὸν ἡ Ἑλβετία τόσον δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ εἰς ὕψιστον βαθμὸν ἀνεπτυγμένον τὸν λαὸν της, κατέστη καταφύγιον τῶν πολιτικῶν φυγάδων καὶ ἐστὶ πάλιν κατὰ τῶν καιῶν τοῦ πολέμου. Τὸ 1864 εἰς τὴν Γενεύην ἔγινε διεθνὴς Σύνοδος 22 κρατῶν περὶ παροχῆς βοήθειας εἰς τοὺς πληγωμένους καὶ εἰς τὸ ὅποιον ἀπεφασίσθη οἱ νοσοκόμοι καὶ οἱ ἰατροί, οἱ παρέχοντες βοήθειαν εἰς τοὺς πληγωμένους εἰς τὰς μάχας νὰ θεωρῶνται οὐδέτεροι.

Εἰς τῶν Ἑλβετίαν ἐπίσης, ὡς ἐστὶν πάσης φιλειρηνικῆς κινήσεως, ἐσηματίσθη τὸ πρῶτον ὁματευτὸν διὰ τὴν εἰρήνην καὶ σήμερον εἰς αὐτὴν συνεδριάζει ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν, ἡ ἔχουσα σκοπὸν τὴν εἰρηνικὴν λύσιν τῶν ἀναφροσμένων μεταξὺ τῶν διαφόρων κρατῶν διαφορῶν.

Ἡ Ἑλβετία

Ο ΜΕΓΑΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

(1914-1918)

**Ἡ κατάσταση
τῆς Ἑυρώπης
πρὸ τοῦ πολέ-
μου.**

Μετὰ τὸ 1870 ἡ Ἑυρώπη εὐρέθῃ εἰς κατάστασιν ἐνό-
πλου εἰρήνης, διότι ἡ Γαλλία ἤθελε νὰ ἀνακτήσῃ τὰς ἀπωλε-
σθείσας ἐπαρχίας, ἡ Ρωσσία νὰ γίνῃ κυρία τῆς ἐξόδου πρὸς
τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, ἡ Γερμανία νὰ ἔχῃ τὴν ἡγεμο-
νίαν. Ἐκτὸς τούτων ὁ *οἰκονομικὸς ἀνταγωνισμὸς* εἶχε φθά-
σει εἰς ἐπικίνδυνον σημεῖον μεταξὺ τῶν Ἑυρωπαϊκῶν κρατῶν
ιδίως τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γερμανίας, τῆς ὁποίας ἡ οἰκο-
νομικὴ ἀνάπτυξις κατέστη τεραστία καὶ οἱ Γερμανοὶ ἔμποροι
εἶχον ἀρχίσει νὰ ἐκτοπίζουσι τὰ ἀγγλικά ἐμπορεύματα ἀπό
τινας ἀγοράς. Αἱ εὐρωπαϊκαὶ λοιπὸν δυνάμεις ὀπλίζοντο
διαρκῶς καὶ τέλος παρὰ τὰς προσπάθειάς τῶν φιλειρηνικῶν
ὁ μέγας πόλεμος ἐξεσπάγη, διαιρέσας σχεδὸν ὀλόκληρον
τὴν Ἑυρώπην εἰς δύο ἐχθρικά στρατόπεδα. Ἀφ' ἐνὸς λοι-
πὸν ἦσαν ἡ Γαλλία, ἡ Ἰταλία, ἡ Ρωσσία, ἡ Ἀγγλία, ἡ Σερ-
βία, ἡ Ρουμανία, ἡ Ἑλλάς, ἀφ' ἑτέρου ἡ Γερμανία, ἡ Αὐ-
στροουγγαρία, ἡ Βουλγαρία καὶ ἡ Τουρκία. Ἐκτὸς δὲ τῶν
εὐρωπαϊκῶν λαῶν ἔλαβον μέρος εἰς τὸν πόλεμον καὶ οἱ πέ-
ραν τοῦ ὠκεανοῦ λαοὶ ὡς οἱ Ἀμερικανοί, οἱ Ἀσιατικοὶ ὡς
οἱ Ἰάπωνες, οἱ Κινέζοι, κλπ. κλπ. Οὗτω ὁ πόλεμος συνετά-
ραξεν ὀλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα.

Ἁ πόλεμος

Παρὰ τὴν πίστιν ὅμως ὅτι ὁ πόλεμος θὰ ἦτο βραχείας
διαρκείας, οὗτος ἐξηκολούθησε περισσότερον τῶν τεσσάρων
ἔτων. Ἡ Γερμανία παραβῆσα τὴν οὐδετερότητα τοῦ Βελ-
γίου εἰσῆλθεν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ προσεπάθησε νὰ συντριψῇ
τὰ γαλλικὰ στρατεύματα, ἀλλ' ἀπεκρούσθη εἰς τὴν μάχην
τῆς Μάρνης (Σεπτέμβριος 1914). Ἐπειδὴ δὲ οἱ Γερμανοὶ
ἐπιέζοντο ὑπὸ τῶν Ρώσων, οἵτινες ἐπετέθησαν κατ' αὐτῶν
εἰς τὸ ἐκτεταμένον ἀνατολικὸν μέτωπον ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς

θαλάσσης μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἐστράφησαν κατὰ τῆς Ρωσσίας, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συντρίψουν τὰ ρωσικὰ στρατεύματα.

Οὕτω ὁ πόλεμος παρ' ἐλίδα ἐξηκολούθησε πολὺν χρόνον μεταβληθεὶς εἰς *πόλεμον τῶν χαρακωμάτων* μέχρι τοῦ 1918. Τὸ 1917 ὅμως ἔγιναν μέγιστα μεταβολαὶ εἰς τὴν Ρωσσίαν, ἣτις πρώτη ἤρχισε νὰ κάμπηται. Ἐπανάστασις ἐξεροράγη εἰς αὐτὴν (11 Μαρτίου 1917) καὶ ὁ Νικόλαος παρητήθη τῶν δικαιωμάτων του, ἡ δὲ ἐξουσία ἐντὸς ὀλίγου περιήλθεν εἰς τὰ *Σοβιέτ*, δηλαδή τὰς *ἀντιπροσωπείας τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν*. Τέλος οἱ νικηταὶ ἐν Ρωσσίᾳ *Μπολσεβίκοι* (6—7 Νοεμβρίου ἔπεσεν ὁ ἀρχηγὸς τῆς κυβερνήσεως τῆς μεταβληθείσης εἰς δημοκρατίαν Ρωσσίας *Κερένσκι*), ἐπέφερον τὴν διάλυσιν τοῦ *ρωσικοῦ κράτους* καθότι ἡ Φιλανδία, τὰ Βαλτικὰ κράτη, ἡ Πολωνία, ἡ Βεσσαραβία, ἡ Γεωργία ἀπεχωρίσθησαν τῆς Ρωσσίας καὶ ὑπέγραψαν εἰρήνην μετὰ τοὺς Γερμανοὺς (εἰρήνη τοῦ Μπρέστ Λιτόφσκ 3 Μαρτίου 1918). Οὕτω οἱ Γερμανοὶ ἦσαν ἐλεύθεροι νὰ ρίψουν ὅλας τῶν τὰς δυνάμεις εἰς τὸ Ἄ. μέτωπον.

Ἡ βοήθεια ὅμως τῆς Ἀμερικῆς ἀνέτρεψε τὰ σχέδια τῶν Γερμανῶν καὶ τὰ μέγιστα συνετέλεσεν εἰς τὴν νίκην τῶν συμμάχων. Οὗτοι τέλος ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Foch ἀρχίζουν τὴν ἐπίθεσιν καὶ ἀναγκάζουν τοὺς Γερμανοὺς νὰ ζητήσουν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1918 ἀνακωχὴν. Ἐπὶ τέλους κατηρτίσθη ἡ συνθήκη τῶν *Βερσαλλίων*, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Γαλλία ἔλαβε τὴν Ἀλσατίαν καὶ τὴν Λωρραίνην καὶ ἡ Πολωνία κατέστη ἐλεύθερα. Τὴν ἀνωτέρω συνθήκην ἠκολούθησαν καὶ ἄλλαι ἢ τοῦ Ἀγίου Γερμανοῦ (1919), δι' ἧς διελύθη ἡ Αὐστροουγγαρία, ἡ τοῦ Τριανὸν (1920), καθ' ἣν ἡ Οὐγγαρία παρεχώρησε τὴν Τρανσυλβανίαν καὶ τὴν Βουκοβίαν εἰς τὴν Ρουμανίαν, ἡ τοῦ Νεϊγύ, καθ' ἣν ἡ Βουλγαρία παρεχώρει τὴν Ἄ. Θράκην εἰς τὴν Ἑλλάδα, λαμβάνουσα τὸ δικαίωμα τῆς ἐμπορικῆς ἐξόδου εἰς τὸ Αἰγαῖον. Τέλος ἐγένετο ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν κατὰ ταύτην ἡ Τουρκία

*Δὶ συνθήκαι
τῆς εἰρήνης.*

Ἡ Εὐρώπη τὸ 1914 καὶ τὸ 1925

παρεχώρει εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην καὶ τὴν Σμύρνην μετὰ τῆς περιοχῆς τῆς. Εἰς τὴν ἀπόφασιν ὁμοῦς ταύτην ἐν τῇ Τουρκίᾳ ἀντίστη ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ, ὅστις καὶ ὠργάνωσε τὴν ἀντίστασιν ἐν Ἀγκυρᾷ.

Ἐκεῖ ἡ ἐθνοσυνέλευσις ὑπέγραψε τὸ ἐθνικὸν συμβόλαιον, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐξήτει ἡ Τουρκία ὀπίσω τὴν Θράκην καὶ τὴν Σμύρνην. Τέλος ἡ Ἑλλὰς μετὰ περιπετείας καὶ τὴν μεγάλην καταστροφὴν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν τὸ 1922 διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάνης παρεχώρει εἰς τὴν Τουρκίαν τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην καὶ ἐδέχθη εἰς τὸ ἔδαφός τῆς περὶ τὰ 2 1)2 ἑκατομύρια προσφύγων. Τότε κατελύθη εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ βασιλεία καὶ ἡ Ἑλλὰς ἀνεκηρύχθη Δημοκρατία.

Οὕτω ὁ χάριτος τῆς Εὐρώπης ἐξ ὀλοκλήρου μετεβλήθη καθὼς καὶ ἡ ζωὴ ἐν αὐτῇ. Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν καταστροφῶν, πολιτικῶν καὶ οἰκονομικῶν, εἰς πλεῖστα μέρη ἔγιναν ἀνωμαλίας καὶ ἀπεργίαι· εἰς τινὰς μάλιστα χώρας ἔγινε προσπάθεια ἐγκαθιδρύσεως σοσιαλιστικῶν δημοκρατιῶν. Αὕτη ὁμοῦς ἀπέτυχε, διότι ἡ ἀστική τάξις συνέχως ὀργανοῦται καὶ παλαίει διὰ τὰς δημοκρατικὰς ἀρχὰς ἐναντίον τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου. Καὶ οὕτω εἰς τὰ ἡττηθέντα κράτη Γερμανίαν καὶ Αὐστροίαν καὶ τὰ σχηματισθέντα μετὰ τὸν πόλεμον—Τσεχόσλοβακίαν, Πολωνίαν, Φιλλανδίαν, Λεττονίαν, Λιθουανίαν, Ἑσθονίαν—ἔχομεν δημοκρατικὰ πολιτεύματα.

Προσέτι μεγίστη προσπάθεια καταβάλλεται διὰ τὴν εἰρηνικὴν διευθέτησιν τῶν διαφορῶν μεταξὺ τῶν κρατῶν ὑπὸ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπεφασίσθη καὶ ἡ εἴσοδος τῆς Γερμανίας ὡς καὶ προσπάθεια διὰ τὸν ἀφοπλισμὸν τῶν κρατῶν.

*Ἡ κατάσταση
τῆς Εὐρώπης
μετὰ τὸν πό-
λεμον.*

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2^{ΟΝ} ΗΜΙΣΥ ΤΟΥ 19^{ΟΥ} ΑΙΩΝΟΣ

Ἡ διάδοσις τῶν δημοκρατικῶν ἀρχῶν καὶ τὰ ἀποτελέσματα ταύτης.

Ἡ διάδοσις τῶν δημοκρατικῶν ἀρχῶν καθ' ὅλον τὸν 19ον αἰῶνα καὶ μάλιστα τὸ 2ον ἡμισυ αὐτοῦ ὑπῆρξε μεγίστη. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν δὲ αὐτῶν ἔχομεν τὴν ἰσότητά τῶν πολιτῶν ἀέναντι τοῦ νόμου, τὴν ἰσότητά ὡς πρὸς τὴν φορολογίαν, τὴν καταπολέμησιν τῆς θανατικῆς ποινῆς, τὴν ἰσότητά εἰς τὰ κοινωνικὰς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων σχέσεις, τὴν ἐλευθερίαν τῶν θρησκευμάτων, τὴν καθολικὴν ψηφοφορίαν, τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν δούλων εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὴν Εὐρώπην, τὴν χειραφέτησιν τῆς γυναικὸς εἰς τὸν κύκλον τῶν οἰκονομικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν ζητημάτων, τῆς μορφώσεως καὶ τῆς πολιτικῆς. Ἐπίσης εἰσήχθη ἡ γενικὴ ὑποχρεωτικὴ στρατιωτικὴ θητεία, ἐνῶ πρὶν τὰ στρατεύματα ἀπετελοῦντο ἀπὸ ἐθελοντῶν καὶ ριζικὴ ἐπῆλθε μεταρρυθμισ εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν.

Ἡ ἐκπαίδευσις

Τὸν 19ον αἰῶνα τὸ κράτος ἠῤῥυνε πολὺ τὰ ὄρια τῆς ἐνεργείας του, φροντίζον τώρα ὄχι μόνον διὰ τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν ὑλικὴν εὐημερίαν τῶν ὑπηκόων του ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν μόρφωσιν αὐτῶν. Διὰ τοῦτο τὸ κράτος ἀντικατέστησε τὴν ἐκκλησίαν, τὴν μόνην ἀντιπρόσωπον τοῦ πολιτισμοῦ ἄλλοτε, εἰς τὸν κύκλον τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἔγινεν ἐπόπτης αὐτῆς.

Εἰς τὰ ἀνώτερα δὲ σχολεῖα τώρα δὲν ἔχουν τὴν πρώτην θέσιν οὔτε οἱ θεολόγοι, ὅπως τὸν μεσαῖωνα, οὔτε οἱ φιλόσοφοι καὶ οἱ φιλόλογοι ὅπως τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος, ἀλλ' οἱ καθηγηταὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς ἰατρικῆς.

Ἡ μέση σχολή, τὸ γυμνάσιον, δίδει ἐγκυκλοπαιδικὴν μόρφωσιν· τέλος ἡ φοίτησις εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον γίνεται ὑποχρεωτικὴ καὶ δωρεάν· τὸ δὲ δημοτικὸν σχολεῖον ἀπομακρύνεται τῆς κηδεμονίας τῆς ἐκκλησίας καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Πρωτοκόπου ἀναπτύσσει εἰς τοὺς μαθητὰς τὴν αὐτοπεποίθησιν καὶ τὴν αὐτενέργειαν. Ἐκτὸς τούτου γενικὰ τὸ σχολεῖον λαμβάνει χαρακτηριστὰ ἔθνικόν, διδάσκον διὰ τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ, τῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς ἱστορίας τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐξέλιξις τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου γίνεται μεγίστη διὰ τοῦτο αὕτη ἐπίδρα πολλὴ καὶ ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως, προσοδίδουσα εἰς αὐτὴν πρακτικὸν χαρακτῆρα. Ὡστε παρὰ τὸ

κλασικὸν γυμνάσιον ἔχομεν τὸ πρακτικὸν λύκειον, τὴν ἐμπορικὴν σχολήν, τὴν τεχνικὴν, γεωπονικὴν σχολήν κλπ. κλπ.

Ἡ ἐκπαίδευσις γενικῶς δὲν περιορίζεται πλέον εἰς τὰ σχολεῖα, ἀλλὰ καθίσταται λαϊκὴ διὰ τῶν διαφόρων λαϊκῶν πανεπιστημίων, σειρᾶς μαθημάτων καὶ διαλέξεων, λαϊκῶν βιβλιοθηκῶν καὶ ἀναγνωστηρίων, πλουσιωτάτων συλλογῶν καὶ μουσείων.

Τὰ ἀνωτέρω ἀκολουθεῖ τὸ βιβλίον. Τοῦτο καθίσταται ὁδηγὸς καὶ διδάσκαλος τοῦ λαοῦ, λαμβάνον τὴν μορφὴν λεξικοῦ, ἐγκυκλοπαιδείας, «βιβλιοθήκης», «συλλογῆς» κλπ. Ἐπίσης τὸ περιοδικὸν καὶ ὁ καθημερινὸς τύπος, ἢ ἔφημερίς, εἶναι μέσα διαδίδοντα καὶ ἐκλαίκευοντα τὰς γνώσεις ὅλων τῶν ἐπιστημῶν, γνωρίζοντα εἰς τὸν λαὸν διὰ τῶν μεταφράσεων λογοτεχνικῶν καὶ ἄλλου τύπου ἔργων τὸν πολιτισμὸν τῶν λαῶν τῆς ὑψηλοῦ.

Εἰς τὴν σύγχρονον κοινωνίαν παρ' ὅλην τὴν διάδοσιν τῶν δημοκρατικῶν ἰδεῶν, παρ' ὅλας τὰς πολιτικὰς μεταρρυθμίσεις ἔχομεν ἀνισότητα κοινωνικὴν καὶ οἰκονομικὴν. Λόγῳ δὲ τῆς ἀναπτύξεως τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου παρήχθη τὸ *Κεφαλαιοκρατικὸν καθῆκός*, καθ' ὃ ἔχομεν τὴν τάξιν τῶν κεφαλαιούχων καὶ τὴν τάξιν τῶν μισθωτῶν ἐργατῶν. Ἡ κατάστασις λοιπὸν αὕτη ἔγινε πρόξενος δημιουργίας θεωριῶν, ὀνομαζομένων *σοσιαλιστικῶν* (social—κοινωνικός), διὰ τῶν ὁποίων ἐπιδιώκεται ἡ κοινωνικὴ μεταρρύθμισις καὶ ἡ ριζικὴ μεταβολὴ τῶν οἰκονομικῶν ὄρων τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ πόθοι ὅμως τῶν σοσιαλιστῶν δὲν εἶναι δημιούργημα μόνον τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. Καὶ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν καὶ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀναγεννήσεως ἔχομεν ἔργα διδάσκοντα τὴν ριζικὴν μεταρρύθμισιν τῆς κοινωνίας (Πολιτεία Πλάτωνος, Οὐτοπία τοῦ Θωμᾶ Μόρο).

Τὸ κύριον ὅμως χαρακτηριστικὸν τῶν νεωτέρων σοσιαλιστῶν εἶναι ἡ ἐπιδιώξις τῆς πραγματοποιήσεως τῆς μεταρρυθμίσεως, χωρὶς ὅμως νὰ λαμβάνηται ὑπ' αὐτῶν ὑπ' ὄψει ἡ διὰ μέσου τῶν χιλιετηρίδων δημιουργηθεῖσα τῶν πραγμάτων τάξις.

Καὶ κατ' ἀρχὰς ἔχομεν τοὺς οὐτοπιστὰς σοσιαλιστὰς (Σὲν Σιμόν, Φουριέ, Ὄουεν), οἱ ὁποῖοι ἠθέλον τὴν ἀλλαγὴν τῆς ζωῆς βασιζόμενοι ἐπὶ τῆς θρησκείας καὶ θεωροῦντες ὡς κατάλληλα μέσα διὰ τοὺς σκοποὺς τῶν τὸν λόγον καὶ τὸ παράδειγμα. Τούτους κατόπιν, τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος, ἀντικαθιστοῦν οἱ θέλοντες πρὸς ὄφελος τῶν ἀρχῶν τῶν νὰ χρησιμοποιήσουν τὴν ἐπιστήμην πρὸς καλυτέραν καὶ βαθυτέραν κατανόησιν τοῦ ζητήματος καὶ τὴν πολιτικὴν πρὸς πραγματοποιήσιν τοῦ κοινωνικοῦ τῶν ἰδανικοῦ. Τότε ὁ *Κάρολος Μαρξ* (1814—1883) καὶ ὁ *Ἐγγελς* ἐδίδαξαν τὴν *ἱστορικο-φιλοσοφικὴν θεωρίαν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως*. Ἡ ἱστο-

Ὁ σοσιαλισμός.

ρία κατ' αὐτοὺς ὅλων τῶν μέχρι τοῦδε κοινωνιῶν εἶναι ἱστορία πάλης τῶν τάξεων. Οἱ ἐργάται λοιπὸν εἰς τὴν Ἑπειρωτικὴν Εὐρώπην ἤρχισαν νὰ ἀποκτοῦν τὴν συνείδησιν τῆς τάξεώς των, νὰ ὀργανοῦνται εἰς ἐπαγγελματικά σωματεῖα κατὰ τὰ trades unions τῆς Ἀγγλίας, τῶν ὁποίων ὁ σκοπὸς κατέστη ὄχι μόνον ἐπαγγελματικὸς ἀλλὰ καὶ πολιτικὸς.

Οὕτω ἐσηματίσθησαν τὰ πολιτικὰ ἐργατικά κόμματα.

Ἡ ἐργατικὴ νομοθεσία.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν κύκλον τῶν φιλελευθέρων ἐγεννήθη κίνησις ὑπὲρ τῆς καλυτερεύσεως τῆς θέσεως τῶν ἐργατῶν καὶ ὑπὸ τὴν πίεσιν τούτων τὸ κράτος ἤρχισε νὰ ἀναμιγνύεται εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν καὶ νὰ δημιουργῇ τὴν ἐργατικὴν νομοθεσίαν. Κατὰ ταύτην περιορίσθησαν αἱ ὥραι τῆς ἐργασίας, εἰσῆχθη ἡ κυριακὴ ἀργία, ἐλήφθη πρόνοια διὰ τὴν ἐργασίαν τῶν παιδῶν καὶ τῶν γυναικῶν, εἰσῆχθη τὸ σύστημα τῆς κρατικῆς βοηθείας, τῆς ἰδρύσεως νοσοκομείων, ἀσύλων, τῆς ἐπιθεωρήσεως τῶν ἐργαστασίων. κ.λ.π.

Ἡ πνευματικὴ κίνησις τοῦ 2ου ἡμίσεος τοῦ 19ου αἰῶνος.

Ἡ πνευματικὴ κίνησις τοῦ 19ου αἰῶνος δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο περιόδους, τὴν τοῦ πρώτου ἡμίσεος, τὴν διακρινομένην διὰ τὸν ρομαντικο-μεταφυσικὸν χαρακτήρα της, καὶ τὴν τοῦ δευτέρου ἡμίσεος μὲ χαρακτῆρα θετικιστικο-ρεαλιστικόν.

Τὸ 1850—1860 ἔχομεν μεγίστην ἀνάπτυξιν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὸν κρατιτισμὸν τοῦ Κόντ, καὶ τὴν διάδοσιν τῶν βασικῶν ἀρχῶν τοῦ θετικισμοῦ (positivisme). Κατὰ τοῦτον, συμφώνως πρὸς τὸν ὀρισμὸν τοῦ Αὐγούστου Κόντ, πρέπει νὰ κυριαρχῇ εἰς τὴν μελέτην ἡ παρατήρησις καὶ ὄχι ἡ φαντασία, ὅπως εἰς τὴν μεταφυσικὴν μέθοδον. Αἱ ἰδέαι δὲ αὗται καὶ ἡ πρόοδος τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐπέδρασαν τὰ μέγιστα ἐπὶ τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν : τῆς φιλοσοφίας, τοῦ δικαίου, τῆς ἱστορίας, τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας.

Ὁ Κόντ εὗρισκεν ὅτι ἡ κοινωνικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου πρέπει νὰ μελετηθῇ παντελῶς ἐπὶ νέων βάσεων, ἀποδιδομένης μεγίστης σημασίας εἰς τὴν ἱστορικὴν μέθοδον. Ὁ θετικισμὸς δὲ τοῦ Κόντ ἐπέδρασε τὰ μέγιστα ἐπὶ τοῦ Ἀγγλοῦ φιλοσόφου Τζῶν Στούαρτ Μιλ, ὅστις ὡς βάσιν τῆς ἀληθείας παρεδέχετο μόνον τὴν παρατήρησιν καὶ τὸ πείραμα, ἐπὶ τοῦ Μπόκλ, Ἀγγλοῦ ἱστορικοῦ, συγγραφέως τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἀγγλίας.

Καὶ ἡ μέθοδος τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν πολὺ ἐπέδρασεν ἐπὶ τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν τότε εἶχεν ἀρχίσει νὰ προοδεύῃ καὶ ἡ ψυχολογία, ἡ ὁποία εἶχεν ἀρχίσει νὰ μεταβάλλεται εἰς θετικὴν ἐπιστήμην.

Δάβριν

Διὰ τὴν πρόοδον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν μεγίστην σημασίαν

είχεν ἡ θεωρία τῆς ἐξελέξεως, ἡ ἐπικράτησις τῆς ὁποίας ὀφείλεται εἰς τὸν Ἄγγλον **Κ. Λάρβιν** (1809—1882).

Ἡ θεωρία δὲ τῆς ἐξελέξεως ἐξαιρετικὰ ἐπέδρασε ἐπὶ τοῦ Ἑρβέρτου Σπένσερ (1820—1904) Ἄγγλου ψυχολόγου, βιολόγου, κοινωνιολόγου καὶ ἠθικολόγου, τοῦ ὁποίου τὸ κυριώτερον ἔργον εἶναι τὸ «σύστημα τῆς συνθετικῆς φιλοσοφίας».

Τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος, τὴν ἐποχὴν τῆς ἀντιδράσεως μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848, μέγιστον ἐνδιαφέρον γεννᾶται διὰ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Ἀρθούρου Σοπενάουερ (1788—1860) τοῦ ὁποίου τὸ κύριον ἔργον «ὁ κόσμος ὡς βούλησις καὶ παράστασις» εἶχε γραφῆ τὸ 1819. Τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς διδασκαλίας τοῦ γεγραμμένου φιλοσόφου εἶναι ὁ πεσσιμισμός, ἡ ἀπαισιοδοξία, διότι ἡ ἕπαρξις κατὰ τὸν Σοπενάουερ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν εἶναι δυστυχία, ἡ δὲ ζωὴ διηνεχὴς πόνος. Ἡ διδασκαλία αὕτη διεδόθη ἐκ τῆς Γερμανίας εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ πλείστοι ἠκολούθησαν αὐτήν, ἰδίως ὁ φιλόσοφος Ἐδουάρδος Χάρτμαν, ὁ ποιητὴς Ἐρρίκος Χάινε, ὁ ψάλων διαρκῶς εἰς τοὺς στίχους του τὸ ἀνακόμφευτον τέλος τοῦ κάλλους καὶ τοῦ μεγαλείου καὶ εὐρίσκων ψυχικὴν γαλήνην μόνον εἰς τὴν θρησκείαν, ὁ Ἰταλὸς ποιητὴς Λεοπάρδι, ἰδίως δὲ ὁ Ριχάρδος Βάγκερ (1813—1883).

Ἄλλ' ὁ πεσσιμισμός ὑπῆρξε παροδικός· τὸν ἀντικατέστησε δὲ ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἰσχύν (εἰς τὴν Γερμανίαν μετὰ τὰς νίκας τοῦ 1866 καὶ 1870).

Ὁ Φρειδεργικός Νίτσε (1844—1900) δίδει νέαν μορφήν εἰς τὸ πρόβλημα τῆς ἀξίας τῆς ζωῆς. Ἡ ζωὴ κατ' αὐτὸν αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἔχει ἀνεκτίμητον, ὑψίστην ἀξίαν. Διὰ τὸν Νίτσε ὑπάρχει «ὁ πεσσιμισμός τῆς δυνάμεως», ὅστις διδάσκει «τὴν διὰ τοῦ πόνου ὁδὸν πρὸς τὴν ἰσχύν καὶ τὸ κάλλος».

Παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν δημιουργῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων ἔρχομεν τὸν Γουλιέλμον Βόννδ (1832), ὅστις ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς πειραματικῆς ψυχολογίας τῶν λαῶν (völker psychologie ἢ socio-psychologie). Ἡ ψυχολογία τῶρα ἀπεχωρίσθη τῆς μεταφυσικῆς, καταγινόμενη μετὰ τὰ ψυχικὰ μόνον φαινόμενα. Αὕτη δὲ ἡ ψυχολογία ἠρῶνθη, οὕτως ὥστε νὰ περιλαμβάνῃ παρὰ τὴν ψυχολογίαν τοῦ ἀτόμου καὶ τὴν ψυχολογίαν τῆς κοινωνίας.

Ἐκ τῶν Γάλλων φιλοσόφων ἀναφέρονται τὸν θετικιστὴν Ταίν, τὸν Περάν, τὸν φυσιολόγον Κ. Μπερνάρ, τὸν ψυχολόγον Ριμπώ, τὸν Μπέρξων.

Αἱ ἱστορικαὶ μελέται κατὰ πρῶτον περιορίζοντο εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν ἐκθεσιν τῶν γεγονότων, πολεμικῶν καὶ διπλωματικῶν. Κατόπιν εἰς τὸν κύκλον τῶν ἱστορικῶν μελετῶν περιελήφθη ἡ

Σπένσερ.

Σοπενάουερ.

Φ. Νίτσε.

Βόννδ

Γάλλοι φιλόσοφοι.

Αἱ ἱστορικαὶ μελέται.

Ιστορία του κράτους, τῶν κρατικῶν οργανισμῶν, τῶν πολιτικῶν κομμάτων καὶ ἐν μέρει τοῦ πολιτισμοῦ τὴν ἐποχὴν μας δέ, ἐποχὴν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας, ὁπότε τὰ κοινωνικά ζητήματα ἐλκύουν τὴν προσοχήν μας, ἡ ἱστορικὴ ἐπιστήμη ἐξετάζει καὶ τὴν κατάστασιν τῆς κοινωνίας, τῶν τάξεων, τὴν πάλην αὐτῶν καὶ τὴν σχέσην αὐτῶν πρὸς τὸ κράτος.

Αὐτὴ ὅμως ἡ μέθοδος περιέπεσεν εἰς τὴν ἄκραν θεωρίαν τοῦ «ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ», ὅστις εἶναι ἀντίδρασις εἰς τὴν ἰδανιστικὴν κατανόησιν τῆς ἱστορίας.

Κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ ὁ τρόπος τῆς παραγωγῆς τῶν ὕλικῶν μέσων διαγράφει τὴν κοινωνικὴν, τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν πνευματικὴν ἐξέλιξιν· δηλαδή ἡ οἰκονομικὴ κατάσταση εἶναι ἡ βάση, ἡ δὲ πολιτικὴ, νομικὴ, φιλοσοφικὴ, καλλιτεχνικὴ κ.λπ. ἐξέλιξις στηρίζεται μόνον ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ θεωρία ἣδη ἔχει τὴν ἀντίδρασίν της· μεταξύ αὐτῶν τῶν ὁπαδῶν τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ ἐμφανίζονται καὶ οἱ παραδεχόμενοι τὴν σημασίαν καὶ τῶν πολιτικῶν καὶ λοιπῶν λόγων διὰ τὴν κοινωνίαν.

Ἐκτὸς τούτου ἡ ἱστορικὴ ἐπιστήμη ἣδη δὲν εἶναι ἔργον ἐρασιτεχνῶν, ἀλλὰ τῶν εἰδικῶν, καθότι ὁ ἱστορικὸς πρέπει νὰ ἀναπαριστᾷ τὸ παρελθόν, βασιζόμενος ὄχι ἐπὶ τῆς φαντασίας, ἀλλ' ἐπὶ τῆς κριτικῆς μελέτης τῶν πηγῶν, γραπτῶν καὶ πραγματικῶν μνημείων, τῶν ὁποίων πλεῖστα ἔγιναν γνωστὰ διὰ τῶν ἀνασκαφῶν, (ἀρχαιολογία). Ἐπίσης ἀπαραίτητος εἶναι ἡ ἐπιγραφικὴ καὶ ἡ παπυρολογία.

Ὀλίγους ἱστορικοὺς θὰ ἀναφέρωμεν τὸν *Ταῖν* (1821—1893) τὸν συγγραφέα τῆς θαυμασίας ἱστορίας τῆς ἀγγλικῆς λογοτεχνίας, τὸν *Ρενάν* (1823—1892), τὸν *Fustel de Coulange* (1830—1869) συγγραφέα τοῦ ἔργου ἡ «ἀρχαία πόλις», τὸν Γερμανὸν *Λαμπρὲχτ* (1856—1916) συγγραφέα τῆς «Γερμανικῆς ἱστορίας», τὸν *Mommsen*, τὸν *Treitschke* (1834—1896), κ.λπ., ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν δὲ τῶν νέων μεθόδων τῆς ἱστορικῆς μελέτης μελετᾶται καὶ ὁ ἀρχαῖος ἐλληνικὸς καὶ ὁ μεσαιωνικὸς ἐλληνικὸς κόσμος.

**Ἡ λογοτεχνία.
Αἰ κατευθύνσεις της.*

Μετὰ τὴν λογοτεχνίαν, τὴν βασιζομένην ἐπὶ τῆς λογικῆς, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον πιστεύσει τὸν 18ον αἰῶνα οἱ ἄνθρωποι ἀπολύτως, ἔρχομεν τὴν λογοτεχνίαν «τῆς θλίψεως».

«Ὁ πολιτισμὸς κἀμνει τὸν ἄνθρωπον δυστυχῆ» λέγει ὁ Ρουσσώ. Αὐτὴ ἡ ὁμολογία ὑπῆρξεν ὁ σπόρος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐβλάστησεν ἡ εὐρωπαϊκὴ λογοτεχνία τῆς θλίψεως, τῆς ἀπογοητεύσεως.

Ἄλλη αἰτία ὑπῆρξεν ἡ ἀπογοήτευσις, ἣτις κατέλαβε τοὺς πάντας, ὅταν ἐφάνη ὅτι ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις, ἡ ὑποσχεθεῖσα τὴν

ἀγαγέννησιν καὶ τὴν καλυτέρευσιν τῶν ὄρων τῆς ζωῆς· δὲν ἔφερε τὸ προθύμειον ἀποτέλεσμα. Ἦ ἄνθρωπος λοιπὸν ἔπαυσε νὰ πιστεῦῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν του, τοῦναντίον μάλιστα ἢ υπερήφανος αὐτοπεποίθις ἀντικατεστάθη ὑπὸ τῆς περιφρονήσεως πρὸς τὸ *ἐγὼ* του καὶ ὀλοκληρὸν τὴν ἀνθρωπότητα. «Ἡ κούρασις ἔνεκα τῶν πολλῶν δυστυχιῶν κατέβαλε πολλὰς ψυχὰς» λέγει ἡ Mme de Stael. Ὁ ἰδεαλιστὴς ἐπομένως, ὁ ὁποῖος ἐπίστευσε εἰς τὸν ἄνθρωπον ἤρχισε νὰ τὸν μισῇ, νὰ τὸν περιφροῖ. Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον υπεχώρησεν εἰς τὴν ἀδιαφορίαν καὶ τὸ συναίσθημα τῆς καταδίκης τῆς ζωῆς. Ὁ αἰσιόδοξος λοιπὸν μετεβλήθη εἰς *σκεπτικιστὴν*, εἰς μισάνθρωπον, ζητοῦντα παρηγορίαν εἰς τὴν φύσιν· Τοιοῦτοι εἶναι οἱ ἦρωες τοῦ Σατωβριάν. Τοὺς ἀκολουθοῦν ὅμως οἱ ἦρωες τοῦ Μπάϋρον, οἵτινες δὲν ἀρροῦνται εἰς τὴν περιφρόνησιν, ἀλλ' ἐκφράζουσι τὴν ἀγανάκτησιν, τὴν διαμαρτυρίαν. Οἱ ἦρωές του ἀπαρνοῦνται τὴν ἀγάπην, θεωροῦν τὴν συμπάθειαν ὡς ἀδυναμίαν, εἶναι ἐγωῖσται, εἶναι υπερήφανοι, δυνατοί, ἐλεύθεροι ψυχαί, μὴ ἔχουσαι ἀνάγκην τῆς κοινωνίας.

Οἱ ἦρωες τοῦ Μπάϋρον εἶναι «*υπεράνθρωποι*», ἰσάμενοι ὑπεράνω τῆς κοινωνίας, τῶν νόμων.

Ἦ ποιήσις λοιπὸν αὐτὴ εἶχε μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς παγκοσμίου λογοτεχνίας καὶ εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς ἔχομεν ποιητὰς τῆς θλίψεως καὶ τῆς ἀπογοητεύσεως.

Ἄλλ' ἡ δημοκρατοποίησις τῆς εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας ἐπέφερε ριζικὴν μεταβολὴν εἰς τὰς ἀντιλήψεις ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς λογοτεχνίας καὶ τὰ προβλήματα τῆς. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος οἱ ἄνθρωποι πιστεύουσι ὅτι ἡ τέχνη πρέπει νὰ ἔχη ὡς σκοπὸν τῆς μόνον τὴν *ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων τῆς ἀνθρωπότητος*, ὅτι *πρέπει νὰ ἔχη χαρακτῆρα διδακτικόν, νὰ ἔχη πρὸς αὐτὴν πάντοτε τὸ ὀφέλιμον*.

Ἐπίσης ἐπέδρασεν ἡ ἀνάπτυξις τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἐπὶ τῆς λογοτεχνίας, διότι αἱ μέθοδοι αὐτῶν ἐφηρμοσθησαν καὶ εἰς αὐτήν. Ὁ ὕλισμός λοιπὸν βασιλεύει εἰς τὴν τέχνην, ἀλλὰ καὶ ὁ δημοκρατισμός.

Οἱ ἦρωες τώρα εἶναι ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ· τούτων περιγράφεται ἡ ζωὴ, ἀναλύεται ὁ χαρακτῆρ, ἀποδίδεται πιστὰ ἢ εἰκὼν τῆς τάξεως εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν· ὁ χαρακτῆρ δὲ τώρα τῶν ἀνθρώπων θεωρεῖται ὡς προϊόν ὀρισμένου περιβάλλοντος, Οὕτω εἰς τὴν λογοτεχνίαν μετὰ τὸν ρωμαντισμὸν ἔχομεν τὸν *ρεαλισμὸν*, ἰδίως εἰς τὸ μυθιστόρημα καὶ τὸ θέατρον, μετὰ τὰς δύο του κατευθύνσεις· τὴν μίαν, καθ' ἣν ἡ τέχνη *ὑπάρχει μόνον διὰ τὴν τέχνην* καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ συγγραφεὺς δὲν ἀποβλέπει εἰς τὴν διδασκαλίαν, ἀλλὰ περιορίζεται μόνον εἰς τὸ νὰ ἀποδίδῃ πιστὰ τὴν ζωὴν· καὶ

τὴν ἄλλην, καθ' ἣν ἡ λογοτεχνία πρέπει ὄχι μόνον νὰ ἀποδίδῃ πιστὰ τὴν πραγματικότητά, αὐτὸ τὸ ἄψυχον περιβάλλον εἰς τὸ ὁποῖον ζῆ καὶ θρῆ ὁ ἦρωσ, ἀλλὰ καὶ νὰ διδάσκη, νὰ σατυροῖ τὰς ἀρνητικὰς μορφὰς τῆς ζωῆς καὶ νὰ ὑποδεικνύῃ τὰ σφάλματα τῆς κοινωνίας, εἰς δὲ τὴν ποίησιν ἔχομεν τὴν ἔλλειψιν τῆς αισθηματικότητος, τὴν ἐξαιρετικὴν ἐπιμέλειαν τῆς μορφῆς, τὸν συνδυασμὸν τῆς ποιήσεως μὲ τὴν ἐπιστήμην. Οἱ ποιηταὶ ἐν τῷ ἔργῳ των δὲν ἀναφέρονται εἰς τὸν λαόν, διότι θεωροῦν τὴν ποίησιν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν ὡς ἰσὸν σκοπὸν. Ὁ ποιητὴς λοιπὸν ζῆ μὲ τὸν ἰδιὸν του κόσμον, προορίζει τὸ ἔργον του διὰ τοὺς ὀλίγους, τοὺς ἐκλεκτούς.

Συγγραφεῖς :
Γάλλοι.

Οἱ κυριώτεροι τῶν Γάλλων συγγραφέων τοῦ 2ου ἡμίσεος τοῦ 19ου αἰῶνος εἶναι οἱ ποιηταὶ *Leconte de Lisle*, *Hérodias*, ὁ *Baudelaire* καὶ ὁ *Verlaine*.

Μυθιστοριογράφοι ὁ *Γουσταῦσ Φλωμπέρ* συγγραφεὺς τῶν ἔργων *Σαλαμπό*, ἡ *Mme Μποβαρό*· οἱ ἀδελφοὶ *Γονκούρ*, ὁ *Αἰμίλιος Ζολᾶ* (1840—1902), ὁ δημιουργὸς τοῦ *γαλλογαλλοῦ* μυθιστορηματος. Κατὰ τὸν Ζολᾶ «ὁ ἄνθρωπος ὑπόκειται εἰς νόμους φυσικοχημικούς καὶ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ περιβάλλοντος». Τὸ κύριον ἔργον του ἀποτελεῖ σύνολον μυθιστορημάτων—οἱ *Ρουγγὸν Μακάρ*—, ἱστορίαν τῆς οἰκογενείας τῆς ἐποχῆς τῆς δευτέρας δημοκρατίας. Ἄλλοι ἐξέχοντες μυθιστοριογράφοι εἶναι ὁ *Guy de Maupassant*, ὁ *Ανατόλ Φρᾶνς*.

Γερμανοί.

Καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν μετὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀπολύτου πίστεως εἰς τὴν ὑψίστην τέχνην διὰ τοὺς ὀλίγους ἔχομεν τὴν ἐποχὴν τοῦ ρεαλισμοῦ. Ἦδη τὸ 1830 ὁ *Ἐρστῆσ Χάινε*, ὁ ἴδιος ἐν μέρει ρομαντικὸς σατυροῖ τὰς ἐλλείψεις τῶν διδασκάλων του. *Ρεαλισταὶ* Γερμανοὶ συγγραφεῖς εἶναι ὁ *Gustave Freytag*, ὁ *Gottfried Keller*, ὁ *Herman Suderman*.

Νίτσε.

Μέγιστος καλλιτέχνης συγγραφεὺς—φιλόλογος αισθητικὸς καὶ ἠθικολόγος ὑπῆρξεν ὁ *Φρειδερίκος Νίτσε* (1844—1900). Κατὰ τὸν Νίτσε τὸν ἀπαρνούμενον τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σοκράτους, ἡ *ζωὴ* ἔχει ὑψίστην ἀξίαν. Κατὰ τὸν Νίτσε ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ θεραπευθῆ ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν τῆς ἀδυναμίας καὶ νὰ ἀγαπήσῃ τὴν ὕψιστην, τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς, διότι «ἡ θέλησις, τῆς ζωῆς» δημιουργεῖ τοὺς μεγάλους χαρακτῆρας καὶ τὰ μεγάλα ἔθνη.

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐκ τῶν ποιητῶν ἄλλοι ἀκολουθοῦν τὰς ἀρχὰς τῆς προηγουμένης γενεᾶς ὡς ὁ *Ἀλφρέδος Τέννισον* καὶ ὁ *Ροβέρτος Βρουνίγγ*, ἄλλοι τὰς νέας θεωρίας ὡς οἱ ποιηταὶ—προσφατικῶς *Ροσέτι* καὶ *Swinburn* (ποιήματα, ballades, σονέτα).

Μυθιστοριογράφοι Ἀγγλοὶ εἶναι ὁ *Γεώργιος Μερειθ*, ὁ *R.*

Kipling, ὅστις εἰς τὰ ἔργα του ψάλλει τὴν ἐνεργητικότητα τοῦ ἔθνους του, τὴν θέλησιν καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ, ὁ *H. G. Wells* γράφων ἔργα κοινωνικά, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ συγγραφεὺς ἐπι-
κρίνει τὴν σύγχρονον κοινωνίαν καὶ ὑποδεικνύει πλείστας μεταρ-
ρυθμίσεις εἰς αὐτήν.

Εἰς τὴν Ρωσσίαν ἔχομεν μεγίστους καλλιτέχνας συγγραφεῖς ὡς
τὸν *Σ. Τουργένεφ*, τὸν διακρινόμενον διὰ τὴν θαυμασίαν μορφήν

Ρῶσοι.

Λέων Τολστόη 1828—1910

τῶν ἔργων του («οἱ Γονεῖς καὶ τὰ Παιδιά», «ὁ Καπνός», «ἡ Φωλιὰ
τῶν εὐγενῶν»), τὸν Γουταρόβ ἐπικὸν συγγραφέα, δημιουργὸν τοῦ
μυθιστορήματος «Ὁμπλόμοβ», τοὺς διδασκάλους συγγραφεῖς «προ-
φήτας» Λέοντα Τολστόϊ (1828—1910) καὶ τὸν Θεόδωρον Ντιστογιέφ-
σκι (1821—1881). κλπ. κλπ.

Ὁ Τολστόϊ—μέγας καλλιτέχνης ἀλλὰ καὶ ψυχολόγος, νατουραλιστῆς ἀλλὰ καὶ ἰδεαλιστῆς εἰς τοὺς «Κοζάκους», τὸν «Πόλεμον καὶ τὴν εἰρήνην», πιστὴν ἀναπαράστασιν τῆς ρωσικῆς κοινωνίας κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ Ναπολέοντος (1805—1815), τὴν «*Anna Karenina*» ἀριστοτεχνικὴν εἰκόνα τῆς συγχρόνου τοῦ ρωσικῆς κοινωνίας, μεταβάλλεται εἰς συγγραφεὴ διδάσκαλον, ἠθικολόγον, «προφήτην» εἰς τὰ ἔργα του «*ἡ ἕξομολόγησις*», «*ἡ θρησκεία μου*» κλπ.

Ὁ ἄλλος μέγιστος συγγραφεὺς ὁ Δοστογιέφσκυ κατέχει εἰς ἀφάνταστον βαθμὸν τὴν δύναμιν τῆς ἀναλύσεως, τῆς ἀνακαλύψεως εἰς τὰ βάθη τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς τῶν πλέον ἀφανῶν καὶ σκοτεινῶν μορφῶν τοῦ πόνου. Ἀξιοσημεῖωτα εἶναι τὰ ἔργα του «*τὸ ἔγκλημα καὶ ἡ τιμωρία*», εἰς τὸ ὁποῖον ὁ συγγραφεὺς ἀναλύει τὴν ψυχὴν τοῦ ἐγκληματίου, «*αἱ σημειώσεις ἀπὸ τὸ νεκρὸ σπῆτι*» ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ζωὴν του εἰς τὴν Σιβηρίαν.

Ὁ Δοστογιέφσκυ «*ὁ ποιητὴς τοῦ πόνου*» εἰς ὅλα τὰ ἔργα του βαθύς ψυχολόγος, φανερῶνει αὐτὴν τὴν ὑποσυνείδητον ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου (Idiot, ἀδελφοὶ Καραμάζωβ, κλπ).

Μ. Μαίτερλιγκ

Ἐκ τῶν συγγραφέων τῶν λοιπῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν ἀναφέρονται τοὺς Βέλγους *Rodebach* καὶ τὸν *Mor's Μαίτερλιγκ*.

Ὁ Μαίτερλιγκ εἰς ἀπὸ τοὺς μεγίστους συγχρόνους καλλιτέχνας—φιλοσόφους κατ' ἀρχὰς εὐρίσκετο ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ μυστικισμοῦ. Εἰς ὅλα του τὰ πρῶτα ἔργα «ὁ θησαυρὸς τῶν ταπεινῶν», «ἡ ἀδελφὴ Βεατρίκη» καὶ τὰ πρῶτα θεατρικά, ἡ σκιὰ τοῦ θανάτου σκεπάζει ὅλα καὶ ὁ ἀνθρώπος δεικνύεται ἀδύνατος νὰ παλαίῃ ἐπιτυχῶς κατὰ τῶν ἀνωτέρων του δυνάμεων, τῆς Μοίρας. Ἐπίσης ὁ ἀνθρώπος ταλαντεύεται διαρκῶς καὶ πάντοτε ἀμφιβάλλει παρ' ὅλην ὅμως τὴν πάλιν καὶ διὰ μέσου αὐτῆς ἡ ψυχὴ τοῦ ἀδυνάτου ἀνθρώπου τείνει πάντοτε πρὸς τὸ ἰδανικόν.

Μετὰ τὴν πρῶτην ὅμως ἐποχὴν ἔχομεν τὴν περίοδον, τὴν ὁποῖαν χαρακτηρίζει ἡ πίστις εἰς τὴν πνευματικὴν δύναμιν τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὴν ἐπιστήμην. Καὶ βασιζόμενός ἐπ' αὐτὸν ὁ Μαίτερλιγκ προσπαθεῖ νὰ δείξῃ τὴν πραγματικότητα ἀξίαν τῆς δικαιολογίας μας, ἀξίαν τοῦ σεβασμοῦ μας. Διὰ τὸν Μαίτερλιγκ «ἡ πραγματικότης εἶναι ἱερά».

Ὁ ποιητὴς τώρα δὲν ζῆ μακρὰν τῆς κοινωνίας μόνος, ἀπερροφημένος μὲ τὰς σκέψεις του, ἀλλ' εἰς τὸν κύκλον τῆς οἰκογενείας του, μέσα εἰς τὴν κοινωνίαν, τῆς ὁποίας τὴν πραγματικὴν κατάστασιν προσπαθεῖ νὰ δικαιολογήσῃ. Τὸ χαρακτηριστικώτερον ἔργον αὐτῆς τῆς ἐποχῆς εἶναι «τὸ γαλάζιο πουλί». Εἰς αὐτὸ ὁ Μαίτερλιγκ δεικνύει ὅτι ἡ εὐτυχία μας (τὸ γαλάζιο πουλί), τὴν ὁποῖαν ὁ ἀνθρώπος ζῆται παντοῦ καὶ εἰς τὸ παρελθόν καὶ εἰς τὸ μέλλον,

εις τὰ βασίλεια καὶ τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἡμέρας. πάντοτε μακρὰν
μας—εὐρίσκεται πλησίον ἡμῶν, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἔχωμεν τὴν δύναμιν
νὰ τὴν διακρίνωμεν.

Μοναδικὴ ἐπίσης εἰς τὴν παγκόσμιον λογοτεχνίαν εἶναι ἡ καλ-
λιτεχνικὴ τοῦ Μαίτερλιγκ περιγραφή τῆς ζωῆς τῶν μελισσῶν.

Ἀξιοσημεῖωτος εἶναι τὸ 2ον ἡμισυ τοῦ 19ου αἰῶνος ἡ ἀνάπτυ-
ξις τῆς δραματικῆς λογοτεχνίας. Τὸ ρομαντικὸν θέατρον αὐτῆν
τὴν ἐποχὴν ὑπεχώρησεν εἰς τὸ ρεαλιστικόν, τὴν *zomφδιαν* τῶν

Τὸ θέατρον.

M. Μαίτερλιγκ

ἡθῶν, ἡ ὁποία βασίζεται ἐπὶ τῆς πλοκῆς καὶ τῆς μελέτης τῶν
ἡθῶν. Ἀντιπρόσωποι τοῦ νέου θεάτρου εἰς τὴν Γαλλίαν εἶναι ὁ
Αἰμόλιος Augier καὶ ὁ *Ἀλέξανδρος Λουμᾶς* υἱός.

Εἰς τὴν Γερμανίαν ὁ *Φρειδερίκος Hebbel* καὶ ὁ *Gerard Haupt-
man*, ὅστις ὅπως γενικὰ οἱ λογοτέχναι τοῦ τέλους τοῦ 19ου αἰῶνος
εἶναι τότε ρεαλιστῆς («οἱ ὑφανταί»), τότε ρομαντικὸς (νεο-ρομαν-

Πηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τική σχολή) ὡς εἰς τὸ θαυμάσιόν του ἔργον «ἡ Βουλιαγμένη Καμπάνα» καὶ ἄλλα.

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν θεατρικοὺς συγγραφεῖς ἔχομεν τὸν *Oscar Wilde* καὶ τὸν Ἰρλανδὸν *Bernard Shaw*, τὴν δημιουργὸν τοῦ θεάτρου τῶν ἰδεῶν. Εἰς τὴν Ἰταλίαν τὸν *D'Annunzio*, τὸν *Pirandello*.

Ἐξαιρετικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ θεάτρου εἶχεν ὁ Νορβηγὸς *Έρρικὸς Ἴψεν* (1828—1909). Ὁ Ἴψεν, πεσσιμιστὴς, ἀπὸ τὰ πρῶτά του ἔργα παρουσιάζει ἥρωας τῆς πάλης κατὰ τῆς συγγρόνου κοινωνίας. Εἰς τὰ ἔργα του ἡ ζωὴ παρουσιάζεται τοιαύτη, ὅποια φαίνεται εἰς τὸν συγγραφέα, μελαγχολικὴ, σκοτεινὴ. Εἰς αὐτὴν ὁ Ἴψεν διακρίνει τὸν ἐγωϊσμόν, τὸ ψεῦδος, τὸ μικροπρεπές, τὴν ἀδικίαν.

Παρ' ὅλα ταῦτα οἱ ἥρωές του δὲν εἶναι πεσσιμισταὶ μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε νὰ ἀπαρνοῦνται τὴν ζωὴν· τούναντίον ἐλπίζουν εἰς τὴν καλυτέρευσίν της. Ἄν καὶ βλέπουν τὰ ἀρνητικά της σημεῖα, ὅμως πιστεύουν εἰς τὴν ἐξύψωσιν τῆς κοινωνίας. «Ἐκάστη κοινωνία εἰμπορεῖ νὰ διορθωθῇ, ἀρκεῖ μόνον εἰς τὴν ψυχὴν της νὰ ἐμπνεύσωμεν τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν».

Πασιγνώστα εἶναι τὰ ἔργα τοῦ Ἴψεν ὡς ὁ *Μπράνδ*, ἡ *Νόρα*, ἡ *Ἀγριόπαπια* κλπ. κλπ.

Μεγάλου συγγραφεῖς τῶν Σκανδιναυικῶν χωρῶν εἶναι πολλοί, ἐξ ὧν ἀναφέρομεν μόνον τὸν *Krogt Χάρσον* καὶ τὴν *Σέλιμα Λάγγελεφ*.

Ἡ τέχνη.

Ὅπως εἰς τὴν λογοτεχνίαν οὕτω καὶ εἰς τὴν τέχνην κατὰ τὸ 2ον ἡμῶν τοῦ 19ου αἰῶνος, ἔχομεν ἀντίδρασιν εἰς τὴν κλασσικὴν τέχνην—ἔχομεν τὴν *ρεαλιστικὴν τέχνην*, τὴν *ἐμπροσσοιοιστικὴν*, τὴν *ἰδεαλιστικὴν*, τὴν *συμβολικὴν* καὶ τὴν *προσφαρηματικὴν* σχολὴν εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Μερικοὺς μόνον καλλιτέχνας ὀνομάζομεν τοὺς Γάλλους: *Courbet* καὶ *Millet* ρεαλιστάς, τὸν *Manet* ἐμπροσσοιοιστὴν, εἰς τὴν γλυπτικὴν τὸν *Rodin*, τὸν Ἑλβετὸν *Baklin* συμβολιστὴν, τοὺς Ἀγγλοὺς *Ρωσόετι* καὶ *Millais*.

Ἡ μουσικὴ.

Μεγίστην ἐξέλιξιν ἔχει τὴν αὐτὴν ἐποχὴν καὶ ἡ μουσικὴ. τῆς ὁποίας ὁ κυριώτερος ἀντιπρόσωπος εἶναι ὁ *Ριχάρδος Βάγνερ*, ὁ ἀναζωογονήσας τὸ μουσικὸν δράμα.

Ἐκτὸς τοῦ Βάγνερ ἔχομεν τὸν *Μπράμς* καὶ τὸν *Στράους* εἰς τὴν Γερμανίαν, τὸν *Μπιζέ* καὶ τὸν *Φράγκ* εἰς τὴν Γαλλίαν, τὸν *Τσαϊκόβσκι*, *Ρίμοκι-Κόροσακωφ*, *Γλαζουνόβ* κλπ. εἰς τὴν Ρωσσίαν.

Ἡ κριτικὴ.

Ἡ ἐξέλιξις της.

Κατ' ἀρχὰς ἡ κριτικὴ εἶχε χαρακτηριστὰ καθαρώς λογοτεχνικόν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως τοῦ *Φωριέλ*, τοῦ *Φριδερίκου* καὶ *Αἰγόδοτου*

Σιέγκελ — αὐτὴ μετεβλήθη εἰς *συγκριτικὴν* καὶ *ἱστορικὴν*, ἣτις κατόπιν ἀντικατεστάθη ὑπὸ τῆς ἀναλυτικῆς τῶν ἔργων κριτικῆς.

Κατ' αὐτὴν εἰς τὰ λογοτεχνικά ἔργα πρέπει νὰ ἀναλύωνται αἱ φιλοσοφικαί, αἱ φιλολογικαί, ἰδίως δὲ αἱ πολιτικαὶ ἰδέαι καὶ ἀρχαί.

Εἰς ποῦτο τὸ τελευταῖον συνίστατο ἡ μεγάλη πλάνη τῆς κριτικῆς. Διὰ τοῦτο εἰς τὴν Ἀγγλίαν, Γαλλίαν καὶ Γερμανίαν οἱ ρωμαντικοὶ ἀπεμακρύνθησαν τῆς τοιαύτης κριτικῆς καὶ ἐδημιούργησαν τὴν *ἐμπροσσοιοτικὴν*, καθ' ἣν διατυποῦνται μόνον αἱ ἀτομικαὶ ἐντυπώσεις τοῦ ἀναγνώστου τοῦ μελετωμένου ἔργου.

Ἄλλὰ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος ἡ κριτικὴ λαμβάνει ἀντικειμενικὸν χαρακτῆρα συμφώνως πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τῶν Γάλλων *Γενάν, Ταιν* καὶ *Σέφρο*. Κατ' αὐτοὺς τὸ λογοτεχνικὸν ἔργον καὶ γενικὰ τὸ ἔργον τέχνης εἶναι δημιούργημα ἐξωτερικεῦον ὄχι μόνον τὴν ἀτομικότητα τοῦ καλλιτέχνου ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπίδρασιν τῆς φύλης, τῆς καίσεως εἰς ἣν ἀνήκει οὗτος, τοῦ περιβάλλοντος, τῆς ἐποχῆς.

Ἄλλὰ καὶ τὴν ἀντικειμενικὴν αὐτὴν, «ἐπιστημονικὴν» κριτικὴν ἀντικαθιστᾷ ἡ «κοινωνιολογικὴ» κατὰ ταύτην ὁ κριτικὸς κρίνει τὰς ἰδέας τοῦ συγγραφέως ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐπίδρασιν, τὴν ὅποιαν αὐταὶ ἔχουν ἐπὶ τοῦ ἀναγνώστου, ἐπὶ τῆς κοινωνίας ἐν συνόλῳ.

Ἀρχηγὸς τῆς σχολῆς ταύτης εἶναι ὁ *Δζὼν Ράσκιν* (1819—1900).

Τὸ βιβλίον δὲν εἶναι ἀπλῆ συνομιλία, ἀλλ' ἔργον αἰώνιον. Ὁ συγγραφεὺς πρέπει νὰ γράψῃ κάτι τί τὸ ὀφέλιμον, τὸ ἀληθινόν, τὸ ὄρατον. Εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ γενικὰ εἰς τὴν τέχνην, πρέπει νὰ βλέπωμεν τοὺς τελειοτέρους καὶ τοὺς ὀρατιότερους τύπους καὶ ὑπ' αὐτοὺς ἐννοῶ τοὺς μᾶλλον ἀληθινούς, ἀπλοὺς, ὀφελίμους» λέγει ὁ Ράσκιν, ὅστις καὶ διὰ τῶν κοινωνιολογικῶν του ἔργων ὡς «*Jesam et les lis*» καὶ τῶν κριτικῶν του ὡς «οἱ νέοι ζωγράφοι» καὶ αἱ «Πέτραι τῆς Βενετίας», ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν συγχρόνων ζωγράφων καὶ φιλοσόφων.

Ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἐπιστημῶν κατὰ τὸ δευτέρον ἡμισυ τοῦ 19ου αἰῶνος ὑπῆρξεν ὁμοία πρὸς τὴν τοῦ πρώτου ἡμίσεος — μεγίστη. Καὶ τώρα οἱ ἐπιστήμονες εἰδικεύονται εἰς τοὺς κλάδους τῆς ἐπιστήμης καὶ ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν γνώσεων εἰς τὸν πρακτικὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου.

ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν δὲ τῶν ἐπιστημονικῶν ἐφευρέσεων ἡ ὕλικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ριζικὰ μεταβληθῆ, ὡς καὶ ἐν μέρει ἡ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ αὐτοῦ ζωὴ. Εἰς τὴν πρόοδον τῶν ἐπιστημῶν συντελοῦν τὰ μέγιστα τὰ *τεχνικὰ πανεπιστήμια*, εἰς τὰ ἐργαστήρια τῶν ὁποίων, τὰ πλουτισμένά διὰ τελείων ἐργαστηρίων, καταγίνονται οἱ σοφοί — φυσικοί, βιολόγοι, χημικοί, ἱατροὶ κλπ. κλπ.

Αἱ ἐπιστήμαι.

Ἡ δὲ τεραστία αὕτη τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἰδίως πρόοδος δὲν μένει περιορισμένη εἰς τὸν στενὸν κύκλον τῶν σοφῶν, ἀλλὰ διὰ τοῦ περιοδικοῦ καὶ ἡμερησίου τύπου, τοῦ ἀφιεροῦντος σελίδας διὰ τὴν ἐκλαίκευσιν τῶν ἐπιστημῶν, καθίσταται γνωστὴ εἰς τὸν πολὺν κόσμον. Ἐπίσης εἰς τὴν ἐκλαίκευσιν αὐτὴν συντελεῖ καὶ ὁ *κινηματογράφος*.

Ὅλαι αἱ ἐπιστῆμαι ἔχουν προοδεῦσαι ἰδίως αἱ μαθηματικά, τῶν ὁποίων μέγιστος ἀντιπρόσωπος εἶναι ὁ *H. Poincaré*, αἱ φυσικά, ἰδίως εἰς τὸν κύκλον τῆς θερμότητος, τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, τοῦ φωτός τῆς συγκοινωνίας (τηλέγραφος, ἀσύρματος τηλεγράφος, τηλεφώνον κλπ.), ἔχουσαι μεγίστους ἐπιστήμονας ἰδίως Ἀγγλοὺς καὶ Γερμανοὺς ὡς τὸν *Clausius*, τὸν *Tóμσον*, τὸν *Hertz*, τὸν *Roentgen*, τὸν *Kirehoff* κλπ., εἰς τὸν κλάδον τῆς χημείας τὸν *Sainte Claire-Deville*, τὸν *Wurtz*, τὸν *Berthelot* καὶ τὸν *Παστέρ*. Ὁ τελευταῖος οὗτος διὰ τῶν περιφήμων ἐργασιῶν του ἐπὶ τῆς ἐπιδράσεως τῶν μικροβίων ἐπὶ τῶν ζώντων ὄντων ἐπέφερε ριζικὴν μεταβολὴν εἰς τὴν μελέτην τῶν μολυσματικῶν νόσων.

Ὁ ὄλικός πο-
λιτισμός.

Εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἐφευρέσεων ἔχει μεταβληθῆ ριζικὰ ἢ ὀλικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἰδίως ἡ συγκοινωνία, τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία ἔχουν παντελῶς διάφορον ὄψιν ἐκείνης, ἣν εἶχον πρὸ ἑνὸς αἰῶνος, πρὸ ὀλίγων δεκαετηρίδων.

Ἡ συγκοινωνία.

Ἡ συγκοινωνία ἦτο ἀτελεστάτη, τελουμένη διὰ τῶν *λεωφορέων*, συρομένων ὑπὸ ἵππων, διὰ τὴν ἀλλαγὴν τῶν ὁποίων εἶχον συχοῦς σταθμοὺς. Οὕτω διὰ τῶν *λεωφορέων* ἠδύνατό τις νὰ διέλθῃ 80-90 χιλιόμετρα τὴν ἡμέραν δηλαδὴ τόσα, ὅσα σήμερον διέρχεται ὁ σιδηρόδρομος ἐντὸς μιᾶς ὥρας. Ἡ ἐφαρμογὴ δὲ τοῦ ἀτμοῦ εἰς τὸν σιδηρόδρομον, τὸν ἐφευρεθέντα κατὰ πρῶτον εἰς τὰ ἀγγλικά μεταλλεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα μετεφέροντο τὰ κάρβουνα διὰ χειραμαζῶν, συρομένων ἐπὶ σιδηρῶν δοκῶν, ἔφερε εἰς μεγίστην καὶ συγγὴν ἐπικοινωνίαν καὶ τὰς πλέον μακρυνὰς χώρας τοῦ πλανήτου μας. Ἡ σιδηροστρωσις δὲ τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν ἄλλων Ἠπειρῶν συνωδεύετο καὶ ὑπὸ τεχνικῶν ἔργων ὡς γεφυρῶν, σηράγγων κλπ. Πλέον τοῦ ἑνὸς ἑκατομμυρίου χιλιομέτρων ἔχουν κατασκευασθῆ σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ ἐπὶ τῆς γῆς μας. Μεγίστη εἶναι ἡ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς μεταξὺ Νέας Ὑόρκης καὶ Ἀγίου Φραγκίσκου, τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς μεταξὺ Βοενός—Ἀῦρες καὶ Βαλπαρέζο, εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ ἀνατολικὸς (Orient-Express) ὅστις ἐνώνει τὴν Δ. Εὐρώπην μὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκεῖθεν τὴν Κωνσταντινούπολιν μὲ τὴν Βαγδάτην, διὰ τοῦ σιδηροδρόμου τῆς Βαγδάτης. Μέγιστα γραμμαὶ εἶναι καὶ ἡ Ὑπερκαναασία, ἡ Σιβηρικὴ καὶ ἡ Μαντζουρικὴ.

Ἡ δὲ συγκοινωνία κατὰ ξηρὰν συμπληροῦται διὰ τῆς κατὰ θάλασσαν, ἣτις κατέστη ταχεῖα, ἀσφαλῆς καὶ τελεία διὰ τῶν ἀτμοπλοίων.

Ταῦτα διὰ πρώτην φοράν ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς τὰς Ἡνωμένας πολιτείας τῆς Β. Ἀμερικῆς, κατόπιν ἐτελειοποιήθησαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, κατασκευασθέντα (1838) ἐκ μετάλλου. Σήμερον πλεῖσται γραμμαὶ τοπικαὶ καὶ ὑπερωκεάνεοι ἐξυπηρετοῦν τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον συνδέουσαι καὶ τὰς μᾶλλον μακρυνὰς χώρας, ταχύτερον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς κατασκευῆς τῶν διωρύγων τοῦ Σουὲζ καὶ τοῦ Παναμᾶ. Ἡ ἀνωτέρω δὲ συγκοινωνία συμπληροῦται κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὑπὸ τῆς ἀεροπορικῆς συγκοινωνίας, τῆς ὁποίας τὰ ἀποτελέσματα ἀπὸ πύσης ἀπόψεως διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου εἶναι καὶ θὰ εἶναι ἀνυπολόγιστα.

Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν τελειοποίησιν τῆς συγκοινωνίας τελειοποιεῖται καὶ τὸ ἐμπόριον, τὸ ὁποῖον ἐκ τοῦ τοπικοῦ λαμβάνει τὸν χαρακτήρα τοῦ παγκοσμίου. Πρὶν τὰ ἐμπορεύματα διεδίδοντο διὰ τῶν ἐμποροπληγύσεων, διότι εἰς αὐτὰς συνεκεντροῦντο καὶ τὰ ἐμπορεύματα διαφόρων χωρῶν καὶ οἱ ἔμποροι αὐτῶν καὶ διὰ τῶν περιοδευόντων ἐμπόρων, οἵτινες ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον μετέφερον ἐπ' ὅμοιο τὸ ἐμπόρευμα.

Τὸ ἐμπόριον.

Τώρα ἡ ἀνάπτυξις τῆς συγκοινωνίας κατέστησε τὸ ἐμπόριον διεθνὲς καὶ οἱ ἔμποροι τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν καὶ τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἰαπωνίας ζητοῦν διαρκῶς ἀγορὰς πρὸς κατανάλωσιν αὐτῶν. Διὰ τοῦτο παρὰ τὸν πολιτικὸν ἀνταγωνισμὸν ἔχομεν καὶ τὸν οἰκονομικόν. Μετεβλήθησαν ἐπίσης καὶ αἱ μέθοδοι τοῦ ἐμπορίου διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς ἐμπορικῆς πίστεως, τῆς ἰδρύσεως τῶν ἐμπορικῶν τραπεζῶν, τῶν συγχῶν ἐκθέσεων, τοπικῶν καὶ διεθνῶν, τῶν φυσικῶν καὶ βιομηχανικῶν προϊόντων. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν δὲ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας μετεβλήθη καὶ ἡ οἰκονομικὴ πολιτικὴ τῶν κρατῶν. Ἡ ἐλευθέρη συναλλαγὴ καταπολεμεῖται καὶ εἰσάγεται τὸ προστατευτικὸν σύστημα, καθ' ὃ ὀρίζεται δασμὸς ἐπὶ τῶν εἰσαγομένων προϊόντων πρὸς προστασίαν τῆς τοπικῆς ἀγορᾶς.

Ἐπίσης μεγίστην ἀνάπτυξιν ἔχομεν καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν τοῦ 19ου αἰῶνος. Εἰς τὴν τοιαύτην δὲ ἀνάπτυξιν συνετέλεσεν ἡ χρησιμοποίησις τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως ὡς τῆς πτώσεως τῶν ὑδάτων (λευκὸς ἄνθραξ), τοῦ ἀέρος, τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, ἀτμοῦ κλπ. κλπ. Πρὶν ἡ βιομηχανία εἶχε τὸν χαρακτήρα τῆς μικροβιομηχανίας, τῆς τοπικῆς βιομηχανίας, ἣτις παρήγε βραδέως καὶ πολὺ ὀλίγα, ἐπομένως πολὺ ἀκριβᾶ. Τώρα ὅμως ἡ βιομηχανία ἔλαβεν ἐπιστη-

Ἡ βιομηχανία.

μονικόν χαρακτήρα· τὰ ἐργοστάσια ἔχουν τὰ ἐργαστήριά των, ἰδίως τὰ χημικά.

Τὴν ἐργασίαν τῆς ἀνθρωπίνης χειρὸς ἀντικατέστησεν ἡ μηχανή, ἢ ἐργαζομένη διαρκῶς καὶ παράγουσα ἀφάνταστον διὰ τὰς προηγουμένας ἐποχὰς ποσότητα προϊόντων. Τὴν οἰκιακὴν βιοτεχνίαν ἀντικατέστησαν παμμέγιστα μὲ χιλιάδας ἐργατῶν ἐργοστάσια, τὰ ὁποῖα συνεγούμενα ἀποτελοῦν πόλεις ἐργοστασίων, δημοσυργούμενας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πλησίον τῶν τόπων, οἱ ὁποῖοι παρέχουν τὰς πρώτας ὕλας, τὴν καύσιμον ὕλην—τὴν κινητήριον δύναμιν.

Οὕτω ἔχομεν τὴν συγκέντρωσιν τῆς βιομηχανίας συγχρόνως δὲ τὴν εἰδίκευσιν τῆς παραγωγῆς. Π. χ. ὑπάρχουν ἐργοστάσια παράγοντα δέρματα μόνον διὰ γυναικεῖα ὑποδήματα, ἄλλα δι' ἀνδρικά, ἄλλα προϊόντα φαρμακευτικά, ἄλλα καλλυντικά κλπ. κλπ.

Η ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΛΑΩΝ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΛΛΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥΣ

Μετά την ανακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς θαλασσίας ὁδοῦ πρὸς τὰς Ἰνδίας οἱ Εὐρωπαῖοι ἤρχισαν νὰ ἰδρῶν ἀποικίας εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς γῆς. Καὶ κατ' ἀρχὰς οἱ ἐξελεθόντες ἐκ τῆς Εὐρώπης ὑπῆρξαν οἱ Ἰσπανοί, οἱ Πορτογάλλοι (15ος αἰὼν) καὶ οἱ Ρῶσσοι (16ον αἰῶνα)· κατόπιν οἱ Ὁλλανδοί, οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἀγγλοὶ (ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος) καὶ τελευταῖοι οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Ἰταλοί.

*Ὁ σχηματισμὸς
τῶν ἀποικιῶν.*

Οἱ κυριώτεροι δὲ λόγοι τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ἀποικιῶν εἶναι *οἰκονομικοί, θρησκευτικοὶ καὶ πολιτικοί*· τὸν 19ον αἰῶνα ἡ *μετανάστευσις*, τὴν ὁποίαν διευκολύνει ἡ τελειοποίησις τῆς συγκοινωνίας.

Ἡ ἐγκατάστασις τῶν εὐρωπαϊῶν εἰς μερικάς μὲν ξένας χώρας ἦτο εὐκόλος, διότι οὗτοι εὗρισκον εἰς αὐτὰς λαοὺς κατωτέρους τῶν (Ἀμερικὴ Ἀυστραλία), δύσκολος δὲ εἰς ἄλλας, εἰς τὰς ὁποίας εὗρισκον λαοὺς μὲ ἀρχαῖον πολιτισμὸν (Κινέζοι, Ἰνδοί). Ἀλλὰ καὶ οὗτοι τέλος ἐξηρτήθησαν οἰκονομικῶς καὶ πολιτικῶς ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς.

Ἡ σχέσις δὲ τῶν ἀποικιῶν πρὸς τὰς μητροπόλεις δὲν ἦτο ἡ αὐτὴ πάντοτε· μέχρι τοῦ 19ου αἰῶνος αὐταὶ ἐξηρτῶντο ἀπὸ τὰς *μητροπόλεις*, ἐνῶ κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα προσεπάθησαν νὰ ἀποκτήσουν τὴν πολιτικὴν τῶν ἀνεξαρτησίαν.

Ἐξ ὅλων τῶν ἀποικιῶν, αἵτινες δὲν ἀπεχωρίσθησαν τῆς μητροπόλεως τῶν εἶναι αἱ ἀγγλικαὶ πλὴν τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς· αὐταὶ ἐλεύθεραι σχεδὸν ἀπο-

τελοῦν τὴν ἀποικιακὴν ἀποκρατορίαν τῆς Μεγάλης Βρετανίας.

**Ἡ ἀποικιακὴ
πολιτικὴ τῶν
Εὐρωπαϊκῶν
δυνάμεων.**

Ἡ ἰδρύσις τῶν ἀποικιῶν εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ κόσμου ἠΰρουνε τὰ συμφέροντα τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν εἰς βαθμὸν, ὥστε αἱ περιπέτεια εἰς τὰς ἀποικίας νὰ ἔχουν τὸν ἀντίκτυπόν των εἰς τὰς σχέσεις τούτων. Οὕτω ἡ πολιτικὴ τῶν Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν ἀπέκτησε *παγκόσμιον χαρακτῆρα*.

**Αἱ ἀποικίαι μέ-
χρι τοῦ 19ου
αἰῶνος.**

Αἱ πρῶται ἀποικιακαὶ δυνάμεις ὑπῆρξαν ἡ Ἰσπανία καὶ ἡ Πορτογαλλία. Τὰ μέσα τοῦ 16ου αἰῶνος οἱ Ἰσπανοὶ κατεῖχον τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας, τὴν Κεντροικὴν Ἀφρικὴν, τὰ παράλια τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς πλὴν τῆς Βραζιλίας, τὸ νότιον τμήμα τῆς Β. Ἀμερικῆς, τὸ Μεξικόν, τὰς Ἀντίλλας νήσους. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὅμως οἱ Ἰσπανοὶ ἔχασαν τὰς ἀποικίας των· τὸ 1898 ἔχασαν τὴν νῆσον Κούβαν καὶ τὰς Φίλιππινās νήσους, αἵτινες κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς· τὸν δὲ 19ον αἰῶνα αἱ πλεῖστοι τῶν ἀποικιῶν ἀπεσχίσθησαν τῆς μητροπόλεως καὶ ἀπετέλεσαν ἀνεξαρτήτους δημοκρατίας.

Οἱ Πορτογάλλοι εἶχον ἰδρῦσει εἰς τὰς ἀνακαλυφθείσας χώρας μόνον ἐμπορικὰ πρακτορεῖα ὡς εἰς τὰς Ἰνδίας, εἰς τὴν Ἀφρικὴν, εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν (Βραζιλίαν). Ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἔχασαν τὰς ἀποικίας των. Μετὰ τοὺς δύο ἀνωτέρω λαοὺς ἐμφανίζονται οἱ Ὀλλανδοί, οἱ ὁποῖοι ἐνήργουν τὴν ἐκμετάλλεισιν τῶν ἀποικιῶν διὰ τῶν ἐταιρειῶν· τοιαύτη ἰδρῦθη τὸ 1602, *Ἐταιρεία τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν*, ἣτις καὶ κατέλαβε μερικὰς νήσους τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ καὶ τὴν Μαδαγασκάρην. Ἐπὶ δὲ τοῦ Λουδοβίκου 14ου ἤρχισε τὸ ἐμπόριον τῆς Γαλλίας μετὰ τῶν Ἰνδιῶν, διὰ τῆς ἰδρύσεως πολλῶν σταθμῶν ὡς τῶν σπουδαιοτέρων ἐξ αὐτῶν τοῦ *Rou-dichéry* καὶ *Madras*. Τὸν 17ον αἰῶνα οἱ Γάλλοι κατέλαβον τὴν Ἀκαδίαν εἰς τὴν Ἀμερικὴν, τὸν Καναδᾶ, τὴν κοιλάδα τοῦ Μισσισιπῆ καὶ τὴν πεδιάδα τὴν Λουϊσιάναν (οὕτω ὠνομάσθη πρὸς τιμὴν τοῦ Λουδοβίκου 14ου) εἰς τὴν ὁποίαν ἐσηματίσθη ἡ Νέα Ὁρλεάνη. Τὸν 18ον ὅμως αἰῶνα οἱ

Γάλλοι ἔχασαν πλείστας ἀποικίας, τὰς ὁποίας κατέλαβε ἡ Ἑγγλία (τὸ 1763 τὸν Καναδᾶ καὶ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Μισσισιπῆ). Ἐξετοπίσθησαν ἐπίσης οἱ Γάλλοι καὶ ἐκ τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν.

Τὸν 16ον αἰῶνα ἀρχίζει ἡ κυριαρχία τῶν Ἑγγλων εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας, ὁπότε διὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἐμπορίου μὲν αὐτὰς ἰδρῦθη ἡ Ἑταιρεία τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν. Ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον αὐτὴ εἶχεν ἀρχίσει νὰ σχηματίζῃ πρακτορεῖα ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Ἡπείρου καὶ τῶν νήσων. Τόσον δὲ εἶχε εὐρυνθῆ καὶ ριζωθῆ ἡ ἐπίδρασις τῆς ἑταιρείας ἐπὶ τῶν αὐτοχθόνων, ὥστε αὐτὴ τὸν 17ον αἰῶνα διώρισε ὡς «στρατηγὸν καὶ κυρίαρχον τῶν Ἰνδιῶν» τὸν διοικητὴν της. Οὗτος ἐσχημάτιζε στρατὸν ἐξ εὐρωπαϊῶν καὶ αὐτοχθόνων πρὸς διεξαγωγὴν πολέμων μετὰ τῶν γειτόνων ἀποικιῶν. Τέλος τὸν 18ον αἰῶνα οἱ Ἑγγλοι συνεκρούσθησαν μὲν τοὺς Γάλλους καὶ τοὺς Ὀλλανδοὺς. Ἡ πᾶλη δὲ αὐτὴ ἐτελείωσε ὑπὲρ τῆς Ἑγγλίας (1763) ὁπότε διευθυντὴς τῆς Ἑταιρείας ἦτο ὁ λόρδος Κλάιβ (Clive).

Τὰ μέσα λοιπὸν τοῦ 18ου αἰῶνος οἱ Ἑγγλοι ἦσαν κύριοι ὅλης τῆς χώρας, οἱ δὲ αὐτόχθονες ἄρχοντες κατ' ὄνομα μόνον διέσωζον τὴν κυριαρχίαν τους.

Τὸ δεύτερον ἡμῶν τοῦ 18ου αἰῶνος κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἑγγλων καὶ ἡ Βεγγάλη.

Τὸν 17ον αἰῶνα οἱ Ἑγγλοι εἶχον ἀρχίσει τὸν σχηματισμὸν Ἀποικιῶν εἰς τὴν Β. Ἀμερικὴν (Βιργινία).

Τὸν 18ον αἰῶνα κατέλαβον καὶ τὴν Αὐστραλίαν, ὁπότε τὴν χώραν ταύτην ἐπεσκέφθη ὁ θαλασσοπόρος Κούκ (1770). Οἱ δὲ πρῶτοι κάτοικοι παρὰ τὸν σημερινὸν Σίδνεϋ ὑπῆρξαν ὀλίγοι ἑκατοντάδες περιορισθέντων ἐνιαῦθα καταδίκων. Τούτους ὁμῶς ἠκολούθησαν ἐντὸς ὀλίγου καὶ ἐλεύθεροι πολῖται—ἀποικοί.

Τὸν 16ον αἰῶνα ἀρχίζει ὑπὸ τῶν Ρώσων ὁ ἀποικισμὸς τῆς Σιβηρίας. Οἱ Ρῶσοι τὸ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος εἶχον ἤδη φθάσει μέχρι τῆς Ὀχοτοικῆς θαλάσσης καὶ τῆς Βεργιγγείου.

Ἡ ἰδρυσις ἀποικιῶν κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα.
Ἀφρικῆ.

Ἡ ἀποικιακὴ πολιτικὴ ἀπλησρόλησε τὰ μέγιστα τὰς εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις τὸν 19ον αἰῶνα.

Ἡ Γαλλία καθίσταται ἐκ νέου μέγιστον ἀποικιακὸν κράτος, ἡ Ἀγγλία συνεχῶς ἀποκτᾷ ἀποικίας, ἡ Γερμανία καὶ ἡ Ἰταλία ἐξέρχονται τῶν συνόρων τῆς Εὐρώπης, ἡ Ρωσσία ἐξακολουθεῖ τὴν ἐπέκτασίν της εἰς τὴν Ἀσίαν.

Εἰς τὴν βόρειον Ἀφρικὴν ἡ Γαλλία ἀπὸ τοῦ 1830 ἀπέκτησεν ὀλόκληρον κράτος· τὸ Ἀλγέριον, τὸ ὁποῖον κατέλαβε μετὰ πολυετεῖς πολέμους (1830—1857), τὴν Τύνιδα, ἣτις ἐτέθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Γαλλίας (1881—1883), καὶ πρὸς δυσμὰς τὸ Μαρόκον, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ 1911 εὐρίσκεται ὑπὸ τὸ προκτετορᾶτον τῆς Γαλλίας. Τὸ Ἀλγέριον ὅπως καὶ αἱ αὐτόνομοι χῶραι Τύνις καὶ Μαρόκον ὑπὸ τὴν γαλλικὴν διοίκησιν ἔλαβον παντελῶς διάφορον μορφήν ἐκείνης, ἣν εἶχον πρὸ αὐτῆς. Ὅδοι, λιμένες, (Μπιζέρτα, Σφάξ, Τύνις), σιδηροδρομοὶ, γραμμαὶ τηλεγράφων καὶ τηλεφῶνων δρῦθησαν· ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν μεταλλείων, ἡ ἀνύψωσις τῆς γεωργίας, ἡ ἀνάπτυξις τῆς κτηνοτροφίας ἀπλησρόλησαν τοὺς Γάλλους ὡς καὶ ἡ ἴδρυσις σχολείων, νοσοκομείων κ.λ.π. κ.λ.π. Ἡ Γαλλία ἐκτὸς τῶν ἄνω χωρῶν κατέλαβεν εἰς τὴν Ἀφρικὴν ἄλλας ἀπεράντους κτήσεις ὡς τὴν Σενεγάλην, τὴν Γουϊνέαν, τὴν χώραν τῶν Λαχομεῦ, τὰς δόσεις τῆς Σαχάρας, τὴν Μαδαγασκάρην.

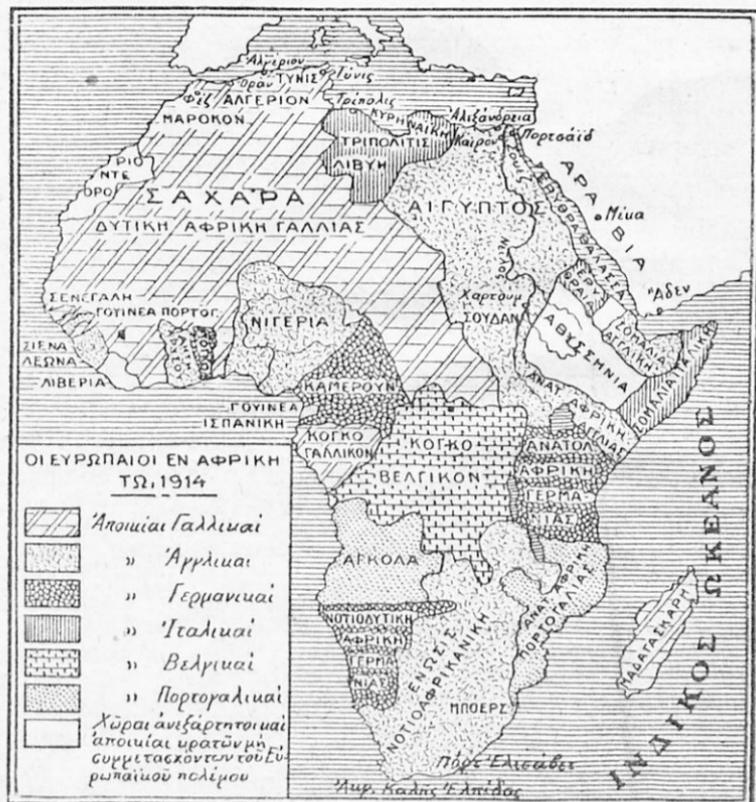
Αἴγυπτος.

Ἡ Αἴγυπτος κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα κατὰ πρῶτον ἐπὶ τῆς δυναστείας τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ, κατόπιν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Γαλλίας καὶ τέλος τῆς Ἀγγλίας, (ἀπὸ τοῦ 1882), μετεβλήθη εἰς μίαν τῶν πλουσιωτέρων χωρῶν τοῦ κόσμου. Εἰς τὴν Αἴγυπτον ὅμως κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 20ου αἰῶνος, ἔγινε μεγάλη ἐθνικιστικὴ κίνησις, ἣτις κατέληξεν εἰς τὴν ἀναγόμευσιν τοῦ Χεδίβου εἰς βασιλέα (Μάρτιος 1922).

Σπουδαιοτάτη ὑπῆρξεν ἡ οἰκονομικὴ ἐπίδρασις τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου. Τὰ κολοσσιαῖα ἔργα ἐπὶ τοῦ Νεῖλου ποταμοῦ διὰ τὴν ἄρδυσιν τῆς χώρας, μετέβαλον τὴν Αἴγυπτον εἰς εὐφοροτάτην, ὡς τὴν ἐποχὴν τῶν Φαραώ, χώραν

Προσέτι ἡ Αἴγυπτος τροφοδοτεῖ μετὰ τὰς πρώτους ὕλας, ἰδίως τὸν βάμβακα, τὴν ἀγγλικὴν βιομηχανίαν καὶ συγχρόνως εἶναι μεγίστη ἀγορὰ καταναλώσεως διὰ τὰ βιομηχανικὰ ἀγγλικά προϊόντα.

Ἐκ τῆς Αἰγύπτου ὁρμώμενοι οἱ Ἄγγλοι καὶ τῇ βοηθείᾳ.

τοῦ αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ, κατόπιν σκληρῶν ἀγῶνων, ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ λόρδου Κίτσερερ κατέλαβον τὸ Σουδῶν (1898), εἰς τὸ ὁποῖον γίνονται σπουδαιότατα δημόσια ἔργα. Οὕτω κατασκευάζεται ὁ τρανσαφρικανικὸς σιδηρόδρομος ἀπὸ τὸ Καίρ μέχρι τοῦ Καίρου, δι' οὗ θὰ συνδεθῇ ἡ βόρειος Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ἄφρική μὲ τὴν νότιον, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκονται αἱ ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν προστασίαν χῶραι τῆς *Νοτιοαφρικανικῆς Ἐνώσεως*. Αὐταὶ ἀποτελοῦνται ἐκ τῶν αὐτονόμων χωρῶν τῆς *Ἰορδάνης*, τοῦ *Τράνσβααλ*, *Κάπ*, *Νατάλ*, *Μπασουτολλάνδ*, *Μπεντχουαναλλάνδ*, *Ροδεσίας*, *Νυασαλλάνδ*.

Ἡ Γερμανία ἰδίως ἐπὶ τοῦ Γουλιέλμου τοῦ 2ου, λόγῳ τῆς βιομηχανικῆς τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἔστρεψε τὴν προσοχὴν τῆς εἰς τὰς ἀποικίας, ἐκ τῶν ὁποίων εἰς τὴν Ἄφρικήν ἔχει τὸ *Καμερούν*, τὴν *Νοτιοδυτικὴν Γερμανικὴν Ἀφρικὴν* καὶ *Ἀνατολικὴν Γερμανικὴν Ἀφρικὴν*. Ἡ Ἰταλία ἐπίσης ἀπὸ τοῦ 1885 ἀπέκτησε τὴν *Ἐρυθραίαν* καὶ τὴν *Σομαλίαν*. Κατὰ δὲ τὸν Τουρκοϊταλικὸν πόλεμον (1911—1912), ἤρχισε νὰ καταλαμβάνῃ τὴν *Τρίπολιν* καὶ τὴν *Κυρηναϊκὴν*. Τέλος τὸ Βέλγιον ἐγκατεστάθη εἰς τὸ *Κογκό*, ἀποικίαν ἀπὸ τοῦ 1908, ἐνῶ πρὶν ἦτο ἐλεύθερον καὶ ἡ Πορτογαλία εἰς τὴν *Ἀγκολαν* καὶ τὴν *Ἀνατολικὴν Ἀφρικὴν Πορτογαλλίας*. Οὕτω μετὰ τὴν διανομὴν δύο χῶραι μόνον εἶναι ἐλεύθεραι, ἡ *Λιβερία*, δημοκρατία τῶν Νέγρων, καὶ ἡ *Ἀβυσηρία*.

Τὸ σπουδαιότερον δὲ ἀποτέλεσμα τῆς ἐν Ἀφρικῇ κυριαρχίας τῶν Εὐρωπαίων εἶναι ἡ *κατάσκησις τῆς δουλείας* καὶ ἡ *ἀπαγόρευσις τῆς σωματεμπορίας*.

Ἀσία. Ρωσία.

Ὁ ἀποικισμὸς ὑπὸ τῶν Ρώσων τῆς βορείου καὶ κεντρικῆς Ἀσίας ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα. Ὁ Καύκασος μετὰ πολέμους ἡμίσεος αἰῶνος (1813—1862) τέλος κατελήφθη· κατόπιν χῶραι τινεσ τῆς κεντρικῆς Ἀσίας, τὸ *Τουρκεστάν* καὶ αἱ περὶ τὴν Κασπίαν θάλασσαν χῶραι. Διὰ τῆς ἐπεκτάσεως δὲ ταύτης ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀσίᾳ ἡ Ρωσία ἐπλησίασε τὰ σύνορα τῶν Ἰνδιῶν. Διὰ τῆς Σιβηρίας ἔφθασε μέχρι τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ (1860), καταλαβοῦσα τὴν *κοιλιάδα τοῦ Ἀμούρ*, *Ρωσικὴ Μαντζουρία*, καὶ ἴδρυσεν τὸν λιμένα τοῦ Βλαδιβόστοκ. Ἐπειδὴ δὲ ἠθέλησαν οἱ Ρῶσοι νὰ προχωρήσουν πρὸς νότον καὶ νὰ καταλάβουν τὴν

Κορέαν, (1904) συνεκρούσθησαν μετὰ τῆς Ἰαπωνίας καὶ ἐνικήθησαν.

Ἐποικισμὸς τῶν Ρώσων τελευταίως διηκολύνθη διὰ τοῦ ὑπερσιβηρικοῦ σιδηροδρόμου, (κατεσκευάζετο ἀπὸ τοῦ 1891—1901), ὅστις ἔφθασε μέχρι τοῦ Βλαδιβοστόκ. Ὁ σιδηρόδρομος δὲ οὗτος ἀπέκτησε διακλαδώσεις, τὴν μίαν πρὸς τὴν Μαντζουρίαν μέχρι τοῦ Πόρι Ἀρθούρ, τὴν ἄλλην πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τοῦ Χαμπάρσβοκ καὶ ἐντεῦθεν πρὸς τὸ Βλαδιβοστόκ. Ὁ πληθυσμὸς δὲ τῆς Σιβηρίας, ὅστις ἀπὸ 2 ἑκατομμ. τὸ 1860 ἔφθασε τὰ 10 ἑκ. τὸ 1906, εἶχε λαμπρὰν οἰκονομικὴν ἐξέλιξιν. Ἡ ἀνακάλυψις καὶ ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν μεταλλείων τοῦ σιδήρου, τοῦ χαλκοῦ, τοῦ χρυσοῦ κλπ. εἰς τὰ ὄρη Ἀλιαία μεταβάλλει τὴν Σιβηρίαν εἰς μέγιστον μεταλλουργικὸν κέντρον, ἡ δὲ καλλιέργεια εἰς τὰς ἐκτεταμένας πεδιάδας τῆς Σιβηρίας καὶ τῆς κεντρικῆς Ἀσίας δημογροικῶν καρπῶν, ἡ πλουσία κτηνοτροφία, κατέστησαν τὸν πληθυσμὸν πλουσιώτατον.

Ἐπίσης εἰς τὰς πεδιάδας τοῦ Τουρκεστάν ἡ καλλιέργεια τοῦ βάμβακος κατέστησε τὴν ρωσικὴν ἀγορὰν ἀνεξάρτητον τῆς ἀμερικανικῆς. Τὴν οἰκονομικὴν δὲ ἀνθησιν ἠκολούθει καὶ ἡ πνευματικὴ εἰς τὴν Σιβηρίαν εἶχον ἰδρυθῆ πλείστα σχολεῖα, ἔχοντα ἐπὶ κεφαλῆς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Τόμσκ, (1892).

Τέλος ὁ Καύκασος διὰ τοῦ ὑπερκαυκασίου σιδηροδρόμου (1888) ἠνώθη μετὰ τὰς πόλεις τοῦ Τασκέντ, Σακαρῶνδην, Βουχάραν, Χίβαν κλπ. σπουδαιότατα ἐμπορικὰ κέντρα.

Τὸν 19ον αἰῶνα ὀλόκληροι αἱ Ἰνδίαὶ περιῆλθον εἰς τὴν κυριότητα τῆς Ἀγγλίας παρὰ τὰς ἐπαναστάσεις, ἑκ τῶν ὁποίων ἡ κυριωτέρα ὑπῆρξε τοῦ Σιπάῦ (1857). Μετὰ τὴν κατάπνιξιν τῆς ἐπαναστάσεως (1858), ἡ ἀγγλικὴ βουλή ἀφῆρεσεν ἀπὸ τὴν Ἐταιρείαν τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν τὴν διοίκησιν τῶν Ἰνδιῶν, τὴν ὁποίαν καὶ ἀνέλαβεν αὐτὴ ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις. Τὸ δὲ 1877 ἡ βασίλισσα Βικτωρία ἀνεκηρύχθη αὐτοκράτειρα τῶν Ἰνδιῶν, τῆς σπουδαιωτέρας, τῆς πυκνότε-

Ἀγγλία.

ρον κατοικήμενης και πλουσιωτάτης αποικίας των Ἀγγλων. Οὗτοι δὲ πλείστα ἔργα ἔκαμαν εἰς τὰς Ἰνδίας: σιδηροδρόμους, ὁδοὺς, γεφύρας, ἔργα ἀρδευτικά, οὕτως ὥστε σήμερον αἱ Ἰνδία εἶναι χώρα ἐξαγωγῆς ὀρυζῆς, σίτου, βάμβακος, ὀπίου.

Ἐπίσης ἀνεπτύχθη εἰς τὰς Ἰνδίας ἡ βιομηχανία, λόγω τοῦ βάμβακος: τὰ δὲ βιομηχανικὰ προϊόντα ἐξάγονται εἰς τὴν Ἀπὸ Ἀνατολὴν καὶ τὴν Ἀφρικὴν. Οἱ Ἀγγλοι ὁμως ἐφρόντισαν καὶ διὰ τὴν μόρφωσιν. Ἰδρύθησαν 98 χιλιάδες σχολεῖα μὲ 3 1/2 ἑκατομμύρια μαθητῶν καὶ πλείστα κολλέγια, πέντε πανεπιστήμια. Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ κατάστασις τοῦ λαοῦ εἶναι οἰκτρὰ, μεγίστη δὲ μερὶς τοῦ Ἰνδικοῦ λαοῦ εἶναι ἐχθρική πρὸς τοὺς Ἀγγλους, ἀκολουθοῦσα τὴν πολιτικὴν: «αἱ Ἰνδία διὰ τοὺς Ἰνδοὺς».

Πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς κτήσεώς της ἡ Ἀγγλία, ἐξέτεινε τὴν ἐπιρροὴν της μέχρι τοῦ Θιβέτ, ἔλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν της τὸ *Βελουτζιστάν* καὶ τὸ *Ἀφγανιστάν*, πρὸς ἀνατολὰς ἔφθασε μέχρι τῆς *Σιγγαπούρης* (1810) καὶ τῆς χειρονήσου *Μαλάκκας* (1826), κατέλαβε τὸ *Πεντζάπ* (1842) καὶ τὴν *Βιρμαίαν* (1885).

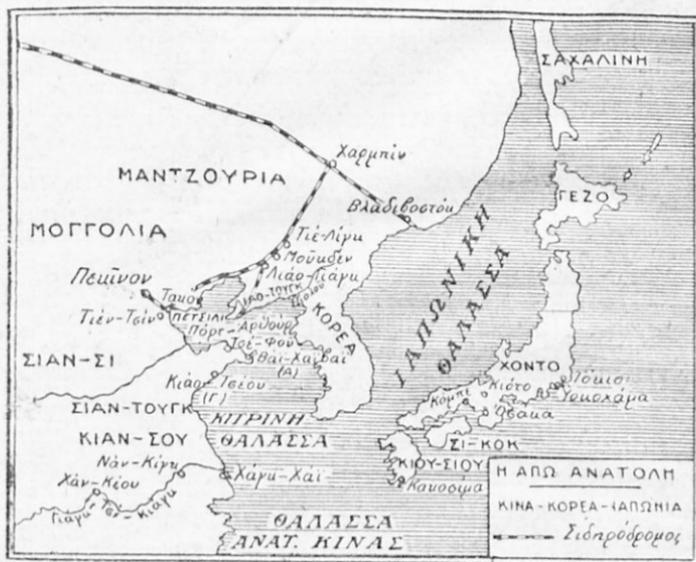
Ἡ Γαλλία.

Ἡ Γαλλία εἰς τὴν Ἀσίαν κατέλαβε τὴν *Ἰνδοκίνα* (1867) καὶ τὴν αὐτοκρατορίαν τοῦ Ἀννάμ, ἀποτελουμένην ἐκ τοῦ *Τογκίνου*, τῆς *Κοχινκίνας* καὶ τοῦ κυρίως Ἀννάμ. Ἡ κατάκτησις τῶν χωρῶν τοῦ Ἀννάμ ἐγένετο ἐπὶ Ναπολέοντος τοῦ 3ου καὶ τῆς τρίτης δημοκρατίας (1885). Τὸ ἔργον τῶν Γάλλων εἰς τὴν Ἀσίαν εἶναι σπουδαῖον. Πόλεις ἰδρύθησαν ὑπ' αὐτῶν ὡς ἡ *Σαϊγκόν*, ἡ *Χαρόϊ*, ἐστρώθησαν σιδηροδρόμοι, γίνεται ἐκμετάλλευσις ἀνθρακωρυχείων, ἀνεπτύχθη ἡ γεωργία, ἰδίως καλλιεργεῖται ἡ ὄρυζα: τὸ ἐμπόριον ἀνεπτύχθη πολὺ, (ἀπὸ 120 ἑκατομμύρια τοῦ 1890 ἀνῆλθεν εἰς 650 τὸ 1913).

Ἀπὸ Ἀνατολῆς.

Οἱ Κινεζοὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀνθίσταντο εἰς τὴν διείσδυσιν τῶν Εὐρωπαίων, ἔχοντες τοὺς λιμένας των κλειστοὺς εἰς τὸ εὐρωπαϊκὸν ἐμπόριον: καὶ μόνον μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας (1842, 1858, 1860) ἐξηναγκάσθησαν ὑπὸ τῶν Γάλλων

καὶ τῶν Ἀγγλῶν νὰ ἐπιτρέψουν τὴν εἴσοδον τῶν ξένων εἰς τὴν Κίναν. Τέλος ὁ πόλεμος μεταξὺ τῆς Κίνας καὶ τῆς Ἰαπωνίας (1894) ἔδειξε τὴν ἀδυναμίαν τῆς Κίνας, τῆς ὁποίας καὶ ἐπωφελήθησαν οἱ Εὐρωπαῖοι καὶ κατέλαβον πλεῖστα στρατηγικὰ καὶ ἐμπορικὰ σπουδαῖα σημεῖα ὡς τοὺς λιμένας *Κιάο Τσέου* (Γερμανία) *Πόρι—Ἀρθούρ* (Ρωσία) *Βάι—Χάι—Βάι* (Ἀγγλία). Ἀλλὰ τὸ 1900 οἱ Κινέζοι ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν *μποξέρο* ἐξηγέρθησαν κατὰ τῶν χριστιανῶν καὶ γενικῶς κατὰ τῶν Εὐρωπαίων. Ἡ ἐπανάστασις ὅμως

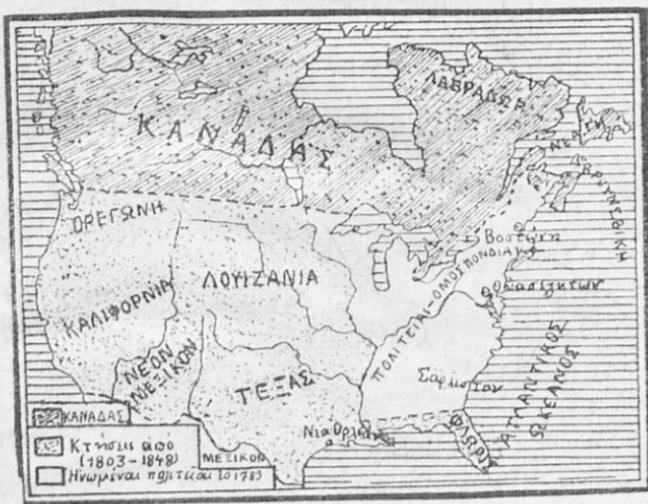

κατεπνίγη καὶ ἡ Κίνα ἐπλήρωσε μεγάλην ἀποζημίωσιν. Εἰς τὸν πόλεμον δὲ τοῦτον ἔλαβον μέρος καὶ αἱ Ἠνωμένα Πολιτεῖαι τῆς Β. Ἀμερικῆς καὶ ἡ Ἰαπωνία, αἵτινες εἶχον μέγιστα συμφέροντα, λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς τῶν θέσεως, εἰς τὰς χώρας τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ. Ἡ δὲ Ἰαπωνία, ἐπειδὴ ἐφοβήθη τὴν ἐξάπλωσιν τῆς Ρωσίας, ἠθέλησε νὰ τὴν σταματήσῃ, τὸ ὁποῖον καὶ κατόρθωσε κατὰ τὸν πόλεμον μετὰ τῆς Ρωσίας τὸ 1904.

Ὁ πόλεμος οὗτος ἔληξεν ὑπὲρ τῆς Ἰαπωνίας, ἥτις κατὰ τὴν εἰρήνην τοῦ *Πορτσμουθ* (Ἦνωμ. Πολιτεῖαι) ἐξετόπισε τοὺς Ρώσους ἀπὸ τὸ Πόρτ - Ἀρθούρ καὶ τὴν Μαντζουρίαν καὶ τὸ νότιον τμήμα τῆς νήσου Σαχαλίνης, ἥτις καὶ ἄλλοτε ἀνήκεν εἰς τὴν Ἰαπωνίαν.

**Β. Ἀμερικὴ
Καναδᾶς.**

Ὁ Καναδᾶς ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 19ου αἰῶνος ἀποτελεῖ ὁμοσπονδιακὸν κράτος, ἀποτελεσθὲν ἐκ τῶν χωρῶν τῆς *Νέας Γουϊνέας*, τῆς *Βουρσβίκης*, τοῦ *Βορείου Καναδᾶ*, κατοικουμένου ὑπὸ Ἀγγλῶν, τοῦ *Νοτίου Καναδᾶ* ὑπὸ

Γάλλων καὶ ἄλλων μερῶν περὶ τὸν κόλπον τοῦ Χούδσωνος. Εἰς τὴν ὁμοσπονδίαν ταύτην ἡ Ἀγγλία ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τοῦ *Γενικοῦ διοικητοῦ*, ἐνῶ ἡ διοίκησις τῆς χώρας ἀνήκει εἰς τοὺς ὑπουργούς, ὑπευθύνους ἐνώπιον τοῦ κοινοβουλίου ἀποτελουμένου ἐκ τῆς *Γερουσίας* καὶ τῆς *Βουλῆς*. Εἰς τὴν ὁμοσπονδίαν τοῦ Καναδᾶ ὁ πολιτισμὸς εἶναι τὰ μέγιστα ἀνεπτυγμένους. Ἡ ὕλικὴ εὐημερία ἠξήθη τὰ μέγιστα· τὸ 1913 τὸ ἐμπόριον τοῦ Καναδᾶ εἶχε φθάσει τὰ 13 δισεκατομμύρια φράγκων.

Αἱ Ἐνωμένα Πολιτεῖαι τῆς Β. Ἀμερικῆς ἀπελευθερωθεῖσαι τὸ 1783, ἀπετέλεσαν Ὁμοσπονδιακὴν δημοκρατίαν τῆς ὁποίας τὸ σύνταγμα καθωρίσθη τὸ 1787. Αἱ πολιτεῖαι δέ, ἐνῶ τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰῶνος ἔφθανον μέχρι τοῦ Μισσισιππὴ καὶ εἶχον πληθυσμὸν 4 ἑκατομμυρίων, κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα περιέλαβον τὰς μέχρι τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ χώρας τὴν *Λουϊζιάνην*, ἀγορασθεῖσαν ἀπὸ τοὺς Γάλλους τὸ 1803, τὴν *Φλωρίδα* (1819), τὸ *Τεξὰς* (1845), τὴν Ὀριγονίαν, (1846), τὴν *Καλιφορνίαν* καὶ τὸ *Νέον Μεξικὸν* (1848).

Ἐκ τούτων τὸ *Τεξὰς*, τὸ *Νέον Μεξικὸν* καὶ ἡ *Καλιφορνία* ἀφηρέθησαν ἀπὸ τοὺς Ἰσπανούς. Οὕτω ἀπετελέσθη κράτος περίπου 8 ἑκατομμυρίων τετραγωνικῶν χιλιομέτρων (τὰ 3]4 τῆς ἐκτάσεως τῆς Εὐρώπης) μὲ κατοίκους ὑπὲρ τὰ 100 ἑκατομμύρια, τὰ ὅποια ἀπετελέσθησαν ἀπὸ διαφόρους λαούς, μεταναστεύσαντας ἐκ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας καὶ τοὺς Μαύρους (σήμερον 10 ἑκατομμύρια) μεταφερθέντας ἐκ τῆς Ἀφρικῆς καὶ ζῶντας ἰδίως εἰς τὰ Νότια τῶν Ἐνωμ. Πολιτειῶν—τὰ παράλια τοῦ Ἀτλαντικοῦ, τὸν κόλπον τοῦ Μεξικῆ.

Κατὰ τὸ σύνταγμα τοῦ 1787 ἑκάστη Πολιτεία εἶναι κυρίαρχος καὶ ἀνεξάρτητος, κυβερνομένη συμφώνως πρὸς τοὺς ἰδίους τῆς νόμους ὡς πρὸς τὰ τοπικὰ ζητήματα. Ἐκάστη πολιτεία ἔχει τὸν *Διοικητὴν τῆς* μὲ ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν καὶ τὸ κοινοβούλιόν τῆς, ἀποτελούμενον ἐκ δύο σωματίων. Τὸ Ὁμοσπονδιακὸν δὲ κράτος ἔχει τὸν *πρόεδρόν* του μὲ ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν καὶ τὸ *Κογκρέσσον* ἀποτελούμενον ἐκ τῆς *Γερουσίας* καὶ τῆς *Βουλῆς*. Τὸ ἔργον δὲ τοῦ Κογκρέσσου καὶ τοῦ Προέδρου ἀναφέρεται εἰς ζητήματα ἐξωτερικά, τῆς διπλωματίας, τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν δασμῶν. Ὁ πρόεδρος, ὁ ἐκλεγόμενος διὰ τέσσαρα ἔτη, εἶναι ὁ *μόνος ὑπεύθυνος*, προεδρεύων τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, διορίζων τοὺς ὑπουργοὺς του, οἵτινες εἶναι γραμματεῖς του. Εἶναι ἀρχηγὸς τῶν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν δυνάμεων, ρυθμιστὴς τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Ὑπογράφει

τὰς συνθήκας, διορίζει τοὺς πρέσβεις, τοὺς ὑπαλλήλους, ὑπὸ τὴν αἴρεσιν τῆς ἐπικυρώσεως ὑπὸ τῆς Γερουσίας. Τὸ Κογκρέσσον, ἐκλεγόμενον διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας διὰ δύο ἔτη, περιλαμβάνει ἀντιπροσώπους ἐκάστης Πολιτείας ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ της.

Οὕτω εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἔχομεν μὲν δημοκρατίαν, ἀλλ' αὕτη δὲν ἔχει τὸν χαρακτῆρα τῆς κοινοβουλευτικῆς δημοκρατίας, καθ' ἣν ἡ ἐξουσία ἀνήκει εἰς τὴν Γερουσίαν καὶ τὴν Βουλὴν.

Τὸ ζήτημα τῶν
Μαύρων .

Τὸν 19ον αἰῶνα ἠγέρθη μέγιστον ζήτημα εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τὸ τῆς δουλείας τὸ ὁποῖον ἐπέφερον ἐμφύλιον πόλεμον (1861—1865) μεταξὺ τῶν βορείων πολιτειῶν—ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν καὶ τῶν ἀγροτικῶν νοτίων πολιτειῶν—τῆς Μαρολάνδ, Βιργίνιας, δύο Καρολίνων, Γεωργίας, αἵτινες ἦσαν ὑπὲρ τῆς δουλείας, ἔχουσαι εἰς τὴν περιοχὴν τῶν 660 χιλιάδας δούλων μαύρων.

Παρήχθησαν λοιπὸν δύο ἀντίθετα κόμματα καὶ οἱ ὅπαδοι τῆς ἀπελευθερώσεως εἰργάζοντο παρὰ τῷ λαῷ διὰ διαλέξεων καὶ βιβλίων, τῶν ὁποίων περίφημον ὑπῆρξεν «*ἡ καλύτερα τοῦ μιάρμπα Θωμᾶ*» τῆς Μπίτσερ Στόου, ἐμφανισθὲν τὸ 1857. Τέλος ἡ ἔρις κατέληξεν εἰς πόλεμον, ὅτε πρόεδρος τῆς δημοκρατίας (1860) ἔγινεν ὁ Ἀβραὰμ Λίνκολν (1809—1865), τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ὁποίου ἦτο ἡ κατάργησις τῆς δουλείας καὶ ἡ εἰσαγωγή εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας.

Τὸ ζήτημα τῶν
Μαύρων.

Τὴν ἀπελευθέρωσιν ὅμως τῶν δούλων καὶ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας ἠκολούθησεν τὸ ζήτημα τῶν Μαύρων, οἵτινες ἀποτελοῦν τὴν πλειοψηφίαν εἰς τὰς Νοτίους πολιτείας. Ἡ ἀντιπάθεια δὲ μεταξὺ τῶν δύο φυλῶν εἶναι μεγίστη· ἐγεννήθη λοιπὸν βαθὺ χάσμα μεταξὺ τῶν Λευκῶν καὶ τῶν Μαύρων. Μεταξὺ δὲ τῶν ἰδίων Μαύρων ὑπάρχουν τινές, οἵτινες σκέπτονται ὅτι ἡ καλύτερα λύσις εἶναι ἡ ἀποχώρησις αὐτῶν εἰς τὰς νήσους Χαβάϊ καὶ Φιλιππίνας. Ἄλλοι πάλιν μὲ ἀρχηγὸν τὸν *Booker T. Washig-*

τον, διευθυντήν τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Μαύρων εἰς Tuskege (Alabama), ἔχουν τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ κατάστασις θὰ μεταβληθῆ, ὅταν οἱ Μαῦροι ἀναπτυχθοῦν καὶ μορφωθοῦν, οὕτως ὥστε νὰ ἀνυψωθοῦν ἐκ τοῦ χαμηλοῦ ἐπιπέδου, εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκονται σήμερον.

Μετὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἤρχισεν ἡ μεγίστη ἀνάπτυξις τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν. Πλείστοι μετανάσται (13 ἑκατομμύρια) ἐκ τῆς Εὐρώπης εἰσῆλθον εἰς αὐτάς καὶ κατόκησαν πλείστας πόλεις, μεταβληθείσας εἰς μεγαλοπόλεις ἐμπορικὰς καὶ βιομηχανικὰς. Τὰ μάλιστα συνετέλεσεν εἰς τοῦτο, ὡς καὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀπεράντων, ἀραιῶς κατοικημένων γαιῶν ἢ σιδηροστρωσίς. Ὁ μεγαλύτερος τῶν σιδηροδρόμων εἶναι ὁ ἐνῶνων τὴν Ν. Ὑόρκην μὲ τὸν Ἄγιον Φραγκίσκον. Ἡ δὲ καλλιέργεια τῆς γῆς μετέβαλε τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας εἰς τὴν πρώτην γεωργικὴν χώραν τοῦ κόσμου ὡς καὶ κτηνοτροφικὴν. Ἐπίσης γίνεται μεγίστη ἐκμετάλλευσις τοῦ ὀρυκτοῦ πλούτου καὶ ἔξαγωγή ὀρυκτῶν προϊόντων ὡς τοῦ πετρελαίου, σιδήρου, χαλκοῦ κλπ. Αἱ πρώται δὲ ὕλαι μετέβαλον τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας εἰς βιομηχανικὴν χώραν. Τῆς ἀμερικανικῆς δὲ βιομηχανίας τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν εἶναι ἡ συγκέντρωσις τῶν κεφαλαίων εἰς ὀλίγας χεῖρας καὶ ἡ συνένωσις διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν βιομηχανικῶν εἰδῶν ὡς τῶν βιομηχανιῶν τοῦ χάλυβος, πετρελαίου, ζαχάρεως, σιδηροδρόμων κλπ. κλπ. Πρὸς προστασίαν λοιπὸν τῆς βιομηχανίας εἰσῆχθη τὸ προστατευτικὸν σύστημα (ἀπὸ τοῦ 1890). Πρὸς προστασίαν δὲ γενικὰ τῶν συμφερόντων τῆς Ἀμερικῆς ἀνεκηρύχθη τὸ δόγμα τοῦ *Μονροῦ*, καθ' ὃ καμία εὐρωπαϊκὴ δύναμις δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀναμειγνύεται εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς Ἀμερικῆς. Τοῦτο ἀνεκηρύχθη τὸ 1823, ὅποτε αἱ ἀποικίαι τῆς Ἰσπανίας εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν ἐπανεστάτησαν κατὰ τῆς μητροπόλεως τῶν καὶ ἡ ἱερὰ συμμαχία ἦτο ἕτοιμος νὰ ἐπέμβῃ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Ἰσπανίας.

*Ἡ οικονομικὴ
ἀνάπτυξις τῶν
Ἠνωμ. Πολιτ.*

**Αἱ Ἠνωμένοι
Πολιτεῖαι, ἡ
Εὐρώπη καὶ ἡ
Ἄπω. Ἀνατολή.**

Ἄφ' οὗτου αἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι ἀνεπτύχθησαν, ἰδίως οἰκονομικῶς, ἀπέβλεψαν εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῶν ὁρίων τῶν ὄχι μόνον ἐν Ἀμερικῇ ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἄπω Ἀνατολήν. Οὕτω ἀνemieύθησαν εἰς τὰ πράγματα τοῦ Μεξικικοῦ κατὰ τοῦ Ναπολέοντος τοῦ 3ου (1865), ἐξηγόρασαν τὴν Ἀλάσκαν ἀπὸ τοῦς Ρώσους (1867), ὑπερησπίσθησαν τοὺς ἐπαναστάτας τῆς Κούβας κατὰ τῶν Ἰσπανῶν καὶ συμφώνως πρὸς τὴν συνθήκην τῶν Παρισίων (1898) κατέλαβον τὸ Πορτορίκο. Οὕτω αἱ Ἠν. Πολιτεῖαι ἔγιναν κυρίαρχος δύναμις τοῦ Μεξικανικοῦ κόλπου, ἐκτείνουσαι τὴν ἐπιρροήν των διὰ τῆς διώρυγος τοῦ Πανσμά εἰς τὸν Εἰρηνικὸν ὠκεανόν.

Εἰς αὐτὸν δὲ κατέλαβον τὰς Φιλιππῖνας νήσους, κατὰ τὴν συνθήκην τῶν Παρισίων, τὰς νήσους Hawaï (1893), μέρος τῶν νήσων Σαμόα (1889) καὶ ἔλαβον μέρος εἰς τὸν κατὰ τῆς Κίνας πόλεμον. Ὅστε παρὰ τὰς εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις καὶ τὴν Ἰαπωνίαν ἐξειλίχθησαν εἰς μεγίστην πανίσχυρον δύναμιν αἱ Ἠν. Πολιτεῖαι τῆς Β. Ἀμερικῆς, αἵτινες καὶ ἤρχισαν νὰ ἀναμειγνύονται κατὰ τὸν μέγαν πόλεμον καὶ εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ πράγματα.

**Ἡ Νότιος Ἀμε-
ρική.**

Τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος αἱ Ἰσπανικαὶ ἀποικίαι τὸ Μεξικόν, ἡ Κεντρικὴ Ἀμερικὴ καὶ ἡ Νότιος Ἀμερικὴ πλὴν τῆς Πορτογαλικῆς Βραζιλίας κατοικοῦμεναι ἀπὸ τοὺς Ἰνδούς, τοὺς Κροελοὺς, τοὺς μισοῦντας τοὺς κυριάρχους των, ἐπανεστάτησαν διότι ἦσαν ὑποβεβλημένα εἰς σκληρὰν ἀπολυταρχικὴν διοίκησιν καὶ ἀγρίαν οἰκονομικὴν ἐκμετάλλευσιν. Ἐπὶ 15 ἔτη ἀπὸ (τοῦ 1808) ἐπολέμου οἱ ἐπαναστάται, τῶν ὁποίων ἀρχηγοὶ διεκρίθησαν οἱ Bolívar καὶ ὁ Sant—Martin καὶ τέλος ἀπετέλεσαν *ἐλευθέρως 15 δημοκρατίας*. Τὴν ἀποτιναξίν ὁμως τοῦ ζυγοῦ τῶν Ἰσπανῶν ἠκολούθησεν ἡ ἀναρχία· ἐπαναστάσεις καὶ ἀντεπαναστάσεις ἠκολούθηον ἢ μία τὴν ἄλλην καὶ μόλις τὴν σύγχρονόν μας ἐποχὴν ἐπῆλθεν ἡρεμία καὶ τάξις εἰς τὰ νέα κράτη, κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ Ἀργεντινὴ, τὸ Μεξικόν, τὸ Περού, ἡ Βολιβία, ἡ Κολομβία, ἡ Χιλί.

Βραζιλίαν ἡσυχία καὶ τάξις συγχρόνως δὲ ἐπῆλθεν ἀρκετὰ μεγάλη ὕλική ἀνάπτυξις.

Αὐστραλία.

Τὸν 19ον αἰῶνα πλεῖστοι ἰδίως Ἕλλητες, ἤρχισαν νὰ μεταναστεύουν εἰς τὴν Αὐστραλίαν, οὕτως ὥστε εἰς αὐτὴν σήμερον κατοικοῦν 4 ἑκατομμύρια (εἰς τὴν Αὐστραλίαν, τὴν Τασμανίαν καὶ τὴν Νέαν Ζηλανδίαν). Ὅλιγον κατ' ὀλίγον ἀπετελέσθησαν ἀποικία αὐτόνομοι, ἐκάστης τῶν ὁποίων προΐσταται ὁ γενικὸς διοικητής. Ἐκάστη δηλαδὴ ἀποικία ἀποδοιοικεῖται, ἔχουσα ἴδιον κοινοβούλιον. Καὶ κατ' ἀρχὰς

μὲν αἱ ἑξ ἀποικία ἦσαν κεχωρισμέναι κατόπιν ὅμως ἐγεννήθη εἰς αὐτὰς κίνησις ὑπὲρ τοῦ σχηματισμοῦ ὁμοσπονδίας, ἣτις καὶ ἐπραγματοποιήθη τὸ 1901 ὁπότε αἱ ἀποικία ἐσημάτισαν τὴν ἔνωσιν τῶν πολιτειῶν τῆς Αὐστραλίας. Αὐταὶ δὲ ἔχουν σήμερον τὸ μᾶλλον δημοκρατικὸν πολίτευμα, καθ' ὃ εἰσῆχθη ἡ καθολικὴ ψηφοφορία· ἡ ψῆφος εἰς τὰς γυναῖκας εἶχε δοθῆ διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν Νέαν Ζηλανδίαν τὸ 1893 καὶ κατόπιν εἰς τὰς λοιπὰς ἀποικίας. Πολλὰ δὲ καὶ

μέγιστα μεταρρυθμίσεις κοινωνικαὶ ἔγιναν εἰς τὴν νέαν ταύτην δημοκρατίαν ὡς ἡ φορολογία τοῦ εἰσοδήματος, ἡ διατησία εἰς τὰ ἐργατικά, κλπ. ζητήματα, ἡ εὐνοϊκὴ διὰ τοὺς ἐργάτας νομοθεσία μὲ τὴν καθιέρωσιν τοῦ ὀκταώρου τῆς ἐργασίας καὶ τὸν καθορισμὸν τοῦ ἐλαχίστου τῶν ἡμερομισθίων κλπ. κλπ.

Ἡ οἰκονομικὴ δὲ κατάστασις τῆς Αὐστραλίας εἶναι ἀρίστη, καθ' ὅτι τὰ μάλιστα εἶναι ἀνεπτυγμένη ἡ κτηνοτροφία (ἐξάγονται παγωμένα κρέατα εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἄλλαχού), καὶ γίνεται ἐντατικὴ ἡ ἐκμετάλλευσίς τῶν μεταλλείων ἰδίως τῶν χρυσορυχείων.

Παρὰ τὰ ἀρνητικὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἡ διεΐσδυσις τῶν Εὐρωπαϊῶν εἰς τὰς λοιπὰς ἡπείρους, ὡς εἶναι ἰδίως ἡ ἐκμετάλλευσίς τῶν αὐτοχθόνων, ἐπομένως καὶ ἡ ἔξασθένεισις καὶ ὁ ἐκφυλισμὸς αὐτῶν εἰς πλεῖστα μέρη, ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς ἐπέδρασε τὰ μέγιστα ἐπὶ τῶν ξένων λαῶν, ἰδίως διὰ τῆς διαδόσεως ὑπὸ τῶν ἱεροκηρύκων τοῦ χριστιανισμοῦ. Τοῦτον ὅμως πλεῖστοι λαοὶ δὲν ἐδέχοντο, μένοντες πιστοὶ εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ δεχόμενοι τὸν μωαμεθανισμόν*. Ἀλλὰ πολλοὶ ἐκ τούτων ἤρχισαν νὰ εἰσάγουν εἰς τὰς χώρας των τὸν εὐρωπαϊκὸν ὀλιγὸν πολιτισμὸν ἰδίως, ἵνα διὰ τούτου δυνηθοῦν νὰ διασώσουν τὴν ὑπαρξίν των. Μεταξὺ τούτων τῶν λαῶν ὁ μᾶλλον ἐξευρωπαϊσμένος εἶναι ὁ Ἰαπωνικὸς λαός.

Ἡ Ἰαπωνία ὀργανώθη κρατικῶς τὸν 7ον αἰῶνα π. Χ. τὸν 3ον π. Χ. αἰῶνα ἐδέχθη τὸν κινεζικὸν πολιτισμὸν, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ ἤρκεϊτο μέχρι τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰῶνος. Ἀπὸ τὴν Κίναν διεδόθη καὶ ὁ Βουδδισμὸς τὸν 6ον π. Χ. αἰῶνα, ὅστις ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκτοπίσῃ τελείως τὴν ἐθνικὴν θρησκείαν τῶν Ἰαπῶνων, τὸν συντοῖσμόν.

Ἡ διάδοσις τοῦ
εὐρωπαϊκοῦ πο-
λιτισμοῦ.

Ὁ ἐξευρωπαϊ-
σμὸς τῆς Ἰα-
πωνίας.

* Χριστιανοὶ ἐν ὄλῳ εἶναι 475 ἑκατομ. ἐξ ὧν 215 καθολικοί, 160 προτεστάνται καὶ 95 ὀρθόδοξοι. Μωαμεθανοὶ δὲ 170 ἑκατομ., εἰδωλολάτραι, βραχμανισταὶ καὶ βουδδισταὶ 835 ἑκατομ.

Τὰ μέσα τέλος τοῦ 16ου αἰῶνος εἰς τὴν Ἰαπωνίαν εἶχεν ἀρχίσει ἢ διάδοσις τοῦ χριστιανισμοῦ ὑπὸ τῶν Ἰησουϊτῶν· ἀλλὰ κατ' αὐτῶν τὸν 17ον αἰῶνα ἐξηγέρθησαν οἱ Ἰάπωνες, οἵτινες καὶ ἀπηγόρευσαν εἰς τοὺς ξένους τὴν εἴσοδον εἰς τὴν χώραν των. Μόλις δὲ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος ἀρχίζει ἡ ἐπικοινωνία μὲ τὰ ξενὰ κράτη καὶ κατὰ πρῶτον τὸ 1853 μὲ τὰς Ἦνωμ. Πολιτείας. Παρ' ὅλα ταῦτα οἱ Ἰάπωνες ἐφέροντο ἐχθρικώτατα πρὸς τοὺς ξένους καὶ μόνον ὅταν ἔγινεν ἡ πολιτειακὴ μεταβολή, μετεβλήθη καὶ ἡ σχέσις τῶν Ἰαπῶνων πρὸς τοὺς ξένους λαούς.

Τὸ 1868 δηλαδὴ ὁ *Μιγάδο*, («ἀπόγονος τῶν θεῶν») *Μουτσού—Χίτο* κατεπολέμησε τῇ βοηθείᾳ τοῦ λαοῦ τοὺς φεουδάρχας, οἵτινες περιώριζον πολὺ τὴν αὐτοκρατορικὴν ἐξουσίαν καὶ εἰσήγαγε πλείστας μεταρρυθμίσεις, ἔχων ὡς πρότυπον τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη. Ἀνεκηρύχθη λοιπὸν ἡ ἀνεξίθρησκεία· ἡ διοίκησις τῆς χώρας ἔλαβε τὸν χαρακτῆρα τῆς Εὐρωπαϊκῆς διοικήσεως τῆς ἐποχῆς τῆς πεφωτισμένης δεσποτείας· ἀπὸ τοῦ 1889 ὅμως αὕτη καὶ πάλιν μετεβλήθη καὶ ἀντικατεστάθη ὑπὸ τῆς συνταγματικῆς μοναρχίας κατὰ τὸ πρῶσικὸν σύνταγμα.

Οὕτω ἡ Ἰαπωνία, μεταρρυθμίσασα τὴν διοίκησίν της, ὁργανώθη καὶ στρατιωτικῶς. Ἰσχυρὰ δὲ ἀνεμίχθη εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Κίνας (1900), ἐστάμάτησε τὴν ἐξάπλωσιν τῶν Ρώσων (1904) καὶ σήμερον ἐπιδρᾷ τὰ μέγιστα ἐπὶ τῆς Κίνας. Οἱ λοιποὶ υἅλιστα κίτρινοι λαοὶ ἀποβλέπουν πρὸς τὴν Ἰαπωνίαν, «τὴν αὐτοκρατορίαν τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου» ὡς πρὸς ἀρχηγὸν τῆς ἀπελευθερωτικῆς κινήσεως ἐκ τῆς ἡγεμονίας τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην ἔχουν ἀρχίσει νὰ ὀμιλοῦν περὶ τοῦ «κιτρινου κινδύνου».

Τ Ε Λ Ο Σ

ΤΑ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

14^{ος} αἰών.

1389. Ἡ μάχη τοῦ Κοσσυφοπέδου.

15^{ος} αἰών.

1453. Ἡ ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων.

1492. Ἡ ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς.

1498. Ἡ ἀνακάλυψις τῆς διὰ θαλάσσης ὁδοῦ πρὸς τὰς Ἰνδίας.

16^{ος} αἰών.

1517. Ἡ ἔρις διὰ τὰ συγχοροχάρτια.

1534. Ἡ ἴδρυσις τῆς ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας.

1555. Ἡ θρησκευτικὴ εἰρήνη τοῦ Ἀουσβούργου.

1572. Ἡ μεταβολὴ τῆς Πολωνίας εἰς αἰρετὴν μοναρχίαν.

1581. Ἡ ἴδρυσις τῆς Ὁλλανδικῆς δημοκρατίας.

1598. Τὸ διάταγμα τῆς Νάντης.

17^{ος} αἰών.

1603. Ἡ ἀρχὴ τῆς βασιλείας τῶν Στούαρτ εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

1648. Ἡ Βεστφαλικὴ εἰρήνη.

1649. Ἡ Δημοκρατία ἐν Ἀγγλίᾳ.

1683. Ἡ πολιορκία τῆς Βιέννης ὑπὸ τῶν Τούρκων.

1689. Ἡ δευτέρα ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπανάστασις.

18^{ος} αἰών.

1700—1721. Ὁ μέγας βόρειος πόλεμος.

1701. Ἡ μεταβολὴ τῆς Πρωσσίας εἰς βασιλείον.

1714. Ἡ ἀρχὴ τῆς βασιλείας ἐν Ἀγγλίᾳ τῆς οἰκογενείας τοῦ

1756—1763. Ὁ ἑπταετῆς πόλεμος. [Ἄννοβέρου.]

1776. Ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἦν. Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς.

1789. Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις.

19^{ος} αἰών.

1804. Ἡ ἀνακήρυξις τῆς αὐτοκρατορίας ἐν Γαλλίᾳ.

1814. Ἡ σύνοδος τῆς Βιέννης.

Σημείωσις.—Ὁ χρονολογικὸς πινάξ τοῦ Α' τόμου περιλαμβάνει τὰ γεγονότα καὶ τοῦ 13ου αἰῶνος.

1821. Ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις.
 1827. Ἡ ἐν Ναυαρίνῳ ναυμαχία.
 1830. Ἡ ἰουλιανὴ ἐπανάστασις.
 1848. Ἡ Φεβρουαριανὴ ἐπανάστασις.
 1853—1870. Ἡ δευτέρα ἐν Γαλλίᾳ αὐτοκρατορία.
 1861. Ἡ ἕδρσις τοῦ Ἰταλικοῦ βασιλείου.
 1870—71. Ὁ Γαλλο-γερμανικὸς πόλεμος.
 1871. Ἡ ἕδρσις τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας.
 1879. Ἡ τριπλῆ συμμαχία.
 1891. Ἡ Γαλλο-ρωσικὴ συμμαχία.
 1900. Ὁ πόλεμος τῆς Εὐρώπης μετὰ τὴν Κίνα.
 1904—1905. Ὁ Ρωσσο-ἰαπωνικὸς πόλεμος.
 1912—1913. Οἱ βαλκανικοὶ πόλεμοι.
 1914—1918. Ὁ μέγας πόλεμος.

ΣΟΦΟΙ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

13ος αἰών.

Φραγκίσκος τῆς Ἀσίζης 1182—1226.

14ος αἰών.

Δάντε 1265—1321. Πετρούχας 1304—1374.

15ος αἰών.

Γουτεμβέργιος 1400—1468. Κολόμβος 1446—1507.

16ος αἰών.

Λούθηρος 1483—1546. Σαϊκσπῆρος 1564—1616.
 Μακιαβέλλης 1469—1527. Μιχ. Ἀγγελος 1475—1564.

17ος αἰών.

Μολιέρ 1620—1673. Κορνήλιος 1606—1684.
 Σκινόζας 1632—1677. Ρακίνας 1639—1699.

18ος αἰών.

Μοντεσκιέ 1689—1755. Βολτέρ 1694—1778.
 Ρουσσώ 1712—1778. Λέσσιγ 1729—1781.
 Γκαίτε 1750—1832. Σάλλερ 1759—1805.

19ος αἰών.

Μπάϋτων 1788—1824. Βίκτωρ Οὐγκώ 1802—1885.
 Ρενάν 1825—1892. Νίτσε 1844—1900.
 Ριχάρδ. Βάγνερ 1813—1883. Λάρβιν 1809—1882.
 Σπένσερ 1720—1904. Φούλτων 1765—1815.
 Μ. Μπερτελό 1827—1907. Παστέρ 1822—1895.
 Θ. Δοστογιέσκω 1821—1881. Λ. Τολστόη 1828—1910.

